

Karen Den Blixen Dafrikanske Farm

GP GYLDENDALS
PAPERBACKS

Karen Blixens kærlighedserklæring til
det sorte Afrika og den mand hun elskede

Den
afrikanske
Farm

GP

Af samme forfatter:

Syv fantastiske Fortællinger

Vinter-Eventyr

Gengældelsens Veje

Sidste Fortællinger

Skæbne-Anekdoter

Sandhedens Hævn. En Marionetkomedie

Skygger paa Græsset

Ehrengard

Samlede essays

Kongesønnerne og andre efterladte fortællinger

Karen Blixen fortæller (kassettebånd)

Breve fra Afrika 1914-31

Karyatiderne, en ufuldendt historie

(papirklip af Sonia Brandes)

Karneval og andre fortællinger

KAREN BLIXEN

Den
afrikanske
Farm

GYLDENDALS
PAPERBACKS

Den afrikanske Farm

© 1937 by Karen Blixen,
renewed 1965 by Rungstedlundfonden

3. GP udgave, 3. oplag

Omslag: Christian Leifhold.

Med foto fra Biofoto

Fotograf Leif Schack-Nielsen

Bogen er sat med Monotype Bembo

og trykt som fotografisk optryk

hos Nørhaven A/S, Viborg

Printed in Denmark 1994

ISBN 87-00-11117-1

*At ride, at skyde med Bue
og at tale Sandhed*

I. Kamante og Lullu

I. Farmen ved Ngong

JEG havde en Farm i Afrika ved Foden af Bjerget *Ngong*. Selve Ækvators Linie trak sig over Højlandet femogtyve Mil længere nordpaa. Men min Farm laa to Tusinde Meter over Havet. Midt paa Dagen kunde man nok føle det, som om man var kommet højt op og tæt til Solen, men Eftermiddagene og Aftnerne var klare og svale, og Nætterne var kolde.

Den geografiske Beliggenhed, og Højden over Havet forenede sig her om at frembringe et Landskab, der ikke havde sin Lige paa hele Jorden. Det var sparsomt, strakt i Linierne, der var ingen Overflod noget Steds og ingen Pragt i Farver eller Vegetation, som i de lavtliggende Trope-lande. Farverne her var tørre og brændte som Farverne i Pottemagerarbejde. Træernes Løv var tyndt og let, opbygget paa en anden Maade end Løvet paa Træerne i Europa, det voksede ikke i Kupler, men i brede, vandrette Lag og i Parabler. Denne særegne Struktur gav de enligststaaende Træer en palmeagtig, bevinget Silhouet, eller en romantisk og heroisk Holdning, som en Fuldrigger med Sejlene givet op. Men de lange Skovbryn fik derved et mærkeligt Udseende, som om hele Skoven dirrede. Paa Græssletterne groede de gamle, krogede Tjørnetræer spredt et og et, og Græsset her var krydret som Timian og Porse, nogle Steder var Duften saa stærk, at den sved i Næseborene. De Blomster, som man fandt paa Sletten, eller paa Slyngplanterne i de jomfruelige Skove, var bittesmaa som Klitflora, dog sprang der lige i Begyndelsen af den lange Regntid en Mængde forskellige Slags store, vægtige, tungtduftende Liljer ud paa Sletten. Der var vældige, uendelige Udsigter til alle Sider. Alt i denne Natur stræbte imod Storhed, Frihed og høj Adel.

Den vigtigste Bestanddel i Landskabet, og i Livet herude, var Luften selv. Naar man ser tilbage over et aarelangt Ophold i de afrikanske Højlande, bliver man forbavset ved at føle det, som om man havde levet i lang Tid oppe i Luften. Himlen var aldrig stærkt blaa, men oftest ganske bleg, og saa lys, at det var svært at faa Øjnene op imod den, med en Rig-

dom af vældige, vægtløse, omskiftende Skyer, der taarnede sig op i Horisonten og sejlede hen over den. Men den havde en skjult blaa Kraftkilde i sig, paa ganske kort Afstand farvede den Højdedraget dybt, frisk himmelblaat. I Middagsheden blev Luften over Sletten levende som en Flamme der brændte, den blinkede, bølgede og randt som Vand, genspejlede og fordoblede alle Genstande og skabte store Luftsyn. Her i denne høje Luft trak man Vejret let og indaandede et vildt Haab, som Vinger. I Højlandet vaagnede man om Morgenens og tænkte: Nu er jeg der, hvor jeg skal være.

Ngong Bjerget strækker sig i et langt Højdedrag fra Nord til Syd og er kronet med fire ædle Bjergtoppe, som ubevægelige mørkere blaa Bølger mod Himlen. Det er, hvor det er højest, syvogtyve Hundrede Meter over Havet, og paa Østsiden syv Hundrede Meter over det omliggende Land. Men imod Vest falder det meget dybere og brattere, Bjergskraaningerne styrter sig næsten lodret ned imod det vældige Dalstrøg: *The great Rift Valley*.

Vinden i Højlandene blæser til Stadighed fra Nord-Nordøst. Det er den samme Vind, som de nede ved Kysterne af Afrika og Arabien kalder Monsunen, Østenvinden, som var Kong Salomons Livhest. Heroppe føles den som den lette Modstand af Æteren, idet Jorden kaster sig fremover i Rummet. Vinden kom vandrende lige ind imod Ngong, og Bjergskrænterne her maatte være et ideelt Sted at sætte en Svæveflyver op, – Luftstrømmene vilde løfte den nede fra Foden af Bjerget op over Bjergkammen. Skyerne, som rejste med Vinden, stødte mod Bjerget og blev hængende der, eller blev spiddet paa Toppen og opløstes i Regnbyger, men de Skyer, der tog en højere Kurs og sejlede fri af Revet, fordampede straks Vest for det, over Rift Valleys brændende Ørkenegne. Jeg har mange Gange fra mit Hus fulgt Skyernes Flugt over Bjerget og undret mig ved at se de stolte Masser, saa snart de var naaet over Bjergaasen, opløse sig i Luften, og forsvinde.

Set fra Farmen forandrede Bjerget Udseende mange Gange i Dagens Løb. Til Tider tog det sig ud, som det var helt nær, og til andre Tider var det uendeligt fjernt. Om Aftenen, naar det blev mørkt, var det, naar man sad og saa ud mod Bjerget, først som om en tynd, fin Sølvlinie blev trukket hele Vejen langs det dunkle Bjergs Omrids paa den mørknende Himmel, og siden, naar Natten faldt paa, som om de fire Bjergtoppe blev jævnet og glattet ud, som om Bjerget rakte og strakte sig og lagde sig til Ro.

Fra Ngong Hills er der en enestaaende Udsigt. Man ser mod Sydøst de brede Sletter, de store Jagtdistrikter, der strækker sig hele Vejen til Kilimanjaro, mod Nordøst de lavere Højders parklignende Landskab og Skovene bag dem, og længere borte Kikuyu-Reservatets bølgende Landskab, som naaer hundrede halvtreds Kilometer bort til det sneklædte Bjerg Mount Kenya. Hele Kikuyulandet er en Mosaik, lagt af smaa firkantede og trekantede Majsmarker, Bananplantninger og Græsland, her og der staar midt i det den blaa Røg op fra en Negerlandsby, der ligner en Klynge smaa, spidse graa Paddehatte. Men mod Vest, dybt nede, ligger et Maanelandskab, det afrikanske Lavland. Den brungraa Ørken er spættet med bittesmaa Tjørnetræer, Flodsengenes snoede Løb er trukket op med brede, uregelmæssige, grønne Linier, det er de stormægtige, vidtgrenede Mimosetræer med Torne som Sekstommersøm. Her gror der Kaktus, her holder Girafferne og Næsehornene til.

Ngong Hills er naar man kommer ind i dem, vældige, afvekslende, hemmelighedsfulde, med lange Dalstrækninger, Tykninger og Krat, grønne Skraaninger og stenede Kløfter. Højt til Vejrs under en af Toppe er der endogsaa en Bambusskov. Der er Kilder og Vandløb i Højderne; jeg har haft mit Telt slaaet op ved Siden af dem.

I min Tid var der Bøfler, Eland-Antiloper og Næsehorn i Ngong-Højderne, de meget gamle Indfødte huskede den Tid da der havde været Elefanter, og jeg synes, at det var sørgeligt, at hele Bjerget ikke blev inddraget i Vildtreservatet. Kun paa en lille Del af det var Vildtet fredet, Stendysse paa den sydlige Top mærkede Vildtreservatets Grænse. Naar Kenya Kolonien trives, og Hovedstaden Nairobi vokser op til en Storstad, kunde de her have haft en Dyrehave, som var enestaaende i Verden. Men i de senere Aar, mens jeg var i Afrika, kørte de unge Butiksfolk og Kontorister fra Nairobi om Søndagen paa Motorcykle ud i Højene og skød paa alt, hvad de saa, og jeg tror, at det store Vildt udvandrede fra Bjerget og trak sig sydpaa ind i den tættere Skov og Klippeegnene.

Det var ujævnt, ufarbart Land paa Bjerget, men naar man var naaet helt op paa Bjergryggen, saa var der let at gaa. Græsset var kort som paa en klippet Plæne, den graa Sten brød hist og her gennem Grønsværen. Langs den smalle Kam højest oppe, op og ned ad de fire Toppe, som en milelang stulfærdig Rutschebane, løb en Dyresti. En Morgen, mens jeg laa i Lejr i Højderne, klatrede jeg herop og fulgte Stien, og da fandt jeg friske Spor og Gødning af en Eland-Hjord paa den. De store yndefulde, fredsommelige Dyr maa have været oppe paa Toppen af Bjerget ved Solopgang og maa have vandret ad Stien i en lang Række, den ene lige

efter den anden, og af hvilken anden Grund kan de være gaaet herop end for at se dybt ned til begge Sider, paa Landet under dem?

Vi dyrkede Kaffe paa min Farm. Egnen var i Virkeligheden lidt for høj for Kaffe, og det var svært at faa Driften til at gaa rundt. Vi var aldrig nogensinde rige paa Farmen. Men en Kaffeplantage er et Foretagende, som faar Tag i de Folk, der giver sig af med den, og ikke slipper dem fra sig igen. Der ligger altid store Arbejder lige for Haanden i Plantagen, ja man er som oftest lidt for sent paa det med dem.

Midt i det vilde Landskab ser et Stykke regelmæssigt og plantet Land godt ud. Senere hen, da jeg fløj i Afrika og lærte min Farms Udseende at kende fra Luften, blev jeg bestandig slaaet med Beundring ved Synet af selve min Plantage, der laa saa regelmæssig og frisk grøn midt i Vildnis, Slette og Urskov, og det gik op for mig, hvor Menneskehjertet elsker og længes efter geometriske Figurer. Hele Egnen omkring Nairobi, især Nord for Byen, var lagt ud paa samme Maade, og her boede der Folk, hvis Tanker drejede sig om Kaffe, om at plante, beskære og plukke Kaffe, og som laa vaagne om Natten og udtænkte Forbedringer for deres Kaffe fabriker.

Kaffedyrkning er et langvarigt Arbejde. Det gaar ikke saa let, som man tænker sig i det Øjeblik, da man i den strømmende Regn bærer sine Plantekasser med blanke, unge Planter ud fra Planteskolen og har hele Farmens Arbejdsstyrke i Marken. De Haab slaar ikke til, som man gør sig, idet man ser paa at Planterne bliver sat i regelmæssige, dybe Huller i den vaade Jord, hvor de skal gro, og bliver tæt overskyggede med afbrækkede Grene fra Underskoven – siden Ubemærkethed jo er unge Væseners Forret. Det tager tre eller fire Aar, inden Træerne kommer i Bæring, og i Mellemtiden kommer der Tørke over Landet, eller Plantesygdomme, og det frække indfødte Ukrudt gror op imellem Træerne, Macdonaldia og Black-Jack, som har lange, skarpe Frøhylstre, der sætter sig i Strømperne og brænder som Ild. Nogle af Træerne er blevet skodeløst plantet og har faaet deres Pælerod bøjet, de Træer gaar ud, netop som de skal til at blomstre.

Man planter noget over seks Hundrede Træer paa hver acre Land, og jeg havde seks Hundrede acres med Kaffe paa Farmen. Mine Okser trak taalmodigt Kultivatorerne mange Tusinde Mil op og ned ind imellem Trærækkerne, medens vi ventede paa de store Afgrøder.

Der var mange Gange dejligt i Kaffeplantagen. Naar Planterne blomstrede i Begyndelsen af den lange Regntid var den et blændende Syn, som en Sky af Kridt, i Taagen og den fine Regn over mine seks Hun-

drede acres. Kaffeblomster har en fin, bitter Duft som Slaaenblomster. Naar Marken rødmede af de modne Kaffeber paa alle Trær, kaldte vi Kvinderne og Børnene, som paa Negersprog hedder *Totos*, ud for at plukke Bærrene af Trærne sammen med Mændene. Vogne og Kærre kørte Kaffeberrene til Behandling i Møllen nede ved Floden. Vort Maskineri var aldrig helt hvad det skulde have været, men vi havde planlagt og bygget Fabriken selv, og havde høje Tanker om den. Engang brændte hele Fabriken ned og maatte bygges op igen. Den store Tørremaskine gik rundt og rundt, rystede og rumlede Kaffen i sin svære Jernbug med en Lyd, som naar Bølger ruller med Grus og Ral paa Strandbredden. Det hændte, at Kaffen blev tør nok til at tages ud, og at Tørremaskinen maatte tømmes, midt om Natten. Det var da et malerisk Øjeblik, med Lygter i Fabrikens store, mørke Rum, hvor Spindelvæv og Kaffeavner hang i Festoner paa Loftet og Væggene, og med mange glødende, ivrige Ansigter i Lygteskæret rundt om Tørremaskinen. Man følte, at Fabriken hang midt i den store Tropenat som en Juvel i Negerpigens Øre.

Sidenefter blev Kaffen afskallet og sorteret, og pakket i Sække – der gik tolv Sække paa en Ton – som blev syet til med en Sadelmagernaal.

Saa til allersidst, tidligt om Morgen, medens det endnu var mørkt og jeg laa i Sengen, hørte jeg vore svære Vogne, der havde seksten Okser foran hver Vogn, og som nu var hushøjt lastet op med Kaffesække, fem Tons paa Vognen, sætte af ind til Nairobi Jærnbane-station. De kom op ad den lange Bakke fra Fabriken med Raslen, Knagen og Piskeknald og med Raab fra Kuskene, der løb ved Siden af Vognene. Jeg var glad ved at tænke paa, at dette var den eneste Bakke opefter, de havde for sig paa Vejen ind, for Farmen laa fire Hundrede Meter over Nairobi By. Om Aftenen gik jeg ud for at møde Toget, naar det kom tilbage. De trætte Okser gik ganske langsomt med hængende Hoveder foran de tomme Vogne, de trætte smaa *Totos*, der ledte dem, var helt tavse, og de udmattede Kuske slæbte deres lange Piske i Vejstøvet. Nu havde vi gjort, hvad vi kunde gøre. Kaffen fra Farmen vilde være paa Søen om et Par Dage, og saa maatte vi haabe paa gode Priser paa de store Markeder i London.

Jeg havde seks Tusinde acres Land paa Farmen, saa jeg havde meget Land tilovers, ved Siden af Kaffeplantagen. En Del af det var Urskov, og omtrent tusind acres af det var mine *Squatteres* Land, som de der kalder deres *Shambaer*. Squattere er Indfødte, som med deres Familier har nogle faa acres Land til Brug for sig selv paa en hvid Mands Ejendom, og

som til Gengæld skal arbejde for ham et vist Antal Dage om Aaret. Maaske saa mine Squattere Forholdet i et andet Lys, for mange af dem var født paa Farmen, og deres Fædre før dem, og det er muligt, at de betragtede mig som en stormægtig Squatter paa deres eget Land.

Squatternes Land var langt mere vaagent, levende og omskifteligt end Resten af Farmen. Her vekslede hele Landskabet med de vekslende Aarstider. Majsen voksede op, – voksede Folk over Hovedet, saa at man gik ad de smalle Fodstier mellem raslende, grønne Vægge som en Myre i langt Græs, – og blev siden høstet. Bønnerne blev plukket og tærsket med Plejle af Kvinderne, Stængler og Bælge samlet sammen og brændt, saa at der paa nogle Tider af Aaret stod tynde, blaa Røgsøjler i Vejret overalt paa Markerne. Kikuyuerne dyrkede ogsaa de søde Kartofler, der havde et vinagtigt Blad og spredte sig over Jorden som en tyk indfiltret Maatte, og forskellige Slags store gul- og grønspættede Græskar. Hvor- somhelst man gik gennem Kikuyuernes Shambaer var altid det første, man fik Øje paa, Bagpartiet af en lille, gammel Kikuyu-Kone, der stod og rev og stak i Jorden som en Struds med Hovedet gemt i Sandet. Hver Kikuyufamilie havde til sit Brug flere spidse Græshytter, og nogle smaa Forraadshytter paa Stolper. Pladsen mellem Hytterne var et livligt Samlingssted for hele Familien og saa haard som Cement. Her blev Majsen malet og Gederne malket, og Børn og Høns løb til alle Sider. Jeg plejede at gaa ned og skyde Agerhøns i Kartoffelmarkerne omkring Squatternes Huse i de blaa Sen-Eftermiddage. Ved den Tid kurrede Skovduerne himmelhøjt i de høje frynsede Træer, som her og der stod tilbage efter den Urskov, der oprindelig havde dækket hele Landet.

Jeg havde ogsaa et Par Tusinde acres Græsland paa Farmen. Her sprang og flygtede det lange Græs i Bølger foran Vinden, og de smaa Kikuyudrenge vogtede paa Sletterne deres Fædres Køer. I den kolde Aarstid førte de brændende Trækul i Staaltraadskurve med sig fra Husene, og forvoldte mange Gange svære Slettebrande, som var skæbnsvangre for vor Græsning paa Farmen. De Aar, da der var Tørke i Landet, kom store Flokke Zebraer og Wildebeests ned til Farmens Græsland.

Nairobi var vor Hovedstad og laa tyve Kilometer borte paa et Stykke fladt Land mellem høje Bakker. Her var Guvernørens Hus og de store Regeringskontorer. Herfra blev Landet styret.

En By i Nærheden kommer til at spille en Rolle i Ens Liv, det er ikke muligt andet. Det har ikke engang noget at sige, om man kan lide Byen

eller ikke, den trækker Tankerne til sig i Kraft af en aandelig Tyngdelov. Den Lystaage som stod paa Himlen over Nairobi om Natten, og som jeg kunde se fra Vejene paa Farmen, satte Tankerne i stærk Bevægelse og kaldte Billeder frem af de store Byer i Europa.

Da jeg først kom til Afrika, var der ingen Automobiler i Landet, men vi red ind til Nairobi, eller kørte med Forspand af seks Muldyr, og opstaldede vore Dyr i »The Highland Transport«s Rejsestald. I al den Tid, jeg kendte til den, var Nairobi en uensartet, forvirret By, med enkelte store, statelige Bygninger af hugget Sten og med vidtstrakte Kvarterer af Bolgeblik-Butikker, Kontorer, Lagre og Beboelseshuse, alt af Blik. Den var anlagt med lange Alléer af Eucalyptustræer langs de støvede Gader. Højesteret, Landdepartementet, Departementet for de Indfødtes Affærer og Veterinærdepartementet var alle jammerligt indlogerede, og naar jeg aflagde Besøg derinde, fik jeg Respekt for de Embedsmænd, som overhovedet kunde sanle Tankerne og faa noget Arbejde gjort i de smaa glohede, tilblikkede Huler, hvori de var anbragt.

Men med alt det var Nairobi dog en By. Man kunde gøre Indkøb her, høre Nyt, spise paa Restauration og danse i Klubben. Og det var et livligt Sted, i Bevægelse som en Flod og i Vækst som et Barn, Byen forandrede sig fra Aar til Aar, ja mens man var borte fra den paa en Jagt-ekspedition. Det nye Government House blev bygget, det laa stolt ovenover Byen og var rummeligt og køligt med en stor smuk Balsal og en fint anlagt Have. Nye stojende Hoteller voksede op, store betydningsfulde Dyrskuer og Haveudstillinger blev afholdt. Koloniens Quasi Smart-Set oplivede os fra Tid til anden med en Række korte, stormende Melodramaer. Nairobi sagde til Een: Gør det meste ud af Tiden og af mig. Wir kommen nicht wieder so jung – saa livslystne og uovervundne – zusammen. Der var ogsaa en Tid, da jeg kørte gennem Gaderne og tænkte: Der er ej Verden udenfor Nairobi.

De Indfødtes og de farvede Indvandreres Kvarterer i Nairobi var langt mere udstrakte end Europæernes.

Swaheliernes Landsby, som laa paa Vejen til Muthaiga Club, havde ikke noget godt Navn paa sig i nogen Retning, men det var en livlig, bevæget Forstad, hvor der paa alle Tider af Dagen og Natten gik mange Ting for sig. Den var for Størstedelen bygget op af gamle Benzindunke, der var banket flade, og mer eller mindre forrustede – et naturligt frembragt Monument, som Koralklipper: den fremadskridende Civilisations forladte, tomme Hylstre.

Somali-Byen laa helt udenfor selve Nairobi, vistnok fordi de muha-

medanske Somalier vil have deres Kvinder i Fred for Omverdenen. I min Tid var der i Nairobi en eller to skønne unge Somali-Kvinder, hvis Navne hele Byen kendte, som slog sig ned i Bazaren og trak Nairobis Politi lystigt om ved Næsen. Det var opvakte, pragtfulde Piger, og stor-slaaede, som Somalier er det i alle Forhold. Men de hæderlige Somali-Kvinder kom ikke i Gaderne. Somali-Byen laa udsat for alle Vinde, den var bar, skyggeløs og støvet og maa have mindet Somalierne om deres Hjemlands Ørkener. Europæerne, der i lang Tid eller i flere Generationer bor paa et og samme Sted, har svært ved at vænne sig til den fuldkomne Ligegyldighed for deres Hjems nære Omgivelser, som de nomadiske Folkeslag viser. Somaliernes Huse var uregelmæssigt strøet omkring paa den bare Jord og saa ud, som om de var slaaet op med en Pakke Fire-tommersøm for at hænge sammen i en Uge. Man blev derfor, naar man kom ind i et af Husene, overrasket ved at se det saa velordnet og fint, duftende af arabisk Røgelse, med smukke, gamle Tæpper og Vægtæpper, Skaale og Fade af Messing og Sølv, og Sværd med Elfenbensfæste og skønne Klinger. Somali-Kvinderne selv har en fin, værdig Optræden og er gæstfri og lystige, de lo som et helt Spil af klare Sølvbjælder. Jeg var godt kendt i Somali-Byen gennem min Somali-Tjener Farah Aden, som var i min Tjeneste i al den Tid, jeg boede i Afrika, og jeg var i Tidens Løb Gæst ved mange af deres Fester. Et fornemt Somali-Bryllup er en pragtfuld, ærværdig Festlighed. Jeg blev ført helt ind i Brudekammeret, hvor Væggene og Brudesengen var smukt draperede med gamle falmede, fint glødende, vævede Tøjer og Broderier, den unge, mørkøjede Brud var selv saa stiv som en Marchalstav af Guld og Sølv, tyk Silke og Rav.

Somalierne var Kvæghandlere og Handelsmænd og gjorde Forretninger over hele Landet. De holdt, til Transport af deres Varer, en Mængde smaa graa Æsler, der, naar de ikke var ude paa Rejse, gik frit om imellem Husene. Jeg har ogsaa set Kameler i Somali-Byen, hovmodige, hærdede Ørkenprodukter, der er hævet over alle jordiske Kaar, som Kaktus, og som Somalier.

Somalierne bragte Ulykke over deres egne og andre Folks Hoveder gennem deres frygtelige indbyrdes Stammefjendtligheder. Paa det Omraade følte og ræsonnerede de anderledes end andre Mennesker. Farah tilhørte den Stamme, der hedder Habr Yunis, saa det var den, som jeg selv plejede at tage Parti for. Der var en Gang en stor alvorlig Krig i Somali-Byen mellem de to Stammer Dulba Hantis - »The mad Mul-lah«s Stamme - og Habr Chaolo, med Riffelskud og Ildspaaættelse og

mange Dræbte paa hver Side, indtil Regeringen syntes den maatte blande sig i det. Farah havde paa den Tid en ung Ven af sin egen Stamme, der hed Sayid, og som plejede at komme og besøge ham paa Farmen. Det var en frejdig, klarøjet ung Mand, saa jeg blev bedrøvet ved af mine Husfolk at høre den sørgelige Historie, at han havde været paa et tilfældigt Besøg hos en Familie af Habr Chaolo Stammen, da en vred Dulba Hantis i det samme var kommet forbi og paa Maa og Faa havde fyret to Skud gennem Husets Væg og skudt Sayids Ben over. Jeg sagde til Farah, at hans Vens Uheld gjorde mig ondt. »Hvad? Sayid,« raabte Farah forarget, »det var godt nok til Sayid. Hvorfor skulde han gaa hen og drikke The i en Habr Chaolos Hus?«

Inderne i Nairobi regerede over det store indfødte Forretningskvarter, som kaldes Bazaren, og de rigeste indiske Købmænd havde deres smaa Villaer lige udenfor Byen: Jevanjee, Suleiman Virjee, Allidina Visram. De havde alle en udpræget Smag for Stenhuggerarbejder, deres Villahaver var fulde af Trapper, Balustrader og Vaser kun maadeligt hugget i den bløde, afrikanske Sten, ligesom de Bygninger, som Børn bygger af lyserøde, forsirede Stenbyggeklodser. De gav Theselskaber i Haverne med indisk Bagværk i Stil med Villaerne, og de var skarpsindige, berøjste, udsøgt høflige Folk at besøge. Men Inderne i Afrika var saadanne rivende Forretningsmænd, at man med dem ikke kunde vide, om man stod overfor en menneskelig Personlighed eller overfor Hovedet for et Firma. Jeg havde været i Allidina Visrams Villa til The, og da jeg en Dag saa Flaget paa halv Stang over hans udstrakte Kompleks af Varehuse, spurgte jeg Farah: »Er Allidina Visram død?« »Halvdød,« sagde Farah. »Hejser de Flaget paa halv Stang, fordi han er halvdød?« spurgte jeg. »Allidina er død,« sagde Farah, »Visram lever.«

Inden jeg selv overtog Bestyrelsen at Farmen, havde jeg været en ivrig Jæger og havde tilbragt min meste Tid paa Safari, men da jeg blev Farmer satte jeg mine Rifler hen.

Masaierne, der var Nomader og Kvægfolk, og som var Naboer til Farmen og boede paa den anden Side Floden, kom fra Tid til anden til mit Hus for at klage over en Løve, der fulgte deres store Hjorder og tog deres Køer, og for at bede mig komme ud og skyde den, og hvis jeg kunde, gjorde jeg det. Jeg gik ogsaa om Lørdagen ud paa Orungi Sletterne for at skyde en Zebra eller to til Søndagsmad for mine Folk paa Farmen, med en lang Hale oplivede, optimistiske Kikuyuer efter mig. Jeg skød Fugle paa Farmen, Agerhøns, Vagtler og vilde Perlehøns, som

er gode at spise. Men i mange Aar kom jeg ikke ud paa nogen Jagt-ekspedition.

Vi talte dog paa Farmen tit sammen om vore fordums Safarier. Lejrpladser sætter sig paa en egen Maade fast i Erindringen, som om man havde levet der i lange Tider, og man husker undertiden en enkelt Kurve af sine Vognspor i Græsset paa Sletten, som om det var et Tegn, der havde haft Betydning i Ens Liv.

Ude paa Safari har jeg set en Bøffelhjort paa et Hundrede niogtyve Stykker komme ud af Morgentaagen under en kobberfarvet Himmel, som om de mørke, massive, jærnfarvede Dyr med de mægtige, vandret svungne Horn ikke saa meget kom gaaende imod mig som de blev skabt lige for mine Øjne og sendt ud, efterhaanden som de blev færdige. Jeg har set en Elefanthjort paa Vandring gennem tæt Urskov, hvor Sollyset kom sivende ind imellem de tykke Grene og Slyngeplanter i smaa Pletter og Stænk, de strakte ud, som om de havde et Stævnemøde ved Verdens Ende. Det var, i Kæmpeformat, en Bort af et ældgammelt, umaadeligt kostbart persisk Tæppe i grønne, gyldne og sortbrune Farver. Jeg har mange Gange set Girafferne bevæge sig over Sletten med deres sære uforlignelige, vegetative Yndefuldhed, som om det ikke var en Flok Dyr, men en Familie af sjældne, højstammede, spættede Kæmpeblomster, som skred frem. Jeg har fulgt efter to Næsehorn paa deres Morgenspadseretur, de snøftede og prustede i den klare, kolde Morgenluft, som to store, kantede Kæmpesten, der var blevet levende, og som nu muntrede sig sammen i det lange Græs i Dalstrækningen. Jeg har set den kongelige Løve, inden Solopgang under en lille aftagende Maane krydse den graa Slette paa Hjemvejen fra et halvtfortæret Bytte. Han trak et mørkt Kølvand efter sig i det sølvglinsende Græs, hans Ansigt var endnu rødt af Blod op til Ørerne. Og jeg er ogsaa stødt paa ham i hans Middagshvile i Familiens Skød paa det korte Græs og i Akacietræernes fine, forarsagtige Skygge, midt i hans egen afrikanske Lystpark.

Alle disse Ting var fornøjelige at tænke paa og trøste sig med, naar det var haarde Tider paa Farmen. Og det store Vildt var endnu derude i deres eget Land, jeg kunde gaa ud og hilse paa dem igen, hvis jeg fik Lyst. Farah – som dog i Tidens Løb kom til at tage levende Del i alle Farmens Sager – og mit øvrige gamle indfødte Safari-Mandskab levede bestandig i Haab om nye, kommende Safarier.

Herude i det vilde Land havde jeg lært at tage mig i Agt for bratte Bevægelser. De levende Væsener, som man her har med at gøre, er i højeste Grad sky og vagtsomme, de har en særlig Ævne til at undgaa os

og forsvinde for os, naar vi mindst venter det. Intet tamt Dyr kan forholde sig saa fuldkommen stille som et vildt Dyr. Vi civiliserede Folkeslag har mistet Evnen til at være stille, og maa tage Timer i Tavshed fra det vilde Liv, førend det vil optage os i sig. Kunsten at gaa sagte, uden pludselige Bevægelser eller Støj, er den Kunst, som Jægeren, og da især Jægeren med Kamera, først maa lægge sig efter. Jægere kan ikke følge deres eget Hoved, men maa lære Landskabets Farver, Lugt og Vind at kende, og falde ind med det store Orkesters eget Tempo. Det kan ske, at det gentager en Takt om og om igen, og man maa saa følge med i den.

Naar man paa Jagt har faaet Afrikas Rytme i sig, forstaar man, at den gaar igen i enhver Form for Liv derude. Hvad jeg havde lært af Vildtet, kunde jeg anvende i Omgang med de indfødte Folk.

Kærlighed til Kvinder og Kvindelighed er en mandlig Egenskab, og Kærlighed til Mænd og Mandighed en kvindelig Egenskab, og der er ogsaa en Forelskelse i Syden og de sydlige Folkeslag, som er Nordboernes Kendemærke. Normannerne maa have forelsket sig i de fremmede Lande, først i Frankrig og senere i England. De gamle Milords, som optræder i det attende Aarhundredes Historie og Romanlitteratur, paa evige Rejser i Italien, Grækenland og Spanien, havde ikke et eneste af Sydlændingenes Træk i deres Personlighed, men de blev tiltrukket og fortryllet af en Natur, der i et og alt var væsensforskellig fra deres egen. Da de tyske og skandinaviske Malere, Filosofer og Digtere først kom til Florens og Rom, faldt de lige ned paa Knæ i Tilbedelse af Syden.

Der kom i dette Forhold en særlig Taalmodighed frem hos de utaalmodige Folk. Som det er næsten umuligt for en Kvinde virkelig at ærgre en rigtig Mand, og som for Kvinderne en Mand aldrig er helt foragtelig, aldrig helt ubrugelig, saalænge han forbliver en Mand, saadan var de haarde, herskesyge, let opbragte nordiske Mænd sagtmodige, hvor de stod overfor Sydens og Sydboernes Natur. De var korte for Hovedet, naar det gjaldt deres eget Klima og deres egen Familie, men de tog imod den afrikanske Tørke, de farlige, martrende Solstik, mod Rinderpest i deres Hjorder og mod deres indfødte Tjeneres Uerfarenhed, med Ydmyghed og Resignation. Selve deres Følelse af Individualitet gik tabt i Forstaaelsen af de uendelige Muligheder, som findes i Samspillet mellem Mennesker, der kan blive eet i Kraft af selve deres Væsensforskell. De sydlandske Folkeslag har ikke denne Egenskab, og den findes heller ikke hos Folk af stærkt blandet Blod. De dadler den eller gør Nar af den, hvor de støder paa den, saadan som de Mænd, der i særlig

Grad begejstres af Mandhaftighed, og selv hælder en Smule til Ekshibitionisme, gør Nar af en sukkende Elsker, og som de forstandige Kvinder, der ikke havde Taalmodighed med deres Mænd, var forargede over den taalmodige Griselda.

Hvad mig angaar, saa holdt jeg af de Indfødte fra den første Dag, jeg mødte dem i Afrika. Det var en stærk, ubetvingelig Følelse, der omfattede begge Køn og alle Aldre. Mit Møde med de mørke Folk var en Oplevelse for mig som Amerikas Opdagelse for Columbus, og paa samme Maade en Udvidelse af hele min Verden. Hvis man kan tænke sig, at et Menneske med en medfødt Følelse for Dyr var vokset op i Omgivelser, hvor der sletingen Dyr fandtes og først havde gjort Dyrenes Bekendtskab efter mange Aars Forløb, eller at nogen var kommet ind i en Skov for allerførste Gang, da han var tyve Aar, eller at et Menneske med Sans for Musik ved et Tilfælde aldrig havde hørt Musik før han allerede var voksen, saa kan man sammenligne deres Forhold med mit eget her. Da jeg traf paa de Indfødte i Afrika, satte jeg mit daglige Livs Rutine – hvad man kalder dets Trummerum – ud for Orkester.

Min Fader, som var Officer i den danske og franske Armé, skrev som ung Løjtnant hjem fra Dybbøl: »Fra Graasten til Dybbøl var jeg sluttende Officer efter en lang Kolonne; det var ikke let; det var tungt; og dog: hvor tillokkende! hvor bedaarende. Lysten til Krig er en Lidenskab som en anden; man elsker Soldater, som man elsker unge Fruentimmer: blindt, ubændigt –, og det ene udelukker ikke det andet, det ved Pigerne godt. Men Kærligheden til Pigerne kan kun rumme een ad Gangen, til Soldaterne omfatter den hele Flokken, som bestandig ønskes forstørret.« Det var det samme Forhold med de Indfødte og mig.

Det var ikke let at lære de Indfødte at kende. De var meget lydhøre og sky. Hvis man forskrækkede dem, kunde de i et Nu trække sig tilbage til deres egen Verden, som Vildtet, der ved en brat Bevægelse fra vor Side er borte, simpelthen ikke er der mere. Til man kendte en Indfødt godt, var det næsten umuligt at faa et ligefremt Svar ud af ham. Selv paa saadanne simple Spørgsmaal som for Eksempel hvormange Køer, han havde, havde han et undvigende Svar: »Saa mange som jeg sagde dig i Gaar«. Det var Europæerne i høj Grad imod at blive svaret saadan, det var maaske de Indfødte i højeste Grad imod at blive saadan spurgt. Hvis vi forfulgte dem og trængte ind paa dem for at faa en Forklaring ud af dem, trak de sig tilbage det længst mulige, og i dette Forhold gjorde de Brug af en barok, lystig Fantasi til at lede os paa Vildspor med. Selv helt smaa Børn optraadte i en saadan Situation som gamle, for-

hærdede Pokerspillere, for hvem det er omtrent det samme, om Modspilleren overvurderer eller undervurderer deres Kort, saalænge som de kun kan holde ham uvidende om deres sande Beskaffenhed. Der hvor vi i Realiteten brød ind i de Indfødtes Tilværelse, bar de sig ad som Myrer, i hvis Tue man stikker en Stok ind. De udbedrede Skaden med ufortøven, rastløs, fuldkommen tavs Iver, som om de udslettede og dækkede over en usømmelig Handling.

Vi kunde ikke vide, vi kunde vist ikke forestille os, hvad for Farer det var, som de frygtede i deres Samkvem med os. Selv tror jeg, at de var bange for os, snarere som man er bange for en pludselig, forfærdelig Larm, end som man frygter Lidelse, Uret eller Død. Og dog – det var svært at vide, for de Indfødte var Mestre i den Kunst at forstille sig. I Shambaerne eller paa Sletten kunde man sommetider tidligt om Morgen støde paa en Agerhøne, der gav sig til at løbe foran Hesten, som om dens Vinger var brækket, og som om den var dødelig angst for at blive taget af Hundene. Men dens Vinge var ikke brækket, og den var ikke bange for Hundene, den kunde svirre op lige for Næsen af dem hvad Øjeblik den vilde. Den virkelige Sammenhæng var, at Fuglen havde sit Kuld af smaa Kyllinger et Sted i Nærheden, og at den af alle Kræfter søgte at bortlede Opmærksomheden fra dem. Paa samme Maade som Agerhønen spillede maaske den Indfødte forskrækket ud fra en meget dybere liggende Frygt, hvis Væsen vi ikke var i Stand til at opfatte. Men det kan ogsaa være, at deres Opførsel imod os var en Slags sær, uforklarlig Spas, en Parodi, en Extravaganza, og at disse sky Folk til syvende og sidst ikke frygtede os det mindste. De Indfødte har i langt mindre Grad end hvide Folk Følelsen af Risiko i Livet. Jeg har nogle Gange, paa en Safari eller paa Farmen, i et særligt spændende Øjeblik mødt mine indfødte Folks Øjne og har følt, at vi var paa lang Afstand fra hinanden, og at de undrede sig over min Vurdering af Situationens Alvor. Det gav mig noget at tænke paa. Maaske var de virkelig paa en Maade, der for os maa blive uforstaaelig, og som vi ikke kan efterligne, i selve Livet i deres rette Element, som Dybvandsfisk, der ikke vilde kunne forklare sig vor Frygt for at drukne. Denne Sikkerhed i Tilværelsen, denne Svømmekunst, tænkte jeg, har de, fordi de har bevaret en Kundskab, som vore egne første Forældre satte overstyr for os, og hvori, mellem alle Verdensdele, Afrika især kan undervise os: At Gud og Djævelen er een, deres Herlighed er lige stor, deres Majestæt lige evig, saa at der ikke er to, som er uskabte, men een som er uskabt, ikke to umaalelige, men een umaalelig – og de afrikanske Indfødte ærer Dobbeltheden i Enheden og Enheden i Dobbeltheden.

Paa vore Jagtekspeditioner og paa Farmen udviklede mit Bekendtskab med de Indfødte sig efterhaanden til et vanemæssigt, personligt Forhold. Vi var gode Venner. Jeg forsonede mig med den Kendsgerning, at jeg selv aldrig vilde komme til virkelig at kende dem, mens de kendte alle mine Tanker og vidste Besked med de Bestemmelser, jeg vilde tage, endnu inden jeg havde taget dem. Jeg havde engang en lille Farm i Gil-Gil, højere oppe ad Jærnbanelinien, hvor jeg ikke havde noget Hus, men boede i et Telt, og jeg rejste frem og tilbage mellem Gil-Gil og Ngong. Oppe i Gil-Gil bestemte jeg mig undertiden, naar det begyndte at regne, meget pludseligt til at tage tilbage til mit Hus, men naar jeg kom til Kikuyu, som var vor lokale Jærbanestation, og hvorfra der var tolv Kilometer hjem til Farmen, saa var altid en af mine Folk paa Pletten og trak et Muldyr, som jeg kunde ride hjem paa. Hvis jeg nu spurgte dem, hvordan de havde vidst, at jeg vilde komme tilbage, vendte de Hovedet bort, forlegne eller bedrøvede, eller som om de kedede sig tildøde, saadan som vi selv vilde gøre, hvis et stokdøvt Menneske trængte ind paa os for at faa os til at forklare ham Indholdet af en Symfoni.

Naar de Indfødte i Forholdet til os vidste sig sikre mod bratte Bevægelser og pludselig Larm, talte de meget mere aabent til os, end den ene Europæer taler til den anden. De var aldrig paalidelige men de var paa en storslaaet Maade oprigtige. Et godt Navn, det som man kalder Prestige, betød meget i den Indfødtes Verden. Det saa ud, som om de paa et eller andet Tidspunkt havde foretaget en fælles Vurdering af os, som sidenhen stod ved Magt imellem dem.

Til Tider var Livet paa Farmen meget ensomt, og i den dybe Stilhed om Aftenen, naar Minutterne dryppede et for et fra mit store Ur, var det, som om Livet selv dryppede med dem, og man længtes, som om man skulde blive gal, efter andre hvide Folk at tale med. Men til alle Tider følte jeg det indfødte Folks tavse, overskyggede Tilværelse løbe parallelt med min egen, men i et andet Plan. Et stort Ekko naaede fra den ene Bred til den anden, tilsammen var vi Farmen.

De indfødte Folk, det var Afrika i Kød og Blod. Den høje udslukne Vulkan, Longonot, som rejser sig stejl og øde over Rift Valley, Mimose-træerne langs Floden, Elefanterne og Girafferne var ikke i højere Grad Afrika selv, end de Indfødte var det, smaa Skikkelser i et vældigt Landskab. Det var altsammen Udtryk for den samme Idé, Variationer over eet Tema. Det var ikke en ensartet Ophobning af uensartede Atomer, men en uensartet Ophobning af ensartede Atomer, som man ser det med Eggebladet, Agernet og Egetræskisten. Vi hvide Folk, i svære Støvler, og

som oftest i stor Hast, skurrede altid mod Landskabet. De Indfødte var i Samklang med det, og naar de høje smalle, mørke og mørkøjede Folk var paa Vandring – altid een for een, saa at selv deres store Færdselsaarer ikke er andet end smalle Fodstier – eller arbejdede i Jorden, vogtede deres Køer, eller dansede deres store Danse og fortalte mig en Historie, saa var det Afrika selv, der vandrede, lo, talte sine Hjorder, dansede og berettede om gamle Dage. I Højlandene huskede jeg Digterens Ord:

»Ædel fandt jeg
altid den Indfødte
og arm Indflytteren.«

Kolonien forandrer sig, fortæller man mig, fra Aar til Aar, den har vel allerede forandret sig fra den Gang, jeg boede der. Naar jeg her saa nøjagtigt som muligt skriver om mine Erfaringer paa Farmen, og med nogle af de vilde Indvaanere af Sletterne og Skovene, saa kan det maaske faa, ja saa har det maaske allerede nu, nogen historisk Interesse.

II. Et Kikuyu Barn

KAMANTE var en lille Kikuyudreng og Søn af en af mine Squattere som var død. Jeg kendte i Reglen Squatternes Børn paa Farmen godt, for de plukkede Kaffe for mig i den travle Tid, og hele Aaret rundt holdt de sig, naar de kunde komme til det, oppe omkring mit Hus og græssede deres Geder paa Plænerne der, i den Mening, at heroppe skete der flere betydningsfulde Ting end paa den øvrige Farm. Men Kamante maa have levet paa Farmen nogle Aar, før jeg nogensinde stødte paa ham. Jeg tror, at han har trukket sig tilbage i Ensomheden som et sygt Dyr.

Første Gang jeg saa Kamante var en Dag, da jeg kom ridende over Sletten, og han vogtede sin Families Faar og Geder der. Han var et ynkeligt Syn. Hans Hoved var stort, Kroppen var frygtelig lille og mager, Albuer og Knæ stod ud paa ham som Knaster paa en Stok og begge hans Ben sad fra Laaret til Hælen i en Række dybe, væskende Saar. Herude paa Sletten saa han ganske lille ud, saa at man maatte undre sig over, at saa megen Smerte, og en saa lang Lidelseshistorie, kunde være sammentrængt i et enkelt lille Punkt. Da jeg holdt stille og talte til ham, svarede han mig ikke og lod næppe nok til at se mig. I hans flade kantede, hærgede og uendelig taalmodige Ansigt var Øjnene uden Blik og halvt slukte. Han saa ud til ikke at have længe igen, jeg ventede næsten at se Gribbene, som aldrig er langt borte fra Døden paa Sletten, i den blege, brændende

Luft højt oppe over Hovedet paa ham. Jeg gav ham Besked paa at komme op til mit Hus næste Morgen, saa at jeg kunde prøve at kurere ham.

Jeg var de fleste Morgener Doktor for Farmens Folk fra ni til ti, og jeg havde stor Søgning, som Kvaksalvere plejer at have. Der sad for det meste to eller tre, og sommetider op til et Dusin Patienter foran mit Hus og ventede paa mig ved den Tid.

Kikuyuerne er indstillet paa det uforudsete og vante til det uventede. Heri adskiller de sig fra Europæerne, som helst vil holde sig assureret imod Skæbnen. Negeren staar paa en venskabelig og fortrolig Fod med Skæbnen, for han har været i dens Hænder hele sit Liv, og den er for ham saa at sige Hjemmet, det velkendte Tusmørke i Hytten, dyb Muld for hans Rødder. Han tager imod Livets Omskiftelser med stor Ro og Fatning.

Mellem de Egenskaber, som han søger og venter hos sin Herre eller sin Doktor, eller hos Gud, kommer Fantasien højt oppe paa Listen. Det skyldes maaske dette Træk hos de sorte Folk, at det er lykkedes Kalifen Harun al Raschid i Afrikas og Arabiens Hjerter at bevare Stillingen som den ideale Regent. Med ham kunde ingen vide, hvad den næste Bevægelse vilde blive, man vidste ikke, hvor man havde ham. Naar Afrikaerne taler om Guds Væsen, saa dvæler de, som vi i Jobs Bog, især ved Tanken om hans vældige Indbildningskraft.

Det var nok af den Grund, at jeg var godt anset som Læge. Første Gang, jeg sejlede ud til Afrika, traf jeg ombord paa Skibet en berømt tysk Videnskabsmand, der for nittende Gang var paa Vej ud til Tysk Østafrika for at studere og bekæmpe Sovesygen, han havde flere Hundrede Rotter og Marsvin med sig paa det øverste Dæk. Han fortalte mig, at han aldrig havde haft Grund til at beklage sig over de Indfødtes Mangel paa Mod, de bar Smerte uden at klage og tog med Ligevægt en stor Operation. Men den store Hindring i hans Arbejde var deres dybe Modvilje mod al Regelmæssighed, mod en gentagen eller fortsat Behandling, og System overhovedet. Dette kunde den store tyske Doktor ikke forstaa, han mente, det maatte være en Slags Forrykthed hos de sorte Folk. Men da jeg selv kom til at kende Negrene, var denne Egenskab hos dem en af dem, der først gjorde mig til deres Ven. De havde virkelig Mod, den uforfalskede Kærlighed til Faren, som er Skabningens Svar paa Forkyndelsen af dens Lod, Ekkot fra Jorden, naar Himlen har talt. I min Virksomhed som Læge tænkte jeg sommetider, at hvad de mørke Folk dybest i deres Hjerter frygtede af os Hvide var Pedanteri. I Hænderne paa en Pedant dør de af Sorg.

Mine Patienter ventede mig paa en stenlagt Terrasse foran Huset. Her

sad de paa Hug, baade de gamle Mænd, der var magre som Skeletter, med hivende Hoste og rindende Øjne, de slanke, glatte unge Slagsbrødre med svulne Øjne og knust Mund og Mødrene med deres feberhede Børn, der hang som smaa, visne Blomster om Halsen paa dem. Jeg havde tidt Brandsaar til Behandling, fordi Kikuyuerne om Aften lagde sig til at sove tæt op til Ilden i Hytterne, og det opstablede brændende Trækul i Nattens Løb raslede ned over dem. Et Par Gange var min Medicin sluppet op, og jeg gjorde da den Erfaring, at Honning er en god Salve imod Brandsaar. Stemningen paa Terrassen var meget livlig, der var Elektricitet i den, som i Luften i et Casino. Den lave, levende Talestrøm stoppede brat op, naar jeg kom ud, mens Tavsheden selv var svanger med Muligheder: Nu var Øjeblikket inde, da hvad som helst kunde ske. De ventede dog altid i dyb Tavshed paa, at jeg selv skulde udvælge min første Patient, for der er Grænser for alting.

Jeg vidste i Virkeligheden meget lidt om Medicin, ikke andet end hvad man lærer paa et Samariterkursus. Men mit Navn som Læge var blevet slaaet fast gennem et Par mirakuløse Kure, som jeg havde haft Held til at gennemføre, og det var ikke i mindste Maade blevet forringet af de skæbnesvangre Fejltagelser, jeg havde gjort. Hvis jeg nu havde kunnet garantere hver enkelt af mine Patienter en sikker Helbredelse, hvem ved saa, om ikke deres Skare omkring Huset vilde være tyndet ud? Jeg vilde ganske vist have opnaaet en høj professionel Anerkendelse – her havde man nok at gøre med en udlært Doktor fra *Volaia*. Men kunde man bestandig have været sikker paa, at Gud virkelig var med mig? For ham kendte de til fra de store Tørkeaar og Hungersaar, fra Løverne paa Sletten og Leoparderne omkring Husene og omkring de aabne Pladser i Skovene, hvor Børnene gik med deres Geder, fra de Græshoppesværme, der kom som en sort Sky over Landet, ingen vidste hvorfra eller hvorfor, og som ikke lod et Græsstraa tilbage efter sig. Ham kendte de ogsaa fra de ubegribelig lykkelige Timer paa Farmen, naar Græshopperne drog videre over Majsmarkerne uden at slaa sig ned der, eller naar om Foraaret Regnen kom tidligere og rigeligere end ventet og fik alle Marker til at grønnes og give dobbelt Afgrøde. Saa denne sikre, dygtige Doktor fra Europa, han stod dog maaske lidt udenfor, hvor det gjaldt de virkelig store og betydningsfulde Ting i Livet.

Til min Overraskelse stillede Kamante ved mit Hus Dagen efter vort første Møde. Han stod der, lidt borte fra de andre syge Folk, ret op og ned, med sit halvdøde Ansigt og udslukte Blik, som om han dog, naar

alt kom til alt, havde nogen Kærlighed til Livet og nu havde bestemt sig til at gøre dette sidste Forsøg paa at holde fast ved det.

Han viste sig at være en Mønsterpatient. Han kom, naar jeg havde sagt, at han skulde komme, med den største Præcision, og han kunde holde Regnskab med Dagene, naar jeg gav ham Besked paa at møde hver anden eller hver tredie Dag, hvad der er en usædvanlig Egenskab mellem de Indfødte. Han fandt sig i den haarde Behandling af hans elendige Ben med en Stoicisme, som jeg ikke har kendt Magen til. Af alle disse Grunde kunde jeg have stillet ham op som Model for mine andre Syge. Men jeg gjorde det ikke, for der var paa samme Tid noget hos ham, som gjorde mig ilde til Mode, ja, som jeg var bange for.

Sjældent, næsten aldrig har jeg kendt et saa vildt Væsen, et Menneske saa aldeles ensomt i Tilværelsen, og ved en gennemført, dødelig Resignation saa fuldkommen lukket af fra alle sine Omgivelser. Jeg kunde faa ham til at svare mig, naar jeg spurgte ham, men af sin egen fri Vilje talte han aldrig et Ord og saa aldrig paa mig. Han havde ikke den ringeste Medlidenhed i sin Natur. Han havde en lille, spottende Latter fuld af Foragt og bedre Viden, som han gjorde Brug af overfor de andre syge Børn, der græd, naar de blev vaskede og forbundet, men han saa heller aldrig paa dem. Han havde ikke noget Ønske om at komme i Berøring med Omverdenen, den Berøring, han havde kendt til, havde været for haard. Hans Sjælsstyrke Ansigt til Ansigt med store Smerter var en gammel Soldats Styrke og Udholdenhed. Intet kunde være saa slemt, at det kom bag paa ham. Han var ifølge sin Erfaring og sin Livsanskuelse forberedt paa det værste.

Alt dette var i den store Stil og genkaldte Prometheus' Trosbekendelse: »Kval er mit Element som Had er dit, du sønderer nu min Krop, jeg lidt det ænser«, og »Ja, gør dit værste, du almægtig er«. Men hos en Person paa hans Størrelse var det uhyggeligt og gjorde mig tung om Hjertet. Og hvad maa Gud føle, tænkte jeg, Ansigt til Ansigt med den Holdning hos et saa lille Menneske?

Jeg husker godt den første Gang, han nogensinde af egen Drift saa paa mig eller aabnede Munden. Det maa have været et Stykke ind i vort Bekendtskab, for jeg havde opgivet min første Behandling og var ved at prøve en ny, et varmt Omslag, som jeg havde slaaet efter i mine Lægebøger. I min Iver for at gaa grundigt til Værks havde jeg gjort det for varmt, og da jeg lagde det paa hans Ben og klappede Forbindingen over det, talte Kamante. »Msabu,« sagde han, og gav mig et stort Blik. Negerne bruger dette indiske Ord, naar de taler til hvide Kvinder, men de

udtaler det anderledes end Inderne og faar et afrikansk Ord med en ny Klang ud af det. I Kamantes Mund var det i dette Øjeblik et Raab om Hjælp, men tillige en Advarsel, saadan som en god Ven kunde have givet mig for at standse mig i et Foretagende, der ikke var mig værdigt. Om Aftenen huskede jeg paa det med Haabefuldhed. Jeg var ked af, at jeg havde brændt ham, men jeg var glad paa samme Tid, for dette var det første Glimt af Forstaaelse mellem mig og det vilde Barn. Den hærdede Lidende, som ikke ventede sig andet en Lidelse, ventede det ikke af mig.

Hvad selve min Behandling af Kamantes Sygdom angik, saa saa den efterhaanden haabløs ud. I lang Tid vaskede og forbandt jeg hans Ben, men hans Sygdom gik over min Forstand. Fra Tid til anden blev det lidt bedre med ham, men saa brød Saarene ud paa nye Steder. Til sidst bestemte jeg mig til at sende ham op til den skotske Missions Hospital.

Denne Beslutning var for en Gangs Skyld af saa stort Format og havde saa mange Muligheder i sig, at den gjorde Indtryk paa Kamante, han vilde ikke gerne derop. Han var af sin Fortid og sin Livsanskuelse udelukket fra at gøre nogen videre Modstand, men da jeg kørte ham op til Missionsstationen og afleverede ham i den lange Hospitalsbygning, i Omgivelser, som var ham ganske fremmede og uforklarlige, skælvede han.

Jeg havde den skotske Mission til Nabo tolv Mil til Nordvest, to hundrede Meter højere oppe end Farmen selv, og den katolske franske Mission til Nabo ti Mil Øst paa, paa det flade Land, et hundrede Meter lavere nede. Jeg havde ingen Sympati for Missioner i Almindelighed, men personlig stod jeg paa venskabelig Fod med Missionærerne til begge Sider og beklagede, at de sig imellem bestandig laa i Strid.

De franske Fædre var mine bedste Venner. Jeg red tit med Farah over for at høre den tidlige Messe hos dem Søndag Morgen, især for at komme til at tale Fransk igen, og fordi det var en dejlig Ridetur derover. Vejen løb fem Kilometer gennem Forstværnsnets gamle Wattle-Plantage, der var saa køligt inde, og den kraftige, usødede Fyrre-naalsduft fra Wattle-træerne var frisk og oplivende i den tidlige Morgen.

Det var mærkeligt at se, hvordan den katolske Kirke førte sin egen Atmosfære med sig her, som hvorsomhelst den slaar sig ned. Fædrene havde selv tegnet og bygget hele deres Kirke med deres indfødte Menigheds Hjælp, og de var med Grund stolte af den. Den var en stor graa Bygning med et Klokketaarn paa, og den laa paa en bred, stenlagt Kirkeplads højt over mange Terrasser og Trapper, midt i Missionærer-

nes Kaffeplantage, som var den ældste i Kolonien, og meget smukt pas-set. Paa de to andre Sider af Gaardspladsen var Refektoriet, med Søjler og Buegange, og Klostret, og nede ved Floden laa deres store, graa Fabriksbygning. Man red ind paa Kirkevejen ad en buet Stenbro over Floden. Det hele var bygget op af graa Sten, og naar man kom ridende ned imod det store Kompleks, saa det anseligt og renligt ud i Landska-bet, og det kunde uden den mindste Forandring have ligget i en af de sydlige Kantoner i Schweiz, eller i Norditalien.

De venlige Fædre passede mig op ved Kirkedøren, naar Messen var forbi, for at invitere mig paa *un petit verre de vin* i det rummelige, kølige Refektorie. Det var herinde højest mærkeligt at høre, hvordan de vidste Besked med alt, hvad der foregik i hele Kolonien lige ud i dens fjerneste Udkanter. Under en livlig venlig Konversations Maske udsugede de ogsaa her deres Gæst for alle de Nyheder, han paa nogen Maade kunde indeholde, ligesom en lille ivrig Sværm lodne, brune Bier – for de havde allesammen langt tykt Skæg – der hænger sig i en Blomst for at samle Honning. Men paa samme Tid, som de havde en saa dyb Interesse for alle Begivenheder i Kolonien, var de dog paa deres særlige, franske Manér Landflygtige, Folk i Forvisning, og bar deres Forvisning taalmo-digt og muntert, ifølge en højere Ordre, hvis Natur jeg ikke kendte til. Hvis det ikke havde været for den ukendte Magts Skyld, som holdt dem herude, saa vilde de, følte man, slet ikke være her – heller ikke vilde Kirken med Klokketaarnet, Buegangene eller den sirlige Plantage og Broen være her et Øjeblik længere. Men naar Afsløringsordren blev givet, vilde de alle overlade Koloniens Sager til sig selv, og sætte af paa Flugt i lige Linie mod Paris.

Farah, som havde holdt de to Rideheste, medens jeg var inde i Kirken og i Refektoriet, lagde paa Hjemvejen Mærke til min oplivede Stem-ning. Han var selv en from, streng Muhamedaner og drak aldrig Spiritus, nu tog han Messen og Vinen som ligestillede Ritualer i min Religion.

De franske Fædre kom ogsaa undertiden paa Motorcykle til Farmen og spiste Frokost der. De citerede Lafontaines Fabler for mig og gav mig gode Raad mod Sygdomme paa Kaffen.

Jeg kendte ikke saa meget til den skotske Missionsstation. Den laa højt, med dejlig Udsigt over hele det omliggende Kikuyuland, men Missionen selv gjorde paa mig Indtryk af at være blind og ikke at kunne se den. Den skotske Kirke satte meget ind paa at faa Indfødte til at tage europæiske Klæder paa, og arbejdede gennem mange Aar utrætteligt for denne Sag, som jeg ikke syntes var til Folkets Gavn fra nogetsomhelst

Synspunkt set. Men de havde et godt Hospital paa Missionsstationen, og i den Tid, jeg kendte det, var det bestyret af en menneskekærlig, klog og dygtig Læge, Doktor Arthur. De har reddet mange af mine Folks Liv.

Paa den skotske Missions Hospital beholdt de Kamante i over tre Maaneder. I den Tid saa jeg ham een Gang. Jeg kom ridende forbi Missionen paa Vej til Kikuyu Jærnbane-station, og denne Vej gik et Stykke langs med Hospitalets Grund. Jeg fik Øje paa Kamante derinde, han stod for sig selv, lidt fra de andre Rekonvalescenters smaa, spredte Grupper. Ved denne Tid var han allerede saa meget raskere, at han kunde løbe. Da han saa mig, kom han hen til Indhegningen og løb med mig saa langt, som den fulgte Vejen. Han travede afsted paa sin Side af Gærdet som et Føl i en Fold, naar man rider forbi det, og holdt Blikket fæstet paa min Hest, men han sagde ikke et Ord. Ved Hjørnet af Hospitalets Grund maatte han standse, og da jeg red videre og saa mig tilbage, stod han ganske stille og stirrede efter mig med Hovedet op, som et Føl i en Fold, naar man rider fra det. Jeg vinkede et Par Gange til ham, første Gang gjorde det slet ikke noget Indtryk paa ham, saa gik hans ene Arm pludselig til Vejrs som en Pumpestang, men han gentog ikke Bevægelsen.

Kamante kom tilbage til mit Hus paa selve Paaskemorgen og overrakte mig et Brev fra Hospitalet, hvori de skrev til mig, at han nu var meget bedre, og at de troede, at han virkelig var kureret. Han maa have vidst, hvad der stod i Brevet, for han holdt Blikket fæstet paa mit Ansigt, medens jeg læste det, men han fandt ikke Anledning til at diskutere dets Indhold, han havde større Ting i Tankerne. Kamante førte sig altid med en sjælden, samlet og behersket Værdighed, men denne Gang lyste han tillige af tilbagetrængt Triumf.

Alle Indfødte har Sans for dramatisk Effekt. Kamante havde omhyggeligt bundet gamle Bandager om Benene lige fra Hælen til Knæet for at berede mig en virkelig Overraskelse. Det var tydeligt, at Øjeblikkets store Betydning for ham ikke laa i hans egen Helbredelse, men paa storslaaet, uselvisk Maade i den Glæde, som han nu skulde til at gøre mig. Han huskede vel sagtens ogsaa nok min Ærgrelse og Skuffelse i gamle Dage, naar mine egne Kure bestandig slog fejl, og han vidste med sig selv, at de Resultater, Hospitalet havde opnaaet var til at forbavses over. Idet han ganske langsomt viklede Bandagerne af, og der under dem kom et Par helt glatte Ben tilsyne, kun her og der mærkede af graa Ar, straaede hans Ansigt mærkeligt vildt og strengt imod mig.

Efter at Kamante nu tilbunds, og i sin sædvanlige store Stil havde nydt

min Forundring og Glæde, fornyede han Indtrykket ved alvorligt at meddele mig, at han var blevet Kristen. »Jeg er ligesom du,« sagde han. Han tilføjede, at han syntes, jeg gerne kunde give ham en Rupee, siden Kristus, til Glæde for os begge to, idag var opstanden.

Han gik lidt efter bort for at besøge sin egen Familie. Hans Moder var Enke, men gift igen, og boede i en Udkant af Farmen. Fra hvad jeg senere hen hørte af hende, tror jeg, at han ved denne Lejlighed gjorde en Undtagelse fra sin sædvanlige Tilbageholdenhed og lettede sit Hjerte for de mange Indtryk af underlige Folk og Forhold, som han havde modtaget paa Hospitalet. Men efter et kort Besøg i sin Moders Hytte kom han tilbage til mit Hus, som om han tog det for givet, at han nu hørte til der. Han var da i min Tjeneste fra dette Tidspunkt til den Tid jeg rejste fra Afrika, i omtrent tolv Aar.

Da jeg først traf Kamante, saa han ud, som om han kunde være seks Aar gammel, men han havde en Broder, der var noget større, som en syv Aars Dreng, og begge Brødre forklarede mig, at Kamante var den ældste af dem, saa jeg tror, han maa have været sat i Væksten af sin lange Sygdom, og at han vel kan have været omkring ni Aar. Nu voksede han, men han gjorde hele sit Liv Indtryk af at være Dværg eller paa en eller anden Maade Krøbling, selv om man ikke kunde sætte Fingeren paa nogen bestemt Vanskabthed hos ham. Hans kantede Ansigt blev rundere med Tiden, han bevægede sig efterhaanden med mere Lethed, selv om han altid var stiv af sig, og jeg for mit Vedkommende syntes, at han saa ganske godt ud, men jeg har maaske set paa ham med en Skabers Øjne. Hans Ben blev aldrig tykkere, de var saa spinkle som Stokke. Han var hele Livet igennem en fantastisk Figur, paa een Gang latterlig og dæmonisk, med ganske faa Forandringer kunde han have siddet paa Toppen af Notre-Dame Kirken og set ned paa Gaden. Han havde noget særligt levende og skinnende i sig, i et Maleri vilde han have været en klar, skarp Farve, og hele min Husholdning blev gennem ham mere malerisk. Han var aldrig, hvad man kan kalde helt rigtig i Hovedet, i hvert Fald forblev han i al den Tid jeg kendte ham, hvad man, hvis det havde drejet sig om en hvid Mand, vilde have kaldt højst excentrisk.

Han var et tænksomt Menneske. Maaske havde hans tidlige, aarelange Lidelser hos ham udviklet en Tilbøjelighed til at reflektere over Tingene og drage sine egne Slutninger af alt han saa. Han var alle sine Dage paa en egen Maade en isoleret Skikkelse. Selv naar han gjorde de samme Ting som andre Folk, gjorde han dem paa en anden Manér.

Jeg havde en Aftenskole paa Farmen for mine Folk, og en indfødt Skolelærer til at undervise dem. Missionerne forsynede mig med Skolemestre, og i Tidens Løb havde vi Skolemestre baade fra den franske, den engelske og den skotske Mission. For al indfødt Undervisning i Kolonien var af religiøs Natur, og saa vidt jeg ved, var ingen andre Bøger end Biblen og Salmebogen oversat til Negrenes Sprog. I alle de Aar, jeg var i Afrika, havde jeg en Plan om at oversætte Æsops Fabler til Glæde for de Indfødte, men jeg fik aldrig Tid til at udføre den. Alligevel var min Skole, saadan som den nu een Gang var, af stor Værdi for mig, den var jo saa at sige Midtpunktet for Farmens aandelige Liv. Jeg tilbragte mange interessante og fornøjelige Timer i det lange Oplagsskur af Bølgeblik, hvor den havde tilhuse.

Kamante gik med mig ned i Skolen om Aftenen, men han lod sig aldrig overtale til at sidde ned paa en Skolebænk. Han stod lidt paa Afstand fra de andre Skolebørn, som om han med Vilje lukkede sine Ører for Lærdommens Stemme og ved sig selv gottede sig over de Enfoldige, der lod sig narre til at lytte. Men i Enrum, i mit Køkken, kopierede han, efter Hukommelsen, med Langsomhed og Besvær, de Bogstaver og Tal, som han havde set paa Skolens sorte Tavle. Jeg tror ikke, han kunde have sluttet sig til de andre Børn, selv om han havde villet. Ganske tidligt i Livet var noget blevet fordrejet, eller var gaaet i Baglaas, i ham, og nu var det saa at sige for ham den normale Tilstand at høre til Undtagelserne. Han var sig selv sin Isolation bevidst, med den hovmodige Sjælsstorhed, der findes hos Dværge, som, mens de forstaar, at de er forskellige fra den øvrige Verden, holder for, at det er Verden, som er forvokset.

Kamante var meget klog paa Penge, han brugte kun lidt og gjorde mange forstandige Forretninger med Geder og Faar med de andre Kikuyuer. Han giftede sig tidligt, og Ægteskabet er en dyr Historie for en Kikuyu. Paa samme Tid har jeg hørt ham til de andre af mine Folk udvikle meget originale og vise Teorier angaaende det jordiske Mammons Værdiløshed. Han stod i et særegent Forhold til Tilværelsen overhovedet, han mestrede den, men han havde ikke høje Tanker om den.

Han manglede aldeles Evnen til at beundre. Han kunde nok anerkende og tale med Fornøjelse om Dyrs Intelligens, men i al den Tid, jeg kendte ham, var der kun et eneste Menneske, som han i den Retning havde et rosende Ord tilovers for, det var en ung Somali-Kone, som senere hen kom til at bo paa Farmen. Hans lille spottende Latter, som blev gjort Brug af under alle Livets Forhold, var ganske særlig rettet

mod andre Menneskers Selvtillid. Alle Negre har i deres Natur et dybt, ukueligt Drag af Skadefryd, en virkelig Glæde ved at se noget gaa galt, som ikke kan andet end forarge og saare en Europæer. Kamante drev denne Egenskab til en sjælden Fuldkommenhed, han udviklede endogsaa en særlig Slags Selvironi, saa at han kunde nyde sine egne Ulykker og Skuffelser, ganske som om det havde været andre Folks.

Jeg har stødt paa den samme Mentalitet hos de gamle, indfødte Koner, der er blevet ristede over mange Slags Ild, som har blandet Blod med Skæbnen og nu genkender dens Ironi, naar de møder den, som om det var en Søsters. Jeg plejede at lade mine Husfolk uddele Snus – *Tombacco* kalder de Indfødte det – til de gamle Koner paa Farmen Søndag Morgen, medens jeg selv endnu laa i Sengen. Paa den Konto havde jeg en mærkelig Forsamling af Gæster rundt om mit Hus om Søndagen, som en hel Hønsegaard af gamle, forpjuskede, skaldede og benede Høns, og deres lavmælte Kaglen – for Negrene er meget sjældent højrøstede – trængte igennem de aabne Vinduer ind i mit Sovekammer. Paa en bestemt Søndag Morgen steg denne livlige Strøm af Kikuyu-Faddersladder pludselig til Bølger og Springvand af Munterhed. Det var klart, at noget ganske særlig latterligt gik for sig derude, og jeg kaldte Farah ind for at høre, hvad det var. Farah vilde nødig til at forklare mig det, Sagen var, at han havde glemt at købe Snus, saa at de gamle Kvinder var humpet og kravlet den lange Vej til Huset, som de selv siger *buri*, omsonst. Denne Hændelse var sidenhen en Kilde til megen Glæde for de Gamle selv. Undertiden, naar jeg mødte en af dem paa en smal Sti i Majsmarken, stod hun brat stille overfor mig, stak efter mig med en kroget tynd, sort Finger, og med det gamle mørke Ansigt opløst i Latter, saa at alle Rynkerne blev trukket sammen i det, som om de var fæstet til en enkelt, hemmelig Snor, der blev strammet, paakaldte hun Mindet om den Søndag, da hun og hendes Medsøstre i *Tombacco* havde gaaet den lange Vej op til Huset og der havde faaet at vide, at jeg havde glemt at købe Snus, og der var ikke et Gran – »Ha, ha, Msabu«.

Europæerne siger om Kikuyuerne, at de ikke kender til Taknemlighed. Kamante kendte dog til den, han udtrykte til og med sin Taknemlighed i Ord. Mange Aar efter at jeg først havde truffet ham kunde det ske, at han paatog sig stort Besvær for at gøre mig en Tjeneste, som jeg ikke havde bedt ham om, og naar jeg spurgte ham, hvorfor han havde gjort det, svarede han, at hvis det ikke havde været for mig, vilde han have været død for længe siden. Han viste ogsaa sin Taknemlighed paa en anden Maade, ved en bestandig velvillig, hjælpsom, eller maaske det

rigtige Ord er overbærende, Holdning overfor mig. Man kan jo ogsaa, hvis man vil, tænke sig, at han følte sig særlig forpligtet imod mig, fordi han og jeg var af samme Religion. Verden var for ham fuld af Daarer, og jeg var uden Tvivl imellem dem. Fra den første Dag han kom i min Tjeneste og begyndte at sætte sig ind i Husets Skik, følte jeg hans gennemtrængende Blik paa mig, hvor jeg gik og stod, og min hele *modus vivendi* underkastet en uhildet, ubestikkelig Kritik. Jeg tror, at han fra Begyndelsen af saa paa den Ulejlighed, jeg havde gjort mig for at kurerer ham, som paa et Udslag af Excentricitet. Men han viste mig gennem hele vort Samvær stor Interesse og Sympati, og han tog sig mange Gange for at oplyse min Uvidenhed. Ved nogle bestemte Lejligheder kunde jeg se, at han havde tænkt alvorligt over mine Problemer og forberedt og anskueliggjort de Oplysninger, han gav mig, for at jeg lettere skulde forstaa dem.

Kamante begyndte sin Løbebane i mit Hus som Hunde-Toto, siden-efter blev han min Assistent i min Virksomhed som Doktor. Da jeg her fandt ud af, hvor godt Hænderne sad paa ham, sendte jeg ham over i Køkkenet og satte ham til at være Kokkedreng, *marmiton*, under min gamle Kok Esa, som blev myrdet. Efter Esas Død fulgte Kamante ham i Embedet, og han var fra nu af min Kok i alle de Aar, han var hos mig.

Negrene har i Almindelighed kun lidt Følelse for Dyr, men Kamante var en Undtagelse her som i mange andre Ting. Han var en samvittighedsfuld, myndig Hundedreng, og han satte sig ind i Hundenes Tankeliv og kom saa og meddelte mig, hvad de ønskede eller savnede, og hvad deres Mening om Livet i al Almindelighed var. Han holdt dem fri for Lopper, som ellers er en Plage i Afrika, og nogle Gange har han og jeg om Natten, tilkaldt af Hundenes forfærdelige Hyl og i Skæret af en Lygte, en for en plukket de store, sorte Myrer af dem – *Siafu* kalder de Indfødte dem – der marcherer frem, og æder alt levende op paa deres Vej. Kamante maa ogsaa have brugt sine Øjne, medens han var paa Missions-Hospitalet – skønt det her som altid med ham har været uden mindste Autoritetstro –, for han var en forstandig og raadsnar Sygepasser. Selv efter at han var blevet forflyttet fra Embedet kom han tidt ud fra Køkkenet for at se paa de Syge, og han blandede sig nogle Gange ind i min Behandling af dem og gav mig gode Raad.

Men som Kok var Kamante noget helt andet, og her unddrog han sig Sammenligning. Naturen havde gjort et Spring og sagt sig løs fra den

hele Maalestok for Evner og Talenter. Det var nu blevet en mystisk, uforklarlig Sag, som det altid er, hvor man staar overfor Genialitet. I Køkkenet og den kulinariske Verden havde Kamante alle de Egenskaber, som kendemærker et Geni, lige til Geniets Forbandelse: Individets Afmagt i dets egne Evners Vold. Hvis Kamante havde været født i Europa og var faldet i Hænderne paa en forstandig Lærer, kunde han være blevet berømt i et helt Land og vilde have gjort en kurios Figur i Historien. Selv herude i Afrika skabte han sig et stort Navn, hans Forhold til Kogekunsten var i et og alt en Mesters.

Jeg var selv interesseret i at lave Mad, og da jeg første Gang kom hjem fra Afrika paa Besøg, gik jeg i Lære hos en fransk Kok paa en bekendt Restauration, fordi jeg syntes, at det vilde være en morsom Ting at kunne lave god Mad i Vildmarken. Denne franske Kok, Monsieur Perrochet, tilbød mig, inden jeg rejste fra ham, en Stilling som hans Kompagnon i Restaurationen paa Grund af min Kærlighed til Kunsten. Da jeg nu havde Kamante, som Husdjævel, at arbejde sammen med, fik den gamle Kærlighed nyt Tag i mig. Der var for mig et stort Perspektiv i Kamantes og mit Samarbejde i Køkkenet. Hvad kan i Grunden, tænkte jeg, være et større Mysterium end denne unge Vildes ufcjllbarlig sikre Følelse for vor Civilisations Kogekunst? Det stillede Civilisationen i et nyt Lys for mig, der var maaske virkelig noget guddommeligt og forudbestemt i den. Jeg var i samme Situation som den Mand, der fik sin Tro paa Gud igen, da en Frenolog viste ham Sædet i den menneskelige Hjerne for den teologiske Veltalenhed. Hvis man kunde bevise den teologiske Veltalenheds Tilværelse, kunde man bevise Teologiens Eksistens som Naturforeteelse og derigennem til syvende og sidst Guds egen Tilværelse.

Kamante havde, naar det gjaldt at lave Mad, et mærkeligt godt Haandelag. Kogekunstens store Kunststykker og *tours de force* var Børneleg for hans mørke, krogede Hænder. De vidste af sig selv alt, hvad man kunde vide om Omeletter, Vol au vents, Mayonnaiser og Saucer. Han havde en særlig Evne til at tage Vægten ud af Ting, ligesom Jesusbarnet i Legenden, der former smaa Fugle af Ler, klapper i Hænderne og lader dem flyve. Han foragtede alt indviklet Værktøj, som om han misbilligede alt for megen Uafhængighed hos sine Redskaber, og da jeg gav ham en Maskine til at piske Æg med, satte han den hen til at ruste, mens han piskede Æggehvider med en Kniv, som jeg havde luget Plønen med, og Hviderne taarnede sig op under den som Sommerskyer. Han havde som Kok et inspireret, gennemtrængende Blik og kunde i en hel Høns-

gaard vælge den fedeste Høne ud. Han vejede alvorligt et Æg i Haanden og vidste, naar Hønen havde lagt det. Han udtænkte Forbedringer i Køkkenet, og ad en mig ukendt Vej skaffede han mig, fra en Ven, der arbejdede for en Franskmand langt borte i Kolonien, Frø af en saadan ideal god Salat, som jeg selv forgæves havde søgt om i mange Aar.

Han havde en ualmindelig Hukommelse for Opskrifter. Han kunde ikke læse og ikke tale engelsk, saa Kogebøger var ham til ingen Nytte, men han opbevarede alt, hvad jeg lærte ham, i sit Hoved, hvor det maa være blevet ordnet og lagt hen efter et eget System. Han havde opkaldt de Retter, som jeg lærte ham, efter Begivenheder paa Farmen, som havde fundet Sted samme Dag, som jeg havde vist ham dem, saa at han talte om det store Lynnedslags Dejg og om den graa Hests Sauce, der døde, men han forvekslede aldrig to af disse Ting. Paa et enkelt Punkt var han uimodtagelig for Paavirkning, det var i hvad der angik Retternes Rækkefølge i et Maaltid. Jeg blev da nødt til, naar jeg havde Gæster til Middag, saa at sige at forsyne min Chef med en Anskuelses-Menu og at tegne først en Suppetallerken, saa en Fisk, saa en Agerhøne eller Artiskok. Men Gud ved, tænkte jeg, om denne Mangel hos ham ikke mindre skyldtes en Svaghed i Hukommelsen end et Slags Princip. Han mente nok i sit Hjerte, at der er Grænser for alt, og at paa noget saa aldeles uvæsentligt vilde han ikke spille sin Tid eller sine Tanker.

Der er noget gribende i at arbejde sammen med en Dæmon, Omgivelserne selv forandrer Væsen under Arbejdet. Officielt var Køkkenet mit, men i Tidens Løb mærkede jeg, hvordan ikke alene Køkkenet, men hele Verden omkring det gik fra mine Hænder over paa Kamantes. For han forstod til Fuldkommenhed hvad jeg vilde have han skulde gøre, og var klar over mine Ønsker, inden jeg havde sagt dem til ham. Men jeg kunde aldrig forklare for mig selv, hvordan, eller hvorfor, han arbejdede som han gjorde. Det var dog en underlig Sag, at nogen kunde drive det saa vidt i en Kunst, hvorfor han ganske manglede Forudsætningerne, som han ikke forstod, og som han til syvende og sidst aldeles foragtede. Kamante kunde jo ikke have nogen Idé om, hvordan vore Retter skulde smage, og til Trods for sin Omvendelse og sit Kendskab til Civilisationen forblev han hele sit Liv en stokkonservativ Kikuyu, rodfæstet i sin Stammes Skikke og urokkelig i sin Tro paa dem som de eneste menneskeværdige. Han smagte nok af og til paa den Mad, han lavede, men det var med Tøven og Mistro, som man kan tænke sig, at en Heks vilde tage en Mundsmag af sit Bryg. Han lod sig aldrig overtale til at spise den, og for sit eget Vedkommende holdt han hele sit Liv fast ved sine Fædres

Majskolber. Paa dette Omraade kunde hans Intelligens undertiden helt svigte ham, saa at han kom og tilbød mig en Kikuyu-Lækkerbissen, en ristet sød Kartoffel eller en Luns Faarefedt, saadan som en Hund, der har levet i mange Aar med civiliserede Mennesker, kan komme og lægge et Ben som Gave foran En paa Gulvet. I sit Hjerte tror jeg, at Kamante altid betragtede den Ulejlighed, vi gør os med vor Mad, som ren Forrykthed. Jeg prøvede sommetider at faa hans Mening om alle disse Forhold ud af ham, men paa samme Tid som han talte meget aabent om mange Ting, var han paa andre Omraader aldeles tillukket, saa vi arbejdede Haand i Haand i Køkkenet og lod hinandens Mening om Madens Betydning i Fred.

Jeg sendte Kamante ind til Muthaiga Club, for at han kunde lære af Klubbens Kok, og ind til mine Venner i Nairobi, naar jeg havde faaet en ny god Ret i deres Hus, og ved den Tid, da han var udlært, blev mit Hus berømt i Kolonien for sit Køkkens Skyld. Det var en stor Fornøjelse for mig. Jeg længtes nu efter et Publikum, og jeg var glad, naar mine Venner og Bekendte kom til Middag og roste Maden. Men Kamante brød sig ikke om noget Menneskes Ros. Naar det drejede sig om mine virkelig gode Venner, som tidt kom paa Besøg paa Farmen, lagde han sig dog deres personlige Smag paa Hjerte: »Jeg skal koge Fiskene i Hvidvin til Bwana Berkeley Cole i Aften«, sagde han alvorligt, som om han talte om en Sindssyg, »han sender dig mange Kasser Hvidvin ud til at koge Fisk i«.

For at faa en Sagkyndigs Udtalelse om vort Arbejde bad jeg min gamle Ven, Mr. Charles Bulpett, ud og spise Middag med mig. Mr. Bulpett var en Globetrotter af den ældre Generation, som selv kun var en Generation eller to fra Phileas Fogg. Han havde rejst over hele Verden og alle Vegne smagt paa det bedste, den havde at byde paa, og han havde aldrig bekymret sig om Fremtiden, hvis han kunde faa Fornøjelse af det nærværende Øjeblik. I Bøger om Sport og Bjergbestigning, der er udgivet for halvtreds Aar siden, kan man læse om hans Bedrifter, og om de vanskelige Bjergbestigninger, som han foretog i Schweiz og Mexiko, og hvorfra han alene kom levende hjem, og der er en morsom Bog om berømte Væddemaal, der hedder *Light come - light go*, hvori det er beskrevet, hvordan han for et Væddemaals Skyld svømmede over Themsen i Kjole og høj Hat - men senere hen i Livet svømmede han ogsaa, mere romantisk, over Hellespont, ligesom Leander og Byron. Naar han kom ud til Farmen til en tête-à-tête Middag, gjorde jeg mig hele Dagen forinden stort Besvær med at lave ham det bedste, Huset kunde byde

paa. Der er en særegen Tilfredsstillelse ved at give en Mand, som man holder meget af, god Mad, som man selv har lavet. Til Gengæld fortalte han mig Historier og udviklede sine Anskuelser om Mad, og om mange andre Ting, for mig, og han sagde, at han aldrig i sit Liv havde spist bedre til Middag.

Prinsen af Wales gjorde mig den Ære at komme ud til Middag paa Farmen og at komplimentere mig for en Cumberland Sauce som vi fik til en Skinke. Det var den eneste Gang, hvor Kamante hørte efter med virkelig dyb Interesse, da jeg til ham gentog den Anerkendelse, som hans Kogekunst havde faaet. Alle Indfødte har høje Tanker om Konger og vil gerne tale om dem. Et halvt Aar efter fik han Lyst til at høre disse Komplimenter gentaget, og spurgte mig pludselig, som en fransk Læsebog: »Kunde Sultanens Søn lide Grisens Sauce? Spiste han den altsammen ganske alene?»

Kamante gav mig Beviser paa sin gode Vilje ogsaa udenfor Køkkenet. Han vilde gerne hjælpe og støtte mig, alt efter sin egen Opfattelse af Livets Muligheder eller Farer.

En Nat lige efter Midnat kom han pludselig ind i mit Sovekammer med en tændt Lygte i Haanden, ganske stille og besluttet, som i en højere Mission. Det maa have været kort efter at han først var kommet i Huset hos mig, for han var meget lille, da han stod ved Siden af min Seng, han tog sig ud som en mørk Flagermus med store udstaaende Øren der var sluppet ind i Stuen, eller som en lille afrikansk Lygtemand, i Embeds Medfør ved Nattetid. Han tiltalte mig alvorligt: »Msabu«, sagde han, »jeg synes, du skulde staa op.« Jeg sad op i Sengen, forvirret og forarget, for jeg tænkte, at hvis der havde været noget alvorligt paa Færde, vilde det have været Farah, som var kommet for at hente mig. Men da jeg sagde til Kamante, at han skulde gaa sin Vej, rørte han sig slet ikke. »Msabu«, sagde han igen, »jeg synes hellere, du skulde staa op. Jeg tror, at Gud kommer«. Da jeg hørte dette, stod jeg op, og spurgte ham, hvorfor han troede det. Han gik med stor Værdighed foran mig ind i Spisestuen, som vendte ud mod Vest, mod Ngong Hills. Herfra saa jeg et mærkeligt Syn. Der var en stor Græsbrand i Højene, og Græsset brændte fra Foden af dem helt op til Toppen, i en Linie, som fra Huset saa næsten lodret ud. Det var virkelig, som om en kæmpestor Skikkelse af Ild bevægede sig og kom imod os. Jeg stod i nogen Tid og saa paa det med Kamante ved Siden af mig, og jeg forklarede ham saa, hvordan det hang sammen. Jeg troede, at jeg burde berolige ham, fordi han maatte være

ude af sig selv af Skræk, men min Forklaring gjorde øjensynlig meget lidt Indtryk paa ham. Det var tydeligt, at han ansaa sin Mission for at være blevet bragt til Ende, da han havde kaldt paa mig. »Naa ja,« sagde han, »det kan godt være. Men jeg synes, at det havde været bedre, at du var staaet op, hvis det havde været Gud, som kom«.

III. Den indfødte i Nybyggerens Hus

ET AAR slog den store Regn fejl.

Det var en tragisk, forfærdelig Oplevelse, og den Farmer som har gennemlevet den, glemmer det aldrig. Mange Aar efter, langt borte fra Afrika, i et nordisk Klima, farer han op om Natten ved Lyden af et pludseligt Regnskyl og siger: »Endelig. Endelig«.

I normale Aar begyndte den lange Regntid omkring den to og tyvende Marts og holdt paa til ind i Juni.

I de sidste Maaneder inden Regnen blev hele Verden da hedere og tørrere for hver Dag. Man gispede, det var, som om Naturen selv havde Feber, som i Europa inden et stort Tordenvejr, men endnu tungere og mere lummert. Masaierne, som var mine Naboer til den anden Side af Floden, satte paa denne Tid Ild paa store Strækninger af Sletten for at faa nyt grønt Græs til deres Kreaturer op med de første Regnbyger, og Luften over Sletten dansede i den vældige Ildebrand, de lange graa og regnbuefarvede Røgmasser drev langs Jorden, og Heden og Brandlugten stod ind over det dyrkede Land som Aandedrættet fra en Ovn. Kæmpestore violette og rosenrøde Skyer samlede sig og opløstes paa Himmelen, en let, fjern Regnbyge trak en blaa Stribe paa skraa over Horisonten. Hele Verden tænkte nu paa een Ting.

En Aften lige inden Solnedgang kom Landskabet til alle Sider pludselig ganske nær. Højene traadte tæt op til Huset og var saa levende, kraftige i deres dunkle grønne og blaa Farver. Nogle Timer senere gik jeg ud igen og saa, at Stjernerne havde trukket sig ind i Himmeldybet. Jeg følte, at Natteluften var dyb, og fuld af Løfter.

Naar det stærke Sus kom vandrede over Hovedet paa mig, saa var det Blæsten i de høje Træer i Skoven, og ikke Regnen. Naar det løb langs med Jorden, var det Blæsten i Buskene og i det lange Græs, og ikke Regnen, naar det raslede og hvislede lige over Jorden, var det Blæsten i Majsmarkerne – hvori den lød saa livagtig som Regn, at man Gang paa Gang lod sig narre, og endogsaa lyttede med en vis Fornøjelse, som om

en Begivenhed, man længtes efter, blev spillet for En paa Scenen – og ikke Regnen.

Men naar Jorden svarede som en Sangbund, med et dybt, frodigt, voksende Brøl, og hele Verden sang omkring mig i alle Dimensioner, over og under mig, da var det Regnen. Det var som at komme tilbage til Havet efter længe at have været borte fra det, det var som en Elskers Omfavnelse.

Men et Aar slog den lange Regn fejl. Da var det, som om Universet selv vendte sig bort fra os. Det blev køligere, og paa nogle Dage var det koldt, men der var ingen Fugtighed noget Sted i Atmosfæren, alt blev tørrere og tørrere, det var som om al Kraft og Ynde trak sig ud af Verden. Det var ikke daarligt Vejr eller godt Vejr, men Vejret eksisterede slet ikke mere. En trist Blæst, som en Trækvind, løb af og til gennem Landskabet, alle Farver falmede og blegnede, der var ingen Duft mere paa Marken eller i Skoven. Underskoven falmede og hang med de visne Blade. Landet var trykket og knuget af en Følelse af at være i Unaade. Mod Syd laa de brændte Sletter sorte og øde hen, med Striber af graa og hvid Aske.

For hver Dag, som nu gik til Ende uden Regn, var der et af vore Haab og en af vore Planer paa Farmen, som blev til ingenting. Hvad vi havde pløjet og beskaaret og plantet i de sidste travle Maaneder faldt nu ud til at have været Daarers Arbejde, *buri*. Virksomheden paa Farmen sløjede af, og stod helt stille.

Paa Sletterne og i Højene tørrede Vandhullerne ud, og mange fremmede Slags Ænder og Gæs kom til min Dam ved Vejen. Til den anden Dam, i Udkanten af Farmen, kom Zebraerne vandrende tidligt om Morgenen, og ved Solnedgang, for at drikke, i lange Rækker, to eller tre Hundrede sammen, Hopperne holdt deres Føl tæt ved Siden af sig, og de var ikke bange for mig, naar jeg red midt ind imellem dem. Men vi prøvede at jage dem bort fra vort Land for vore egne Kreaturers Skyld, for Vandet sank bestandigt og stod nu lavt i Dammene. Det var dog alligevel en Fornøjelse at gaa ned til Dammen, fordi Sivene groede saa frisk grønt i Mudderet, i det brune Landskab.

De Indfødte blev tavse under Tørken. Jeg kunde ikke faa et Ord ud af dem om Vejrudsigterne, og de maatte dog vide mere om Tegn i Luft og Vind end vi selv. Det var deres Eksistens, som stod paa Spil. Det var hændt før for dem selv eller for deres Fædre, at de havde mistet ni Tiendedele af deres Hjorder i de store Tørkeaar. Deres Shambaer tørrede ud og laa graa og støvede med nogle faa hængende Majs- og Kartoffelplanter. Med Tiden lærte jeg deres egen Opførsel af dem og holdt

op med at beklage mig og med at tale om de haarde Tider, som et Menneske i Unaade.

Men jeg havde ikke levet længe nok imellem dem dengang til at have lært deres fuldkomne Stilhed, saadan som nogle Europæere gør det, der lever i mange Tiaar alene mellem Indfødte. Jeg var ung, og for at leve maatte jeg samle mine Evner om noget, hvis jeg da ikke skulde hvirvles helt bort med Støvet, der stod op i høje Støtter paa Vejene, eller med Rogen over Sletten. Jeg begyndte om Aftenen at skrive Historier og Eventyr, som kunde tage mine Tanker langt bort til andre Lande og Tider. Nogle af disse Historier havde jeg før fortalt, til Underholdning for en Ven af mig, der tidt besøgte mig paa Farmen. Naar jeg holdt op at skrive og gik ud af Huset, blæste der en tynd, grusom Vind, Himlen var klar med en Million haarde Stjerner, alt var tørt.

Først skrev jeg kun om Aftenen, men senere hen satte jeg mig ofte til det ogsaa om Morgenens, naar jeg egentlig skulde have været ude paa Farmen. Det var vanskeligt ude i Marken at bestemme, om vi skulde pløje den visnende Majs op og plante Marken til for anden Gang, og at vide, om det vilde være bedst at stryge Bærrene af Kaffe træerne for at redde Træerne, eller ikke. Jeg opsatte alle Bestemmelser paa Farmen fra Dag til Dag.

Jeg sad og skrev i Spisestuen med mange Papirer spredt over Spisebordet, for jeg havde Regnskaber og Overslag at skrive ind imellem, og smaa fortvivlede Skrivelser fra min Bestyrer paa Farmen at besvare. Mine Folk spurgte mig, hvad det var, jeg havde for, og da de hørte, at jeg prøvede at skrive en Bog, opfattede de det som et sidste Forsøg paa at føre os frelst gennem de tunge Tider og spurgte mig sidenefter tidt om, hvordan det gik for mig med den. De kom ind og stod og saa paa mig i lang Tid, og i Spisestuen faldt deres mørke Hoveder saa nøjagtigt sammen med de mørke Pancer, at det om Aftenen tog sig ud, som om det kun var lange, hvide Kjoler, der holdt mig med Selskab, med Ryggen til Væggen.

Min Spisestue havde tre lange Vinduer, som vendte ud til den stenlagte Terrasse, Plænerne og Skoven. Terrænet skraanede langsomt ned mod den lille Flod, som var Grænsen mellem mit Land og Masai-Reservatet. Man kunde ikke se Floden selv fra Huset, men man kunde følge dens krogede Løb ved at mærke sig de mørkegrønne Akaciers brede Linie imellem de blegere olivengrønne Skovtræer. Paa den anden Side af Floden hævede Bakkerne sig igen, og over de skovklædte Bakkedrag stod de grønne Sletter, som naaede til Foden af Højene.

»Og havde jeg den Tro, som kunde flytte Bjerge, saa var det dette Bjerg, jeg vilde tage med mig, hvor jeg rejste hen.«

Vinden blæste ind fra Øst, Spisestuen laa i Læ, og Vinduerne her stod altid aabne. Derfor var Vestsiden af Huset yndet af de Indfødte, der lagde deres Vej heromad, over Græsplænen for at forblive i Kontakt med hvad der skete inde i Huset. Af samme Grund holdt de smaa Vogterdrengene til paa Plænen og lod deres Geder græsse der.

De smaa Kikuyu-Vogterdrengene, som gik om paa Farmen i Selskab med deres Faders Geder og Faar, og var paa stadig Udkik efter god Græsning til dem, dannede en Slags Forbindelsesled mellem Vildmarkens Liv og Livet i mit civiliserede Hus. Mine Husfolk saa paa dem med Mistillid og var imod, at de skulde komme ind i Huset. Der blev tidt raabt drøje Sandheder fra Køkkenet til Skovbrynet og tilbage igen, som naar »Hjorderne brøle mod Skovens letspringende Sønner«.

Men Børnene havde stor Kærlighed til og Begejstring for Civilisationen. For dem var den ikke farlig, de kunde løbe fra den, naar de vilde. Midtpunktet i den var et gammelt tysk Gøgeuhr, som hang i Spisestuen. Et Uhr var ellers helt og holdent en Luksusgenstand i Højlandene. Man kunde Aaret rundt af Solens Stilling paa Himlen nøjagtig udregne hvad Klokken var. Og da man ikke havde noget at gøre med Jærnbantog og kunde indrette sit Liv paa Farmen efter sit eget Hoved, blev Spørgsmaalet om, hvad Klokken var, i det hele taget af ganske underordnet Betydning. Men dette var et fornemt Uhr. Midt i en Klynge runde, røde Roser smækkede her hver fulde Time en Gøg sin lille Dør op, og kom farende frem for at raabe Timeslaget ud med høj, hovmodig Stemme. Dens Tilsynekomst var hver Gang en ny Salighed for Farmens Ungdom. Af Solens Stilling paa Himlen kunde Børnene nøjagtig udregne, naar Øjeblikket for Middagstimens Udraabelse var inde, og efter Klokken halv tolv kunde jeg se dem nærme sig Huset fra alle Sider, i Halen paa deres Gedeflokke, som de ikke turde forlade. Deres mørke Hoveder og Gedernes brune og hvide kom svømmende gennem Buskene og det høje Græs i Skoven som Frørnes Hoveder i en Dam. Drengene lod deres Geder blive paa Plænen og kom lydløst ind paa bare Ben. De ældste af dem kunde vel være ti Aar og de yngste omkring to Aar gamle. De opførte sig meget godt, og overholdt et Slags selvlavet Ceremoniel for deres Besøg, som gik ud paa, at de kunde gaa frit omkring i Huset, saalænge de ikke rørte ved noget, eller satte sig ned, eller talte uden at være spurgt. Naar Gøgen fløj ud af sin Dør, gik der en stor Bevægelse af Henrykkelse og tilbagetrængt Latter gennem hele Flokken. Det kunde

ogsaa ske, at en ganske lille Hyrde, som ikke følte sit Ansvar overfor Gederne, kom alene ind i Stuen i de tidlige Morgentimer. Han stod længe helt fortabt foran Uhret, der nu var lukket i og tavst, efter nogen Tids Forløb henvendte han sig til det paa Kikuyu i en langtrukken, syngende Kærlighedserklæring, og gik saa gravitetisk ud igen. Mine Tjenere lo ad Vogterdrengene og betroede mig, at de Børn var meget enfoldige, de mente bestemt, at Fuglen i Uhret var levende.

Nu kom de selv ind for at se mig skrive. Kamante stod sommetider op ad Væggen i timevis. Hans Øjne løb frem og tilbage over Valsen paa min Skrivemaskine som mørke Draaber under Øjenvipperne, som om han havde tænkt sig at lære Maskinen saa grundigt at kende, at han kunde tage den fra hinanden og sætte den sammen igen.

En Aften, da jeg saa op, mødte jeg disse dybe, opmærksomme Øjne og efter et Sekunds Forløb talte han: »Msabu«, sagde han, »tror du selv, at du kan skrive en Bog?« Jeg sagde, at jeg haabede det. Hvis man vil forestille sig en Samtale med Kamante, maa man tænke sig en lang, vægtig, ligesom ansvarsfuld Pause foran hver Replik. Alle Indfødte er Mestre i den Kunst at gøre Pauser og giver derved Perspektiv til en Konversation. Kamante gjorde nu en saadan lang Pause og sagde: »Jeg tror det ikke«. Jeg havde ingen anden at tale med om min Bog, jeg lagde mit Ark ned og spurgte ham, hvorfor han ikke troede det.

Det viste sig nu, at han havde tænkt denne Samtale over paa Forhaand og forberedt den, han stod med selve Odysséen paa Ryggen og lagde den nu med Vægt paa Bordet. »Se, Msabu«, sagde han, »det er en god Bog. Den hænger sammen fra den ene Ende til den anden. Selv om man tager den op ved Ryggen og ryster den stærkt, falder den ikke fra hinanden. Den Mand, som har skrevet den, er klog. Men hvad du skriver,« fortsatte han med Foragt, men ogsaa med nogen virkelig Deltagelse, »det er der jo ingen Sammenhæng i. Noget er her, noget der. Naar dine Folk kommer ind og glemmer at lukke Døren, blæser det omkring, noget blæser ned paa Gulvet, og du bliver meget vred. Det bliver ikke en god Bog.« Jeg forklarede ham, at Folk i Europa vilde forstaa sig paa at samle Bogen, saa at den kom til at hænge sammen.

»Bliver din Bog saa lige saa tung som denne?« spurgte Kamante og viste mig Odysséen; da han saa, at jeg betænkte mig, rakte han mig den, for at jeg selv kunde veje den i Haanden til Sammenligning. »Nej,« sagde jeg, »saa tung bliver den nok ikke, men der er da ogsaa mange andre Bøger inde i Biblioteket, som er lettere.« »Og lige saa haard?« spurgte han. Jeg svarede, at det var dyrt at faa en Bog gjort saa haard.

Han tænkte lidt over dette og gav sig saa som Tegn paa sin større Haabefuldhed hvad min Bog angik og maaske ogsaa paa nogen Anger over sin Tvivl, til at samle de Ark sammen, som var faldet paa Gulvet, og lægge dem op paa Bordet. Han gik dog ikke bort igen, men blev staaende og ventede lidt. Saa spurgte han mig alvorligt: »Msabu, hvad er der i Bøger?»

For at give ham et Eksempel fortalte jeg ham Historien om Odysseus og Polyphemos, og om hvordan Odysseus kaldte sig selv »Ingen«, stak Polyphemos' Øje ud og undslap fra ham ved at binde sig op under Bugen paa en Vædder. Kamante hørte opmærksomt efter og udtalte som sin Mening, at Vædderen havde været af samme Race som Mr. Longs Faar fra Elmentaita, som han havde set paa de store Dyrskuer i Nairobi. Han vendte tilbage til Polyphemos og spurgte mig, om han ikke havde været sort, som Kikuyuerne. Da jeg sagde nej, vilde han vide, om Odysseus var af min egen Stamme. »Hvordan,« sagde han, »sagde han det Ord *Ingen* paa sit eget Sprog? Sig det.« »Han sagde *Outis*,« sagde jeg. »Han kaldte sig *Outis*, det betyder Ingen paa hans Sprog.«

»Maa du nu skrive om den samme Historie?« spurgte han. »Nej,« sagde jeg, »Folk kan skrive om hvad de vil. Jeg kunde ogsaa godt skrive om dig.« Kamante havde aabnet sit Hjerte sjælden vidt op i Samtalens Løb, nu trak han sig pludselig helt tilbage i sig selv. Han saa ned og spurgte mig sagte, hvilken Del af ham, jeg vilde skrive om. »Jeg kunde godt,« sagde jeg, »skrive om dengang du var syg og var ude paa Sletten med Faarene. Hvad tænkte du paa dengang?« Hans Øjne gik over hele Stuen op og ned, tilsidst sagde han vagt: »*Sejui*,« jeg ved det ikke. »Var du ikke bange engang imellem?« spurgte jeg ham. Efter en lang Pause sagde han med stor Bestemthed: »Jo. Jo, alle Drengene paa Sletten er bange engang imellem.« »Hvad var du bange for?« spurgte jeg. Kamante stod en Stund i Tavshed. Hans Ansigt blev saa samlet og dybt i Udtrykket, Øjnene saa helt ind efter. Men saa smilte han, lidt skævt, til mig. »For *Outis*,« sagde han, »Drengene paa Sletten er bange for *Outis*.«

Nogle Dage senere hørte jeg Kamante forklare for mine andre Folk, at de hvide Mennesker i Europa kunde faa den Bog, som jeg var ved at skrive, til at hænge sammen, og at den med uhyre Udgift ogsaa kunde blive saa haard som Odysséen, som han viste dem. Han tilføjede, at han for sit Vedkommende dog aldrig vilde gaa med paa at tro, at den ogsaa kunde blive blaa.

Kamante havde en særlig Evne, som tidt kom ham tilgode i mit Hus. Han kunde, tror jeg, græde, naar han vilde. Hvis jeg nogensinde for Alvor skændte paa ham, stod han ret op og ned foran mig og saa mig ind i Ansigtet med det Udtryk af dyb, opmærksom Sorg, som Negrenes Ansigt antager paa et Øjeblik. Saa svulmede hans Øjenlaag op, og uden at hans Ansigt ellers forandredes, fyldtes hans Øjne med store, klare Taarer, der een for een langsomt rullede ned over Kinderne paa ham. Jeg vidste godt, at det var Krokodilletaarer, og hos andre Mennesker vilde det ikke have gjort Indtryk paa mig. Men med Kamante var det en anden Sag. Hans flade træde Ansigt sank i disse Øjeblikke tilbage i den Verden af Mørke og uendelig Ensomhed, hvori han havde haft hjemme i saa mange Aar. Saadanne tunge, klare Taarer har han maaske grædt som lille Dreng paa Sletten med Faarene omkring sig. De gjorde mig ilde til Mode, saa at jeg ikke gad blive ved at tale om de Fejl, som jeg havde skændt paa ham for. Det var paa en Maade en demoraliserende Forestilling. Men jeg tror dog, at Kamante selv, med den sande menneskelige Forstaaelse, som bestod imellem os, nok vidste, at jeg saa til Bunds i ham og ikke tog hans Angers Graad for mere, end den var, – ja at han selv saa paa den mere som et Ceremoniel, der hørte sig til overfor de højere Magter i Livet, end som noget Forsøg paa at bedrage.

Han omtalte altid sig selv som Kristen. Jeg vidste ikke, hvilke Tanker han gjorde sig ved Ordet, og et Par Gange prøvede jeg paa at katekisere ham. Men han forklarede mig da, at han troede det samme, som jeg troede, og da jeg jo maatte vide, hvad det var, var der for mig ingen Mening i at spørge ham. Dette var mere end en Udflugt, det var paa sin Vis hans Program og Trosbekendelse. Han havde givet sig ind under Europæernes Gud. I denne Magts Tjeneste var han parat til at udføre hvilke Ordre, det skulde være, men han var slet ikke indstillet paa at give Grunde for en Arbejdsmetode, der kunde vise sig at være lige saa urimelig som de hvides egne Arbejdsmetoder.

Det skete af og til, at min Opførsel var i Uoverensstemmelse med, hvad han havde lært paa den skotske Mission, hvor han var blevet omvendt. Saa kom han og spurgte mig, hvem der havde Ret.

De Indfødtes Fordomsfrihed var en overraskende Ting, for man ventede at finde mere end een mørk *taboo* hos de primitive Folk. Jeg tror, at det hos dem hang sammen med deres tidlige Bekendtskaber med saa mange forskellige Stammer og Racer, og med det livlige Samkvem mellem Mennesker, som Østafrika er kommet ud for, først gennem den gamle Elfenbens- og Slavehandel og senere ved Nybyggere og Stor-

vildtsjægere. Næsten enhver Indfødt, lige ned til Vogterdrengene paa Sletten, havde i sin Tid staaet overfor en hel Række Nationer, der var saa forskellige fra hinanden og fra ham selv som en Italiener fra en Eskimo: Englændere, Boere, Arabere, Somalier, Indere, Swahelier, Masaier og Kavirondoer. Hvad Modtagelighed for nye Idéer, og Bevægelighed i Sjælen, angik, var den Indfødte langt mere af en Verdensmand end de Nybyggere og Missionærer, som var vokset op i en Forstad eller en Provinsby, i et lille stillestaaende Samfund med fastslaaede Begreber om Verden. Mange af de Misforstaaelser, der opstod mellem hvide og farvede Folk, havde deres Aarsag i dette Forhold.

Det er en foruroligende Erfaring personlig at repræsentere Kristendommen overfor et helt Folk.

Der var en ung Kikuyu, som hed Kitau, der kom ud af Kikuyu-Reservatet og tog Tjeneste hos mig. Han var et tænksomt ungt Menneske, en lagttager og en opmærksom Tjener, og jeg kunde godt lide ham. Da han havde været hos mig i tre Maaneder, bad han mig en Dag om at give ham en Anbefaling til min gamle Ven Sheik Ali Bin Salem i Mombasa, for han havde, sagde han, set ham i mit Hus, og nu vilde han gerne i hans Tjeneste. Jeg vilde nødig af med Kitau netop som han havde sat sig ind i Husets Vaner, og jeg sagde til ham, at jeg hellere vilde lægge paa hans Løn. Nej, sagde han, han rejste ikke, fordi han vilde have højere Løn, men han kunde ikke blive. Han fortalte mig nu, at han havde taget en Beslutning i sin Hytte langt inde i Reservatet: han vilde enten være Kristen eller Muhamedaner, kun vidste han ikke bestemt, hvilken af Delene det skulde være. Derfor var han kommet til mig og havde arbejdet for mig, da han jo vidste, jeg var Kristen, og han var blevet i mit Hus i tre Maaneder for at se de Kristnes *Testurde*, deres Skik og Brug. Fra mig vilde han tage tre Maaneder til Sheik Ali i Mombasa og sætte sig ind i Muhamedanernes *Testurde*. Og saa tilsidst vilde han træffe sin Bestemmelse. Jeg tror, at en Ærkebiskop, naar alt dette var blevet ham forklaret, vilde have faaet en Forskrækkelse og vilde have svaret som jeg, eller i det mindste tænkt det: »Herregud, Kitau, det kunde du have sagt, da du kom.»

Muhamedanerne vil ikke spise Kød af noget Dyr, som ikke har faaet Halsen skaaret over af en Muhamedaner paa lovbefalet Maade. Dette er tidt en stor Vanskelighed paa Safari, hvor man fører saa lidt Proviant som muligt med sig og regner med at skyde Mad til sine Folk. Naar man skyder et Stykke Vildt, og det falder, styrter Muhamedanerne som paa Vinger hen til det for at komme i Tide til at skære Halsen over paa det,

før det dør, og man følger dem selv med brændende Øjne. For hvis man ser dem stoppe op og staa med hængende Arme og Hoved, betyder det, at Vildtet har været dødt, og at man enten kommer til at gaa og lobe mange Kilometer igen efter en ny Zebra eller Kongoni, eller at Safariens muhamedanske Folk maa sulte.

I de første Maaneder af Krigen var jeg ude paa en Safari med seks Oksevogne, og havde tre Muhamedanere som Næstkommanderende med mig. Aftenen inden jeg skulde bryde op, traf jeg tilfældigt den muhamedanske Sherif, som selv var paa Rejse, i Kijabe, og bad ham om at give mine Folk Dispensation fra Loven, saa længe vor Safari varede. Sherifen var en ung Mand, men forstandig. Han talte længe med Farah og mine andre to Folk og udtalte tilsidst: »Denne Dame er en Discipel af Jesus Kristus. Naar hun skyder sin Riffel af, vil hun, paa denne Safari, sige, eller i det mindste i sit Hjerte sige: »I Guds Navn,« og gennem disse Ord vil hendes Bøssekuugler gøre det ud for en ortodoks Muhamedaners Kniv, saa længe som denne Ekspedition staar paa. I kan spise Kødet af de Dyr, som hun skyder.«

Kristendommens Anseelse i Afrika lider under den Ufordragelighed, som den ene kristne Mission viser overfor den anden.

Jeg plejede, mens jeg var i Afrika, paa Julenat at tage over til den franske Mission for at høre Midnatsmessen. Det var varmt paa denne Aarstid. Mens man kørte frem gennem Wattleplantagen og ned gennem det dyrkede Land, hørte man Missionens Kirkeklokker kime langvejs bort i den varme, klare Luft. Der var en stor, livlig Forsamling af Mennesker paa Kirkepladsen, naar man kom derhen, de franske og italienske Butiksfolk i Nairobi med deres Familier var kommet ud til Kirken, Nonnerne fra Klosterskolen var tilstede, og den indfødte Menighed trængtes om Kirkedøren i deres bedste brogede Klæder. Den store smukke Kirke var prægtigt oplyst med mange Hundrede Lys og med store Transparenter, som Fædrene selv havde lavet.

Da Juleaften nærmede sig det første Aar, efter at Kamante var kommet i min Tjeneste, sagde jeg til ham, at jeg vilde tage ham, som Medkristen, med mig til Julemessen og beskrev for ham de mange smukke Ting, han der vilde faa at se, som om jeg selv havde været en af Fædrene. Kamante lyttede med stor Interesse og gik bort for at tage sit bedste Tøj paa. Men da Vognen allerede var for Døren, kom han tilbage i frygtelig Sindsbevægelse og nægtede at køre med mig. Han vilde ikke forklare mig Grunden og blinkede heftigt under mine Spørgsmaal, tilsidst kom det dog ud: Nej han kunde ikke komme med. Han havde først nu forstaaet,

at det var til den franske Mission, jeg vilde køre ham, og mod den Mission var han altid blevet advaret af de skotske Missionærer. Jeg forklarede ham, at dette var altsammen en Misforstaaelse, og at han skulde komme med mig. Men da begyndte han at forstenes for mine Øjne, han døde, han vendte det hvide ud af Øjnene og svedte i Ansigtet. »Nej, nej, Msabu,« stødte han frem i en Hvisken, »jeg kommer ikke, jeg kan ikke komme. Derinde i den store Kirke, jeg ved god Besked med det, der er der en Msabu, som er *mbaia sana*, forfærdelig slem.«

Da jeg hørte dette, blev jeg bedrøvet og vidste ikke, hvad jeg skulde gøre, men bestemte mig dog til at tage ham med mod hans Vilje og at lade den Hellige Jomfru selv oplyse ham. De franske Fædre havde i deres Kirke en Madonnastatue af Pâpmaché, helt hvid og himmelblaa, og Statuer gør næsten altid Indtryk paa de Indfødte, medens de har svært ved at samle og opfatte Billeder. Jeg lovede Kamante min Beskyttelse, og i det Øjeblik, han traadte ind i Kirken, rædselsslagen og tæt i Hælene paa mig, glemte han alle sine Skrupler. Det traf sig at dette var den smukkeste Julemesse, som nogensinde havde været holdt paa Missionsstationen. Der var i Kirken en stor *Nativité*, en Grotte med den Hellige Familie, som var kommet direkte fra Paris. Den var oplyst af smaa klare Stjerner paa Himlen, og rundt om Grotten stod der over hundrede Legetøjsdyr, – rødmalede Køer med Klokker om Halsen og snehvide Lam med Pels af Vat, uden smaaligt Hensyn til Størrelsen, som maa have vakt et mægtigt, saligt Ekko i alle Kikuyuers Sjæle.

Efter sin Omvendelse til Kristendommen var Kamante ikke længere bange for at røre ved en Død. Før i Tiden havde han været bange for det, og da en syg Mand, som var blevet baaret op paa Terrassen foran mit Hus, døde der, vilde han lige saa lidt som de andre Kikuyuer give mig en Haandsrækning til at bære ham bort. Han trak sig vel ikke som de andre helt ud paa Plænen, men han stod aldeles ubevægelig paa Stenene, som et lille sort Monument. Jeg ved ikke, hvorefter det kommer, at Kikuyuerne, som personlig føler megen ringe Frygt for Døden, er saa bange for at røre en Død, medens de hvide Folk, der er bange for at dø, ikke betænker sig paa at haandtere de Døde. Her er igen et Forhold, hvor man føler, at deres Virkelighed er en anden end vor Virkelighed. Men alle Nybyggere ved, at paa dette Omraade har man ingen Magt over de Indfødte, og at man sparer sig selv Ulejlighed ved straks at opgive at kommandere med dem, for de vil virkelig hellere dø end forandre deres Skik. Nu var denne Fordom forsvundet ud af Kamantes Sjæl. Han gjorde

Nar af de andre, der endnu var under dens Magt. Han var ikke fri for her at vise sig lidt, som om han gerne vilde prale med sin egen Guds Magt og Overlegenhed. Det traf sig, at jeg fik Lejlighed til at prøve hans Tro, Kamante og jeg kom i Tidens Løb til at bære tre døde Folk imellem os. Den første var en ung Kikuyupige, som var kørt over af en Oksekærrelige udenfor mit Hus, og den anden var en ung Mand, som, da de var ved at hugge Træer i Skoven, blev dræbt af et Træ, der faldt. Den tredje var en gammel, hvid Mand, der kom og boede paa Farmen, og som spillede en Rolle i dens Liv.

Han var en Landsmand af mig, en gammel blind Dansker, der hed Knudsen. En Dag, da jeg var i Nairobi, famlede han sig op til min Vogn, forestillede sig for mig og bad mig give ham et Hus paa min Ejendom, fordi han ikke havde noget Sted at bo. Jeg havde den Gang maattet afskedige en hvid Mand paa Farmen for at indskrænke vore Udgifter, jeg havde en tom Bungalow, som jeg kunde laane ham, og han kom derud og boede paa Farmen.

Han var en underlig Figur at huse paa en Farm i Højlandet, for han hørte saa helt og holdent Søen til, at det var, som om vi havde haft en gammel, syg og vingestækket Albatros paa Farmen. Han var brudt ned af Livets Modgang, af Sygdom og Drik, sammenbøjet og kroget med den særegne Farve, som rødhaarede Folk faar, naar de graaner, som om han virkelig for Alvor havde strøet Aske paa sit Hoved, eller som om han var blevet mærket af sit eget Element, og saltet. Men der var en Flamme i ham, som ingen Aske kunde dække. Han var af gammel dansk Fiskerfamilie og havde været Sømand og Fisker, og senere hen en af de allerførste Pionerer i Afrika, – hvilken Vind det nu kan have været, som har blæst ham derhen.

Gamle Knudsen havde prøvet mange Ting i Livet, fortrinsvis af den Slags, der har at gøre med Søen, med Sofugle eller med Fisk, og han havde ikke haft Held med nogen af dem. Engang, fortalte han mig, havde han været Ejer af et stort Fiskeri oppe i Lake Victoria, og mange Hundrede Favne Fiskegarn, – de bedste Fiskegarn i Verden –, og af en Motorbaad. Men under Krigen var det hele gaaet tabt for ham. I hans Beretninger om denne Tragedie var der et mørkt Punkt, en skæbnesvanger Misforstaaelse eller en Vens Forræderi, jeg ved ikke hvilket, for Beretningen var aldrig helt den samme de forskellige Gange, den blev gentaget for mig. Det bragte Gamle Knudsen i forfærdelig, rasende Ophidselse, naar han kom til dette Punkt, saa at han stammede og selv

tabte Traaden. Der maa dog have ligget nogle bestemte Kendsgerninger bag hans fantastiske Historie, for mens han var paa Farmen, betalte Regeringen ham, som en Slags Erstatning for, hvad han havde mistet under Krigen, en Pension paa en Rupee om Dagen.

Alt dette fortalte han mig, naar han kom op og besøgte mig i mit Hus. Han tog tidt sin Tilflugt der, for han var ilde tilpas i sin egen Bungalow. De smaa indfødte Drenge, som jeg gav ham til Hjælp i Huset, løb fra ham igen, fordi han, naar han blev vred, forskrækkede dem ved at fare efter dem, med Hovedet fremefter og famlende med sin lange Stok. Naar han nu var i rigtig godt Humør, kunde han sidde paa min Veranda ved en Kop Kaffe og synge danske Fædrelandssange for mig, ganske alene, med høj Røst og vældig Energi. Det var en Fornøjelse baade for ham og mig at tale Dansk, saa vi udvekslede mange Betragtninger om Begivenhederne paa Farmen, bare for at kunne udtrykke os i vort eget Sprog. Men jeg havde ikke altid Taalmodighed med ham, for naar han engang havde sat sig til Rette, var det svært at blive af med ham igen. Han lignede i daglig Omgang i mange Retninger Sindbad Søfarerens Gamle Mand fra Søen.

Han havde været en Mester i den Kunst at knytte Fiskenet, de bedste Fiskenet i hele Verden, og her i sit Hus paa Farmen lavede han *Kibokos*, afrikanske Piske, som blev skaaret ud af Flodhestehud. Han brugte at købe en Flodhestehud af de Indfødte oppe omkring Naivasha Søen, og hvis han var heldig, kunde han faa halvtreds Kibokoer ud af en Hud. Jeg har endnu en Ridepisk, som han gav mig, og det er en udmærket Pisk. Dette Haandværk spredte en rædsom Stank omkring hans Hus, som Stanken omkring en gammel Aadselgribs Rede. Senerehen, da vi sammen havde lavet en Dam paa Farmen, var han i Reglen at finde paa Bredden af Dammen, med sit Spejlbillede lodret under sig i Vandet, i dybe Tanker, som en Vadefugl i Zoologisk Have.

Gamle Knudsen havde i sit sunkne, hivende Bryst et rasende, ukuet, vildt Hjerte, som en lille Dreng, der brænder af Kamplyst og Hævntørst. Han var en stor romantisk Plageaand, Voldsmand og Slagsbroder. Han satte megen Kraft ind paa at hade og var til Stadighed i et vældigt hvidglødende Raseri mod næsten alle de Mennesker og Forhold, som han kom i Berøring med. Han raabte til Himlen efter Ild og Svovl over deres Hoveder, og malede Fanden paa Væggen i selve Michelangelos Manér. Han var himmelglad, naar han kunde sætte Folk op imod hinanden, som en lille Dreng, der hidser to Hunde til at slaas, eller en Hund paa en Kat. Det var gribende og storartet at føle, at Gamle Knudsens

Sjæl ogsaa nu, da han efter et langt, haardt Liv saa at sige var blevet vasket hen i en stille Vig, hvor han kunde have ligget med slappe Sejl, fnøs efter Modstand, Kamp og Rædsel saa vildt som en Drengs Sjæl. Jeg forstod, at jeg her virkelig havde lært en gammel Bersærk at kende, lige ud af en af Kæmpetidens Gravhøje, og med det ene Ben i Graven.

Han omtalte aldrig sig selv undtagen i tredje Person som »Gamle Knudsen« og aldrig uden at prale og brovte over al Beskrivelse. Gamle Knudsen var en Allerhelvedes Karl – der var ikke den Ting i Verden, som Gamle Knudsen ikke kunde paatage sig at klare i en Haandevending og ikke den Modstander, som han ikke kunde slaa til Spillemand for Livstid med det samme. Hvad alle andre Folk angik var han en sort Pessimist og forudsaa en nær, katastrofal og velfortjent-Ende paa alle deres Foretagender. Men paa sine egne Vegne var han en vild Optimist. Han skinnede af nye Ideer og udstraalede Projekter. Kort Tid inden han døde betroede han mig under Tavheds Løfte en kolossal Plan, der endelig engang, fortalte han mig, skulde gøre Gamle Knudsen til Millionær og alle hans Fjender til Skamme. Den gik ud paa fra Bunden af Naivasha Sø at hæve alle de hundredtusind Tons Guano, som siden Verdens Skabelse var sunket til Bunds der fra Svømmefuglene paa Søen. Med en sidste, kæmpemæssig Anspændelse rejste han virkelig fra Farmen til Naivasha for der at gennemgaa Detaillerne i sin Plan. Han døde saa at sige i Glansen af den. Dette Foretagende forenede i sig alle de Bestanddele, som var hans Hjerter dyrebare: Dybt Vand, Fugle, skjulte Skatte, endogsaa en Duft af saadanne Ting, som man vel ikke skulde tale om med Damer. Paa Toppen af hele Planen – som af den Kransekage, som Gamle Knudsen havde faaet til sin Konfirmation, og som han tidt kom tilbage til – stod en Figur af Gamle Knudsen selv, en herlig Skikkelse, forgylt af mange Millioner, som Neptun med sin Trefork, der behersker Vandene. Jeg ved ikke, hvordan Guanoen skulde bringes op for Dagens Lys fra Bunden af Søen.

Der var et sørgeligt Misforhold, som ingen kunde overse, mellem Gamle Knudsens vældige Bedrifter paa alle Omraader, og Evner og Kræfter, saadan som de blev beskrevet, og den gamle Beretters egen Ynkelihood og Afmagt, og jeg kom efterhaanden til at føle det, som om jeg havde at gøre med to Personer. Gamle Knudsens mægtige Skikkelse svulmede op i Baggrunden, uovervunden og forfærdelig, og det var hans lille svage, nedbrudte Tjener og Discipel, som jeg havde for mig, og som aldrig blev træt af at berette om ham. Denne ydmyge Mand havde gjort det til sin Opgave at opretholde og forherlige Gamle Knud-

sens Navn, og han var tro til Døden. For han havde virkelig set Gamle Knudsen, hvad ingen andre, undtagen Gud, havde gjort, og han taalte efter det ikke Tvivl eller Kætteri fra noget Menneske.

En eneste Gang har jeg hørt ham gøre Brug af første personlige Pronomen. Det var en Maanedstid inden han døde. Han havde haft et Hjer-teanfald, den samme Sygdom, som tilsidst slog ham ihjel, og da jeg ikke havde set ham paa Farmen i en Ugestid, gik jeg ned til hans Bungalow for at faa at vide, hvordan det stod til med ham. Jeg fandt ham, midt i den frygtelige Stank af Flodhestehuden, i Sengen i et bart, snavset Værelse. Han var blygraa i Ansigtet, hans matte Øjne laa dybt tilbage i Hovedet. Han svarede mig ikke, da jeg talte til ham. Først efter lang Tids Forløb, da jeg allerede var staaet op for at gaa bort igen, talte han. Han sagde med svag og hæs Stemme: »Jeg er meget daarlig.« Ved den Lejlighed var der ikke Tale om Gamle Knudsen, som sandelig aldrig var syg eller modløs, men det var den tro Tjener, som for en Gangs Skyld tillod sig at klage sin egen Nød.

Gamle Knudsen kedede sig paa Farmen, og fra Tid til anden laasede han Døren til sit Hus af, gik bort og forsvandt fra vor Horisont. Dette var i Almindelighed, tror jeg, naar han paa en eller anden Maade havde faaet at vide, at en gammel Ven, en anden Pionér fra de herlige svundne Tider, var kommet paa Besøg i Nairobi. Han blev da borte i en Ugestid eller fjorten Dage, til vi næsten havde glemt hans Eksistens, og kom hjem saa medtaget og syg, at han daarligt nok kunde slæbe sig op til sit Hus og faa sin Dor laaset op. Han holdt sig sædvanligvis derefter i nogle Dage helt for sig selv. Jeg tror, at han da var bange for mig, han mente, at jeg havde været imod hans Udflugt og nu vilde benytte mig af hans Svaghed til at triumfere over ham og ydmyge ham. For Gamle Knudsen kunde nok paa min Veranda synge højt om den Sømandsbrud, der har Bølgen kær, og om sin Pige, der vilde med i Krigen, men han nærede dog i sit Hjerter dyb Mistro til alle Kvinder og saa i dem Mandens naturlige Fjender, der af Princip, og for deres Fornøjelse, med velberaad Hu satte en Pind i Hjulet for ham, naar han vilde have en Glæde i Livet.

Den Dag han døde havde han været borte fra Farmen i ti Dage, og der var ingen, der vidste, at han var kommet tilbage. Ved denne Lejlighed maa han dog have tænkt sig at gøre en Undtagelse fra sine Vaner, for han havde været paa Vej fra sit Hus til mit ad en lille Sti, som løb igennem Plantagen, dengang han faldt om og døde. Kamante og jeg fandt ham liggende paa Stien sent hen paa Eftermiddagen, da vi var paa

Vej ud til Sletten for at søge efter Champignons i det korte, nye Græs, for det var i April og i Begyndelsen af den lange Regntid.

Det var, som det skulde være, at det blev Kamante, som fandt Gamle Knudsen, for mellem alle Farmens Indfødte var Kamante den eneste, som havde vist ham nogen Sympati og Interesse. Han havde ogsaa paa sin egen Manér taget sig af ham som den ene Afvigelse fra det normale af den anden, han bragte ham Æg, og holdt Øje med hans Totos, saa at de ikke stak helt af fra ham.

Den gamle Mand laa tværs over Stien lige paa Ryggen. Hans Hat var rullet et lille Stykke bort, da han faldt, hans Øjne var ikke helt lukkede. I Døden saa han mærkelig stærk, samlet og overlegen ud. Naa, der er du endelig, Gamle Knudsen, tænkte jeg.

Jeg vilde bære ham til hans Hus, men jeg vidste, at det vilde være spildt Ulejlighed at standse nogle af de Kikuyuer, som kunde komme forbi, eller at kalde paa dem, der nu var paa Arbejde i deres egne Shambaer i Nærheden, for de vilde kun løbe bort, naar de saa, hvorfor jeg havde kaldt paa dem. Jeg gav Kamante Besked paa at løbe tilbage til mit Hus og hente mig Farah til Hjælp, men Kamante rørte sig ikke ud af Pletten. »Hvorfor vil du have, at jeg skal løbe?» spurgte han. »Du kan jo selv se,« sagde jeg, »at jeg ikke kan bære den gamle Bwana alene, og I Kikuyuer er saa fjantede, at I er bange for at røre ved en død Mand.« Kamante slog sin lille lydløse Latter op. »Du glemmer igen, Msabu,« sagde han, »at jeg er Kristen.«

Han løftede den gamle Mand ved Fødderne, og jeg holdt hans Hoved, imellem os bar vi ham til Huset. Engang imellem maatte vi standse, lægge ham ned og hvile os, og saa stod Kamante ret op og ned og saa stift paa Gamle Knudsens Fødder, saadan som jeg tænker mig, at han havde set Missionærerne paa den skotske Mission opføre sig i Dødens Nærværelse. Da vi nu havde lagt Gamle Knudsen paa hans Seng, søgte Kamante i hele Stuen og i Køkkenet efter et Klæde at lægge over hans Ansigt, men han kunde kun finde en gammel Avis. »De Kristne gjorde saadan paa Hospitalet,« forklarede han mig.

Længe efter havde Kamante Fornøjelse af at tænke paa dette Udslag af min Ukyndighed. Han kunde gaa og arbejde i Køkkenet ligesom fyldt med en hemmelig Glæde og pludselig le: »Kan du huske, Msabu,« sagde han, »dengang du havde glemt, at jeg var Kristen og troede, at jeg var bange for at hjælpe dig at bære *Msungu Msei*, den gamle hvide Mand?»

Som Kristen var Kamante heller ikke længere angst for Slinger. Jeg hørte ham engang udvikle for de andre Dreng, at en Kristen, naar han vil, kan sætte Hælen paa den største Slanges Hoved og knuse det. Jeg har ikke set ham prøve paa at gøre det, men jeg saa ham staa ganske rolig med et besluttet Ansigt og Hænderne paa Ryggen nær ved Esas Hytte, dengang en af de brede, tykke Slinger, som hedder Puffadders, var kommet op paa Taget af den. Alle Børnene i min Husholdning spredtes under hjerteskrærende Hyl og Vræl i store Ringe langt ind i Skoven, som Avner foran en Hvirvelvind, og Farah løb ind og hentede en Riffel og skød Slangen ned. Da det hele var overstaaet, og Bølgerne igen havde lagt sig, spurgte Nyori, Sicens Dreng, Kamante: »Hvorfor, du Kamante, satte du ikke din Hæl paa den frygtelige Slanges Hoved og knuste det?« »Fordi den var oppe paa Taget,« sagde Kamante.

En Tid øvede jeg mig i at skyde med Bue. Jeg var stærk, men det var svært for mig at spænde den Wanderobo-Bue, som Farah havde skaffet mig. Efter nogen Øvelse blev jeg dog nogenlunde dygtig som Bueskytte. Kamante var paa den Tid ganske lille, han plejede at staa og se til, naar jeg skød til Maals efter Træerne paa Plænen, men der var en Tvivl i hans Holdning. En Dag spurgte han mig: »Er du ogsaa Kristen, naar du skyder med Bue? Jeg troede, den rigtige kristne Maade var med Riffel.« Jeg viste ham i min Billedbibel et Billede af Hagars Søn Ismail og læste for ham: »Og Gud var med Drengen, og han voksede op og boede i Ørkenen og blev en Skytte med Bue.« »Naa ja,« sagde Kamante, »han var ligesom du.«

Kamante havde ogsaa en heldig Haand med syge Dyr. Han tog Splinter ud af Fødderne paa mine Hunde, og Jiggers, Sandlopperne, som borer sig ind i Kødets og volder megen Ulykke mellem Mennesker og Dyr, og da en af Hundene engang var blevet bidt af en Slange, fik han den kureret ved lang, taalmodig Behandling.

En Tid havde jeg en Stork med en knækket Vinge i Huset. Jeg fik Hjemvé af at se paa den, den saa ud, som om den hørte til i Danmark. Den havde en bestemt, reserveret Karakter, den spadserede gennem alle Stuerne, og naar den kom ind i mit Sovekammer fløj den øjeblikkelig op i en vældig Duel, som paa Kaarde, med Basken og lange Spring mod sit eget Spejlbillede i mit store Spejl. Denne Stork fulgte Kamante rundt mellem Husene, og det var umuligt at tro andet, end at den med Vilje efterlignede hans stive, afmaalte Gang. Deres Ben var omtrent lige

tykke. De smaa Vogterdrengene havde Blik for Parodi og skreg henrykt op, naar de to gik forbi dem, og Kamante forstod godt deres Mening, men han beskæftigede sig aldrig meget med hvad andre Folk tænkte om ham, og sendte i Stedet Drengene ud at samle Frøer til Storken i Kærene og Engene.

Det blev ogsaa Kamante, som kom til at passe Lullu.

IV. En Antilope

Lullu kom til mit Hus fra Skoven, ligesom Kamante var kommet til det fra Sletterne.

Øst for min Farm laa Ngong Skov-Reservat, som paa den Tid var næsten helt Urskov. For mig var det en Sorg, at de senere huggede den gamle Skov om og plantede Eucalyptus og Grevillea, der hvor den havde staaet. Den vilde Skov kunde have været en dejlig Park for Nairobi.

Den afrikanske, jomfruelige Skov er en mystisk Region. Man rider lige ind i et gammelt Stykke grønt Gobelin, der paa nogle Steder er falmet og paa nogle Steder mørknet med Alderen, men har bevaret en uendelig Rigdom af grønne Farvetoner. Man kan slet ikke se Himlen herinde, men Sollyset, som falder gennem Løvet, spiller og leger paa mange Maader i Skoven. Det isgraa Snyltemos, der hænger som langt Skæg ned fra Træerne, og de tætte Slyngplanter omkring Stammer og Grene giver den indfødte Skov et betydningsfuldt og hemmelighedsfuldt Præg. Jeg plejede at ride her med Farah om Søndagen, naar der ikke var noget at gøre paa Farmen, op og ned ad Skrænterne og over de smaa, snoede Skovbække.

Luften inde i Skoven var sval som rindende Vand og fyldt med Duft af Løv og Græs. I Begyndelsen af den lange Regn, naar Slyngplanterne blomstrede, red man gennem den ene Duftsphære ud i den anden. Her groede en afrikansk Daphne med smaa klæbrige, lyserøde og hvide Blomster, hvis Duft var næsten svimlende stærk, og lignede Syreners og Liljekonvallers Duft. Her og der i Skoven var der hængt udhulede Træstammer i et Læderreb paa Grenene, de Indfødte hængte dem op for at faa Bierne til at bygge i dem og for at faa Honning. Engang da vi drejede om et Hjørne paa Skovvejen, saa vi en Leopard sidde midt paa Vejen: en Dyrefigur i et Gobelin.

Her levede, højt oppe over Jorden, et livligt, snaksomt Folkefærd, de smaa graa Aber. Hvor en Abeflok var draget tværs over Vejen, blev

Lugten af dem længe staaende i Luften, en tør, muggen, museagtig Lugt. Naar man red videre, kunde man pludselig høre det suse og hvirvle over Hovedet paa sig, idet hele Kolonien ilede afsted fremefter i sit eget Ærinde. Hvis man holdt stille paa samme Sted i nogen Tid, kunde man ogsaa faa Øje paa en af Aberne, der sad ubevægelig i et Træ, og lidt efter lidt opdage, at hele Skoven rundt om var levende af Aber, der sad som Frugter paa Grenene, sorte eller lysegraa, alt eftersom Solen faldt paa dem gennem Løvet, men alle med de lange Haler hængende ned bag dem. De gav en egen Lyd fra sig, som et Smækkys efterfulgt af en lille diskret Hoste. Hvis man efterlignede den, der hvor man stod paa Jorden, saa man Aberne dreje Hovedet fra den ene Side til den anden med en affekteret, forundret Mine, men gjorde man en pludselig Bevægelse, var de alle borte i et Øjeblik, og man kunde følge deres Rute gennem det aftagende Brus i Trækronerne, idet de kløvede dem og forsvandt i dem som en Stime Fisk i Vandet.

I Ngong-Skoven er jeg ogsaa paa en snæver Sti i Tykningen, midt paa en meget varm Dag, stødt paa det store Skov-Vildsvin, en sjælden Person at faa Øje paa. Han kom ganske pludseligt forbi mig med sin Kone og to smaa Grise, i stærk Fart, og Familien tog sig ud som flere ensartede Figurer i forskellig Størrelse, klippet ud i mørkt Papir mod det solgenemskinnede Grønne bag dem. Det var et storartet mystisk Syn, som et Spejlbillede i en Skovdam, som noget, der var sket for Tusind Aar siden.

Lullu var en ung Bushbuck-Antilope, og Bushbucks er maaske den smukkeste af alle Antilope-Arter i Afrika. De er lidt større end et Daa-dyr. De lever i Skoven og er sky og flygtige, saa at man ikke ser dem nær saa tit som Antiloperne paa Sletterne. Men i Ngong Hills og det omliggende Land var der mange Bushbucks, og hvis man havde sin Lejr paa Bjerget og var ude paa Jagt ganske tidligt om Morgenens eller ved Solnedgang, kunde det ske, at man fik et Dusin eller flere af dem at se, naar de kom ud paa Lysningerne i Skoven, og naar Solen faldt paa dem, glimtede deres Skind rødt som Kobber. Hannen har et Par fint svungne Horn.

At Lullu blev Medlem af min Husstand gik saadan til:

Jeg kørte en Morgen fra Farmen ind til Nairobi. Min Fabrik var brændt ned nogle Maaneder før, og jeg havde maattet køre til Byen mange Gange for at faa Assurancen ordnet og udbetalt, i denne tidlige Morgenstund havde jeg Hovedet fuldt af Tal og Beregninger. Idet jeg kørte afsted ad Ngongvejen, var der en lille Flok Kikuyuborn, der

raabte til mig fra Vejkanten, og jeg saa, de holdt et ganske lille Bushbuck-Kid op for at jeg skulde se det. Jeg forstod, at de maatte have fundet Kiddet i Tykningen, og at de nu vilde have mig til at købe det, men jeg var aldrig meget for at købe vilde Dyr, og jeg var sent paa Færde og havde ingen Tid til den Slags Forretninger nu, saa jeg kørte videre.

Da jeg kom tilbage om Aftenen og kørte forbi samme Sted, kom der et nyt højt Raab fra Siden af Vejen, og den lille Gruppe var der endnu, lidt træt og nedslaaet, for de havde nok i Dagens Løb gjort Forsøg paa at sælge Kiddet til andre Forbifarende paa Vejen, men saa meget mere ivrig efter at slaa en Handel af, inden Solen var helt nede. De holdt Kiddet højt op, for at jeg rigtig skulde se det. Men jeg havde haft en lang Dag i Byen og mange besværlige Møder, og jeg var ikke i Humør til at standse og forhandle om det, jeg kørte forbi. Jeg tænkte ikke engang paa det, efter at jeg var kommet hjem til Huset, jeg spiste til Middag og gik i Seng.

I samme Øjeblik, som jeg var faldet i Søvn, vaagnede jeg op igen i den største Skræk. Billedet af Børnene og den lille Bushbuck havde nu samlet sig og taget Form, og det stod saa klart for mig, som om det havde været malet. Jeg satte mig op i Sengen saa rædselsslagen, som om nogen havde prøvet at kvæle mig. Hvad, tænkte jeg, skulde der blive af Kiddet i Hænderne paa dets Tyranner, som havde staaet med det i Solen hele Dagen, og som holdt det op med samlede Ben, for at jeg skulde se det? Det var for lille til at kunne spise selv. Jeg selv var kørt forbi det to Gange paa samme Dag, som Præsten og Levitten i een Person, og havde ikke skænket det en Tanke. Og nu, i dette Øjeblik, hvor var det nu?

Jeg stod op i virkelig Panik og vækkede alle mine Folk. Jeg sagde til dem, at Kiddet skulde findes, og at jeg vilde have det bragt mig om Morgen, eller ogsaa havde de alle med det samme deres Afsked fra min Tjeneste. De gik straks med Liv og Sjæl ind paa Tanken. To af mine Folk havde været med mig i Vognen samme Dag og havde ikke vist den ringeste Interesse for Kiddet eller Børnene. Nu førte de det store Ord og gav de andre mange Detailler om Stedet og Tiden og om Drengenes Familie. Det var en maaneklar Nat. Mine Folk begav sig straks afsted og spredtes i Landskabet under livlig Drøftelse af Situationen. Jeg hørte dem fordybe sig i den Tanke, at de alle vilde blive afskediget, hvis Kiddet ikke blev fundet.

Tidligt næste Morgen, da Farah bragte mig min The ind, kom Juma med ham og bar Kiddet i sine Arme. Det var en Hun, og vi kaldte hende Lullu, som paa Swaheli betyder Perlen.

Lullu var paa den Tid ikke større end en Kat, med store rolige violette Øjne. Hun havde saa fine Ben, at man var bange for, at de ikke skulde kunne taale at blive foldet sammen og foldet ud igen, naar hun lagde sig og rejste sig op. Hendes Øren var saa glatte som Silke og uendeligt udtryksfulde. Hendes kolde Næse var saa sort som en Trøffel. Hun havde saa bittesmaa Klove, at hun i sin Gang fik Lighed med en fornem, kinesisk Dame af den gamle Skole, med snørede Fødder. Det var en mærkelig Oplevelse at holde noget saa fuldkomment som Lullu i sine Hænder.

Lullu vænnede sig med det samme til Huset og dets Indbyggere og opførte sig, som om hun var hjemme. I den første Uge var de bonede Gulve i mine Stuer et Problem i hendes Tilværelse, og saa snart som hun kom udenfor Tæpperne, gik Benene fra hende til alle fire Sider. Det saa katastrofalt ud, men hun selv tog sig det ikke nær, og efterhaanden lærte hun sig at spadserere paa de bare Gulve med en Lyd som en hel Række smaa, vrede Slag med en Finger. Hun var udsøgt net og pyntelig i alle sine Vaner. Lullu var stædиг allerede som ganske lille, men naar jeg stoppede hende i at gøre, hvad hun havde sat sig i Hovedet, tog hun en Mine paa, som om hun sagde: Alt andet hellere end en Scene.

Kamante flaskede hende op med en Patteflaske, og han lukkede hende ogsaa ind om Natten, vi maatte passe godt paa hende, fordi Leoparderne kom op til Huset, saa snart Mørket var faldet paa. Hun holdt sig derfor til ham og fulgte ham fra Sted til Sted; engang imellem, naar han ikke var hende tilpas, gav hun hans tynde Ben et Stød med sit haarde, unge Hoved. Hun var saa smuk, at man, naar man saa de to sammen, uvilkaarligt tog dem som en ny, omvendt Illustration til Eventyret om Skønheden og Dyret. I Kraft af denne sjældne Skønhed og Ynde hævdede Lullu sig en overordnet Stilling i Huset og blev behandlet med Respekt af alle.

I al den Tid, jeg var i Afrika, havde jeg kun een Slags Hunde hos mig, det var skotske Deerhounds. Det er store Mynder, høje, elegant byggede, ruhaarede Hunde, med lange Hoveder, sortgraa med sorte Øjenomgivelser. Der er ingen ædlere, klogere, mere uselviske Hunde til. De maa have levet i mange Aarhundreder sammen med Mennesker for at kunne falde ind med vort Liv og vore Vaner, som de gør. Man ser dem ogsaa paa gamle Malerier og Gobeliner, og de har en Tilbøjelighed til at gøre selve deres Omgivelser til et Maleri og trække dem nogle Hundrede Aar tilbage i Tiden, de bringer en feudal Atmosfære med sig. Den første af mine skotske Mynder, som hed Dusk, havde jeg faaet i Brudegave af Fru Flach paa Ållonø, og han var kommet ud til Afrika med mig. Han

havde en aldeles frygtløs, trofast og overlegen Karakter. Han var med mig, da jeg var paa Guvernementets Safari i Begyndelsen af Krigen i Masai-Reservatet. Men nogle Aar efter blev han dræbt af en Flok Zebraer. Paa den Tid, da jeg fik Lullu, havde jeg to af hans Sønner hos mig.

De skotske Mynder passede godt sammen med Afrikas Natur og med de afrikanske Indfødte. Det var maaske Højden, den lette Luft, der var Grund hertil, og der var vel en Højlandsmelodi i dem alle tre, for mine Hunde tog sig ikke ud paa samme Maade i Lavlandet i Mombasa. Heroppe i Højlandet var det som om det vide, sparsomme Landskab med Sletter, Bjerge og Floder var ufærdigt, indtil mine skotske Hunde ogsaa var i det. Alle mine Hunde var store Jægere, og de havde mere Næse end andre Mynder, men de jagede efter Synet, og det var storartet og smukt at se to af dem arbejde sammen. Jeg tog dem med mig, naar jeg red ud i Vildt-Reservatet, hvad jeg ikke havde Lov til, og der spredte de de store Hjorder af Zebraer og Wildebeests over Sletten, som om det var alle Himlens Stjerner, der løb i vild Uorden som Stjernes kud paa Himmelhvælvingen. Men naar jeg var paa Jagt i Masai-Reservatet og havde mine Hunde med mig, gik jeg aldrig Glip af et anskudt Stykke Vildt.

De tog sig godt ud i Urskoven, mørkegraa mod de mange mørkegrønne Farvetoner. Herinde dræbte en af dem paa egen Haand en stor gammel Han-Bavian, og i Kampens Hede fik den Snuden bidt lige igennem. Det ødelagde dens Profil, men det blev af alle paa Farmen holdt for et i højeste Grad hæderligt Ar, for Bavianer er farlige, ødelæggelseslystne Dyr, og de Indfødte er bange for dem.

Mine Hunde var meget kloge, og de lærte sig, hvem af mine Folk, der var Muhamedanere og ikke maatte røre Hunde.

De første Aar jeg var i Afrika, havde jeg en Somali-Bøssebærer, som hed Ismail og som døde, medens jeg endnu var i Landet. Han var en Bøssebærer af den gamle Skole, og saadanne Folk er der slet ikke mere. Han var blevet oplært af de gamle Sturvildtsjægere omkring Aarhundredskiftet, dengang da Afrika var de lykkelige Jagtegne. Hans Bekendtskab med Civilisationen hørte Jagtmarken til, og han talte et Jæger-Engelsk, saa at han gjorde Forskel paa min store og min unge Riffel. Efter at Ismail var rejst tilbage til sit eget Land, fik jeg engang et Brev fra ham, som var adresseret til *Lioness Blixen* og begyndte: *Honourable Lioness*. Ismail var en streng Muhamedaner og vilde ikke for noget i Verden have rørt en Hund, hvad der tidt var generende for ham i hans Profession. Men han gjorde en Undtagelse med Dusk og havde ikke noget imod, at jeg tog ham op med os i Muldyrvognen, naar vi

kørte ud paa Jagt, han lod ham endogsaa sove i sit Telt. For Dusk, sagde han, kendte en Muhamedaner, naar han saa ham og vilde aldrig røre en Rettroende af Islam. Ja Ismail forsikrede mig, at Dusk straks kunde se, hvem der var en virkelig from Muhamedaner, og hvem der tog sig det let med Koranen. Ismail sagde engang til mig: »Jeg kan se, at denne Dusk er af samme Stamme som du selv, han ler ad Folk.«

Nu opfattede mine Hunde hurtig Lullus Stilling i Huset. De store Jægers Hovmod var som Vand, naar det gjaldt hende. Hun skubbede dem bort fra Mælkefadet, og om Aftenen fra deres Pladser foran Kaminen, hvor Gulvet var varmt. Jeg havde bundet en lille Bjælde i en Rem om Lullus Hals, og det kom saa vidt, at naar mine Hunde hørte Bjældens Klang gennem Stuerne, rejste de sig af sig selv resignerede op fra deres Soveplads ved Ilden og gik hen og lagde sig et andet Sted i Stuen. Men ingen kunde være blidere i Manérer end Lullu, naar hun kom og lagde sig paa Kaminpladsen, som en virkelig Dame, der samler sine Skørter om sig og ikke vil være i Vejen for noget Menneske. Hun drak Mælken med en lille forekommende, pertentlig Mine, som om hun var blevet nødet af en overdreven venlig Værtinde. Hun forlangte at blive kløet bag Ørerne med en knibsk og overbærende Holdning som en ung Kone, der tillader sin Mand at lege med hendes Fingre.

Da Lullu var voksen og stod i sin fulde Skønhed, var hun en slank, fint rundet ung Hind og fra Top til Taa yndig. Hun saa ud som en omhyggelig malet Illustration til Heines Vers om de fromme, kloge Gazeller ved Ganges.

Men Lullu var ikke from. Den saakaldte Fanden stod i hende. Hun havde til Fuldkommenhed udviklet den særlige, kvindelige Egenskab at tage sig ud som om hun var i Forsvarsstilling og udelukkende samlet om at bevare sit eget Væsens Integritet, medens hun i Virkeligheden med hver Nerve i sig var indstillet paa et lynende Angreb. Mod hvem? Mod hele Verden. Hendes Humør var aldeles uberegneligt, og hun fløj paa min Hest, naar den kom hende i Vejen. Jeg tænkte paa den gamle Hagenbeck i Hamborg, som har sagt at af alle Dyrearter, Rovdyrene indbefattet, er Hjortene de mindst paalidelige, og at man kan slippe godt fra at være Ven med en Leopard, men en ung Hjort, som man stoler paa, falder En før eller senere i Ryggen.

Lullu var Husets Stolthed, ogsaa naar hun opførte sig som en rigtig ugenert ung Kokette. Men vi kunde ikke gøre hende lykkelig. Undertiden vendte hun os Ryggen, gik bort i flere Timer eller blev borte en hel Dag. Til andre Tider, naar Aanden kom over hende, og hendes

Utilfredshed med Omverdenen naaede et Højdepunkt, udførte hun paa Plænen foran Huset for sin egen Fornøjelse en Slags Krigsdans, der virkelig tog sig ud som en »kort, zigzagget Bøn til Satan«.

Oh, Lullu, tænkte jeg, jeg ved, at du er vidunderlig stærk, og at du kan springe højere, end noget Menneske kan tænke sig. Du er rasende paa os nu, du ønsker, at vi alle var døde, og vi vilde virkelig være døde, hvis du havde kunnet bekvemme dig til at have Ulejlighed med at slaa os ihjel. Men din Ulykke er ikke, som du nu tror, at vi har spærret dig inde bag Forhindringer, som er for høje til, at du kan springe over dem, og hvor skulde vi kunne gøre det, du store Springer? Men det er, at vi slet ingen Forhindringer har sat op. Den store Kraft er i dig selv, og Forhindringerne er ogsaa i dig, og Sagen er, at Tidens Fylde endnu ikke er kommet.

En Aften kom Lullu ikke hjem, og vi ventede forgæves paa hende i en hel Uge. Det var en Sorg for os alle. En klar Tone i Huset havde forladt det, og nu var vi ikke bedre end andre Huse. Jeg tænkte paa Leoparderne ved Floden, og en Aften talte jeg om dem med Kamante.

Som sædvanlig ventede han nogen Tid, før han svarede, for at svælge og fordøje min Uforstand. Først et Par Dage senere tog han Sagen op.

»Du tror, at Lullu er død, Msabu,« sagde han. Jeg vilde ikke gerne sige det rent ud, men jeg sagde, at jeg ikke kunde forstaa, hvorfor Lullu ikke var kommet tilbage. »Lullu,« sagde Kamante, »er ikke død. Men hun er gift.« Dette var glædeligt, overraskende Nyt at høre, og jeg spurgte ham, hvor han vidste det fra. »Jovist,« sagde han, »hun er gift. Hun bor i Skoven med sin Bwana, men hun har ikke glemt Huset. De fleste Morgener kommer hun tilbage herop. Jeg lægger knust Majs ud til hende bag Køkkenet, og ligesom Solen staar op, kommer hun ud af Skoven og gaar hen og spiser det. Hendes Bwana er med hende, men han er bange for Mennesker, for han kender dem ikke. Han staar nede ved det store, hvide Træ paa den anden Side af Græsset, men op til Huset, der tør han ikke komme«.

Jeg gav Kamante Besked paa at kalde paa mig, naar han næste Gang saa Lullu. Et Par Dage senere kom han inden Solopgang ind og hentede mig.

Det var en dejlig Morgen. De sidste Stjerner trak sig ind i det rustne Himmelrum, medens vi ventede. Himlen var høj og klar, men den Verden, hvori vi gik, var endnu dunkel og fyldt med dyb Stilhed. Græsset var vaadt, længere nede mellem Træerne, hvor Plænen skraanede, glimtede det af Dug som mat Sølv. Morgenluften var kold og havde den

Skarphed i sig, som i nordlige Lande betyder, at Frosten ikke er langt borte. – Hvor tidt man saa end oplever det, tænkte jeg, er det dog umuligt, i denne Skygge og Svalhed, at forestille sig, at Solen og det stærke Lys om et Par Timers Tid bliver utaalelige. – Den graa Taage laa paa Højene og tog paa sælsom Vis Form efter dem. Det maatte være bitterlig koldt for Bøflerne, hvis de var ude at græsse der nu, ligesom midt i en Sky.

Den store Hvælving over os fyldtes langsomt med Klarhed som et Glas med Vin, pludseligt, ganske blidt, fangede Bjergets Tinder de første Solstraaler og rødmede. Og langsomt, efterhaanden som Jorden lænede sig over mod Solen, blev Græsskraaningerne ved Foden af Højene gyldne og Masai-Skovene længere nede. Og nu var det Kronerne paa de høje Træer paa min egen Jord, der blev røde som Kobber. Det var paa denne Tid, at de store, violette Skovduer, der levede i Træerne paa den anden Side af Floden, fløj over paa Farmen for at æde af Cape-Chestnut Træerne i mine Skove. De var her kun en ganske kort Tid af Aaret. De kom paa deres Morgenflugt med vildt Hastværk, det var som et Kavaleriangreb i Luften. Den tidlige Dueskydning paa Farmen var af den Grund meget anset og yndet af mine Venner i Nairobi. Naar jeg bad dem ud, plejede de, for at være i rette Tid, ligesom Solen stod op, at runde Indkørslen foran Huset med Lamperne tændt paa deres Automobiler.

Naar man stod saadan i den klare Skygge og saa op mod de gyldne Højder og den lette Himmel, følte man det, som om man i Virkeligheden gik paa Havsens Bund, med det kølige Vand strømmende omkring sig til alle Sider, og stirrede op mod Oceanets solbeskinnede, gyldne Overflade.

En Fugl gav sig til at kvidre, og straks efter hørte jeg lidt borte i Skoven en lille Bjælde ringe. Ja, det var en Glæde, Lullu var kommet tilbage. Klangen kom nærmere, og jeg kunde følge hendes Bevægelser gennem dens Rytme, hun gik, standsede, gik igen. Idet hun drejede omkring Hjørnet af en af Hytterne, kom hun lige imod os. Det var med ét en morsom og mærkelig Ting at se en Bushbuck saa nær ved Husene. Hun stod ganske ubevægelig og lod til at være forberedt paa Synet af Kamante, men ikke paa Mødet med mig, men hun satte ikke afsted igen. Hun saa paa mig uden Frygt og uden noget Glimt af Erindring om vore Uenigheder i gamle Dage eller om sin egen Utaknemlighed, da hun forlod os uden et Ord.

Lullu fra Skovene var et frit, ufejlbarligt Væsen, hun var forvandlet,

hun var indtraadt i sine Rettigheder. Hvis jeg havde kendt en ung Prinsesse i Udlændighed, medens hun endnu kun var Prætendent til Tronen, og saa senere havde mødt hende igen i hele hendes kongelige Værdighed, saa vilde vort Møde have haft det samme Præg. Lullu viste i sit Væsen ikke mindste mere Smaalighed end Kong Louis Philippe, da han erklærede, at Kongen af Frankrig ikke huskede de Fornærmelser, man havde tilføjet Hertugen af Orléans. Hun var nu den fuldkomne Lullu. Angrebslysten havde forladt hende, for hvem, eller hvorfor, skulde hun dog angribe? Hun stod roligt og yndefuldt paa sin guddommelige Ret. Hun huskede mig saa vidt at hun vidste, jeg ikke var noget at være bange for. I et Minut stirrede hun lige paa mig, hendes violette Øjne var aldeles uden Udtryk og blinkede ikke, jeg huskede, at Guder og Gudinder aldrig blinker, og jeg følte, at jeg her stod Ansigt til Ansigt med den kvicojede Hera. Hun nippede et Græsstraa af lige foran mig, gjorde et let, muntert lille Spring og spadserede om bag Køkkenet, hvor Kamante havde spredt Majs paa Jorden til hende.

Kamante rørte min Arm med en Finger og pegede saa med den mod Skoven. Jeg fulgte dens Retning og saa under et stort Cape-Chestnut Træ ved Plænen den lille sortebrune Silhouet af en Bushbuck-Hjort med et Par smukke Horn, der stod ubevægelig som en Træstamme. Kamante iagttog ham i nogen Tid og lo. »Se nu her,« sagde han, »Lullu har forklaret sin Mand mange Gange, at der ikke er noget at være bange for heroppe ved Husene, men han tør dog ikke komme herop. Hver Morgen tænker han, at idag vil han gøre det, men naar han kommer ud af Skoven, faar han en kold Sten i Maven« – dette er en almindelig Lidelse i den indfødte Verden og er tidt til stort Besvær i Arbejdet paa Farmen, – »og saa standser han der, ved det Træ.«

I lang Tid kom Lullu nu til Huset tidligt om Morgen. Hendes klare Bjælde meldte, at Solen var paa Bjergsiden, jeg laa i Sengen og ventede paa den. Undertiden blev hun borte en Uge eller to, og vi savnede hende og begyndte at tale sammen om de Folk, der tog ud og gik paa Jagt i Højene. Men saa meldte mine Folk igen med Glæde: »Lullu er her,« som om det havde været Husets gifte Datter paa Besøg. Et Par Gange endnu saa jeg ogsaa Hjortens Silhouet mellem Træerne, men Kamante havde set rigtigt, han fik aldrig sit Mod samlet til at komme helt op til Huset.

En Dag, da jeg kom tilbage fra Nairobi, stod Kamante paa Udkig efter mig uden for Køkkenet, og kom frem og meldte mig i en stor, lystig Bevægelse, at Lullu havde været paa Farmen ved Middagstid og

havde haft sin Toto med sig. Nogle Dage senere havde jeg selv den Ære at møde hende mellem Folkenes Hytter, vagtsom og ikke til at spøge med, med et ganske lille Kid i Hælene, der var lige saa fint sendrægtigt i alle sine Bevægelser, som Lullu selv havde været, da vi først kendte hende. Det var lige efter den lange Regntid, og hele denne Sommer var Lullu at finde ved Husene, ikke alene om Morgen og Aften, men om Eftermiddagen og endogsaa midt paa Dagen, og da holdt hun sig i Skyggen af Træerne.

Lullus Kid var ikke det mindste bange for Hundene og lod dem frit oversnuse sig, men det kunde ikke vænne sig til Negrene eller til mig, og hvis vi prøvede at tage fat paa det, satte Moder og Barn øjeblikkelig afsted, og var borte i Skoven.

Lullu selv vilde aldrig efter sin første lange Fraværelse fra Huset lade nogen af os komme hende saa nær, at vi kunde røre ved hende. Hun var ellers venlig af sig, hun forstod, at vi gerne vilde se paa hendes Kid, og hun nedlod sig til at tage et Stykke Sukkerrør fra en udstrakt Haand. Hun gik i Solskinnet op til den aabne Spisestuedør og stirrede tankefuldt ind i Stuerne Halvmørke, men over Dørtærskelen kom hun aldrig mere. Paa dette Tidspunkt havde hun skaffet sig af med sin Bjælde, og hun kom og gik, og færdedes omkring Husene i Tavshed.

Mine Folk foreslog, at jeg skulde lade dem fange Lullus Kid og beholde det i Huset, som vi engang havde haft Lullu, men jeg syntes, at det vilde være en kluntet Tak for Lullus elegante Tillid til os.

Og det syntes mig ogsaa, at den frie Forbindelse mellem Huset og Antiloperne var et sjældent og ærefuldt Forhold. Lullu kom ind fra Vildmarken for at vise, at den og vi var paa en venskabelig Fod, og hun gjorde mit Hus til eet med det afrikanske Landskab, saa at ingen kunde sige, hvor det ene holdt op og det andet begyndte.

Lullu kendte Skoven ud og ind. Hun vidste, hvor det store Vildsvin havde sit Leje og hun havde set Næsehornene parre sig. Lullu maa ved Solopgang paa det aabne Buskland, hvor Skoven og Sletten mødes, have set den Zebra, Løven havde dræbt, gaa over fra Nattens til Dagens Besiddere, naar Løven for længe siden er gaaet bort, og de forslugne, rædde Hyæner løfter Hovedet mod den røde østlige Himmel og lusker af, og naar de store mørke Gribbe, der har siddet ubevægeligt som døde Ting Natten igennem i de lave Tjørnetræer, lader sig falde det korte Stykke Vej til Jorden, som Sten, og løber til Aadslet for i et Øjeblik at forandre det til en levende, urolig Masse af kæmpende og baskende Vinger.

I Afrika er der en Gøg, der kukker midt paa de varmeste Dage og midt inde i Skoven. Det er, som om man endelig hørte Lyden af hele Afrikas Hjerteslag. Men jeg har aldrig haft Held til at se Gøgen, og det har heller ikke nogen anden, for ingen har kunnet fortælle mig, hvordan den saa ud. Men Lullu havde maaske gaaet ad en grøn Sti lige under den Gren, som den kukkende Gøg sad paa.

Jeg var den Gang ved at læse en Bog om Kejserinden af Kina, og jeg læste, hvordan den unge Yahanola, da hendes Søn var blevet født, tog paa Besøg i sit gamle Hjem. Hun kom ud af den forbudne By i sin grønne, gyldentomhængte Bærestol. Nu, tænkte jeg, lignede mit Hus den mægtige Kejserindes Fædrenehjem.

De to Antiloper, den store og den lille, færdedes omkring mit Hus hele Sommeren igennem, og der gik aldrig lang Tid, hvor vi ikke saa en af dem eller dem begge to. I Begyndelsen af den næste lange Regntid fortalte mine Folk mig, at Lullu var kommet tilbage med et nyt Kid. Jeg saa ikke selv Kiddet, for ved denne Tid kom de ikke længere ganske nær til Huset, men noget senere mødte jeg tre Bushbucks sammen i Skoven.

Dette Forbund mellem Lullu og hendes Familie og mit Hus varede gennem mange Aar. Antiloperne var til Stadighed i Nærheden af Huset. De kom ud af Skoven og gik ind igen, som om mine Plæner, og Indkørslen, var en Provins af den. De kom oftest lige inden Solnedgang og bevægede sig først i nogen Tid omkring imellem Træerne som fine, mørkere Skygger i Skyggen, men naar de spadserede ud paa Plænen for at græsse, lyste deres Skind i Eftermiddagssolen som Kobber. En af dem var Lullu, for den kom helt op til Huset og gik rundt om det. Den spidsede Øren, naar der kom en Vogn, eller naar vi lukkede et Vindue op, og Hundene kendte den. Lullu blev mørkere med Alderen. Men hendes Børn og maaske hendes Børnebørn vovede sig ogsaa af og til nær til Huset. En Eftermiddag kom jeg kørende hjem og fandt fire Bushbucks paa Terrassen, i Ring om det Salt, som jeg havde lagt ud til mine egne Køer.

Det var en bemærkelsesværdig Ting, at med Undtagelse af den første store, smukke Hjort, Lullus Bwana, som havde staaet med knejsende Hoved under Kastanjetræet, var der aldrig nogen Han imellem de Antiloper, som kom op til Huset. Det saa ud til at vi her havde at gøre med et Skov-Matriarkat.

Jægerne og Naturforskerne i Kolonien fik med Tiden stor Interesse for Lullu og hendes Familie, og Koloniens Game-Warden kom flere

Gange kørende ud til Farmen for at se dem og saa dem ogsaa. Der blev skrevet en Artikel om dem i vor Avis, *The East African Standard*.

Disse Aar, da Lullu og hendes Slægt kom og gik omkring Huset, var de lykkeligste Aar af hele mit Liv i Afrika. Derfor kom jeg til at se paa mit Bekendtskab med Skovens Antiloper som paa et Venskabsstegn, en stor Velvilje eller Gave fra selve Afrika. Hele Landet var da deri, gode Varsler, en Pagt fra gamle Dage, en Sang:

»Fly du, min kæreste, og vær du lig en Raa
eller en ung Hind paa de krydrede Urters Bjerge«.

De sidste Aar, jeg var i Afrika, saa jeg mindre og mindre til Lullu og hendes Folk, og det allersidste Aar, jeg var derude, tror jeg aldrig de kom. Tiderne var forandrede. Syd for min Farm var Landet blevet stykket ud til Nybyggere, her var Skoven ryddet og Huse bygget op. Traktorer hev og hvæsedede op og ned, hvor de aabne Pladser i Skoven før havde været. Mange af de nye Farmere var ivrige Jægere, og Bøsserne sang til alle Sider i Landskabet. Jeg tror, at Vildtet trak sig længere Vest paa og ind i Masai-Reservatets Skove.

Jeg ved ikke, hvor lang en Antilopes Levetid kan være. Maaske er Lullu død, mæt af Dage, for længe siden.

Tidt, meget tidt, har jeg i de tidlige Morgentimer inden Daggry troet, at jeg har hørt Lullus klare Bjælde, og i Søvn er mit Hjerte løbet fuldt af Glæde. Jeg er vaagnet op i Følelsen af, at noget mærkeligt og dejligt skulde til at ske, lige nu.

Naar jeg da har ligget og tænkt paa Lullu, har jeg grundet over, om hun i sin Tilværelse i Skoven selv har drømt om sin Bjælde? Gik der nogensinde gennem hendes lille Hoved med de mageløse, store dunkle Øjne og de fine Øren, som Skygger over Vand, Billeder af Mennesker, og Hunde?

Jeg kan en Sang om Afrika, tænkte jeg, om Girafferne og om den afrikanske Nymaane, som ligger paa Ryggen, om Plovene i Marken og om Kaffeplukkernes svedte Ansigter. Kan Afrika ogsaa en Sang om mig? Dirrer Luften over Sletten nogensinde med en Farve, som jeg har haft paa, leger Børnene en Leg, hvori mit Navn forekommer, kaster Fuldmaanen en Skygge over Gruset paa Indkørslen til Huset, som ligner min? Ser Ørnene paa Ngong ud efter mig?

Jeg har aldrig hørt fra Lullu.

Men fra Kamante har jeg hørt. Det er ikke en Maaned siden, jeg sidst havde Brev fra ham. Men disse Efterretninger fra Afrika kommer paa

en uvirkelig Maade og ligner mere Skygger og Spejlbilleder af Livet end Meddelelser fra det.

For Kamante kan ikke skrive, og han kan ikke tale Engelsk. Naar han, eller nogen anden af mine Folk sætter sig i Hovedet, at det er Tid for dem til at sende mig et Brev, gaar de til en af de professionelle indiske Skrivere, som sidder med deres Skrivepult, Papir og Pen og Blæk udenfor Posthuset, og forklarer ham, hvad de tænker sig, der skal staa i Brevet. De professionelle Skrivere kan heller ikke meget Engelsk, og det kan knap nok siges om dem, at de kan skrive, men de tror selv, at de kan. For at vise deres Kunstfærdighed, udstyrer de Brevene med en Mængde Tegn og Kruseduller, som gør dem svære at tyde. De har ogsaa den Vane at skrive Brevet med to eller tre forskellige Farver Blæk, og hvad end deres Bevæggrund til det er, saa gør det Indtryk af, at Blækket er sluppet op for dem, og at de presser de sidste Draaber af et helt Regiment af Flasker. Ud af alt dette kommer den Slags Budskaber, som Folk engang fik af Oraklet i Delphi. Der er et Perspektiv i de Breve, jeg faar. Jeg føler, at der er en Meddelelse i dem, som har ligget Afsenderen tungt paa Hjerte, som har faaet ham til at gaa tre til fire Mil fra Kikuyu-Reservatet til Posthuset. Men Meddelelsen er hyllet i Mørke. Det billige, snavsede Ark Papir, som naar det ankommer, har rejst mange Tusinde Mil, det skriger op imod mig, men hvad det siger ved jeg ikke.

Kamante har som Korrespondent sin egen Manér. Han lægger tre eller fire Breve i samme Konvolut og mærker dem: *1ste Brev*, *2det Brev*, *3die Brev* og saa fremdeles. De indeholder alle et og det samme, men det bliver gentaget Gang paa Gang. Maaske prøver han at gøre dybere Indtryk paa mig ved at gentage, han havde den samme Vane, naar vi talte sammen og der var noget, han særlig ønskede at jeg skulde forstaa eller huske. Maaske er det svært for ham at bryde af, naar han føler, at han endelig er kommet i Forbindelse med en Ven paa saa stor Afstand.

Kamante skriver, at han er arbejdsløs og har været det længe. Det forundrer mig ikke at høre det, for han var virkelig Kaviar for Hoben, jeg havde oplært en kongelig Kok og ladet ham blive tilbage i et Nybyggerland. Og det var med ham ogsaa mer end med nogen af de andre et »Sesam, luk dig op.« Nu er Ordet gaaet tabt, og Stenen har lukket sig omkring de hemmelighedsfulde Skatte, som den rummede. Der, hvor den store *chef* gik, i dybe Tanker, fuld af Visdom, der ser nu Verden ikke andet end en lille, tyndbenet Kikuyu, en Dværg med et fladt, stille Ansigt.

Hvad har Kamante at sige, naar han gaar den lange Vej ind til Nairobi,

stiller sig op foran den pengebegærlige, hovne indiske Skriver og langsomt udvikler for ham det Budskab, som skal til at rejse over den halve Verden? Linierne er lige saa krogede som Kamantes egne Fingre, og der er ingen Sammenhæng i Sætningerne. Men Kamante havde en stor Sjæl, saa man kender ham igen i alt, hvad han gør. Hans Stemme er stærk, naar han raaber til mig over Havet, der er en Klang i den af Hyrdedrengens Davids Harpe.

Jeg skriver her et Brudstykke af et saadant *2det Brev*:

»Jeg var ikke at glemme dig, Memsahib. Ærede Memsahib. Nu alle dine Tjenere, de var aldrig glad, for du var bort fra Landet. Hvis vi var Fugl flyve vi og se dig. Saa vi vende Din gamle Farm dem var god for Ko smaa Kalv sorte Folk. Nu har de intet noget, Ko, Ged, Faar, de have intet noget. Nu alle onde Folk, de glæde sig i Hjertet, fordi dine gamle Folk, de var fattig Mennesker nu. Nu Gud ved alle disse Ting, til at hjælpe dine Tjenere.«

Og i et *3die Brev* giver Kamante et Eksempel paa, hvordan de Indfødte ogsaa kan sige os en smuk, smigrende Ting:

»Skriv og sig os, om du vende her. Vi alle tro du vende. Fordi hvorfor? Vi tro, du kan aldrig glemme os. Fordi vi tro du husker endnu vort Ansigt og vore Moders Navne.«

En hvid Mand, som vilde sige os noget smukt, vilde skrive: »Jeg kan aldrig glemme Dem.« Men Afrikaneren siger: »Vi tror ikke om dig, at du nogensinde kan glemme os.«

II. Et Vaadeskuds Historie

I. Vaadeskuddet

Om Aftenen den 19de December gik jeg ud af mit Hus for at se, om der var Udsigt til Regn. Der var nok mange Farmere i Højlandene, som gjorde det samme paa samme Tid. Undertiden, i et godt Aar, kunde det ske at vi fik et Par voldsomme Regnskyl ved Juletid, og det var til stor Gavn for den unge Kaffe, som lige var sat an, efter at Træerne havde blomstret i den korte Regntid i Oktober. I Nat saa det sletikke ud til Regn, Himlen var klar og tavst triumferende, straalende af Stjerner.

Stjernehimlen over Ækvator er rigere end den nordlige Stjernehimmel, og man ser mere til den, fordi man i Troperne saa tidt er ude om Natten. I Nordeuropa er Vinternætterne for kolde til at man kan studere Stjernerne med Fornøjelse, og i Sommermaanederne kan man knap faa Øje paa dem i den klare Himmel, der er saa bleg som en Hundeviøl.

De tropiske Nætter er i Forhold til Nætterne i Norden selskabelige som de katolske Kirker i Forhold til de protestantiske, hvor man kun slipper ind, naar man har Forretninger der. Her i det store Rum kommer og gaar Folk og Dyr, her gaar flere Ting for sig end om Dagen. I Afrika og Arabien, hvor Middagssolen kan slaa Folk ihjel, er Natten den rette Tid at vaage og rejse. Stjernerne har faaet deres Navne i disse Lande, de har været Ledestjerner for Mennesker i mange Aarhundreder og har trukket dem i lange Linier over Ørkensandet og Havet, den ene Øst paa og andre til Nord og Syd og Vest. Automobiler gaar særlig godt om Natten, og det er en Glæde at køre under Stjernerne, man lægger Tiden for sine Besøg hos Venner oppe i Landet efter næste Fuldmaane. Man gaar ud paa Safari ved Nymaane for at have den hele lange Række af Maanenætter foran sig. Naar en Europæer, der har boet længe i Troperne, er hjemme paa Besøg i Europa, slaar det ham som højst mærkeligt, hvor lidt Folk derhjemme har Føling med Maanens Bevægelser. Nymaanen var Tegn til Opbrud for Khadidjas Kameldriver, Karavanerne skulde drage af, naar den viste sig paa Himlen. Med Blikket

fæstet paa den var han en af de Filosooffer som skaber Verdenssystemer af Maaneskin. Han maa have set længe paa den for at vælge den til det Tegn, hvori han skulde sejre.

Jeg selv havde et Navn mellem de Indfødte, fordi jeg nogle Gange havde været den første til at se den ny Maane, som en tynd Sølvbue midt i Solnedgangen, og især fordi jeg to eller tre Aar i Træk var den første, som fik Øje paa den Nymaane, der aabner Ramadan, Muhamedanernes hellige Maaned.

Nybyggerne drejer langsomt Blikket hele Horisonten rundt. Først mod Øst, for hvis Regnen kommer, kommer den fra Øst, og der staar den klare Stjerne Spica i Jomfruen. Saa mod Syd for at hilse paa Sydkorset, den store Verdens Portner, Jordomsejlerens Elsker, og højere oppe, under Mælkevejens lysende Stribe, paa Alpha og Beta i Kentauren. Mod Sydvest straalder Sirius, stor i Himlene, og den tankefulde Canopus, imod Vest, over den vage Kontur af Ngong Hills, der nu synes næsten helt jævnet ud og strakt, den straalende Række Diamanter: Rigel, Betelgeuze og Bellatrix. Til allersidst ser Nybyggeren mod Nord, for vi vender alle tilbage til Norden engang, og der støder han paa selve den store Bjørn, der nu ganske roligt staar paa Hovedet paa Grund af det himmelske Perspektiv. Det virker som en Bjørnespøg, en nordisk Spøg, som maa glæde de nordiske Emigranternes Hjerter.

De Mennesker, der drømmer, naar de sover, kender til en egen Slags dyb Tilfredshed, som ikke hører Dagens Verden til, en ganske passiv Henrevethed og Lethed om Hjertet, der er som Honning paa Tungen. Drømmens egentlige Henrykkelse ligger i den Følelse af ubegrænset Frihed, som den bringer med sig. Det er ikke en Tyrans Frihed, som paatvinger Verden sin egen Vilje, men en Kunstners Frihed, der ingen Vilje har selv, som er fri for at ville. Drømmerens særlige Glæde ligger ikke i, hvad han drømmer, men deri at i Drømme sker alt uden nogen Anstrengelse fra hans egen Side, og uden at han selv kan gøre til eller fra. Store Landskaber former sig af sig selv, lange Udsigter aabner sig, rige, fine Farver kommer frem, Veje og Huse som han aldrig har set eller hørt om. Fremmede Mennesker kommer og gaar og er enten Venner eller Fjender, men den, der drømmer har aldrig gjort dem hverken godt eller ondt. Tanken om Flugt og Forfølgelse vender bestandig tilbage i Drømme, og begge er lige henrykkende. Udmærket aandfulde og vittige Ting bliver sagt af alle og enhver i Drømmen. Det er sandt, at naar man undertiden husker dem om Dagen, er de falmede og har tabt deres Mening, fordi de hører ind i et andet Plan. Men saa snart som man næste

Nat lægger sig ned, bliver Strømmen sluttet og deres Fortræffelighed fornyes. Hvad der saa sker føler den, der drømmer, Friheden om sig og i sig som Lys og høj Luft, en overjordisk Lykke. Drømmeren er den Udvalgte, en højt benaadet Person, den der slet ikke har noget at gøre med hvad der sker, men til hvis Berigelse og Glæde alle Ting fremkommer – »Kongerne fra Tarshish skal bringe Gaver«. Han tager Del i et stort Slag eller i en Jagt eller et Bal og undrer sig imens over, at han midt i disse store Begivenheder er saa særlig begunstiget, at han stadig kan ligge ned. Det er naar man begynder at miste Følelsen af Frihed, og naar Tanken om en Nødvendighed kommer ind i Drømmens Verden, saa at der noget Sted i den melder sig et Krav om Hastværk eller Anstrengelse, naar der er et Brev der skal skrives, et Tog der skal naaes, eller naar man selv maa arbejde for, at faa Drømmens Heste til at galopere eller dens Bøsser til at gaa af, at ens Drømme er paa Vej nedad og er ved at forvandles til Mareridt, som er en daarlig og vulgær Slags Drømme.

Det, som i den vaagne Verden kommer en Drøm nærmest er Natten i en stor By, hvor ingen kender os, eller Nætterne i Afrika. Der er ogsaa ubegrænset Frihed. Der foregaar der bestandig i Nærheden store Begivenheder, Skæbner bliver afgjort rundt omkring, der er vældig Bevægelse til alle Sider, og det hele kommer os sletikke ved.

Her i Afrika var, saa snart Solen var nede, Luften fuld af Dyr. Flagermusene krydsede saa lydløst i den som store Automobiler paa Asfalt. Nattehøgen strøg forbi, den Fugl som sidder paa Vejene, og i hvis Øjne Automobillamperne glimter røde et Sekund, inden den flyver lodret i Vejret lige foran Hjulene. De smaa Springharer var ude, og muntrede sig paa deres sære Vis, de sidder eller springer efter en egen Rytme, som om de dukkede sig i Vand, og ligner Kænguruer i Miniature. Cikaderne synger en uendelig Sang i det lange Græs, Dufte løber langs med Jorden, og Stjernes kud løber over Himlen, som Taarer over Kinder. Du selv er den udvalgte til hvem alt bliver bragt. Kongerne fra Tarshish skal bringe Gaver.

Nogle faa Mil borte, i Masai-Reservatet, skiftede Zebraerne nu Græsgange, Flokkene vandrede over de graa Sletter som lange, lysere Striber paa dem. Bøflerne var ude, og bevægede sig oppe i Højene. Mine unge Mænd paa Farmen kom forbi, to eller tre efter hinanden, som mørke smalle Skygger paa Plænen. De var paa Benene og sigtede lige paa deres eget Maal, de arbejdede ikke for mig nu, og hvad de havde for kom ikke mig ved. De fastslog selv Stillingen ved kun at sagtne deres

Fart, naar de fik Øje paa min glødende Cigaret paa Verandaen, og ved at hilse uden at standse. »Jambo, Msabu.« »Jambo, Morani, – unge Krigere – hvor skal I hen?« »Vi skal ud til Kathagus Landsby. Kathagu har en stor Ngoma der i Nat. Farvel, Msabu.« Naar de gik nogle Stykker sammen, førte de Trommer med til Dansen, og naar man hørte dem paa lang Afstand var Trommeslagene som en lille Puls, der tog til at banke i en af Nattens Fingre. Og med eet ramtes Øret, uventet, ikke saa meget af en Lyd som af en dyb Vibration i Luften: det var Løvens fjerne, korte Brøl. Han var ude nu, han gik over Sletten, mange Ting skete der hvor han var. Det blev ikke gentaget, men det havde udvidet Horisonten. De lange Dalstrøg og Vandhullerne var blevet bragt op til mig.

Medens jeg stod der foran mit Hus, faldt der et Skud noget borte. Eet Skud. Saa lukkede Nattestilheden sig igen til alle Sider. Som om de havde afbrudt den et Øjeblik for at lytte, og nu tog fat paa den endnu en Gang, lød Cikadernes lange, ensformige Sang til alle Sider i Græsset.

Der er noget mærkeligt skæbnesvangert og afgjort ved et enkelt Skud om Natten, det er som om nogen har raabt et Budskab til os i et eneste Ord og ikke vil gentage det. Jeg stod længe og tænkte over, hvad det vel kunde betyde. Der var ingen der kunde tage Sigte paa noget paa denne Tid, og naar man skyder for at skræmme et Dyr bort, skyder man to Skud af, eller flere. Det kunde have været min gamle indiske Smed Pooran Singh nede i Møllen, tænkte jeg, som havde skudt efter Hyæner, der var lusket ind paa Møllens Grund og havde været ved at æde de Stykker Oksehud, som vi havde hængt op der, med Stene til Vægt, og skulde til at lave Remme af. Pooran Singh var ikke nogen Helt, men han kunde nok have taget sig sammen til at lukke den øverste Halvdør til sin Hytte op og fyre sin gamle Bøsse af. Dog vilde ogsaa han have ladet begge Løb gaa af, og han vilde sagtens have sat Patroner i Bøssen og skudt igen, naar han een Gang havde smagt Heltedaadens Sødme. Men eet Skud og saa Tavshed?

Jeg ventede i nogen Tid paa det andet Skud, men det kom ikke, og da jeg saa op paa Himlen, saa jeg, at der kom heller ingen Regn. Saa jeg gik ind i Seng, tog en Bog med mig og lod Lampen brænde. Hvis man i Afrika træffer til at finde en Bog, der overhovedet er værd at læse, i de frygtelige Sendinger af Bøger, som man lader gode Skibe bringe os ud hele Vejen fra Europa, saa læser man den, saadan som en Forfatter vil læses. Man beder til Gud, at Forfatteren maa kunne blive ved saa godt, som han er begyndt. Tanken løber henrykt paa et nyt dybt, friskt Spor.

To Minutter senere kom en Motorcykle i flyvende Fart rundt om Indkørslen og stoppede foran Huset, og nogen bankede stærkt paa Havedøren i Dagligstuen. Jeg tog et Skørt og en Trøje paa og stak i et Par Sko, bar Lampen med mig og gik ud. Udenfor stod min Fabriksbestyrer, vild i Øjnene og svedte i Ansigtet i Lampelyset. Han hed Belknap, han var Amerikaner og var en enestaaende dygtig, inspireret Mekaniker, men af et uligevægtigt Temperament. For ham var Situationen paa Farmen uden Undtagelse enten rosenrød eller mørk uden et Glimt af Haab. Da han først kom i min Tjeneste, havde han gjort mig urolig ved de store Svingninger i sit Syn paa Livet, og paa Forholdene og Udsigterne paa Farmen, som om han havde faaet mig op i en aandelig Ballongyngel, men nu var jeg blevet vant til det. Disse store Sving og Spring var i Grunden ikke andet end en Slags daglig aandelig Gymnastik, som hans handlekraftige Sjæl, der trængte til Motion, havde taget sin Tilflugt til her, hvor der skete saa lidt. Det var en almindelig Foreteelse mellem energiske unge Mænd i Afrika, især mellem dem, som er vokset op i Byer. Men her kom han lige ud af en Tragedie og kunde endnu ikke bestemme sig om han skulde mætte sin hungrige Sjæl ved at gøre saa meget som muligt ud af den, eller slippe fra dens Uhygge ved at lade som ingenting. Han saa i dette Dilemma ud som en lille Dreng, der løber for Livet for at være den første til at fortælle om et Ulykkestilfælde, han stammede, medens han talte. Til syvende og sidst gjorde han i den Tid, der kom, saa lidt ud af Begivenheden som muligt, for i denne Tragedie var der alligevel ikke nogen god Rolle for ham selv at spille, og Skæbnen i Afrika havde ogsaa denne Gang snydt ham for en virkelig Oplevelse.

Han fortalte mig, hvor fredeligt og fornøjeligt Tragedien var begyndt. Belknaps Kok havde haft fri, og i hans Fraværelse var der blevet afholdt et Børneselskab i Køkkenet af hans syvaarige Køkken-Toto Kabero, som var Søn af min Squatter og nærmeste Nabo paa Farmen, den gamle Ræv Kaninu. Ud paa Aftenen blev Selskabet meget lystigt, og Kabero hentede sin Herres Bøsse ind og gjorde Indtryk paa sine vilde Venner fra Sletterne og Shambaerne ved at optræde som hvid Mand. Belknap havde en stor Hønsegaard, han lavede Kapuner og Poularder og købte Racehøns paa Auktionerne i Nairobi, og han havde en Haglbøsse staaende paa sin Veranda for at skræmme Høge og vilde Katte bort. Da vi senere gennemgik Sagen, holdt Belknap fast ved, at Bøssen ikke havde været ladt, men at Børnene selv havde fundet Patronerne frem og ladet den. Men her tror jeg, at hans Hukommelse svigtede ham,

de kunde knap nok have gjort det selv om de havde villet. Det er rimeligere, at Bøssen for een Gangs Skyld var blevet sat ladet til Side paa Verandaen. Hvordan det end forholdt sig hermed saa var der i alle Fald en Patron i Løbet, da Kabero i sin Ungdoms og sin Popularitets Overmod sigtede lige ind imellem de sorgløse Gæster og trykkede paa Aftrækkeren. Skuddet havde gjaldet gennem hele Huset. Tre af Børnene var blevet let saaret og var løbet ud af Køkkenet i stor Rædsel. Der laa to tilbage derinde nu, som var haardt saarede eller døde. Belknap endte sin Beretning med en lang og svær Forbandelse over hele Afrika og de Ting, som gik for sig her.

Medens han talte, var Farah og mine Folk kommet ud, de stod ganske stille og lyttede og gik saa ind igen og hentede en Lygte. Vi tog Forbindinger og desinficerende Medicin frem i stor Hast. Det vilde være Tidsspilde at prøve at faa min Automobil i Gang, saa vi løb saa hurtigt vi kunde ned ad Bakken gennem Skoven, til Belknaps Hus. De svingende Flagermuselygter slyngede vore Skygger rundt fra den ene Side af Stien til den anden. Mens vi løb, naaede der os paa nærmere og nærmere Hold en Række korte, raa, brustne Vræl, et Barns Dødsskrig.

Køkkendøren stod paa vid Gab, som om Døden, efter at den var styrtet ind i Køkkenet, var styrtet ud igen, og havde efterladt Rummet i fuldkommen Ødelæggelse, som et Hønsehus, naar Maaren havde været derinde. Der stod en Køkkenlampe paa Bordet og osede helt op til Loftet, og i det lille Rum hang Krudtlugten endnu i Luften. Bøssen laa paa Bordet ved Siden af Lampen. Der var Blod over hele Køkkenet, jeg gled i det paa Gulvet. Det er vanskeligt at rette Lyset fra en Flagermuse-lygte mod et bestemt Punkt, men den oplyser et helt Rum og en Begivenhed klart. Jeg husker de Ting, jeg har set i Lyset af Flagermuse-lygter bedre end andre Ting.

Jeg kendte de to Børn, som var blevet skudt, fra Sletterne paa Farmen, hvor de havde vogtet deres Fædres Faar. Wamai, Jognas Søn, en livlig, opvakt lille Dreng, der i nogen Tid havde været Elev paa min Aftenskole, laa paa Gulvet mellem Døren og Bordet. Han var ikke død, men han var Døden nær og var uden Bevidsthed, selv om han af og til klagede sig lidt. Vi løftede ham op og lagde ham tilside for at kunne røre os paa Gulvet. Det Barn, som skreg, var Wanyangerri, som havde været den yngste i hele Selskabet. Han sad op og lænede sig frem imod Lampen, Blodet stod som Vand fra en Post ud af hans Ansigt, – hvis man endnu kunde kalde det saadan, for han maa have staaet ud for Bøsseløbet, da Skuddet faldt, og det havde slaaet hans Underkæbe lige af.

Han holdt Armene ud til Siderne, og de gik op og ned som Pumpestænger, saadan som man ser Vingerne gaa op og ned paa en Kylling, der har faaet Hovedet hugget af.

Naar man pludselig staar overfor en saa grulig Ulykke og Elendighed, kan man kun tænke sig en eneste Udvej, den som man griber til paa Jagtmarkerne og i Staldene: at slaa ihjel med det samme og faa en Ende paa det. Men man forstaar et Øjeblik efter, at her kan den ikke anvendes, og Tankerne standser af Angst og Sorg. Jeg greb med begge Hænder om det saarede Barns Hoved og klemte til i stor Fortvivlelse, og som om jeg virkelig havde slaaet ham ihjel holdt han i samme Øjeblik op at skrige, lod Armene synke og sad ubevægelig, som om han var af Sten. Saa nu ved jeg, hvordan det føles at helbrede ved Haandspaalægelse.

Det er vanskeligt at forbinde en Patient, hvis halve Ansigt er skudt af, idet man forsøger paa at standse Blodet kan man komme til at kvæle ham. Jeg maatte løfte Drengen op paa Farahs Knæ og lade Farah holde hans Hoved i Stilling for mig, for naar det faldt forover, kunde jeg ikke faa Forbindingen lagt paa, og naar det faldt bagover, løb Blodet ned i Halsen paa ham. Tilsidst lykkedes det os dog, da han sad saa ganske stille, at faa en Bandage bundet om.

Vi løftede Wamai op paa Bordet og holdt Lampen højt op for at se paa ham. Han havde faaet hele Ladningen ind i Halsen og Brystet, men han blødte ikke meget. Der løb kun to tynde Striber Blod ud af Mundvigene paa ham. Det var mærkeligt at se det indfødte Barn, som havde været saa fuldt af Liv som et ungt Dyr, ligge ganske stille. Mens vi saa paa ham, forandredes hans Ansigt, han fik selv et Udtryk af dyb Forundring. Jeg sendte Farah op til Huset for at hente Automobilten, for der var ingen Tid at spille, hvis vi vilde have de to Børn bragt til Hospitalet.

Mens vi ventede, spurgte jeg efter Kabero, den Dreng som havde fyret Bøssen af og spildt alt dette Blod. Belknap fortalte mig da en mærkelig Historie om ham. Nogle Dage forinden havde Kabero købt et Par gamle Shorts af sin Herre, og han skulde betale dem ved Maanedens Slutning med en Rupee ud af sin Løn. Da Skuddet faldt og Belknap løb ud i Køkkenet, stod Kabero midt i Stuen med den rygende Bøsse i Haanden. Han stirrede paa Belknap i et Sekund, og dykkede saa med venstre Haand ned i Lommen paa selve de Bukser, som han nylig havde købt og taget paa til Selskabet, trak en Rupee op og lagde den paa Bordet i samme Øjeblik som han kastede Bøssen fra sig med højre Haand. Og i dette sidste Opgør med Verden forlod han den, han

var virkelig, skønt vi ikke vidste det dengang, i denne ene store Gestus forsvundet fra Jordens Overflade.

Det var en ualmindelig Opførsel af en Indfødt, for de forstaar i Reglen at holde deres Gæld, og da især deres Gæld til hvide Folk, helt i Udkanten af deres Tankeliv. Maaske har dette Øjeblik for Kabero i saa høj Grad taget sig ud som Dommedag, at han har følt, at han selv maatte falde med ind i Rollen, maaske gjorde han i Nødens Time et Forsøg paa at sikre sig en Ven. Eller Choket, og hans Venners Død rundt om ham, havde sprængt hele Barnets snævre Idéverden, saa at smaa Stykker af Periferien var blevet slynget lige ind i Centrum af hans Bevidsthed.

Jeg havde paa den Tid en gammel Overland Bil. Jeg vil ikke sige noget ondt om den, for den tjente mig godt i mange Aar, men det var kun sjældent, at man kunde faa den til at gaa paa mere end to Cyindre. Lamperne var hellerikke i Orden, saa jeg plejede at køre ind til Baller i Muthaiga Club med en Stormlygte bundet ind i et rødt Silkelommelørklæde som Baglampe. Den maatte skubbes i Gang, og om Natten, naar den var kold, tog det lang Tid. Da alle mine Folk skød paa, fik vi den dog startet.

Folk som kom paa Besøg paa Farmen, havde beklaget sig til mig over min Vejs Tilstand, men jeg selv havde syntes, at den var meget godt holdt. Under denne Nats Døds kørsel indsaa jeg, at de havde haft Ret. Jeg lod først Farah køre, men det forekom mig, som om han med Vilje kørte ud i alle de dybe Huller og Hjulspor paa Vejen, saa jeg skiftede om og tog Rattet selv. For at holde paa det maatte jeg staa af ved Dammen og vaske mine Hænder i det mørke Vand. Afstanden til Nairobi syntes uendelig lang, jeg tænkte, medens jeg kørte, at jeg kunde være kørt hjem til Danmark i den Tid, det tog os.

De Indfødtes Hospital i Nairobi ligger paa en høj Bakke lige inden Vejen drejer ned i det Hul, som Byen er anlagt i. Hele Hospitalet var mørkt nu, og saa fredeligt ud. Vi havde Besvær med at faa det vækket op. Efter lang Tids Forløb kom en gammel, goanesisk Doktor eller Hjælpedoktor til Døren i en højst ejendommelig Natdragt. Han var en fed Mand med et mærkeligt glat og roligt Væsen og havde den Vane at gøre den samme store Haandbevægelse, først med den højre Haand og saa med den venstre. Da jeg støttede Wamai, idet de løftede ham ud af Vognen, strakte han sig lidt i mine Arme, men da vi havde faaet ham ind i det klart oplyste Hospitalsværelse saa jeg, at han var død. Den gamle Goaneser slog ud med den ene Haand imod ham og sagde: »Han er død,« og slog med den anden Haand ud mod Wanyangerri og sagde:

»Han er levende.« Jeg fik aldrig denne gamle Mand at se igen, fordi jeg ikke mere kom til Hospitalet ved Nattetid, som vel var hans Vagttid der. Medens jeg var sammen med ham, forargede hans Væsen mig, men senere, naar jeg tænkte paa ham, har det staaet for mig, som om det var Skæbnen selv, i lange hvide Klæder, der havde mødt os paa Tærskelen til Huset og havde delt Liv og Død ligeligt ud.

Wanyangerri vaagnede op af sin Sløvhed, da vi bar ham ind paa Hospitalet, og arbejdede sig øjeblikkelig op i en frygtelig Panik. Han vilde ikke blive derinde, men klyngede sig til enhver af os fra Farmen, som han kunde faa Tag i, skreg op og rystede voldsomt. Den gamle Goaneser bragte ham tilsidst til Ro med en Morfinindsprøjtning, gav mig et Blik over sine store Briller og sagde igen: »Han lever.« Jeg gik bort og overlod de to Børn, den Levende og den Døde, paa hver sin Baare, til deres forskellige Skæbne.

Belknap var kommet ind med os paa sin Motorcykle for at kunne hjælpe os at skubbe Vognen igang igen, hvis den skulde gaa istaa paa Vejen. Nu kom han hen til mig og sagde, at vi maatte melde Ulykkestilfældet til Politiet. Vi kørte da ned i Nairobi til River Road Politistation, og kørte med det samme ind i hele Nairobis Natteliv. Der var ikke nogen hvid Politibetjent paa Stationen, da vi kom, og mens de sendte Bud efter ham, ventede vi udenfor i Automobilen. Gaden havde en lang Allé af Eucalyptustræer, det typiske Træ for alle Nybyggerbyer i Højlandet. Ved Nat udsendte deres lange, smalle Blade en stærk, snerpende, behagelig Duft, og de saa underlige ud i Skæret fra Gadelygterne. En stor pragtfuld ung Swaheli-Kvinde blev slæbt ind paa Politistationen af en hel Gruppe indfødte Politibetjente, hun satte sig af al Magt til Modværge, bed dem og kradsede dem i Ansigtet, og skreg som en stukket Gris. Et Selskab af Slagsbrødre blev bragt ind af Politiet, de maatte endnu inde paa Trappen til Politistationen med Magt holdes fra at flyve paa hinanden. En Tyv, som lige var blevet grebet, kom ned ad Gaden med en hel Hale af Natteravne efter sig, hvorefter nogle tog Parti for ham og andre for Politiet, og alle højlydt raabte op om Sagens Sammenhæng. Langt om længe kom en ung Politiofficer tilstede, vistnok lige fra et muntert Selskab. Han faldt ud til at blive en Skuffelse for Belknap, for han begyndte med at skrive hans Rapport ned med den mest levende Interesse og i flyvende Fart, men faldt saa i dybe Tanker, trak Blyanten langsomt over Siden, og opgav til Slut helt at skrive og stak sin Blyant tilbage i Lommen. Jeg frøs i Natteluften, for jeg havde saa faa Klæder paa. Tilsidst kunde vi køre hjem.

Medens jeg endnu laa i Sengen næste Morgen kunde jeg paa den koncentrerede Dødsstillehed udenom Huset mærke, at der var en Mængde Folk samlet der. Jeg vidste, hvem de var, det var de gamle Mænd paa Farmen, som sad paa Hug paa Stenene derude, og gumlede, spyttede og hviskede sammen. Jeg vidste ogsaa godt, hvad de vilde. De var kommet op for at fortælle mig, at de nu maatte til at afholde en *Kyama* paa Farmen for at træffe Bestemmelse angaaende Skuddet sidste Nat, og Barnets Død.

En *Kyama* er en Forsamling af Farmens Ældste, som har Regeringens Samtykke til at fælde Dom i de lokale Stridigheder mellem Squatterne. De gamle Mænd i *Kyamaen* samler sig omkring en Forbrydelse eller en Ulykke som en Flok skaldede Gribbe, bliver siddende over den i Ugevis og mæsker sig i Faarekød, Faddersladder og Ulykke. Jeg vidste, at de vilde prøve at faa mig til at gennemgaa Sagen med dem, og at de, hvis de kunde, vilde trække mig ind i deres Forhandlinger og lade mig afsige den endelige Dom. Jeg var ikke oplagt til at begynde en langsom Gennemgang af den sidste Nats Elendighed. Jeg sendte Bud efter min Hest for at ride bort fra dem.

Da jeg kom ud af Huset, saa jeg, som jeg havde ventet, hele den store Ring af gamle Mænd siddende paa Jorden til venstre for det, nær ved mine Folks Hytter. For deres egen Værdigheds Skyld som Forsamling lod de, som om de ikke saa mig, lige til det gik op for dem, at jeg var ved at ride min Vej. Saa stavrede de i Hast op paa deres gamle Ben og begyndte at slaa med Armene ad mig. Jeg vinkede tilbage til dem og red bort.

II. I Reservatet

Jeg red ud i Masai-Reservatet. Jeg maatte ride gennem Floden for at komme derud, men derfra kunde jeg ride ind i Vildt-Reservatet paa et Kvarter. Det havde, mens jeg boede paa Farmen, taget mig nogen Tid at finde et Sted, hvor man kunde ride over Floden, Nedstigningen var meget stejl, og Vejen op paa den anden Side var fuld af løse Sten. »Men er man først derinde, hvor skriger ikke Sjælen højt af Fryd.«

Her laa udstrakt foran mig en vældig Strækning af aabent og bølgende Land, en Galop paa halvtredsindstyve Mil. Der var ikke her en eneste Indhegning eller Grøft, ingen Veje og ingen menneskelige Boliger undtagen Masaierne Landsbyer, som de kalder *Manyattaer*, og de stod tomme det halve Aar naar de store Vandrere tog deres Hjorder bort til

andre Græsgange. Der var lave, gamle Tjørnetræer spredt over Sletten, lange dybe Dalstrøg og Flodsenge med store flade Sten, hvor man maatte finde sig en Dyresti at følge for at komme over.

Efter en Tids Forløb følte man hvor stille det var herude. Naar jeg nu ser tilbage paa mit Liv i Afrika synes jeg at man kunde beskrive det som et Menneskes Liv, der er kommet ud af en larmende og urolig Verden ind i et stille Land.

Lige inden Regntiden brændte Masaierne det gamle tørre Græs af, og naar Sletten laa saadan sortebrun og øde hen, var der ikke godt at ride. Det brændte Græsstøv fløj op under Hestens Hove, og man fik det i Øjnene, og de afsvedne stive Græsstraa var skarpe som Glas og skar Hundenes Fodder itu. Men naar Regnen kom, og det nye Græs var friskt grønt paa Sletten, da var det som at ride paa Springfjedre. Grønsværen var elastisk under Hestens Hove, og den blev halvt forstyrret af Glæde. Mange forskellige Arter Gazeller kom til de friske Pletter for at græsse, og saa der ud som Legetøjsdyr, der er stillet op paa et grønt Klæde. Man kunde ride lige ind mod en Hjord af Eland-Antiloper, de vældige, fredelige Dyr lod En komme ganske nær før de satte af i Trav, med de lange Horn strømmende bagud over deres højt knejsende Hoveder, og med det svære, løse Brystskind, der giver dem en firkantet Silhouet, svingende mens de løb. De saa ud, som om de kom ud af en gammel ægyptisk Gravskrift, men der havde de været ved at pløje Jorden, med Mennesker gaaende ved Siden af sig, og de havde endnu et Præg af Husdyr, som i Vildmarken blev forunderlig eventyrligt, som Huldrens Kvæghjorder. Girafferne holdt sig længere borte i Reservatet.

I den første Maaned efter Regntiderne var der en vild, hvid Fjernelike, som blomstrede saa rigt herude, at det i Afstand saa ud, som om store Strækninger af Sletten var dækkede af Sne.

Jeg søgte Tilflugt i Dyrenes Verden og bort fra Menneskene. Jeg var tung om Hjertet efter den sidste Nats Hændelser. De gamle Mænd, som sad omkring mit Hus, gjorde mig ilde til Mode. Saadan maa i gamle Dage Folk have følt, naar de troede, at en Heks i Nabolaget havde sine Øjne paa dem, og maaske i selvsamme Øjeblik gik med et Voksbarnd under Kjolen, der skulde døbes, med deres eget Navn.

Mit Forhold til de Indfødte, hvad deres Hævdelse af Lov og Ret angik, var af en ejendommelig Art. Jeg kunde ikke holde mig udenfor deres Retssager, fordi jeg fremfor alt vilde have Fred paa Farmen. En Strid mellem Squatterne, som der ikke blev gjort Ende paa, udviklede sig

ligesom de Saar, man i Afrika kalder *Veldtsoer*, de læger paa Overfladen, hvis man giver dem Lov til det, og bliver ved at væske og gaa i Betændelse nedenunder, lige til man graver dem ud til Bunden og renser dem helt op. De Indfødte var selv klare over Forholdene, og naar de virkelig for Alvor ønskede at faa Ende paa et Stridsspørgsmaal, kom de til mig for at faa mig til at afgive Dom i det.

Da jeg ikke kendte noget til deres Love, maa jeg ofte i disse store Rets-sager have mig taget ud som en Primadonna, der ikke kan et eneste Ord af sin Rolle, men maa suffleres igennem den af de øvrige Rollehavende. Denne Opgave paatog mine gamle Mænd sig med stor Takt og Taalmodighed. Undertiden maa jeg ogsaa have gjort Indtryk af en krænket Primadonna, der er misfornøjet med sin Rolle, og som nægter at fortsætte Spillet, og forlader Scenen. Naar dette skete, tog mit Publikum det som et haardt Slag af Skæbnens Haand, der gik helt over deres Forstand, de saa til i dyb Stilhed, og spyttede.

For Europas og Afrikas Retfærdighedsbegreber er vidt forskellige, og den ene Verdensdel har svært ved at finde sig i den andens Synspunkter.

Afrikanerne kan kun tænke sig en eneste Maade, hvorpaa der kan bringes Balance i Tilværelsens evige Omskiftelser. Der maa ydes Erstatning. Ligesom Vand, der strømmer til det Sted, hvor Vandstanden er sunket, søger de at udjævne de Huller Skæbnen slaar, og Motivet til en Handling spiller slet ikke ind for dem. Hvad enten man passer sin Fjende op i Mørke og skærer Halsen over paa ham, eller man fælder et Træ, paa samme Tid som en uforsigtig Vejfarende gaar forbi, og slaar ham ihjel under det, det kommer, hvad Konsekvenserne angaar, for dem ud paa eet. Samfundet har lidt et Tab, som maa oprettes saa godt det kan lade sig gøre. Afrikaneren beskæftiger sig ikke med Tanken om Skyld eller Fortjeneste, enten fordi han mener, at det er et alt for langvarigt Arbejde at indlade sig paa, eller fordi han ræsonnerer som saa, at det kommer ikke ham ved. Men han fordyber sig med Lidenskab i svære Beregninger af, hvordan en Forbrydelse eller Ulykke skal omsættes i et vist Antal Faar eller Geder. Her spiller Tiden ingen Rolle for ham, han arbejder sig langsomt og gravalvorligt ind i en Labyrint af Sofisteri. Da jeg først kom til Afrika, gik denne Tankegang helt paa tværs af mine egne Begreber om Ret og Uret.

Alle Afrikanere er ens paa dette Omraade. Somalierne har et vidt forskelligt Naturel fra Kikuyuerne og foragter dem. Men de sætter sig paa ganske samme Maade som de hen for at omsætte Mord, Rov og Voldtægt

i Penge eller i Kvæg hjemme i Somaliland, højt elskede Hunkameler og Heste, hvis Stamtavler staar skrevet i deres Hjerter.

Engang kom der Bud til Nairobi om, at Farahs lille Broder, som var ti Aar gammel, i en Landsby i Somaliland, der hed Buramur, havde taget en Sten op og kastet paa en Dreng af en anden Stamme, saa at den havde slaaet to Tænder ud paa ham. I den Anledning kom Repræsentanter fra begge Stammer ud paa Farmen, sad paa Gulvet i Farahs Hus og talte alvorligt sammen den ene Nat efter den anden. Gamle, vindtørre Mænd kom, som havde gjort Pilgrimsfærden til Mekka og gik med grøn Turban, hovne unge Somalier, der, naar de ikke som her gav sig af med Livets alvorlige Spørgsmaal, var Bøssebærere for de store europæiske Rejsende, og unge, mørkøjede, bly Dreng med runde Kinder, der kom paa deres Slægts Vegne, holdt sig meget sømmeligt tilbage for at lytte til de ældres Ord, og legede med løse Ting i deres Lommer. Farah fortalte mig at man tog saa alvorligt paa Sagen, fordi Drengens Udseende var blevet spoleret af Stenen, saa det kunde blive vanskeligt for ham at blive gift, naar Tiden til det kom. Han kom maaske til at slaa af paa sine Fordringer til Brudens Skønhed eller gode Rygte. Efter lang Tids Forhandlinger blev Bøden sat til halvtreds Kameler, det vil sige halv Mandebod, for fuld Mandebod er Hundrede Kameler. Halvtreds Kameler blev da højtideligt indkøbt langt borte i Somaliland for en Gang med Tiden at blive lagt paa Prisen for en ung Somali-Jomfru, og faa hende til at overse sin Brudgoms to manglende Fortænder. Maaske blev her Grunden lagt til en stor Tragedie. Farah selv var godt tilfreds og mente, at han var sluppet let.

Negrene paa Farmen vilde ikke forstaa, at jeg kunde have noget imod deres System. Naar de led et stort Tab, kom de allerførst til mig for at faa Erstatning.

Engang midt i Kaffeplukningen blev en ung Kikuyupige, som hed Wamboi, kørt over af en Oksekærre lige udenfor mit Hus og dræbt. Kærterne var ved at køre Kaffen fra Marken til Møllen, og jeg havde forbudt mine Folk paa Farmen at sætte sig op og køre paa dem. For ellers vilde der til Stadighed hele Dagen igennem have været nogle af de Unge, som havde moret sig med at foretage en yderst langsom Køretur – for enhver kan med Lethed løbe hurtigere end en Okse – fra den ene Ende af Farmen til den anden, og det vilde blive for tungt Arbejde for mine Okser. Men de unge Kikuyuer, som kørte Okserne, havde ikke Hjerter til at sige Nej til de mørkøjede Piger, naar de blev ydet at løbe ved Siden af Vognen og bede om at komme op at køre, de gav dem kun

det Raad at springe af Vognen der, hvor Vejen kunde ses fra mit Hus. Men Wamboi faldt, da hun sprang af, og Vognhjulet gik over hendes lille mørke Hoved og knuste Hjerneskillen, der løb lidt Blod i Hjulsporet.

Jeg sendte Bud efter hendes gamle Fader og Moder, som kom fra Plukningen i Kaffemarken og hylede over deres Barn. Jeg vidste, at Pigens Død betød et stort økonomisk Tab for dem, for hun havde været giftefærdig og vilde nok med det første kunne have indbragt dem en god Pris i Faar og Geder, og maaske ogsaa en Kvie eller to. De havde regnet med denne gode Forretning lige siden hendes Fødsel, og nu skulde den have været gjort i den nærmeste Fremtid. Jeg stod og tænkte paa, hvor langt jeg burde strække mig for at hjælpe dem, da de kom mig i Forkøbet og med stor Energi vendte deres Erstatningskrav mod mig.

Nej, sagde jeg, jeg vilde ikke betale. Jeg havde sagt til Pigerne paa Farmen, at de ikke maatte køre paa mine Vogne, alle Folk vidste Besked om det. De gamle Folk nikkede samtykkende til mine Ord, de havde ikke noget at indvende. Men de holdt fast ved deres Fordring. Deres Argument var, at Nogen maatte betale. De kunde ikke mere faa nogen Indvending mod dette Princip ind i Hovedet, end de kunde have faaet Relativitetsteorien derind, og det var ikke egentlig Begærlighed eller Hævnlyst, der fik dem til at følge mig i Hælene, da jeg afbrød Forhandlingerne og gik hjem. De fulgte mig ifølge en Naturlov, som om jeg virkelig havde været magnetisk.

De satte sig ned og ventede udenfor mit Hus. De var fattige Folk, smaa og underernærede og saa ud som to Grævlinger paa min Plæne. De blev siddende, til Solen var nede, og jeg knap kunde se deres mørke Omrids mod Græsset. De var nedsunkne i Fortvivelse, deres Sorg og deres økonomiske Tab forenede sig i deres mørke Hjerter til en overvældende Smerte. Farah var i Byen hele Dagen, i hans Fraværelse sendte jeg dem, ved den Tid da vi tændte Lamperne i Huset, saa mange Penge ud, at de kunde købe sig et Faar. Det var daarlig Strategi, de tog det som det første Tegn paa Udmattelse i en belejret By og satte sig til Rette for Natten. Jeg ved ikke, hvad der nogensinde skulde have faaet dem til at gaa bort igen, hvis det ikke havde været, at de sent ud paa Natten kom i Tanker om at sagsøge den unge Kikuyu, der havde kørt Okserne for Kærren. Denne Plan løftede dem op fra Plænen uden et Ord mere, og trak dem næste Dag til Dagoretti, hvor vor Politiebedsmand boede.

Dette førte nu til langvarige Underhandlinger frem og tilbage og til

en Mængde storpralende, unge indfødte Politibetjentes stadige Nærværelse paa Farmen. Men alt, hvad vor Politimester tilbød at gøre for de gamle Folk, var at faa den unge Kusk hængt for Mord, og selv det opgav han, da han havde hørt Vidneudsagnene i Sagen. Farmens Ældste vilde ikke indlade sig paa at holde en Kyama, naar baade Politimesteren og jeg havde afvist de to gamle Forældres Krav. Saa de gamle Folk kom tilsidst til at bøje sig under en Relativitetslov, som de ikke forstod et Ord af, saadan som andre Mennesker maa gøre.

Nogle Gange tabte jeg Taalmodigheden med mine Ældste i Kyamaerne og sagde dem min Mening om dem rent ud: »I gamle Mænd,« sagde jeg, »paalægger Moranerne saa mange Bøder, at det er umuligt for dem nogensinde at samle sig Penge selv. De unge Mænd kan ikke røre sig, uden at I er over dem med det samme, og saa køber I selv alle de unge Piger op.« De gamle lyttede andægtigt, og de smaa, mørke Øjne i deres tørre, rynkede Ansigter glimtede, de bevægede Læberne, som om de for sig selv gentog min Tale. De syntes godt om for en Gangs Skyld at høre dette udmærkede Princip udtrykt i Ord.

Til Trods for alle Uenigheder mig og min Jurisdiktion imellem indeholdt min Stilling som Dommer en Rigdom af Muligheder, og jeg vilde nødig have opgivet den. Jeg var ung og havde beskæftiget mig med Spørgsmaalet om Ret og Uret, men det havde i Almindelighed været fra den Persons Side, som bliver dømt, jeg havde ikke før siddet i noget Dommersæde. Jeg gjorde mig stor Umage for at dømme retfærdigt og for at bevare Freden paa Farmen. En Gang imellem, naar de Spørgsmaal, som blev mig forelagt, var altfor sammensatte, maatte jeg trække mig tilbage for at tænke over dem, og drog i Aanden Kappen over mit Hoved, saa at ingen skulde afbryde mig i mine Overvejelser. En saadan Opførsel var altid af den største Virkning overfor Farmens Folk, og jeg hørte dem lang Tid efter tale med Agtelse om den Sag, som havde været saa svær at magte, at ingen havde kunnet sætte sig ind i den paa mindre end en Uge. Man kan næsten altid gøre Indtryk paa de Indfødte ved at spille mere Tid paa et Anliggende, end de selv gør, men det er en vanskelig Ting at gennemføre.

Men Forklaringen paa, at de Indfødte selv skulde ønske at faa mig til Dommer og at de tillagde mine Domme nogensomhelst Værdi, maatte søges i deres særegne mytologiske eller teologiske Anlæg.

Vi Europæere har mistet Evnen til at skabe Myter og maa holde os til, hvad Fortiden har samlet sammen og efterladt os. Men Afrikanernes Tanker løber naturligt og let paa de gamle dunkle Stier. Deres Evner og

Gaver i denne Retning kommer især frem i deres Omgang med hvide Folk.

Man finder dem allerede i de Navne, som de efter et ganske kort Bekendtskab giver de Europæere, de kommer i Berøring med. Folk i Højlandene maa vide Besked med deres Venners indfødte Navne, hvis de vil sende en Løber med et Brev til dem, eller spørge om Vej til deres Farm, for de Indfødte kender dem ikke under noget andet Navn. Jeg havde en Gang en uselskabelig Nabo, der aldrig saa en Gæst hos sig, mellem de Indfødte hed han *Sahani Modja* – een Kuvert. Min svenske Ven, Erik Otter, hed *Resasi Modja* – een Patron, det angav, at han ikke behøvede mere end een Patron til hvert enkelt Stykke Vildt, og det var et fint Navn at have. Der var ogsaa en ivrig Automobilist imellem mine Bekendte, som hed Halv Mand – Halv Bil. Naar de Indfødte opkalder en Europæer efter et Dyr – Fisken, Giraffen, den fede Okse – løber deres Indbildningskraft ad samme Veje som de gamle Folkeslags naar de skabte Kentaurer og Fauner og Harpyer, og de hvide Mænd er virkelig for den Indfødte paa een Gang Mennesker og Dyr, eller Aander og Maskiner.

Og der er Magi i Ord. Et Menneske, som mange Aar igennem af alle sine Omgivelser er blevet betegnet med et Dyrenavn, kommer tilsidst til at føle sig i Familie med det Dyr, han er opkaldt efter, han genkender sig selv i det. Naar han kommer tilbage til Europa, føler han det som en Tomhed, at han har mistet Forbindelsen med sin Broder i Dyreriget, og at ingen ved noget om, at de to hører sammen.

En Gang stødte jeg i den Zoologiske Have i London paa en gammel pensioneret Embedsmand fra Afrika, som jeg der havde kendt under Navnet *Bwana Tembu* – Herr Elefant. Han stod alene, ganske stille, foran Elefantgaarden, hensunket i Betragtning af Elefanterne. Maaske gik han herhen tidt, ja maaske hver Dag. Hans indfødte Tjenere vilde have fundet det i sin Orden, at han var der, men der var vel i hele London sletingen anden end jeg, der kun var der paa Gennemrejse, som virkelig forstod ham.

De Indfødtes Tanker gaar ad sære Veje. Der er Lighed mellem dem og de forsvundne Slægter, for hvem det faldt naturligt at tænke sig, at Odin for at kunne gennemskue hele Verden maatte give sit ene Øje bort, og som forestillede sig Kærlighedsguden som et Barn, der ikke selv kunde kende til Kærlighed. Det er sandsynligt, at Kikuyuerne paa Farmen saa min Storhed som Dommer i selve den Kendsgerning, at jeg ikke vidste mindste Besked med de Love, som jeg dømte efter.

Paa Grund af denne mytiske Gave kan de Indfødte paaføre os Oplevelser, som vi ikke kan værgе os imod, og ikke slippe ud af. De kan gøre os til Symboler. Det var en underlig Ting at opleve. Jeg havde oplevet det nogle Gange og jeg havde til mit eget Brug et Ord for det: jeg kaldte det, at de brugte mig som Kobberslange. Europæere, der har levet længe sammen med Indfødte, vil kunne forstaa, hvad jeg mener, selv om Ordet ikke er ganske korrekt anvendt efter Biblen.

Til Trods for al vor Virksomhed i Landet, til Trods for de store videnskabelige og tekniske Fremskridt og for selve Pax Britannica tror jeg, at dette er den eneste virkelig praktiske Nytte, som de Indfødte har haft ud af os.

De kunde ikke anvende alle hvide Mænd til dette Brug og ikke alle i lige Grad, men i deres egen Verden gav de os Rang og Værdighed efter vor Anvendelighed som Kobberslanger. Mange af mine Venner, Denys Finch-Hatton, Galbraith og Berkeley Cole og Sir Northrup Mcmillan, stod højt i de Indfødtes Anseelse i denne Egenskab.

Lord Delamere var en Kobberslange af allerførste Størrelse. Jeg husker, at jeg engang rejste i Højlandene paa den Tid, da den store Landeplage »Hopperne« var kommet over Landet. Græshopperne havde været her Aaret forinden, nu kom deres diminutive kravlende sorte Afkom frem og spiste alt, hvad de havde ladt tilbage, og for ikke at levne et Græsstraa, hvor de havde været. For de Indfødte var dette et grusomt Slag, og efter hvad de havde gaaet igennem Aaret før blev det dem for meget at bære. Deres Hjerter brast under det. De stønnede og jamrede som syge Hunde, de løb Hovedet mod en Væg i Luften foran dem. Det hændte da, at jeg kom til at fortælle dem, hvordan jeg Dagen inden havde kørt gennem Delameres Farm og havde set »Hopperne« over hele Farmen, i alle hans Indhegninger og paa hans Græsgange. Og jeg føjede til at Delamere havde været i stor Fortvivlelse og voldsomt Raseri over dem. I samme Øjeblik blev mine Tilhørere stille og syntes næsten tilfredse. De spurgte mig, hvordan Delamere ordret havde udtrykt sig om sin Ulykke, da jeg fortalte dem det, bad de mig om at sige det en Gang til, og siden sagde de slet ikke mere.

Jeg selv var ikke som Kobberslange af Lord Delameres Størrelse eller Vægt, men jeg var dog mange Gange anvendelig for mine Folk.

I Krigens Tid, da *Carrier-Corps*, det indfødte Bærerkorps' Skæbne laa tungt over hele den indfødte Verden, kom mine Squattere op og satte sig rundt om mit Hus. De sagde ikke noget, ikke engang imellem sig selv. De fæstede deres Blik mod mig og gjorde mig til en Kobberslange.

Jeg kunde ikke sende dem bort, for de gjorde jo ingen Skade her, og hvis jeg havde sendt dem bort, vilde de kun være gaaet hen og have sat sig paa samme Maade et andet Sted. Det var langt værre at gennemleve, end man skulde have troet. Jeg klarede mig igennem denne Tid derved, at min Broders Regiment netop da blev sendt til de yderste Skyttegrave ved Vimy Ridge. Jeg kunde fæste mit Blik paa ham og gøre ham til en Kobberslange.

Kikuyuerne anvendte mig, paa samme Maade, som Bedemand og Grædekone, naar en stor Ulykke ramte Farmen. Det var, hvad der nu vilde ske, hvad Vaadeskuddet angik. Folkene paa Farmen vidste, at jeg sørgede over de døde Børn og derved fik de Kraft til selv at lægge hele Sagen fra sig. I trange Tider paa Farmen saa de paa mig som den katolske Menighed ser paa deres Præst, der tømmer Kalken alene, men paa Menighedens Vegne.

Der er den særlige Egenskab ved Magi, at naar den en Gang har været anvendt paa En, kan man aldrig senere helt frigøre sig fra den. Det var en smertefuld, en tung Skæbne at blive hængt op som Kobberslange. Jeg vilde gerne være sluppet fra den, hvis det kunde have ladet sig gøre. Og dog kommer der mange Aar efter Tider, hvor man tænker: Skal jeg lade mig behandle paa denne Maade, jeg, som har været en Kobberslange?

Paa Hjemvejen til Farmen stødte jeg, ved Floden, og bogstaveligt lige midt i Vandet, paa et lille Selskab af Kaninus Sønner, tre unge Mænd og en Dreng. De var bevæbnede med lange Spyd og skred hastigt frem. Da jeg standsede dem og spurgte dem, hvad Nyt de vidste om deres Broder, stod de stille, halvvejs til Knæene i Vandet, med stive Ansigter og nedslagne Øjne. De svarede mig med sagte Stemmer. Kabero, sagde de, var ikke kommet hjem, og ingen havde hørt noget til ham, siden han var løbet bort sidste Nat, nu var de sikre paa, at han var død. Han maatte enten have taget Livet af sig i Fortvivlelse, – for Tanken om Selvmord ligger alle Indfødte, og selv Børnene, nær – eller ogsaa var han faret vild i Skoven, og de vilde Dyr havde ædt ham. Hans Brødre havde været omkring i alle Retninger for at søge efter ham, nu var de paa Vej ud i Reservatet for at prøve at finde ham der.

Da jeg kom op over Flodskrænterne paa mit eget Land, vendte jeg mig og saa tilbage over Sletten. Mit Land var her højere end Reservatet. Der var intet Tegn til Liv nogetsteds, saa langt man kunde se, kun et langt Stykke ude græssede og galoperede Zebraerne. Da Kaninus Sønner kom ud af Krattet paa den anden Side Floden gik de hurtigt frem-

efter i Gaasegang, den lille Gruppe tog sig ud som en kort Kaalorm, der i stor Hast bugtede sig frem gennem Græsset, engang imellem glimtede Solen i deres Vaaben. De saa ud til at have et bestemt Maal for deres Vandring, men hvad kunde det være? Det eneste, de kunde have at gaa efter i deres Søgen efter det forsvundne Barn, vilde være Gribbene, der altid hænger i Luften over et Lig paa Sletten, og som om Morgenen angiver Jægeren hvor Løverne om Natten har dræbt.

Men det kunde kun være et ganske lille dødt Legeme som kunde ligge her, ikke noget Festmaal for Fraadserne i Luften. Der vilde ikke være mange af dem paa Pletten, og de vilde heller ikke blive der i lang Tid.

Alt dette var sørgeligt at tænke paa. Jeg red hjem.

III. Wamai

JEG gik til Kyamaen, fulgt af Farah. Jeg havde altid Farah med mig, naar jeg forhandlede med de Indfødte, for selv om han ikke viste videre Omtanke i sine egne Affærer, og som alle Somalier helt tabte Hovedet, naar det gjaldt Stammestridigheder og Stammefordomme, saa var han i alt, hvad der angik andre Folks Sager baade forstandig og betænksom og ganske upartisk. Han var desuden Tolk for mig, for han talte udmærket godt Swaheli.

Jeg vidste, inden jeg kom ind i Forsamlingen, at Hovedformaalet med Forhandlingerne var at klippe Kaninu saa tæt og grundigt, som det paa nogen Maade lod sig gøre. Han vilde nu komme til at opleve at se sine Faar blive bortført af Fremmede, nogle som Skadeserstatning til det døde Barns og de saarede Børns Familier og andre til at fodre de Gamle i Kyamaen. Fra Begyndelsen af var dette Synspunkt mig imod. For Kaninu, tænkte jeg, havde mistet sin Søn ligesaa vel som de andre Fædre, og hans Barns Skæbne var den sørgeligste af hele Flokkens. Wamai var død, hans Lidelser var tilende, og Wanyangerri var paa Hospitalet, hvor Folk tog sig af ham, men Kabero var blevet forladt af Alle, og der var ingen, som vidste, hvor hans Ben laa.

Kaninu egnede sig i ganske særlig Grad til Rollen som den Vædder, der er fedet til Festen. Han var en af mine største Squattere paa Farmen, og paa Squatternes Liste er han opført som Ejer af fem Hustruer, femogtredive Stykker Kvæg og tres Geder. Hans Landsby laa lige paa den anden Side af min Park eller Skov, saa jeg saa en Del til hans Børn og hans Geder og havde til Stadighed Besvær med at holde hans Kvinder

fra at hugge mine store Træer ned. Kikuyuerne kender ikke noget til Luksus; saa snart man er kommet over det Punkt hvor Folk sulter, lever de Rige imellem dem som de Fattige, og naar jeg kom ind og besøgte Kaninu i en af hans Hytter, fandt jeg ikke et eneste Stykke Møbel derinde, undtagen et Par Træskamler at sidde paa. Men der var en Sværm af gamle Kvinder, unge Mennesker og Børn i Hytterne og rundt omkring dem, og Kaninu stod ved Solnedgang og saa sine Køer komme i en lang Række over Sletten for at blive malket, en for en, med deres blaa Skygger paa Græsset ved Siden af sig. Alt dette gav den gamle, magre Mand i Læderkappen, med alle de fine Smilerynker i Ansigter klinet til af Snavs, en regulær Glorie som Nabob paa Farmen.

Jeg og Kaninu havde i Løbet af de sidste Par Aar haft flere alvorlige Sammenstød, ja jeg havde nogle Gange truet ham med at sætte ham ud af Farmen, altsammen paa Grund af en særegen syndig Trafik, som han ikke kunde holde sig fra. Kaninu stod paa venskabelig Fod med vore Naboer, Masaierne, og havde giftet mange af sine Døtre ind i Stammen. Kikuyuerne fortalte mig selv, at Masaierne i gamle Dage havde fundet det under deres Værdighed at gifte sig med Kikuyuer. Men i den sidste Menneskealder havde den døende Nation lært, at hvis den vilde forhale sin Udslettelse, maatte den slaa af paa sin Stolthed. Masaiernes egne Kvinder fik ingen Børn, og nu var de frugtbare, unge Kikuyupiger efterspurgt i Masai-Reservatet. Alle Kaninus Børn var smukke Folk, og han havde i Tidens Løb taget mange glatte, kaade unge Kvier over Grænsen til Reservatet i Bytte for sine Døtre. Der var mere end een gammel Kikuyu-Familiefader som paa den Tid gjorde store Forretninger i samme Branche. Den mægtige Kikuyuhøvding Kinanjui havde, blev det mig fortalt, sendt femogtyve af sine unge Døtre til Masai-Reservatet og havde faaet over to hundrede Stykker Kvæg igen for dem. Men for et Aar siden var Masai-Reservatet blevet sat i Karantæne for Mund- og Klovsyge, og ingen Kreaturer maatte føres ud af det. Dette var en grulig Konflikt i Kaninus Tilværelse. For Masaierne er Nomader, og skifter Opholdssted efter Aarstider, Regn og Græsning. De Køer i deres Hjorder, som nu var Kaninus lovlige Ejendom, blev drevet over den halve Verden, og var undertiden flere Hundrede Mil fra hans egen Landsby i vilde Egne, hvor ingen kunde vide, hvad der hændte dem. Masaierne er samvittighedsløse Folk i Kreaturhandel med alle andre Stammer, og da især overfor Kikuyuerne, som de foragter. De er fnysende Krigere og har Ord for at være store mageløse Elskere. I deres Hænder vendte Kaninus Døtres Hjerter sig fra

deres egen Stamme ligesom Sabinerindernes Hjerter i gamle Dage, og man kunde ikke længere stole paa dem. Derfor bestemte den raadsnare gamle Kikuyu sig til at sikre sig sine Køer ved at flytte dem ud af Reservatet om Natten, naar de Embedsmænd, som skulde overholde Karantænelovene, antoges at sove, og at liste dem gennem Floden over til min Farm. Det var en virkelig skurkagtig Opførsel fra Kaninus Side, for de Indfødte har god Forstaaelse af Karantænelovens Betydning og roser dem sig imellem. Hvis Kaninus Køer fra Masai-Reservatet var blevet fundet paa mit Land, vilde hele Farmen være kommet i Karantæne. Derfor satte jeg Vagtposter ud langs Floden ved Nattetid for at fange Kaninus Køer og Haandlangere, og i Maaneskinsnætter var mange store dramatiske Optrin udspillet dernede, med Baghold og Udfald, og med vild Flugt langs den sølvblinkende Flod, og de unge Kvier, som det hele drejede sig om, var løbet bort i alle Retninger.

Jogona, som var Fader til det dræbte Barn Wamai, var derimod en fattig Mand. Han havde kun en eneste gammel Kone, og alt hvad han ellers ejede i Verden var tre Geder. Han kom vist heller aldrig til at faa mere, for han var en enfoldig Sjæl. Jeg kendte Jogona godt. Et Aar inden Vaadeskuddet og Kyamaen var der sket et grusomt Mord paa Farmen. To Indere, som havde forpagtet en Mølle af mig, lidt op ad Floden, og som malede Majsmeel til Kikuyuerne, var blevet dræbt om Natten, hele deres Varelager var stjaalet, og Morderne var aldrig blevet fundet. Rygtet om dette Mord havde kyst alle indiske Handelsmænd og Møllere i mange Mils Afstand bort, som om de var blevet blæst væk af en Storm, og jeg havde maattet bevæbne Pooran Singh nede i min egen Mølle med en gammel Haglbøsse for at faa ham til at blive, hvad han kun efter mange Overtalelser vovede sig til. Jeg selv havde ogsaa i de første Nætter, efter at jeg var blevet tilkaldt for at syne de myrdede i det frygtelig blodbestænkte Møllerum, hørt listende Fodtrin omkring Huset, og i en Ugestid havde jeg holdt en Nattevagt paa Verandaen. Denne Vagt var Jogona. Han var ualmindelig blid af sig og vilde ikke have været til nogen Nytte overfor Morderne, men han var en venligsindet og glad gammel Mand, og rar at tale med. Han lignede i sin Holdning og sit Væsen et lystigt Barn, han havde et aabent intenst Udtryk, og hver Gang, han fik Øje paa mig, lo han. Han saa ogsaa nu ud til at være glad ved at se mig komme til Kyamaen.

Men Koranen selv, som jeg dengang studerede, siger: »Du skal ikke bøje Retten til Fordel for den Fattige.«

Foruden mig var der i det mindste eet andet Medlem af Forsamlingen,

som var klar over, at det nu kom an paa at flaa Kaninu. Det var Kaninu selv. De andre gamle Mænd sad i Rundkreds, opmærksomme og med Tungen lige i Munden, nu skulde store Afgørelser træffes. Kaninu havde trukket sin store Gedeskindskappe over Hovedet, fra Tid til anden udstødte han under den en sagte Klagen eller Piben, som en Hund, der er udmattet af at hyle, og nu kun holder sin Sorg i Live.

De gamle Mænd vilde helst være begyndt med det saarede Barn Wanyangerris Sag, fordi den gav dem ubegrænsede Muligheder for Palaver. Hvad skulde vel Skadeserstatningen sættes til, hvis Wanyangerri nu var død? Hvis han var vansiret for Livstid? Hvis han havde mistet Talens Brug? Farah sagde dem paa mine Vegne, at jeg sletikke vilde indlade mig paa at diskutere den Sag, før jeg havde været i Nairobi og havde talt med Doktoren paa Hospitalet. De svælgede deres Skuffelse i sig, og fik deres Betænkeligheder i næste Sag taget frem.

Jeg forklarede Kyamaen, at det paalaa dem at faa hele Sagen hurtigt ordnet, og at det ikke var Meningen, at de skulde sidde over den Resten af deres Liv. For det var klart, at det her ikke drejede sig om et Mord, men om et Ulykkestilfælde, Kaninus Toto var ingen Morder.

Kyamaen bærede min Tale med deres fulde Opmærksomhed, men saa snart den var forbi, nedlagde de Protest imod den.

»Msabu, vi ved ingenting,« sagde de, med et Udtryk, som de ofte anvender, men som ikke betyder noget, for de tror, at de ved alting. »Men her kan vi se, at du heller ikke ved meget, og vi forstaar kun det halve af, hvad du siger til os. Det var aldeles bestemt Kaninus Toto, som skød Bøssen af. Hvis ikke, hvordan skulde han da være den eneste, som ikke var blevet saaret af den? Hvis du vil høre mere om det, vil Mauge her fortælle dig det. Hans Søn var ogsaa der, og fik det ene Øre skudt af.«

Mauge var en af de rige Squattere paa Farmen, en Slags Konkurrent til Kaninu. Han var en statelig Skikkelse, og hans Ord havde Vægt paa Farmen, skønt han talte daarligt, og fra Tid til anden maatte stoppe op og tænke sig om.

»Msabu,« sagde Mauge, »min Søn sagde dette til mig: »Drengene holdt alle paa Bøssen, den ene efter den anden og pegede med den paa Kabero, men han vilde ikke forklare dem, hvordan man skulde skyde den af, nej, det vilde han sletikke forklare dem. Tilsidst tog han den selv tilbage, og i det samme skød den. Den saarede alle Drengene og dræbte Wamai, Jognas Søn. Saadan gik det virkelig til.«

»Jeg vidste alt dette i Forvejen,« sagde jeg, »og det er, hvad man kalder et Uheld eller et Ulykkestilfælde. Det var ikke Kaberos Mening at

dræbe de andre Totos, jeg kunde for den Sags Skyld have skudt det Skud fra mit Hus, eller du, Mauge, fra dit.»

Denne Paastand vakte stor Bevægelse i Kyamaen, alle saa hen paa Mauge, som blev urolig under deres Blik. De talte i nogen Tid ganske sagte sammen, tilsidst tog de Diskussionen op igen. »Msabu,« sagde de, »denne Gang forstaar vi ikke et Ord af, hvad du siger. Vi maa tro, at du tænker paa en Riffel, siden du jo ogsaa selv skyder godt med Riffel, men ikke godt med en Haglbøsse. Hvis det havde været en Riffel, der var blevet skudt med, saa havde du naturligvis haft fuldkommen Ret. Men ingen kunde skyde med en Haglbøsse fra dit Hus, eller fra Mauges Hus, ned til Bwana Menanyas Hus og dræbe Folk som var derinde, det er en Umulighed.»

Efter en Pause sagde jeg: »Naa ja, Alle ved nu, at det var Kaninus Søn, som fyrede Bøssen af, og Kaninu vil betale Jogona et vist Antal Faar for at erstatte ham hans Tab. Men alle ved ogsaa, at Kaninus Søn var ikke ond, og dræbte ikke Wamai med Vilje, og Kaninu vil ikke betale saa mange Faar, som han vilde have gjort, hvis det havde været Tilfældet.»

Nu kom en gammel Mand, som hed Ereri, frem og talte. Han stod i et nærmere Forhold til Civilisationen end de andre, for han havde været syv Aar i Fængsel.

»Msabu,« sagde han, »du siger, at Kaninus Søn var ikke ond, og at derfor vil Kaninu ikke betale saa mange Faar. Men hvis hans Søn havde været *mbaia*, ond og havde gjort sig Umage for at dræbe Wamai, vilde det da have været en god Ting for Kaninu? Vilde han have været saa glad over det, at han i saa Fald vilde have betalt os mange flere Faar?»

»Eleri,« sagde jeg, »du ved, at Kaninu har mistet sin Søn. Du gaar jo selv i Skole om Aftenen, jeg har set dig der. Du ved nok, at Kabero var dygtig i Skolen. Hvis han var saa flink til andre Ting ogsaa, saa er det haardt for Kaninu at være blevet af med ham.»

Der var en lang Pause, ikke en Lyd i Ringen. Midt i den udstødte Kaninu, som om han pludselig var kommet i Tanker om en forglemt Smerte eller Pligt, et langt Jammerraab.

»Memsahib,« sagde Farah, »lad nu de Kikuyuer nævne det Tal, som de har i deres Hjerter.« Han talte til mig paa Swaheli, for at Forsamlingen skulde forstaa ham, og det lykkedes ham at gøre dem ilde tilpas, for et Tal er en afgjort Ting, som de Indfødte ikke gerne giver fra sig. Farah lod sine Øjne løbe rundt i Ringen og sagde i en høvmodig Tone, henover Hovederne paa Kikuyuerne: »Hundrede.« Hundrede Faar var et

fantastisk Tal, som ingen for Alvor vilde have tænkt paa at foreslaa. Der faldt Stilhed paa Kyamaen. De gamle Mænd følte, at de var værge-løst overgivet til Somali-Humor, de forholdt sig ganske stille under den. Efter lang Tids Forløb hviskede en meget gammel Mand: »Halvtreds«. Men Tallet havde ingen Vægt i sig selv og blev fejet bort i den Træk-vind, som Farahs Spøg havde sluppet ind i Ringen. Efter længere Tids Forløb sagde Farah selv rask, som en erfaren Kvæghandler: »Fyrre«. Dette Tal bragte igen Bevægelse i Forsamlingens lammede Tankegang. De begyndte at tale livligt sammen. Nu skulde de have Tid til at tænke sig om og til at kagle og bræge sammen, men i hvert Fald var der dog her lagt et Grundlag for videre Forhandlinger. Da vi igen var kommet hjem fra Kyamaen, sagde Farah i Fortrolighed til mig: »Jeg tror, at de gamle Mænd kommer til at tage fyrretyve Faar fra Kaninu.«

Men Kaninu havde en Prøvelse endnu at gennemgaa paa Kyamaen. For den gamle, sværmavede Karthegu, der ogsaa var en af de store Folk paa Farmen, og Overhoved for en vældig Familie, rejste sig paa dette Tidspunkt op, og foreslog, at man skulde gennemgaa de Faar, som Kaninu skulde af med, og betegne dem særskilt et for et. Dette var imod Kikuyuernes Skik og Brug, Jogona kunde aldrig have fundet paa det af sig selv, og jeg tænkte mig, at der til Grund for det laa en Aftale mellem Karthegu og Jogona, hvoraf Karthegu skulde skumme Fløden. Jeg ventede lidt for at se, hvad der vilde komme ud af det. Til at begynde med lod Kaninu til at give sig sit Martyrium i Vold, han bukkede Ho-vedet og klynkede, som om han for hvert Dyr, der blev nævnt, fik en Tand trukket ud. Men da tilsidst Karthegu med nogen Tøven i Stem-men nævnede en stor gul Ged uden Horn, da brast Kaninus Hjerter, og hans Sjælsstyrke svigtede ham. Han kom ud af sin Gedeskindskappe i en vældig Gestus som en Død af Graven. Et Nu brølede han som en Tyr imod mig, et Ramaskrig om Hjælp, et frygteligt *de profundis*. I næste Nu opfattede han, at jeg var paa hans Side, og at der ikke var nogen Fare for, at han skulde komme til at give den gule Ged fra sig. Han satte sig da straks ned igen uden at give en eneste Lyd mere. Men lidt senere sendte han Karthegu et meget dybt, sarkastisk Blik.

Efter en Uges Forløb, og efter at Kyamaen havde haft en Mængde regulære og ekstraordinære Møder, blev Bøden endelig fastsat til fyrre-tyve Faar, som Kaninu skulde betale Jogona, men det blev vedtaget, at intet bestemt Faar maatte betegnes i Summen.

Fjorten Dage senere fortalte Farah mig en Aften, medens jeg spiste til Middag, Nyt i Sagen.

Dagen inden, sagde han, var tre gamle Kikuyuer fra Nyeri kommet til Farmen. De havde hørt om Vaadeskuddet og om de fyrretyve Faar, i deres Hytter oppe i Nyeri. De var da gaaet den lange Vej hertil for nu at træde op paa Scenen og forklare, at Wamai ikke var Jogonas Søn, men Søn af deres ældre, afdøde Broder, og at derfor Bøden for hans Død retmæssigt skulde tilfalde dem.

Jeg lo ad denne Frækhed og sagde til Farah, at det lignede da Kikuyuerne i Nyeri. Nej, sagde Farah tankefuldt, han troede, at de havde Ret. Jogona var ganske rigtigt kommet til Farmen fra Nyeri for seks Aar siden, og efter hvad Farah havde skaffet sig at vide, var Wamai virkelig ikke Jogonas Søn, »og havde aldrig været det,« sagde Farah. Det var, fortsatte han, et stort Held for Jogona, at han to Dage inden havde faaet udbetalt femogtyve Faar af de fyrre, han skulde have, ellers vilde Kaninu nok hellere have ladet dem gaa til Nyeri, for at han ikke, forklarede Farah, skulde have den Sorg at møde dem paa Farmen nu, da de ikke længere var hans. Men Jogona maatte stadigvæk tage sig i Agt, for de tre Kikuyuer fra Nyeri var ikke nemme at skaffe sig af med. De havde slaaet sig ned paa Farmen og truede med at lægge hele Sagen foran de lokale Myndigheder i Dagoretti.

Gennem Farahs Beretning var jeg nu forberedt paa de tre Nyeri-Folks Tilsynekomst nogle Dage senere, paa Terrassen foran mit Hus. Alle tre var af en lav indfødt Type, og saa godt nok ud som tre gamle tjavsede, skidne Hyæner, der var travet to Hundrede Kilometer paa Wamais Blodspor for at komme Jogona til Livs. Jogona selv kom med dem, i den vældigste Bevægelse og Fortvivlelse. De to Parters forskellige Holdning havde sagtens sin Grund i den Kendsgerning, at Kikuyuerne fra Nyeri intet havde at tabe, medens Jogona havde femogtyve Faar. De tre fremmede sad paa Stenene uden mere Tegn til Liv end tre Tæger paa et Faar. Jeg havde fra Begyndelsen af ingen Sympati for dem, for hvordan saa siden Sagen hang sammen, havde de jo ikke taget sig af det døde Barn, medens han levede. Og det gjorde mig ondt for Jogona, som havde opført sig godt i Kyamaen, og som virkelig, troede jeg, sørgede over Wamai. Jogona rystede saa stærkt og sukkede og stønnede saa gruligt, da jeg begyndte at udspørge ham, at han ikke var til at forstaa, og vi kom da ikke videre denne Gang.

Men to Dage senere kom Jogona tilbage en Morgen, medens jeg sad ved min Skrivemaskine, og bad mig højtideligt om at nedskrive Beretningen om hans Forhold til det døde Barn og dets Familie. Han vilde tage Rapporten med sig og forelægge den paa Politikontoret.

Jogonas Væsen var virkningsfuldt, fordi han havde saa stærke Følelser og var saa fuldstændig ubevidst i alt, hvad han sagde og gjorde. Det var tydeligt, at han saa paa denne sin Beslutning som paa et stort, alvorligt Foretagende, der ikke var uden Farer for ham selv.

Jeg skrev hans Forklaring ned for ham. Det tog Tid, for det var en lang Beretning om Ting, der havde fundet Sted for over seks Aar siden, og som i sig selv var indviklede og svære at gøre Rede for. Medens Jogona gennemgik dem, maatte han Gang paa Gang afbryde og rette sig selv, gaa et langt Stykke tilbage i sin Historie og begynde forfra. Han stod, medens han talte, med begge Hænder omkring sit Hoved, fra Tid til anden slog han sig med den flade Haand oveni Issen, som om han vilde slaa Kendsgerningerne ud af Hovedet. En Gang gik han hen og stillede sig op ad Væggen med Ansigtet imod den, som Kikuyu-kvinderne gør, naar de føder deres Børn.

Jeg tog en Kopi af Jogonas Beretning, jeg har den endnu.

Den var vanskelig at følge med i. Den omhandlede en Række uklare Forhold og var fuld af omstændelige uvedkommende Detailler. Det var ikke til at forbavses over, at Jogona havde haft svært ved at huske og samle Kendsgerningerne, det var mere mærkeligt, at han overhovedet var i Stand til det. Den begyndte saaledes:

»Paa den Tid, da Waweru Wamai i Nyeri var ved at dø – *na taka kufa*, ønskede at dø, siger de paa Swaheli – havde han to Koner. Den ene Kone havde tre Døtre, og efter Wawerus Død giftede hun sig med en anden Mand. Hvad den anden Kone angaar, da havde Waweru endnu ikke faaet betalt hendes Familie hele Prisen for hende, men han skyldte endnu hendes Fader to Geder. Denne Kone havde forløftet sig paa en Byrde Brænde og havde haft en Abort, og ingen vidste, om hun kunde faa flere Børn – – –«

Den fortsatte paa den samme Maade og trak Læseren ind i en tæt Labyrint af Kikuyu-Forhold og Kikuyu-Forestillinger:

»– – – Denne Kone havde et lille Barn, som hed Wamai. Han var dengang syg, og Folk troede, at han havde Kopper. Waweru holdt meget af denne Kone og af hendes Barn, og da han var ved at dø, var han meget bekymret, fordi han ikke vidste, hvad der skulde blive af dem, naar han selv var død. Han sendte derfor Bud efter sin Ven Jogona Kanyagga, som ikke boede langt derfra. Jogona Kanyagga skyldte paa den Tid Waweru to Rupee for et Par Sko. Waweru foreslog ham nu, at de skulde lave en Overenskomst – – –«

Overenskomsten imellem dem gik ud paa, at Jogona skulde overtage

sin døende Vens Kone og Barn og betale hendes Familie de to Geder, som endnu udestod paa hendes Indkøbspris. Fra nu af blev Beretningen en Tid lang en Liste paa de Udgifter, som Jogona havde paadraget sig gennem sit Forhold til Kvinden, og til Barnet Wamai. Han havde, forklarede han, anskaffet en ualmindelig god Medicin til Wamai, kort Tid efter at han havde overtaget ham, dengang da han var syg. Engang havde han ogsaa købt Ris fra en indisk Dukha til ham, da han ikke vilde trives paa Majsmel. Ved en anden Lejlighed havde han maattet betale fem Rupee til en hvid Farmer i Nabolaget, som sagde, at Wamai havde jaget en af hans Kalkuner ned i en Dam. Denne sidste Post: rede Penge, som han sagtens havde haft stor Vanskelighed ved at skaffe, havde gjort dybt Indtryk paa Jogona selv, han kom tilbage til det den ene Gang efter den anden. Af Jogonas Væsen, mens han dikterede mig sin Rapport, forstod jeg, at han ved denne Tid havde glemt, at det døde Barn ikke havde været hans eget. Han var rystet af de tre Fremmedes Ankomst og Forlangende ogsaa paa anden Maade end af Frygt for et økonomisk Tab. Meget enkelt anlagte Mennesker har en særlig, storsindet Evne til at tage andre Folks Børn til sig og at komme til at føle for dem, som om det var deres egne. Man kan se det samme Forhold mellem jævne Folk i Europa.

Da Jogona tilsidst kom til Ende med sin Beretning og jeg havde faaet skrevet den ned, sagde jeg til ham, at jeg nu vilde læse den op for ham. Han vendte sig bort fra mig, medens jeg læste, som om han vilde undgaa at faa sin Opmærksomhed adspredt af nogetsomhelst.

Men idet jeg læste hans eget Navn op: — »sendte han Bud efter Jogona Kanyagga, som var hans Ven, og som boede ikke langt derfra,« drejede han lynsnart Ansigtet om imod mig og gav mig et stort, vildt, flammende Blik, saa overstrømmende af Latter, at det forvandlede den gamle Mand til en Dreng, til selve Ungdommens Symbol. Da jeg var færdig med hele Dokumentet og for anden Gang læste Navnet op, hvor det stod til Vitterlighed under hans Fingeraftryk, fik jeg det samme, levende, grebne Blik men denne Gang dybere og roligere, fuldt af en helt ny Værdighed.

Et saadant Blik gav Adam Gud, da Herren havde dannet ham af Støv og blæst Livets Aande i hans Næse, og Mennesket blev til en levende Sjæl. Jeg havde skabt ham og vist ham ham selv, Jogona Kanyagga, som havde det evige Liv. Da jeg rakte ham Dokumentet, tog han det ærbødigt og begærligt til sig, svøbte det i et Hjørne af Kappen og holdt sin Haand omkring det. Han vilde ikke for noget i Verden miste det,

for hans Sjæl var i det, og det var ham Beviset paa hans Eksistens. Her var noget, som Jogona Kanyagga havde udrettet, og som skulde bevare hans Navn til evig Tid, Kødets var blevet Ord og boede iblandt os, fuldt af Naade og Sandhed.

Det skrevne Ords Verden blev just for første Gang aabnet for afrikanske Indfødte paa den Tid, da jeg boede i Afrika. Jeg havde da Lejlighed til at fange Fortiden ved Halen og til at leve et Stykke af vor egen Historie med; den Tid da Skriftsproget paa samme Maade aabenbarede sig for den store jævne Befolkning i Europa. Jeg tror at Folkets Reaktion overfor Bogens Verden maa have været næsten nøjagtig den samme i begge Tilfælde. Mennesker kan kun ved ganske enkelte Lejligheder have vist en saa ydmyg og henrykt Tilslutning til Principet *l'art pour l'art*.

Disse Breve og Meddelelser fra den ene unge Indfødte til den anden, – for skønt enkelte af de gamle Folk blev revet med af Tidsaanden, og endogsaa besøgte min Skole og taalmodigt arbejdede sig gennem A-B-C'en, saa holdt de fleste af den ældre Generation sig mistænksomt fra dette nye Fænomen, – var til at begynde med forfattet af professionelle Brevskrivere. Der var kun ganske faa af de Indfødte, som kunde læse, og mine Tjenestefolk, og Squatterne og Arbejderne paa Farmen, bragte mig derfor deres Korrespondance, for at jeg skulde læse den højt for dem. Efterhaanden som jeg aabnede og læste det ene Brev efter det andet, blev jeg forbavset ved at se, hvor flovt Indholdet i dem var. Det var et fordomsfuldt civiliseret Menneskes sædvanlige Fejlsyn. Man kunde lige saa godt have sat sig til at botanisere den lille Oliegren, som Noahs Due bragte hjem med sig. Hvordan den end saa ud, saa var den dog mere betydningsfuld end hele Arken med alle Dyrene i den. Den bar paa en ny, grøn Verden.

De Indfødtes Breve var næsten enslydende. De holdt sig tæt op ad en hellig og ukrænkelig Formular, og tog sig mere eller mindre ud som følger: »Min kære Ven, Kamao Morefu. Jeg vil nu tage Pennen i min Haand« – i ubogstavelig Forstand, for det var den professionelle Skriver, som førte Pennen, – »for at tilskrive dig et Brev, for jeg har længe tænkt paa at skrive et Brev til dig. Jeg har det godt, og jeg haaber at du ved Guds Barmhjertighed har det godt. Min Moder har det godt. Min Kone har det ikke godt, men jeg haaber, at din Kone ved Guds Barmhjertighed har det godt,« – herefter fulgte gerne en lang Liste af Navne med en kort Bemærkning til hvert af dem, som for det meste var ganske intetsigende, skønt den ogsaa til Tider kunde være i høj Grad fantastisk. Derefter sluttede Brevet: »Nu min Ven, Kamao, vil jeg slutte dette

Brev, for jeg har ikke Tid til at skrive mere til dig. Din Ven Ndwetti Lori«.

For at bringe lignende Budskaber omkring mellem unge, kundskabs-tørstende Europæere for Hundrede femogtyve Aar siden var der Postilloner, som svang sig i Sadlen, og Heste, der galoperede, Posthorn blev lystigt blæst, og Papir med udtungede, forgyldte Kanter blev fabrikeret. Brevene var ventede med Længsel og hjertelig velkomne. De blev læst mange Gange, og opbevarede. Jeg har selv set nogle af dem.

Førend jeg lærte mig at tale Swaheli, var der et kuriøst Træk i mit Forhold til de Indfødtes Korrespondance: jeg kunde læse, hvad de skrev, uden at jeg selv kunde forstaa et Ord af det. Swaheli-Sproget har ikke haft noget Skriftsprog, indtil de hvide Folk satte sig for at lave et. Det bliver omhyggelig stavet som det bliver udtalt, og har ingen forældet Ortografi, der kan forvirre en Læser. Jeg sad da ved mit Bord og læste Brevene andægtigt op, Ord for Ord, med Adressaterne til Brevene i aandeløs Spænding omkring mig, og jeg kunde følge min Teksts Virkning uden at vide, hvad det i Virkeligheden drejede sig om. Undertiden brast de i Graad mens jeg læste, eller vred deres Hænder, til andre Tider skreg de højt af Glæde. Den mest almindelige Virkning af min Oplæsning var Latter, og de var bestandig sammenbøjede i Latterkrampe, naar jeg læste højt.

Da jeg senere kom saa vidt, at jeg forstod, hvad jeg læste, gik det op for mig, at en Nyheds Virkning blev mange Gange forhøjet, naar den blev meddelt skriftlig. Saadanne Meddelelser, som hvis de var blevet givet mundtligt, vilde være blevet modtaget med Tvivl eller Haan – for alle Indfødte er store Skeptikere – de blev nu optaget saa bogstaveligt og andægtigt som selve Evangeliets Ord. De Indfødte er paa samme Maade i højeste Grad lydhøre for enhver mundtlig Fortalelse, og saadanne Fejltagelser volder dem en inderlig skadefro Glæde, de glemmer dem aldrig, men kan for hele Resten af hans Liv give en Mand Navn efter en Fortalelse. Men hvis der var en Fejl i et Brev, som der tidt var, for Skriverne var højst uvidende Folk, gjorde de sig Umage for at presse og skrue en Mening ind i det. De kunde undre sig over den og drøfte den sig imellem, men de vilde hellere tro de mest urimelige Ting, end de vilde tvivle paa det skrevne Ord. I et af de Breve, som jeg læste op for en ung Kikuyu paa min Farm, gav Brevskriveren mellem andre Nyheder den kortfattede Meddelelse: »Jeg har kogt en Abe.« Jeg forklarede Modtageren af Brevet, at hans Ven maatte have ment, at han havde fanget en Abe, eftersom de to Ord paa Swaheli ligner hinanden

noget, men han vilde paa ingen Maade gaa ind herpaa. »Nej, Msabu, nej,« sagde han. »Hvad har han skrevet i mit Brev? Hvad staar der?« »Der staar,« sagde jeg, »at han har kogt en Abe. Men hvordan kunde han koge en Abe? Og hvis han virkelig havde gjort det, vilde han vel skrive mer til dig, om hvordan og hvorfor han gjorde det.« Den unge Kikuyu blev ilde til Mode ved en saadan Kritik af Skriftens Ord, han bad om at faa sit Brev tilbage, foldede det omhyggeligt sammen og gik bort med det.

Hvad Jogonas Rapport angik, som jeg skrev ned for ham, saa kom den ham til stor Nytte. For da vor Politimester havde læst den, afviste han Nyeri-Folkenes Klage, og de maatte luske skulende tilbage til deres egen Landsby uden at faa noget Bytte med fra Farmen.

Fra nu af blev Dokumentet Jogonas store Skat. Jeg fik det i Tidens Løb mange Gange at se. Jogona lavede en lille Læderpung til det, broderet med Perler og hængte det i en Rem om sin Hals. Engang imellem, i Almindelighed paa Søndagmorgener, traadte han pludselig frem i Havedøren, løftede Pungen af og tog Papiret ud for at jeg skulde læse det højt for ham. Engang, da jeg havde været syg og for første Gang igen var ude at ride paa Farmen, fik han langt borte Øje paa mig, løb efter mig og naaede ganske aandeløs op paa Siden af Hesten for at række mig Brevet. Hver Gang jeg læste det op for ham fik hans Ansigt samme Udtryk af dyb, andægtig Triumf, og naar jeg var færdig, glattede han omhyggelig Papiret ud, foldede det sammen og stak det tilbage i Pungen. Dokumentets Betydning blev ikke svækket men forhøjet ved Gentagelsen, som om det største Mirakel ved det i Jogonas Øjne var at det ikke forandrede sig. Fortiden, som havde været saa vanskelig at samle og fastholde, og som nok havde skiftet Udseende for hver Gang han gennemgik den, var her for bestandig indfanget, ordnet og fæstnet, for Øjnene af ham. Den var blevet Historie, med den var der fra nu af ikke Forandring eller Skygge af Omskiftelse.

IV. Wanyangerri

NÆSTE Gang jeg var i Nairobi, besøgte jeg Wanyangerri paa det indfødte Hospital.

Da jeg havde saa mange Squatter-Familier paa mit Land, var der næsten aldrig nogen Tid, hvor jeg ikke havde Patienter fra Farmen paa Hospitalet, og jeg var godt kendt med Oversygeplejersken og de ind-

fødte Sygepassere. Jeg har aldrig set nogen, der lagde Pudder og Rouge saa tykt paa som denne Oversygeplejerske, der allerede var noget til Aars. I det hvide Hovedsæt saa hendes brede Ansigt ud som Ansigtet paa en af de russiske Trædukker, der kan skrues midt over, og som har en anden Dukke indeni, og endnu en anden indeni denne, og som er i Handelen under Navn af Kathinka. Hun var en venlig, myndig Oversygeplejerske, som man maatte vente det af Kathinka.

Om Torsdagen flyttede de Sengene fra alle Hospitalsafdelinger ud paa den aabne Plads mellem Husene, medens de gjorde rent og luftede ud derinde. Det var Hospitalets lykkeligste Dag. Der var en dejlig Udsigt fra Hospitalsgaarden med de tørre, brændte Athi-Sletter i Forgrunden og langt borte Donyo Sabouk's blaa Bjerg og de lange Mua-Højder. De gamle Kikuyu-Koner tog sig underligt ud i Hospitalssenge med hvide Lagner, det var som at se en gammel, udslidt Hest eller et andet gammelt Trækdyr der. De lo selv lidt til mig af Situationen, men surt, som man kan tænke sig et gammelt Muldyr grine paa Pudren, for de Indfødte er bange for Hospitaler.

Første Gang, jeg saa til Wanyangerri paa Hospitalet, var han saa for-
tumlet og fortvivlet, at jeg tænkte, det vilde være bedst for ham at dø. Han var bange for alting, han græd hele Tiden, medens jeg var hos ham og tiggede og bad mig om at tage ham tilbage til Farmen, han rystede og bævede inde i sine Bandager.

Det varede en Uge, før jeg kom ind igen. Han var da helt forandret, han var aldeles samlet og stille, og tog imod mig med megen Værdighed. Han var dog meget glad ved at se mig, og Sygepasserne fortalte mig, at han havde ventet mig med Utaalmodighed og Spænding. For idag kunde han fortælle mig, med stor Selvfølelse, og idet han spyttede sine Sætninger ud gennem en Gummislange i Munden, at han var blevet slaaet ihjel Dagen før og skulde slaas ihjel igen om nogle Dage.

Den Doktor, som behandlede Wanyangerri, havde været med i Krigen i Frankrig og havde lappet mange unge Mænds Ansigter sammen der. Han gjorde sig Umage med ham, og det blev et rigtig smukt Stykke Arbejde. Han satte en Skinne ind som Kæbeben og skruede det fast paa de Knogler, der var tilbage i Ansigtet, og han samlede de smaa Stumper forrevet Kød og syede dem sammen, for at de skulde gøre det ud for en Hage. Wanyangerri fortalte mig, at han ogsaa tog et Stykke Skind fra hans ene Skulder for at lappe sit Kludearbejde med det.

Da Behandlingen tilsidst var færdig, og Forbindingen blev taget af, var Barnets Ansigt ganske forandret og saa ud som Hovedet paa et

Firben, fordi det manglede Hage. Men han kunde spise som andre Folk og tale igen, selvom han altid, efter at han var blevet skudt, læspede ganske lidt. Alt dette tog mange Maaneder. Naar jeg kom op for at se til Wanyangerri, bad han mig gerne om Sukker, saa jeg plejede at tage nogle Skefulde Strøsukker med til ham i et Stykke Papir.

Naar de Indfødte ikke bliver ganske lammede og stive af Rædsel for det Ukendte, knurrer de og ynker sig i Hospitalerne, og udtænker forskellige Maader at undslippe paa. Døden er en af dem, for den er de ikke bange. Europæerne, som har bygget og udstyret Hospitalerne, som arbejder der, eller som har haft Besvær med at slæbe de syge Indfødte derind, beklager sig med Bitterhed over, at Negrene ikke kender til Taknemlighed, og at det er lige meget, hvad man gør for dem.

Der er for hvide Folk noget ydmygende og oprørende i denne Mentalitet hos de Indfødte. For det er, i Virkeligheden, det samme, hvad man gør for dem, eller man kan sige, at man egentlig ikke kan gøre noget for dem. De takker os ikke, og de bærer ikke Nag, og selv om man vil, kan man ikke gøre godt igen, hvad Uret man kan have gjort dem. Det er uvant og foruroligende for os, det ophæver paa en Maade vor Eksistens som Mennesker og paatvinger os en Rolle, som vi paa ingen Maade selv vilde have valgt, som om vi var Naturfænomener, som om vi var Vejret.

De indvandrede Somalier er her meget forskellige fra de Indfødte. Vor Opførsel gør Indtryk paa dem, ja man kan i Samkvem med dem daarligt nok røre sig uden at bevæge deres Følelser heftigt paa en eller anden Maade. De har en stor Evne for Taknemlighed, og de kan ogsaa bære dybt, bittert Nag i Aarevis. En Velgerning er, som en Fornærmelse, skrevet i Sten i deres Hjerter. De er strenge Muhamedanere og har som alle Muhamedanere en moralsk Kode, hvorefter de dømmer os. I Omgang med Somalier kan man skabe, eller ødelægge, sit Navn ved en enkelt Handling.

Masaierne har i denne Retning en Særstilling mellem de indfødte Stammer. De husker, de kan føle Taknemlighed, og de kan bære Nag. De bærer et Nag til os alle, som først vil blive udslettet, naar hele Stammen er udslettet.

Men de fordomsfri Kikuyuer, Wakambaer og Kavirondoer har ikke nogen Kode. De tager det for givet, at de fleste Mennesker er i Stand til hvadsomhelst og man kunde ikke forarge dem, selv om man vilde. Det kan siges, at det er en daarlig eller vanslægtet, fjantet Kikuyu, paa hvem det gør Indtryk, hvordan man i hvert enkelt Tilfælde behandler

ham, – han er som et Menneske, der vilde bedømme Livet eller Gud efter hvordan Vejret var. Naar de kan følge deres egen Natur og deres Stammes Sædvaner, ser de Indfødte paa vor Opførsel, som de ser paa Naturens Omskiftelser, som de ser paa Vejret. De dømmer ikke, men de er skarpe Iagttagere. Summen af deres Iagttagelser er da, hvad man gaar og gælder for imellem dem, vort gode eller daarlige Navn, i den indfødte Verden. Meget fattige Samfundslag i Europa ligner i denne Retning de afrikanske Indfødte, de dømmer ikke, men de opsummerer.

Hvis de Indfødte har nogensomhelst Kærlighed eller Agtelse for os, saa er det paa samme Maade, som den hvorpaa Mennesker elsker Gud: ikke for hvad vi gør for dem, nej sletikke for hvad vi gør for dem, men for hvad vi er.

En Dag saa jeg paa min Vandring gennem Hospitalet tre nye Patienter der, – en meget sort Mand med et tykt, tungt Hoved og to smaa Dreng, – som alle tre var forbundne omkring Halsen. Der var paa denne Afdeling en Sygepasser, som var pukkelrygget, og som paa sin Maade var en stor Fortæller. Han gav sig gerne Tid til at gennemgaa de mest spændende Tilfælde paa Afdelingen med mig. Da han nu saa, at jeg standsede foran de nye Patienters Senge, kom han hen til mig og fortalte mig deres Historie.

De var alle tre Nubiere og var ansat i Militærmusikken i *King's African Rifles*, det sorte Regiment i Kolonien, Drengene var Trommeslagere og Manden Hornblæser. Hornblæseren var en Dag kommet ud for Modgang og svære Ærgrelser og var gaaet over Gevind derved, som det sker for sorte Folk. Først havde han skudt sin Riffel af til højre og venstre ude i Barakkerne, og da hans Magasin var tomt lukkede han sig inde i sin Bølgeblikshytte med de to Dreng, der ellers var hans særlig gode Venner, og prøvede at skære Halsen over paa dem og paa sig selv. Sygepasseren var ked af, at jeg ikke havde set de tre, da de for en Uge siden var blevet baaret ind paa Hospitalet, for da havde de svømmet i Blod, og jeg vilde, sagde han, have svoret paa, at de var helt færdige. Nu var de udenfor Fare, og Morderen havde faaet sin Forstands Brug igen.

Fortælleren gav sig god Tid med sin Historie, og de tre Patienter i Sengen, som den drejede sig om, fulgte den imens med levende Interesse. De afbrød ham af og til for at rette nogle Enkeltheder i Fortællingen. De to Dreng vendte sig til Manden i Sengen mellem dem for at faa ham til at bekræfte, hvad de sagde og hjælpe dem til at gøre Beretningen saa virkningsfuld som mulig. »Fraadede du ikke om Munden? Skreg

du ikke?» spurgte de ham, »sagde du ikke, at du vilde skære os i smaa Stykker, ikke større end en Græshoppe?» Drabsmanden sagde: »Jo, jo,« med et forgræmmet Ansigt.

Det hændte tidt, at jeg blev opholdt i Nairobi i halve Dage for at vente paa et Forretningsmøde, eller paa den europæiske Post, naar Toget op fra Kysten var forsinket. Naar jeg da ikke vidste, hvordan jeg skulde faa Tiden til at gaa, tog jeg op til de Indfødtes Hospital og kørte et Par Stykker af Rekonvalescenterne en Tur. Dengang, da Wanyangerri var paa Hospitalet, havde Guvernøren, Sir Edward Northey, et Par unge Løver, som skulde sendes til den Zoologiske Have i London, i et Bur i Parken paa Government House. De spillede en stor Rolle i Hospitalets Bevidsthed, og de Syge bad mig bestandig om at køre dem op at se paa Løverne. Jeg havde lovet de tre Patienter fra Militærmusikken at tage dem derop, naar de var raske nok, men ingen af dem vilde køre med mig, førend de alle tre kunde følges ad. Hornblæseren var den, der kom sig sidst, inden han blev rask nok til at køre med mig var den ene af Drengene udskrevet fra Hospitalet. Denne Dreng kom da hver Dag tilbage til Hospitalet for at spørge til ham. Jeg traf ham en Eftermiddag udenfor Hospitalsbygningen, og han fortalte mig, at Hornblæseren stadig havde en frygtelig Hovedpine, hvad der jo heller ikke var til at undre sig over, sagde han, naar man tænkte paa alle de Djævle, som han havde haft i Hovedet.

Til sidst kom de med mig alle tre, og stod foran Løveburet i stor Betagelse. En af de unge Løver blev vred over at blive stirret saa længe paa, den rejste sig pludselig, strakte sig og udstødte et kort Brøl. Det gav et Sæt i Tilskuerne, og den mindste Dreng søgte Tilflugt bag Hornblæserens Ryg. Da vi kørte hjem, sagde han til ham: »Den Løve var lige saa rædsom som du.«

I al den Tid, Wanyangerri var paa Hospitalet, var hans Sag lagt hen paa Farmen, uden dog at være glemt. Hans Familie kom engang imellem og spurgte mig, hvordan han havde det, men med Undtagelse af hans lille Broder lod de til at være bange for at gaa ind og besøge ham.

Kaninu kom ogsaa op til mit Hus sent ud paa Aftenen, som en gammel Grævling, der er ude og snuse, og prøvede, med Henblik paa sine Faar og Geder, at faa ud af mig, hvordan det stod til med det syge Barn. Imellem os gennemgik Farah og jeg ogsaa med Mellemrum Wanyangeris Lidelser og omsatte dem til saa og saa mange Faar.

Et Par Maaneder efter Ulykkestilfældet bragte Farah det paa Bane igen, og satte mig ind i de sidste Hændelser i Sagen.

Ved saadanne Lejligheder kom han ind mens jeg spiste til Middag, stod ret op og ned for Enden af Bordet og gav sig i Lag med at oplyse min Uvidenhed. Farah talte baade Engelsk og Fransk godt, men han havde nogle for ham særegne Vendinger i begge Sprog. Hans Ansigt og hele Holdning var beherskede og værdige, men han begyndte undertiden Samtalen helt i det abstrakte.

»Memsahib,« sagde han, »Kabero«. Dette var altsaa Programmet eller Temaet. Jeg ventede paa Fortsættelsen deraf.

Efter en Pause tog Farah Emnet op igen. »Du tror, Memsahib,« sagde han, »at Kabero er død og er blevet ædt af de vilde Dyr. Han er ikke død. Han er hos Masaierne.«

Jeg blev glad overrasket, men noget uhyggelig til Mode ved Tanken om den Forstillelse, som jeg var omgivet af, og jeg spurgte ham, hvor han vidste det fra. »Oh, det ved jeg,« sagde Farah, »Kaninu har altfor mange Døtre – dette *altfor* var et særligt Udtryk i Farahs Mund – som er gift med Masaier. Da Kabero ikke kunde tænke sig nogen anden, som vilde hjælpe ham, løb han ud til sin Søsters Mand. Det er rigtigt nok, at han havde en slem Nat, inden han kom der. Han sad hele Natten oppe i et Træ, og Hyænerne stod nedenunder, rundt om det. Nu er han hos Masaierne. Der er en gammel rig Masai, som har over fem Hundrede Køer, han har ingen Børn selv, og han vil gerne have Kabero. Kaninu ved god Besked med det altsammen, og han har været derude og tale med Masaierne om det flere Gange. Han tør ikke fortælle dig det, for han tror, at hvis de hvide Folk faar det at vide, bliver Kabero hængt i Nairobi.«

Farah omtalte altid Kikuyuerne meget overlegent. »Masaikvinderne,« sagde han, »faar ingen Børn selv. De er nu godt nok tilfredse med at faa fat i Kikuyubørn til at arve deres Køer. De stjæler altfor mange. Men denne Kabero,« fortsatte han, »han kommer tilbage til dig paa Farmen, naar han bliver voksen. For han vil ikke synes om at vandre omkring med Masaierne fra det ene Sted til det andet, saa længe han lever. Det er Kikuyuerne for dovne til.«

Jeg kunde fra Farmen Aar for Aar følge det døende Masaifolks Skæbne paa den anden Side af Floden. De var Krigere, hvem Krig var blevet forbudt, Stammen var nu en gammel Løve med klippede Kløer, en kastreret Nation. Deres Spyd var blevet taget fra dem og endogsaa deres svære, lange malede Skjolde af Bøffelhud, og i Vildtreservatet fulgte Løverne nu i deres Hjorders Fodspor. Jeg have engang paa Farmen tre unge Tyre, der blev gjort om til Okser til Brug for mine

Plove, og derefter lukket ind i Fabrikens Gaard. Om Natten lugtede Hyænerne Blodet og kom op og ind i Gaarden, og dræbte dem. Saadan, tænkte jeg, var Masaernes Skæbne.

»Kaberos Moder,« sagde Farah, der som alle Muhamedanere jeg har kendt, satte Mødre langt over Fædre, »er bedrøvet ved at skulle af med sin Søn i saa mange Aar.«

Jeg sendte ikke Bud efter Kaninu, for jeg vidste ikke, om jeg skulde tro, hvad Farah havde fortalt mig eller ikke, men da han næste Gang kom op til Huset, gik jeg selv ud og talte med ham. »Kaninu,« spurgte jeg ham, »er Kabero i Live? Er han ude hos Masaerne?« Man finder aldrig en Indfødt uforberedt paa et Spørgsmaal hvad det saa siden er. Kaninu brast i samme Øjeblik i Graad over sit tabte Barn. Jeg hørte paa det, og saa paa ham, i nogle Minutter. »Kaninu,« sagde jeg igen, »bring Kabero her tilbage. Han bliver ikke hængt. Hans Moder skal faa Lov at beholde ham her paa Farmen.« Kaninu havde ikke afbrudt sine Klager et Øjeblik for at høre efter hvad jeg sagde, men han maa have opfattet min uheldige Vending om at blive hængt. Hans Jammer fik en dybere Klang, han dykkede ned i en lang Beskrivelse af de store Løfter, som Kabero havde givet, og af sin egen Forkærlighed for ham fremfor alle sine andre Børn.

Kaninu havde en stor Mængde Børn og Børnebørn, som til Stadighed opholdt sig i Nærheden af mit Hus. Mellem dem var der et ganske lille Barnebarn som hed Sirunga. Han var Søn af en af de Dotre, som var blevet gift ude i Masai-Reservatet, men hans Moder var senere kommet tilbage til sin egen Familie og havde taget sit Barn med sig. Hos ham var Blodblandingen fra de to Racer slaaet ud i en forrykt Slags Begavelse, en vild Overdaadighed af Indfald og Luner, saa at han ikke syntes at være noget rigtigt Menneske, men virkede som en lille Flamme, en Natfugl, en lille Dæmon paa Farmen. Men han havde Epilepsi, og af den Grund var de andre Børn bange for ham, de jog ham bort fra deres Lege og kaldte ham *Sheitani* – Djævelen. Jeg havde da taget Sirunga i Huset. Han var for lille og for syg til at bestille noget, men han var en opfindsom Hofnar og Bajads hos mig og fulgte mig, hvor jeg gik og stod som en lille, urolig, sort Skygge. Kaninu vidste god Besked med min Forkærlighed for Sirunga og han havde hidtil smilet til den med bedstefaderlig Velvilje, nu greb han den, vendte den imod mig og benyttede den til det yderste. Han erklærede med stor Vægt, at han hellere vilde have, at Sirunga blev ædt ti Gange af Leoparderne, end han vilde miste Kabero. Ja nu da Kabero var død, lad saa

bare ogsaa Sirunga ryge, det gjorde ingen Forskel, for Kabero havde været hans Øjsten og hans Hjerteblod.

Hvis Kabero virkelig var død, saa var dette jo David, som sørgede over sin Søn Absalon, en Tragedie, hvori man ikke skulde gribe ind. Men hvis Kabero levede og holdt sig skjult hos Masaierne, saa var det mere end tragisk, det var en Kamp eller en Flugt, og et vildt Spil om et Barns Liv.

Ude paa Sletterne har jeg set Gazellerne opføre det samme Skuespil, naar jeg uden at vide af det er redet lige paa det Sted, hvor de har skjult deres nyfødte Lam. De danser foran os, standser brat op, hopper op og ned paa samme Sted, eller humper og lader som om de er saarede og halte, altsammen for at bortlede Opmærksomheden fra Lammet. Og pludselig ser man, lige under Hestens Hove, Lammet selv, aldeles ubevægeligt med det lille Hoved strakt fladt ud paa Græsset, blikstille, det ligger død for at redde sit Liv, mens dets Moder danser for det. En Fugl bruger de samme Kunststykker for at beskytte sine Unger og giver hele Rollen som anskudt Fugl, der slæber sin brækkede Vinge efter sig paa Jorden.

Her var det Kaninu, som gav Forestilling for mig. Var der saa megen Varme og saa mange Krumspring i Kroppen paa den gamle Kikuyu, naar han troede, at hans Barns Liv stod paa Spil? Hans gamle Ben knagede og knirkede i Dansen, han skiftede Køn under den, og blev til en gammel Kælling, en Høne, en Løvinde, for Skuespillet faldt saa tydeligt ind under Kvindekønnets Funktioner. Det var en grotesk Komedie at se paa, men paa samme Tid i højeste Grad agtværdig, det var som at se Strudshanen, der skiftes med Hunnen til at ligge paa Æg. Der er ingen Kvinde som ikke vilde have ladet sig røre af Kaninus Manøvrer.

»Kaninu,« sagde jeg til ham, »naar Kabero vil tilbage til Farmen, saa lad ham komme. Der skal ikke ske ham noget ondt. Men du maa selv bringe ham herop til mig til den Tid.«

Kaninu blev dødsstille ved disse Ord, han bøjede Hovedet og gik bedrøvet sin Vej, som om han forstod, at nu havde han mistet den sidste Ven, han havde i Verden.

Jeg kan ligesaa godt her berette, at Kaninu bevarede mine Ord i sit Hjerte og gjorde, som det var blevet ham sagt. Seks Aar efter, da jeg havde glemt hele Historien, bad han mig en Dag gennem Farah om en Samtale. Jeg fandt ham da staaende udenfor Huset, paa eet Ben, med en værdig Holdning, men jeg kunde se at han var urolig i Sjælen. Han tiltalte mig i en venlig, oprømt Konversationstone. »Kabero er kommet

tilbage,« sagde han. Paa det Tidspunkt havde jeg lært de Indfødte den Kunst af at gøre Pauser, og jeg sagde ikke et Ord. Den gamle Kikuyu ømmede sig under Vægten af min Tavshed. Han skiftede Fod, og hans Øjenlaag dirrede lidt. »Min Søn Kabero er kommet tilbage til Farmen«, gentog han. Jeg spurgte: »Hjem fra Masaierne?« Øjeblikkelig uddrog Kaninu af selve den Kendsgerning, at han havde faaet mig til at tale, at vor Forsoning var fuldbragt. Han turde ikke smile endnu, men alle de smaa, snu Rynker i hans Ansigt fordybedes og lagde sig til Rette til et Smil. »Ja, Msabu, ja,« sagde han, »han er kommet hjem fra Masaierne for at arbejde for dig.«

I Mellemtiden havde Regeringen indført *Kipandaen*, Indregistreringen af hver enkelt Indfødt i Landet, saa at vi nu blev nødt til at stævne en Politiassistent ud for at gøre Kabero til en reglementeret Indbygger paa Farmen. Kaninu og jeg fastsatte en Dag til det.

Paa den aftalte Dag kom Kaninu og hans Søn længe før Politiassistenten. Kaninu forestillede Kabero for mig paa en jovial Facon, men var ikke fri for i sit Hjerte at frygte sin genfundne Søn. Han kunde ogsaa have Grund til det. For Masaierne havde faaet et lille Lam fra Farmen og gav os nu en ung Leopard tilbage. Kabero maa have haft Masaiblod i sig, Masailivets Sædvaner og Skikke og Disciplin alene kunde ikke have udvirket denne Forvandling. Her stod han: en Masai fra Hoved til Fod.

En Masaikriger er et pragtfuldt Syn. Disse unge Mænd har i fuldeste Maal den særlige Form for Intelligens, som vi kalder *chic*, og saa vildt dristige og fantastiske, som de er, er de dog lydige mod deres egen Natur og mod et Ideal. Deres særegne Stil er ikke paataget og er heller ikke nogen Efterligning af fremmed Væsen, den er vokset ud indvendig fra og er Udtryk for selve deres Race og dens Historie. Deres Vaaben og Smykker er i ligesaa høj Grad Del af Bæreren selv som Løvens Manke og Bøflens Horn.

Kabero havde anlagt Masaikrigernes Haaropsætning, hans Haar var langt, og flettet med Snore til en tyk Pisk i Nakken, og han havde et Pandebaand af Læder paa. Han havde ogsaa tilegnet sig Masaiernes Holdning af Hovedet, med Hagen strakt fremefter, som om han overbragte mig sit unge, hovne, overmodige Ansigt paa en Præsenterbakke. Han stod ret op, med Moranernes fuldkommen passive, stolte og haanlige Holdning, som gør dem til en Genstand for lagttagelse og Beundring, en Statue, en Figur, der skal ses af alle, men som ikke selv kan se.

De unge Masai-Krigere lever for Størstedelen af Mælk og Blod, og det er maaske denne Kost, som giver deres Hud dens forbavsende Silke-

glathed. Deres Ansigter med de høje Kindben og frækt svungne Kæbeben er polerede, svulne, uden en Fure eller Fordybning, deres dunkle Øjne, der intet ser, er indlagt i Ansigtet som to mørke Stykker Sten i en Mosaik, alt i alt har Moranerne i deres Udseende Lighed med et Mosaikarbejde. Musklerne i deres Hals er opsvulmede paa en gribende Maade, som Halsen paa en vred Brilleslange, paa en Hanleopard eller en Kamp-tyr, og denne Svulmen er saa tydeligt et Tegn paa Manddom, at den gør det ud for en Krigserklæring til hele Verden undtagen til Kvinden. Modsætningen, eller det storartede Sammenspil, mellem deres hovne, glatte Ansigter, tykke Hals og pragtfulde brede Skuldre og deres slanke Midier, smalle, strakte Laar og Knæ og lange, lige, senede Ben præger dem paa en egen Maade, som unge Folk, der gennem en jernhaard Disciplin er trænet op til den højeste Grad af Rovbegærlighed, Glubskhed og Fraadseri.

Masaierne gaar stift, og sætter den ene smalle Fod lige foran den anden. Men alle deres Bevægelser med Arme og Hænder er yndefulde og smidige. Naar en ung Masai skyder med Pil og Bue og slipper Buestrengen, synes man at høre Senerne i hans lange Haandled synge i Luften, som Buestrengen selv.

Politiassistenten fra Nairobi var en ung Mand, der lige var kommet ud fra England, og som var fuld af Nidkærlighed i Embedet. Han talte korrekt Swaheli, saa at Kaninu og jeg ikke kunde forstaa hvad han sagde, og han blev straks saa optaget og ophidset af den gamle Sag om Vaadeskuddet, at han tog Kaninu for sig i et langt Krydsforhør, hvorunder den gamle Kikuyu stivnede og blev forvandlet til et Stykke Træ. Da han var færdig med ham, henvendte han sig til mig og erklærede, at Kaninu efter hans Mening havde været Genstand for en oprørende Behandling, og at hele Affæren burde tages op og forelægges for Retten i Nairobi. »Saa kommer det«, sagde jeg, »til at tage mange Aar af Deres og mit Liv.« Han bad mig om Lov til at bemærke, at dette ikke var noget Hensyn at tage, hvor det drejede sig om Rettens Udøvelse. Kaninu gav mig et grumt Blik, et Øjeblik troede han, at han var blevet fanget i en Fælde. Til Slut fandt vi ud af, at Sagen var for gammel til at kunne tages op, og der blev da ikke gjort andet derved, end at Kabero blev regulært indregistreret paa Farmen.

Men alle disse Ting skete først langt frem i Tiden. I syv Aar var Kabero død for Farmen og paa Vandring med Masaierne, og Kaninu havde endnu meget at gennemgaa. Først Sagen slap ham fra sig, var der nye Kræfter, som greb ind, fik Tag i ham og malede ham meget smaat.

Om disse Kræfter kan jeg ikke virkelig give fuld Besked. For det første fordi de i sig selv var dunkle, skjulte Ting. Og for det andet fordi jeg paa samme Tid blev optaget af Begivenheder, som hændte mig selv og som vendte mine Tanker fra Kaninu og hans Skæbne og i det hele taget fra Farmens Affærer, saa at de kom til at tage sig ud som det fjerne Bjerg Kilimanjaro, som man sommetider kunde se fra mit Land og sommetider ikke. De Indfødte tog disse mine lange aandelige Fraværelser roligt, men alvorligt, som om jeg virkelig var blevet løftet ud af deres Tilværelse og ind i et andet Plan. Sidenefter omtalte de dem til mig, som om jeg havde været haandgribeligt fraværende fra Farmen. »Det store Træ foran mit Hus faldt om,« sagde de, eller »mit Barn døde, dengang du var med de hvide Folk.«

Da Wanyangerri var rask nok til at forlade Hospitalet, hentede jeg ham tilbage til Farmen, og fra den Tid af saa jeg ham kun af og til ved en Ngoma, eller paa Sletten.

Nogle Dage efter hans Tilbagekomst mødte hans Fader, Wainaina, og hans Bedstemoder op foran mit Hus. Wainaina var en lille, tyk-laden Mand, hvad der er sjældent mellem Kikuyuer, for de er næsten alle magre Folk. Han havde ogsaa et lille, tyndt Skæg, og en tredie Ejendommelighed hos ham var, at han ikke saa noget Menneske lige i Ansigtet. Han tog sig ud som en aandelig Huleboer, der helst vilde være i Fred, og som har Hjemvé efter sin Hule. Sammen med ham kom hans Moder, en meget gammel Kikuyukvinde.

De indfødte Kvinder rager deres Hoveder ganske glatte, og det er underligt, hvor hurtigt man selv vænner sig til at opfatte disse smaa, nette, runde Hovedskaller, der ligner mørke Nødder, med deres Besætning af store Ørenringe og Pandebaand, som det eneste Udtryk for sand Kvindelighed, og til at finde, at Haarvækst paa en Kvindes Hoved er lige saa ukvindeligt at se paa som et Skæg vilde være. Wainainas gamle Moder havde ladet sine smaa Totter hvidt Haar gro paa den indtørrede Isse, og hun gav derigennem, paa samme Maade som en ubarberet Mand, Indtryk af Opløsning og Skamløshed. Hun hang paa to lange Stokke, holdt sig tavs, og lod Wainaina føre Ordet. Men hendes Tavs-hed slog Gnister mens han talte, hun var ladet med en gudsforgaaende Livskraft, hvoraf hendes Søn ikke havde faaet noget i Arv. De to var i Virkeligheden Uraka og Laskaro, men det vidste jeg ikke noget om før senere.

De var kommet traskende op til mit Hus i et tilsyneladende ganske fredeligt ærinde. Wanyangerri, fortalte hans Fader mig, kunde ikke

længere tygge Majs, og de var fattige Folk, de havde intet Mel og heller ingen Ko at malke. Vilde jeg nu ikke, indtil Wanyangerris Sag var bragt til Ende, lade ham faa lidt Mælk fra mine egne Køer? Ellers kunde de ikke vide, hvordan de skulde holde Liv i Barnet, indtil det Tidspunkt kom, da Erstatningen skulde tilfalde ham, hvad der dog vilde være stor Skade. Farah var i Nairobi for at ordne en af sine private Somali-Retssager, og i hans Fraværelse gik jeg ind paa at lade Wanyangerri faa en Flaske Mælk fra mine egne Køer hver Dag. Da jeg gav mine Folk Besked paa det, stillede de sig meget tvært og uvilligt.

Der gik fjorten Dage eller maaske tre Uger, saa kom Kaninu en Aften op til mit Hus. Han stod ganske pludselig i Stuen, da jeg sad og læste foran Ilden efter Middag. De Indfødte vil i Almindelighed altid helst føre deres Forhandlinger udendørs, og af den Maade, hvorpaa Kaninu traadte ind og trak Døren til efter sig var jeg forberedt paa Meddelelser af overraskende Art. Men den første Overraskelse var, at Kaninu var stum. Hans smidige, honningsøde Tunge var saa død som om den var blevet skaaret af ham, og Stuen var, med Kaninu derinde, lige saa stille, som inden han kom. Den store gamle Kikuyu saa dødsyng ud. Han støttede sig tungt til sin Stok, og han saa ikke ud til at have nogen Krop inden i sin Kappe. Hans Øjne var matte og blege, og hele Tiden, mens han var i Stuen, vædede han sine tørre Læber med Tungen.

Da han til Slut gav sig til at tale, var det kun for at sige langsomt og nedtrykt, at det saa sort ud for ham. Lidt senere tilføjede han paa samme vage Maade, som om det var en Sag uden Betydning, at han havde betalt Wainaina ti Faar. Og nu, fortsatte han, vilde Wainaina ogsaa have en Ko og en Kalv af ham, og han havde i Sinde at afstaa dem til ham. Hvorfor havde han gjort det, spurgte jeg ham, naar der endnu ikke var faldet Dom i Sagen? Kaninu svarede ikke, han saa ikke engang paa mig. Han var den Aften ikke længere nogen stor Squatter paa Farmen, han var en Vejfarende, en Pilgrim, der ikke havde noget blivende Sted. Han var kommet ind i Forbigaaende for at aflægge Rapport til mig, og nu maatte han afsted igen. Jeg kunde ikke tænke mig andet, end at han maatte være meget syg, og efter en lang Stilhed sagde jeg da, at jeg hellere næste Dag maatte køre ham ind til Hospitalet. Da han hørte det, tilkastede han mig et kort, dybt, smertefuldt Blik. Den gamle Spotter var blevet Genstand for bitter Spot, den gamle Ræv følte Saksen om sit ene Ben.

Men før han gik, gjorde han noget, som jeg ikke glemte. Han løftede Haanden op til sit Ansigt som for at tørre en Taare bort. Det vilde

være en sælsom Ting, ligesom da Pilgrimmens Stav gav sig til at blomstre, om Kaninu skulde have Taarer at udgyde, og endnu mærkeligere vilde det være, om han ikke fik gjort Brug af dem. Hvad var der sket paa Farmen, tænkte jeg, medens jeg havde haft mine Tanker andetsteds? Da Kaninu var gaaet, sendte jeg Bud efter Farah og spurgte ham om det.

Farah var til Tider meget uvillig til at tale med mig om de Indfødtes Sager, som om det var under hans Værdighed at give sig af med dem og under min at høre om dem. Tilsidst gik han med paa at aflægge Beretning, men mens han talte, saa han hen over Hovedet paa mig ud af Vinduet, paa Stjernerne. Paa Bunden af Kaninus Selvopgivelse var Wainainas gamle Moder, som var en Heks og havde gjort Heksekunster paa ham.

»Men Farah,« sagde jeg, »Kaninu er vel for gammel og klog til at tro paa Hekseri.« »Nej,« sagde Farah langsomt. »Nej, Memsahib. For jeg tror, at den gamle Kikuyukvinde virkelig kan gøre disse Ting.«

Den gamle Kone havde sagt til Kaninu, at hans Køer skulde faa at se, at det vilde have været bedre for dem, om Kaninu straks fra Begyndelsen havde ladet Wainaina faa dem. Nu var Kaninus Køer ved at blive blinde, den ene efter den anden. Og under denne Skæbne var Kaninus Hjerte ganske langsomt bristet ligesom Musklerne og Knoglerne hos de Mennesker, der i gamle Dage blev udsat for den særlige Tortur at faa bestandig tungere Vægt lagt paa sig.

Farah talte om Kikuyu-Hekseri paa en bekymret Maade, som om det havde været Mund- og Klovsyge paa Farmen, – en Sygdom, som vi ikke selv kunde faa, men som kunde ødelægge vore Kreaturer for os.

Jeg sad sent oppe den Aften og tænkte over Hekseriet paa Farmen. Til at begynde med tog det sig uhyggeligt ud, som om det var kommet op af en gammel Grav og nu trykkede Næsen flad mod min Vinduesrude. Jeg kunde høre Hyænerne hyle noget borte nede ved Floden, og jeg kom i Tanker om, at Kikuyuerne havde deres egne Varulve, gamle Kvinder, som om Natten tog Hyæners Skikkelse. Maaske travede Wainainas Moder nu langs med Floden og viste Tænder i Natteluften. Men jeg blev efterhaanden fortrolig med Tanken om Trolddom. Det var maaske en naturlig og rimelig Ting at foretage sig. Der var saa mange Ting ude om Natten i Afrika.

Men denne gamle Kone er dog en lav, nærig Sjæl, tænkte jeg paa Swaheli. Hun bruger sin Kunst til at gøre Kaninus Køer blinde, og hun lader mig holde Liv i hendes syge Barnebarn med en Flaske Mælk om Dagen fra min egen Hjord.

Jeg tænkte: dette Ulykkestilfælde, og de Ting, som er fulgt med det, er gaaet Farmen i Blodet, og det er min Skyld. Jeg maa kalde Hjælp til ellers løber Farmen lige ind i en ond Drøm, i et Mareridt. Jeg ved, hvad jeg vil gøre, jeg vil sende Bud efter Kinanjui.

V. En Kikuyuhøvding

DEN store Høvding Kinanjui boede omtrent femten Kilometer nordøst for Farmen, i Kikuyu-Reservatet, nær ved den franske Mission, og han regerede over Hundrede Tusinde Kikuyuer. Han var en snu, kraftig, gammel Mand med et stolt Væsen og en hel Del virkelig Storhed i sig, skønt han ikke var født til Høvding, men for mange Aar siden var blevet udnævnt til det af Englænderne, da de ikke længere kunde komme ud af det med den legitime Kikuyu-Regent i Distriktet.

Kinanjui var en Ven af mig og havde staaet mig bi ved mange forskellige Lejligheder. Hans Manyatta, hvortil jeg nogle Gange var redet over, var ligesaa snavset og fuld af Fluer som de andre Kikuyuers, men den var meget større end nogen anden jeg havde set, for i sin Stilling som Høvding havde Kinanjui frit hengivet sig til Ægteskabets Glæder. Landsbyen vrimlede med hans Hustruer i alle Aldre, fra skindmagre, tandløse gamle Hekse paa Krykker til lange, glatte unge Tøse med drømmende Øjne som Gazellers og de slanke Arme og Ben stive af Kobber- og Messingringe. Hans Børn legede og græd, og lærte sig at gaa. De unge Mænd, hans Sønner, med knejsende Hoveder og storartede Hovedprydelser, gik ud og ind og forvoldte mange Bryderier. Kinanjui havde engang fortalt mig, at han i Øjeblikket havde femoghalvtreds Sønner, som var Moraner.

Undertiden kom den gamle Høvding ogsaa gaaende over til Farmen, i en pragtfuld Skindkappe og ledsaget af to eller tre hvidhaarede Senatorer og af nogle af sine Kriger-Sønner, for at aflægge mig et venskabeligt Besøg og tage sig et Hvil fra Regeringens Byrder. Han tilbragte da hele Eftermiddagen i en af mine store Verandastole, som var blevet baaret ud paa Plænen til ham, og røg paa store Cigarer, som jeg sendte ham ud, med sine Raadgivere og sin unge Livvagt paa Hug i Græsset rundt om sig. Naar mine Squattere hørte om hans Ankomst til Farmen, kom de op til Huset og fordelte sig i Grupper paa Plænen, de underholdt ham med de seneste Begivenheder paa Farmen, og Selskabet dannede en Slags politisk Klub under de høje Træer. Kinanjui havde ved disse

store Møder en egen Maade at optræde paa. Naar han syntes, at Forhandlingerne trak for længe ud, lændede han sig tilbage i Stolen, og mens han stadig holdt Ild i sin Cigar, lukkede han Øjnene i og aandede dybt og langsomt med en svag regelmæssig Snorken. Det var en Slags *pro forma* Søvn, som han maaske havde lagt sig efter i sit eget Statsraad. Jeg lod sommetider en Stol flytte ud til mig selv, for at jeg kunde sidde og tale med ham, og ved disse Lejligheder sendte Kinanjui alle andre Folk bort for at fremhæve, at nu skulde Verden til at regeres for Alvor. Ved den Tid da jeg kendte ham, var han ikke den Mand, han havde været, Livet havde taget paa ham. Men naar han talte frit til mig alene, aabenbarede han Originalitet i Tanken og en frodig, dristig, opfindsom Aand. Han havde set paa Livet fra alle Sider og havde sine egne Meninger om det.

Et Par Aar forinden var noget hændt, som havde befæstet Venskabet mellem mig og Kinanjui.

Han kom en Dag paa Besøg til mit Hus, medens jeg var ved at spise Frokost med en Ven, der var paa Vej op i Højlandet. Jeg havde ikke Tid til at tage mig af Kikuyuhøvdingen, førend min Ven igen var kørt bort. Jeg vidste, at Kinanjui gik ud fra, at han efter sin lange Spadseretur i Solen vilde blive budt paa et Glas, mens han ventede. Men jeg havde ikke nok af en enkelt Slags Drikkevarer, saa min Gæst og jeg blandede i et stort Vandglas alle de forskellige stærke Drikke, som jeg havde i Huset, til en Cocktail. Jo stærkere den blev, tænkte vi, jo længere vilde han være optaget af den. Jeg bragte den selv ud til ham. Kinanjui vadede sine Læber i Glasset med et lille venligt Smil, saa gav han mig saa dybt et Blik, som jeg nogensinde havde faaet af en Mand, lændede Hovedet tilbage og tømte Glasset til sidste Draabe.

En halv Time senere, og ligesom min Gæst var kørt, kom mine Folk ind og sagde: »Kinanjui er død.« Jeg følte i samme Øjeblik Skyggen af Tragedie og Skandale rejse sig mørk og mægtig foran mig. Jeg gik ud for at se til Kinanjui.

Han laa paa Jorden i Skyggen af Køkkenet uden nogetsomhelst Udtryk i Ansigtet med blaa Læber og Fingre, stiv og iskold. Det var, som om jeg havde skudt en Elefant. Det var min Skyld, at en mægtig og majestætisk Skabning, der havde gaaet omkring paa Jorden, set paa Verden om sig, og haft sine egne Meninger om den, nu ikke skulde gaa der længere. Han saa ogsaa nedværdiget ud, udplyndret eller ribbet, for Kikuyuerne havde taget hans store Abeskinds-Kappe af ham og hældt Vand over ham. I sin Nøgenhed lignede han et Dyr, efter at man havde taget det Trofæ fra det, for hvis Skyld man havde skudt det.

Jeg vilde sende Farah efter Doktoren, men vi kunde ikke faa Automobilet startet, og Kinanjuis Folk blev ved at bede os om at se Tiden an, inden vi foretog os noget.

En Time senere, ligesom jeg med tungt Hjerte var ved at gaa ud for at tale med dem en Gang til, kom mine Folk igen ind og sagde: »Kinanjui er gaaet hjem.« Jeg hørte da af dem, at han pludselig var staaet op, havde samlet sin Kappe, og sine Folk, om sig, og begivet sig afsted paa den lange Vej til sin Landsby uden et Ord.

Jeg tror, at Kinanjui efter den Tid følte, at jeg havde løbet en Risiko og endogsaa havde udsat mig for en Fare, – for det er forbudt at give de Indfødte Spiritus, – for at glæde ham. Han havde ogsaa siden været paa Farmen og røget en Cigar med os, men han havde ikke talt om Drikkevarer. Jeg vilde have givet ham dem, hvis han havde bedt mig om dem, men jeg vidste, at han ikke mere vilde bede mig.

Jeg sendte nu et Bud til Kinanjuis Landsby og satte ham ind i hele Sagen om Vaadeskuddet. Jeg bad ham om at komme over til Farmen for at gøre en Ende paa den. Min egen Mening, som jeg forklarede ham, var, at vi burde give Wainaina den Ko med Kalv, som Kaninu havde talt om, og afslutte Sagen med det. Jeg glædede mig til Kinanjuis Komme for han havde den Egenskab, som enhver sætter Pris paa hos en Ven, at han gjorde Effekt, der kom Gang i Sagerne, naar han viste sig.

Igennem dette Brev fik hele Sagen, som i nogen Tid havde ligget i et Dødvande, Vind i Sejlene igen og sluttede dramatisk af.

En Eftermiddag, da jeg red hjem, saa jeg et Automobil komme kørende i flyvende Fart, og svinge op ad Indkørselen paa to Hjul. Det var en høj rød Vogn med en Mængde Nikkel paa. Jeg kendte den godt, den tilhørte den amerikanske Konsul i Nairobi, og jeg prøvede at gætte paa, hvilken presserende Forretning Konsulen kunde have i mit Hus, siden han kom saa hurtigt. Men mens jeg stod af Hesten paa den anden Side af Huset, kom Farah ud og sagde til mig, at Kinanjui var ankommet. Han var kommet i sin egen Vogn, som han Dagen før havde købt af den amerikanske Konsul, og han vilde ikke staa ud af den, før jeg havde set ham i den.

Jeg fandt Kinanjui siddende ret op og ned i Vognen, ubevægelig som et Afgudsbillede. Han havde en Kappe paa af blaa Abeskind og paa Hovedet en tætsluttende Kalot, af den Slags, som Kikuyuer laver ud af Faarcmaver. Han tog sig altid imponerende ud, høj og bred uden overflødigt Fedt noget Sted. Hans Ansigt var stort, langt og benet, som skaa-ret i Træ, med en skraat tilbageløbende Pande som en Indianers. Han

havde en bred Næse, der var saa udtryksfuld at det saa ud, som om den var det centrale Punkt i hele Manden, og som om den store statelige Skikkelse kun var til for at bære denne brede Næse standsmæssigt omkring. Ligesom en Elefants Snabel var den yderst foretagsom og videbegærlig, og paa samme Tid følsom og forsigtig og paa sin Post, som om den var intenst indstillet paa baade Angreb og Forsvar. Han havde ogsaa den Lighed med en Elefant, at han vilde have haft et meget ædelt Hoved, hvis han ikke havde set en Smule for klog ud.

Kinanjui aabnede ikke Munden og blinkede ikke mens jeg komplimenterede ham for hans Vogn. Han stirrede lige ud for sig, for at jeg skulde se hans Ansigt i Profil, som Hovedet paa en Mønt. Da jeg gik rundt om Vognen og hen foran den, drejede han Hovedet, saa at han blev ved at vende sin kongelige Profil imod mig. Maaske har han virkelig haft Kongens Hoved paa Rupeerne i Tankerne. En af hans unge Sønner kørte for ham, og Bilen kogte af alle Kræfter. Da Ceremonien var til Ende, indbød jeg Kinanjui til at komme ud af Vognen. I en majestætisk Bevægelse draperede han sin store Kappe sammen om sig og steg ud, og i selvsamme Øjeblik skred han to Tusinde Aar tilbage i Tiden, lige ind i Kikuyuretspleje.

Paa Vestsiden af mit Hus var der en Stenbænk og foran den et Bord, gjort af en Møllesten. Denne Sten havde en tragisk Historie. Det var den øverste af Stenene i den Mølle, hvori de to Indere var blevet myrdet. Efter Mordet var der ingen, som turde overtage Møllen, den stod i lang Tid tom og tavs, og jeg lod Stenen bringe til mit Hus, for at den kunde gøre Nytte som Bordplade, og minde mig om Danmark. De indiske Møllere havde fortalt mig, at deres Møllesten var kommet over Havet fra Bombay, da Stenene i Afrika ikke er haarde nok til at male. Paa Oversiden af den var der et Mønster udhugget, og her var der ogsaa nogle store brune Pletter, hvorom mine Folk mente, at det var Indernes Blod, som aldrig kunde gaa af igen. Dette Stenbord var paa en Maade Midtpunktet for hele Farmen, for jeg plejede at sidde bag det ved alle mine Forhandlinger med de Indfødte.

Fra Stenbænken her saa jeg og Denys Finch-Hatton et Aar ved Nytaarstid Nymaanen og de to Planeter Venus og Jupiter ganske tæt sammen i en Gruppe paa Himlen, det var et saa dejligt straalende Syn, at man næsten ikke kunde tro, at det var virkeligt, og jeg har aldrig set Stjernerne staa saadan siden.

Jeg satte mig paa Stenbænken med Kinanjui paa min venstre Haand. Farah stod til højre for mig og holdt herfra et vaagent Øje med Kikuyu-

erne, som havde samlet sig omkring Huset, og som blev ved at ankomme, efterhaanden som Rygtet om Kinanjuis Nærværelse spredte sig paa Farmen.

Farahs Forhold til de Indfødte i Landet var malerisk, der var Spil i det. Det var ikke, lige saa lidt som de unge Masaiers Antræk og Holdning, fra i Dag eller i Gaar, det var frembragt gennem mange Aarhundreder. De Kræfter, som havde været med til at forme det, havde ogsaa bygget store Bygninger op i Sten, men de var faldet i Ruiner for længe siden.

Naar man først kommer til Østafrika og gaar i Land i Mombasa, faar man her og der mellem de gamle, graa Baobabtræer – som selv ikke ligner nogen Slags Vegetation i Verden, men ser ud som Forsteninger, kæmpemæssige Vættelys – Øje paa Ruiner af Huse, Minareter og Brønde, alt af graa Sten. Den samme Slags Ruiner findes hele Vejen op langs Kysten, i Takaunga, Kalifi og Lamu. Det er, hvad der er blevet tilbage af de Byer og Landsteder, som blev anlagt af de gamle arabiske Elfenbenshandlere og Slavehandlere.

De store Handelsmænds Dhower kendte alle Farvandene langs Afrikas Kyst og sejlede ad de blaa Veje til Zanzibar, hvor de centrale Markeder blev holdt, paa den Tid, da Aladdin sendte Sultanen fire Hundrede sorte Slaver, belæssede med Ædelstene, og da Sultaninden holdt Aftenfest i Haremet med sin sorte Elsker, medens hendes Mand var paa Jagt, og maatte lide Døden for det.

Slavehandelen i de afrikanske Højlande gik ikke paa Amerika, men paa Østen, Tyrkiet, Levanten og Middelhavslandene, og maaske kom nogle Folk fra mine egne Stammer her saa langt som til at vifte og opvarte de blonde Damer i Venedig.

Det er rimeligt, at de arabiske Købmænd, efterhaanden som de tjente godt og blev rige, lod deres Husstand og Haremer komme til sig i Villaerne midt mellem de lange Brændinger og de store blomstrende flammerøde Akacietræer, mens de sendte deres Ekspeditioner op i Højlandene.

For heroppe fra, fra det vilde, tørre Land, de afsvedne Sletter og de ufarbare, vandfattige Egne, fra de brede Tjørnetræers, de tørre Flodlejers og de ganske smaa, stærktduftende vilde Blomsters Land kom deres Velstand. Heroppe paa Tagryggen af Afrika vandrede den tunge, vise, majestætiske Bærer af Elfenbenet om. Han gik i sine egne Tanker og vilde helst være i Fred, men han blev sporet og forfulgt og blev skudt med forgiftede Pile af de smaa mørke Wandoroboer og med

lange, sølvindlagte Forladebøsser af Araberne, han blev fanget i Fælder og Gruber for sine lange, glatte, gyldenbrune Stødtænders Skyld, som de sad og ventede paa i Zanzibar.

Her i Højlandene blev ogsaa smaa Stykker Land langt inde i Skovene ryddet, afbrændt og plantet med søde Kartofler og med Majs, af et fredsommeligt Folk, som ikke havde Anlæg for Krig eller for at finde paa noget nyt, men gerne vilde passe sig selv. De var sammen med Elfenbenet i Efterspørgsel paa Markederne.

De store og de mindre Rovfugle samlede sig i Højlandene.

»Tous les tristes oiseaux mangeurs de chair humaine
s'assemblent. Et les uns laissant un crâne chauve
les autres aux gibets essuyant leur bec fauve
d'autres d'un mât rompu quittant les noirs agrès«

Her kom de kolde, sanselige Arabere, med Foragt for Døden i Hjerterne og med deres Tanker, udenfor Forretningstiden, beskæftigede med Algebra, Astronomi og deres Haremer. Sammen med dem kom deres unge uægtefødte Halvbrødre, Somalierne, heftige, trættekære, afholdende og begærlige Folk, som gjorde op for deres tvivlsomme Fødsel ved at være glødende nidkære Muhamedanere og mere tro imod Profetens Bud end de ægtefødte Børn. Swahelierne fulgte med dem, Kystboerne, der selv var Slaver med Slavesind, de var grusomme, usædelige og tyvagtige, fulde af sund Sans og Skæmt, og de blev tykke og fede med Alderen.

Naar de kom højt nok op, blev de mødt af Højlandenes egne Rovfugle. Masaierne kom, i Tavshed, som lange, smalle, sorte Skygger, med blinkende Spyd og langagtige tunge Skjolde, dybt mistroiske mod alle Fremmede, med røde Hænder, for at sælge deres Brødre.

De forskellige Arter Rovfugle maa have siddet heroppe og talt sammen. Farah fortalte mig, at i de gamle Dage, før Somalierne bragte deres egne Kvinder ned fra Somaliland, var Masaiernes Piger de eneste indfødte Kvinder, som Somalierne standsmæssigt kunde tage til Ægte. Dette var paa mange Maader en sær Alliance, for Somalierne er dybt religiøse Folk, men Masaierne har slet ikke nogen Religion og ikke den fjerneste Interesse for noget over Jorden. Somalierne er nøjeregnende med deres Tvætninger og Hygiejne, men Masaierne er et skident Folkefærd. For Somalierne spiller ogsaa deres Bruds Jomfruelighed den allerstørste Rolle i Verden, men de unge Masaipiger tager sig Dyden let. Farah havde Forklaringen paa rede Haand. Masaierne, sagde han, de

havde aldrig været Slaver. Man kan ikke gøre dem til Slaver, man kan ikke engang sætte dem i Fængsel, de dør i Fængsel efter tre Maaneders Forløb. Den engelske Regering anvender ikke Fængselsstraf overfor Masai-er, den straffer dem med Bøder. Paa denne Uformuenhed til at holde sig i Live under et Aag havde Masai-erne, ene mellem alle Landets indfødte Stammer, hævdet sig en Plads mellem det indvandrede Aristokrati.

Alle de vilde Rovfugle holdt deres brændende Øjne fæstet paa Landets egne stiltfærdige Gnavere. Somali-erne indtog en Særstilling her. De duer ikke til at tage Overkommandoen, de er saa lette at ophidse, og naar de er overladt til sig selv, spilder de Tid og Blod paa deres Stammestridigheder. Men de er stolte Næstkommanderende, og maaske overlod de arabiske Kapitalister mange farlige Foretagender til dem, mens de selv sad i Mombasa. Derfor er Somali-ernes Forhold til de Indfødte næsten nøjagtig det samme som Faarehundens til Faarene. De holdt et utrætteligt Øje med dem, de viste dem deres skarpe hvide Tænder. Kunde Faarene nu finde paa at dø, inden de naaede ned til Kysten? Kunde de løbe deres Vej? Somali-erne forstaar sig paa Penge og Penges Værdi, de har nok givet Afkald paa Mad og Søvn for at passe paa de store levende Værdier, som var dem betroet, og er mange Gange kommet tilbage fra deres Ekspeditioner som Skind og Ben.

De har endnu Vanen i Blodet. Da den spanske Syge kom til Farmen, var Farah selv en af de første, som fik den, og han var meget syg. Men han fulgte mig Farmen rundt, rystende af Feber, med hivende Aandedrag og Læber saa stive som Træ for at bringe Medicin til Squatterne og tvinge den i dem. Han havde ladet sig fortælle, at Petroleum skulde være god for Sygdommen, og han gjorde da store Indkøb af Petroleum til vore Folk. Hans lille Broder, Abdullai, som jeg dengang havde i Huset, fik ogsaa den spanske Syge i svær Grad og laa i tre til fire Dage mellem Liv og Død, Farah græmmede sig og sørgede over ham. Men alt dette var jo dog kun en Følelssag, og lutter Letfærdighed. Hans Pligt, hans Levebrød og Prestige var med Folkene paa Farmen, den døende Faarehund blev ved Faarene. Farah vidste ogsaa god Besked med alt, hvad der foregik i den indfødte Verden, skønt jeg ikke kan sige, hvor han vidste det fra, for med Undtagelse af enkelte af de Rigeste imellem dem havde han ikke Samkvem med Kikuyuer.

Faarene selv, det fredelige Folk, som ikke havde hverken Næb eller Kløer, kun ringe Styrke og ikke nogen Beskytter paa Jorden, de klarede sig i de gamle Dage gennem deres Skæbne, som de gør det nu, paa deres uendelige Evne til Resignation. De døde ikke under Aaget som Masai-

erne, og stormede ikke mod Skæbnen, som Somalierne gør, naar de tror sig krænkede eller bedragne af den. De var Venner med Gud i fjerne fremmede Lande, og i Lænker. De bevarede ogsaa en egen Selvfølelse i deres Forhold til de Folk, der gjorde dem Uret og forfulgte dem. De vidste jo, at det var paa dem deres Forfølgeres Fortjeneste og Anseelse beroede. De var i al deres Elendighed Midtpunktet i hele Jagten og Handelen, de var Varerne. Paa deres lange, blodige, tornefulde Veje havde de dybt nede i deres mørke stumme Hjerter til eget Brug lavet sig en stumpumpet Filosofi, og de havde ikke høje Tanker hverken om Prangerne eller om Faarehundene. »I har ikke Rist eller Ro Dag eller Nat,« sagde de, »I løber med den hede Tunge ud af Halsen og stønner, som om Ribbenene skulde sprænges paa jer. I ligger vaagne og paa Spring hele Natten, saa at jeres Øjne svider i Sollyset om Dagen. Alt sammen paa vor Konto. I er til for vor Skyld, og ikke vi for Eders.« Kikuyuerne paa Farmen kunde ogsaa ganske pludselig udvise en næbbet Opførsel overfor Farah, som et Lam der sætter i Hop foran Næsen paa Faarehunden for at faa den til at springe op og løbe.

Nu mødtes Farah og Kinanjui her, Faarehunden og den gamle Vædder. Farah stod ret op og ned i sin røde og blaa Turban, sorte, guldbroderede, arabiske Vest og lange arabiske Silkekjortel, saa dekorativ en Skikkelse, som man kunde finde i hele Verden. Kinanjui bredte sig paa sin Stenbænk, helt nøgen i den store Kappe af Abeskind, en gammel Indfødt, en Tørv af de afrikanske Højlandes egen Muld. De behandlede hinanden med stor gensidig Agtelse, men naar de ikke talte direkte sammen, lod de, ifølge en særlig Etikette, som om de ikke saa hinanden.

Det var let at forestille sig de to, for hundrede Aar siden, i Underhandlinger om en Sending Slaver, besværlige Medlemmer af Stammen, som Kinanjui var ved at skille sig af med. Farah vilde under de lange Forhandlinger ikke et Øjeblik have sluppet en Bagtanke om at slaa ned paa selve den gamle Høvding, som paa en fed Bid, og indbefatte ham i sin Vareforsendelse. Kinanjui vilde fra Minut til Minut uden at fejle have fulgt Farahs Tankegang og gennem hele Mødet vidst, at det var ham, der gav Situationen Vægt. Han vilde ogsaa have følt Vægten af sit eget tunge og bange Hjerte. For han var Hovedpersonen i Stykket, han var Varen.

Dette store Møde, som endeligt skulde afgøre Vaadeskuds-Sagen, begyndte ganske fredeligt. Farmens Folk var i løftet Stemning ved at se Kinanjui, de ældste af Squatterne stod op, kom hen og vekslede nogle

Bemærkninger med ham og gik saa tilbage og satte sig i Græsset. Et Par af de gamle Koner skreg en Hilsen til mig fra Udkanten af Tinget: »Jambo, Jerri.« Jerri er et Kikuyu-Pigenavn, Farmens gamle Koner talte mig med det og nogle af de smaa Børn anvendte det ogsaa, men hverken de unge Folk eller de gamle Mænd kaldte mig Jerri. Kaninu tog sin Plads i Forsamlingen, midt i sin store Familiekræds, som et Fugleskræmsel, der har faaet Liv, med glødende, vagtsomme Øjne. Wainaina og hans Moder kom ogsaa frem og stod lidt borte fra de andre Kikuyuer.

Jeg forklarede for Folket, langsomt og med al den Vægt jeg kunde lægge i mine Ord, at Sagen mellem Kaninu og Wainaina nu endelig var blevet afgjort, og Afgørelsen skrevet ned paa et Stykke Papir, og at Kinanjui var kommet over for at stadfæste den. Kaninu skulde give Wainaina en Ko med en Kviekalv, og dermed skulde Sagen være til Ende, for ingen Mennesker kunde længere holde den ud.

Kaninu og Wainaina var paa Forhaand blevet sat ind i denne Bestemmelse, og Kaninu havde faaet Besked paa at have Koen og Kalven parat. Wainainas Foretagender taalte jo ikke Dagens Lys, her saa han ud som en Muldvarp ovenover Jorden og ligesaa blød som den, man kunde ikke tro, at han kunde være farlig for enten Mennesker eller Dyr.

Da jeg havde læst Overenskomsten op, gav jeg Kaninu Ordre til at hente Koen frem. Kaninu stod op og svingede med Armene, mange Gange og med stor Kraft, til to af sine unge Sønner, som holdt paa Koen bag ved mine Folks Hytter. Ringen aabnede sig højtideligt, idet Koen og Kalven langsomt blev ført ind i den.

I samme Øjeblik skiftede Mødet Karakter, som naar et Tordenvejr kommer op over Horisonten og i vældig Hast stormer op til Zenith.

Der er intet i Verden, der for Kikuyuer har den samme Interesse og Betydning som en Ko med sin Kalv. Blodsudgydelse, Hekseri, Elskov, eller de hvide Mænds sælsomme Opfindelser, alt henvejres og forsvinder i Luerne fra deres Lidenskab for Kvæg, der er som en flammende Ildovn, og som lugter af Stenalderen, som naar man slaar Ild med en Flintesten.

Wainainas Moder brød øjeblikkelig ud i et langt Vræl og rystede en vindtør rynket Arm og Finger i Luften imod Koen. Wainaina faldt ind med hende, stammende og brudt i Stemmen, som om en anden talte gennem ham, og løftede sin Røst imod Himlen. Han vilde ikke tage imod denne Ko, for det var den ældste Ko i hele Kaninus Hjord, og den Kalv, som den nu fulgtes med, den blev uden Tvivl den sidste, som den nogensinde kom til at sætte i Verden.

Kaninus Parti raabte op imod Wainaina og afbrød ham ved i et rasende staccato at opregne Koens store Dyder og sjældne Egenskaber. Bag deres Ord følte man fortvivlet Bitterhed og Dødsforagt.

Hele Farmens Befolkning blev revet med. Ingen af dem havde Kraft til at forblive tavse, naar en Ko med sin Kalv var under Debat. Hvert eneste Menneske, som var tilstede ved Huset, gav sit Besyv med i Sagen. De gamle Mænd greb hinanden i Armen og stødte deres sidste astmatiske Aandedræt ud i Ros eller Fordømmelse af Koen. Deres gamle Kvinders skingrende Stemmer tog fat, hvor de slap, eller fulgte dem som i en Kanon. De unge Mænd spyttede dødelig krænkende Personligheder ud mod hinanden med dybe, ru Stemmer. I Løbet af to eller tre Minutter sydede og kogte hele den aabne Plads omkring mit Hus som en Heksegryde.

Jeg saa hen paa Farah, og han gav mig et Blik igen, men som en Mand i en Drøm. Jeg saa, at han var et Sværd halvvejs ude af Skeden, om et Øjeblik vilde han lyne til højre og venstre i Kampens Hede. For Somalierne er selv Kvægfolk og Kvæghandlere. Kaninu saa hen paa mig som en druknende Mand, der bliver revet bort af Strømmen. Jeg tog i stor Hast Koen i Øjesyn. Det var en graa Ko, med krumme Horn, og den stod taalmodig lige i Centrum af den Hvirvelstorm, som den havde fremkaldt. I det Øjeblik, da alle Fingre blev vildt rystede imod den, gav den sig til at slikke sin Kalv. Jeg syntes, at den, saa vidt jeg kunde se den mellem de stærkt bevægede, mørke Legemer, saa ud som en gammel Ko.

Tilslidst vendte jeg mit Blik mod Kinanjui. Jeg ved ikke, om han overhovedet havde set paa Koen. Medens jeg saa ham, bevægede han ikke Øjnene og blinkede ikke engang. Han sad ubevægelig, som en svær Blok, uden ringeste Følelse eller Forstand, der var blevet stillet op ad mit Hus. Han vendte Siden til den skrigende Forsamling, og da gik det op for mig, i hvor høj Grad Profilen er en Konges sande Ansigt. Det er en Neger-Egenskab saaledes i et Øjeblik at kunne forvandle sig til livløst Stof. Kinanjui kunde ikke have talt eller have rørt sig uden ved selve sin Bevægelse at puste til Flammerne omkring ham. Som det nu var, sad han ubevægelig paa dem og kvalte dem. Det var ikke enhver, som kunde have gjort det, men Kinanjui havde en Høvdings Sjæl.

Lidt efter lidt døde Raseriet hen. Mine Folk holdt op med at skrig og gav sig til at tale paa Hverdagsmanér. Tilslidst blev de stille en for en. Da Wainainas Moder troede at ingen saa paa hende, kravlede hun paa sine Stokke lidt nærmere op til Koen for at se nøjere paa den. Farah rettede sig og kom tilbage til Civilisationen, med Sved i Ansigtet.

Da alt var roligt, lod vi Parterne i Sagen komme hen til Stenbordet, dyppe deres Tømmelfingre i Vognsmørelse og stemple det afgørende Dokument med Mærket deraf. Wainaina vilde meget nødig til det, han peb og klynkede, da han berørte Papiret med Fingeren, som om det brændte ham.

Overenskomsten lød som følger:

Denne Overenskomst blev afsluttet paa Ngong idag den 26de September mellem Wainaina wa Bemu og Kaninu wa Mutturri. Høvdingen Kinanjui er her og ser det hele.

Overenskomsten stadfæster, at Kaninu skal betale Wainaina en Ko og en Kviekalv. Denne Ko og Kviekalv skal overgives til Wainainas Søn, Wanyangerri, som ifjor den 19. December blev saaret af en Bøsse som blev afskudt af Kaninus Søn, Kabero. Koen og Kviekalven skal være Wanyangerris egen Ejendom.

Med Overdragelsen af denne Ko og denne Kviekalv skal hele denne Sag være afgjort. Intet Menneske maa herefter nævne den eller begynde paa at tale om den.

Ngong, den 26. September.

Wainainas Mærke.

Kaninus Mærke.

Jeg var her og hørte dette Papir blive læst op.

Høvdingen Kinanjuis Mærke.

Koen og Kviekalven blev givet til Wainaina i min Nærværelse.

Baronesse Blixen.

III. Gæster paa Farmen

I. De store Danse

Vi havde mange Gæster paa Farmen. Mellem Nybyggere i ensomme Egne bliver Gæstfrihed en Livsformødenhed, ikke alene for de Vejfarende men for de Bosiddende. En Gæst er der altid velkommen, han ved jo Nyt, og enten det er godt eller daarligt er det Brød for Sjælen for Folk, der lever en ensformig Tilværelse i afsides Huse. En Ven, som kommer paa Besøg, er et himmelsk Sendebud og bringer selve Panem Angelorum med sig.

Naar Denys Finch-Hatton kom tilbage fra en af sine lange Jagtekspeditioner, var han saa udgaaet paa Samtale og Diskussion og fandt mig paa Farmen saa længselsfuld efter de samme Ting, at vi blev siddende ved Middagsbordet til langt ud paa Natten og talte. Vi løb i en Fart over alle de Emner, vi kunde finde, og lo ad dem, for vi saa, at vi endnu mestrede dem. Hvide Folk, der lever længe alene sammen med Indfødte, vænner sig til at sige ligeud hvad de tænker, fordi der ikke er nogen Grund for dem til at forstille sig, og de beholder denne Vane, naar de igen taler med Folk af deres egen Race. Ved saadanne Lejligheder tænkte Denys og jeg os, at de vilde Masaier, som laa i deres Manyattaer ved Foden af Bjergene, maatte se mit Hus lyse, som om der var Ild i det, saadan som Vingaardsbønderne i Umbrien saa det Hus lyse, hvori den hellige Frants og Sct. Clara talte sammen om Teologi.

De største Selskaber, vi gav paa Farmen, var Ngomaerne, de Indfødtes Danse. Til de rigtig store Ngomaer kom Kikuyuerne langvejs fra, og vi kunde have op til femten Hundrede Gæster. Den Beværtning, som Huset bød paa, var dog i sig selv meget beskeden. Vi uddelte Snus til de gamle skaldede Kællinger, *Moranerne's* og *Nditoerne's* de dansende unge Mænds og Pigers Mødre og Bedstemødre, og ved de Lejligheder, hvor der kom Børn med til Dansen, fik de Sukker, som blev tilmaalt dem af Kamante i en Træske. Nogle Gange skrev jeg ogsaa til Politimesteren i Dagoretti og fik paa mine Squatteres Vegne hans Tilladelse

til at brygge *Temhu*, en rædsom Drik, der bliver brændt af Sukkerrør. Men de Udøvende selv, de utrættelige unge Dansere, fik ingenting og behøvede det heller ikke. De bragte Festen med sig, de var uimodtagelige for ydre Indtryk og helt optagne af hvad de havde i sig selv. Det eneste, de forlangte af Omverdenen, var en jævn Plads at danse paa. Der var gode Dansepladser omkring mit Hus, Plænerne strakte sig vandret ud under Træerne, og den aabne Plads i Skoven mellem mine Folks Hytter var blevet planeret, da Huset blev bygget. Derfor stod Farmen højt i Anseelse mellem de unge Kikuyuer, og det var en stor Begivenhed paa Egnen, naar vi sendte Indbydelse ud til et Bal.

De store Ngomaer faldt i to Hold, nogle af dem foregik om Dagen og andre ved Nattetid.

Til Eftermiddagsdansene behøvedes der god Plads, for til dem kom der tidt lige saa mange Tilskuere som Dansere, og der blev derfor altid danset paa Plænen foran Huset. Ved disse Ngomaer staar og gaar de Dansende, eller løber, i en Ring eller i flere mindre Ringe. Der springer de Gang paa Gang lige op i Luften med Hovederne med de vældige Hovedprydelser slynget bagud, eller de kaster sig i Takt langt frem paa den ene Fod og tilbage paa den anden, og de dygtigste af de unge Mænd, de virkelige Solodansere, styrter sig ud i Midten af Ringen og viser der deres Færdighed med store Spring og Kast og særegne kunstige Sving med deres lange Spyd. Der stod Mærker af Dansene paa Plænen, større og mindre brune, tørre Trylleringe, som om Græsset her var svedet af, og de fortog sig kun ganske langsomt.

De store Ngomaer om Dagen lignede mere Markeder end egentlige Baller. Her strømmede Skarer af Tilskuere til, som slog sig ned under Træerne, de havde det hyggeligt sammen og saa paa Dansen. Naar Rygtet om en Ngoma var naaet langt omkring, hændte det, at de letlevende indfødte Damer fra Nairobi umagede sig ud paa Farmen, *Malayaerne* hedder de paa Swaheli, med et smuktklingende Ord. De ankom stands-mæssigt i Ali Khans, den indiske Vognmands, Muldyrvogne, var svøbt i stormønstrede Stykker Bomuldstøj og lignede brogede Blomster, naar de satte sig her og der i Græsset. De anstændige Piger paa Farmen, der var klædt paa som deres Mødre og Oldemødre i Draperier af garvet Skind, fint gnedet ind i Olie, stillede sig lige op ad dem og diskuterede imellem sig aabent deres Paaklædning og Manérer, og de unge Skønheder fra Byen sad aldeles uanfægtet med Benene overkors, som Dukker af mørkt Træ med mørke Glasøjne, og røg paa smaa Cigarer.

Store Sværme af vilde Børn styrtede fra den ene Ring til den anden for at lære og efterligne. De dannede ogsaa deres egne Danse-Ringe i Udkanten af Plænen, hvor de ikke var i Vejen for de Voksne, og hoppede her i timevis lige ret op i Luften efter de bedste Mønstre.

Naar de unge Kikuyuer gik til Dans, gned de sig ind med en Slags lys Rødkridt, som de blandede op med Olie, og som var en efterspurgt Vare paa de indfødte Markeder. Det gav dem et ejendommeligt blondt Udseende. Denne særlige Farve hørte ikke hjemme hverken i Dyreriget eller Planteriget, i den tog de unge Folk sig ud som en Slags levende Forsteninger, Skulpturer hugget ud i de røde Klipper. Pigerne smurte deres smaa Skorter og Kapper ind ligesom Kroppen, saa at det hele blev eet, og de lignede draperede Statuer, hvor Foldekastet var modelleret af en stor Kunstner. Til Ngomaerne var de unge Mænd nøgne. Men de gjorde ved den Lejlighed meget ud af deres Haar, de lagde Kridtet tykt paa deres svære Manker, trak Haaret ud i lange Piske omvundne med Læderremme, og knejste højt med deres Kalkstenshoveder. De sidste Aar jeg boede i Afrika, forbød Regeringen de Indfødte at kridte Hovedet. Denne særlige Pynt var af storartet Virkning baade hos Ynglinge og Piger, og der er ikke nogen høje europæiske Ordener eller Diamantsmykker, der i mere slaaende Grad giver Bæreren Præg af Gala. Naar man i det fjerne i Landskabet fik Øje paa en Gruppe rødkridtede Kikuyuer paa Vandring, vidste man, at der foregik store Ting i Nærheden, og følte selve Luften dirre af Festivitas.

En Dans i det Frie om Dagen har malerisk set en Svaghed i sin Ube-grænsethed. Skuepladsen er for stor, hvor begynder den og hvor ender den? Selvom de enkelte Danseres Skikkelser er malede og rødkridtede, vajer i Luften bagud fra Hovedet med hele Bagpartiet af en Struds, og har Hælene beslaaet med store, strittende Sporer af Abeskind, kan de dog ikke undgaa at virke spredt og uroligt, og ganske smaa, under de høje Træer. Tilskuernes Blik flakker fra det ene Hjørne af Festpladsen til det andet og kan ikke samle de store og mindre Ringe af Dansende, de forskellige Grupper af Gamle eller Flokke af Børn, der krydser Scenen. Det hele ligner de gamle Slagbilleder, som er tegnet fra et Højdedrag, og hvori Kavaleriet rykker frem fra den ene Side, mens Artilleriet tager Stilling i den anden og enkelte Rytterordonnanser galoperer diagonalt tværs over Slagmarken.

Ved disse Ngomaer om Dagen var der et øredøvende Spektakel. Fløjterne og Trommerne druknede af og til helt i den Larm, som Forsamlingen selv gjorde. De dansende unge Piger udstødte et traditionelt

himmelhøjt, langtrukket, bævende Skrig, naar en Moran i Ringens Midte særlig udmærkede sig. Fra de gamle i Græsset kom der en uafbrudt Strøm af Smaasnakken. Det var en Glæde at se to gamle Kikuyu-kællinger feste med en Kalabasse imellem sig og fordybe sig i Minder fra den Tid, da de selv havde spillet en Rolle i Ringen. Deres Ansigter lyste og straaede mere og mere i Løbet af Eftermiddagen, efterhaanden som Solen sank, og Forsyningen af Tembu i Kalabassen ogsaa. Hvis saa de gamle Ægtemænd kom hen og sluttede sig til dem, kunde det ske, at en af Konerne i salig Erindring om sin Ungdom med Besvær stablede sig paa Benene, slog med Armene og løb et Par Skridt frem paa den rigtige Ndito-Manér, ubemærket af Forsamlingen, men begejstret applauderet af sine jævnaldrende.

Men med Nat-Ngomaerne var det Alvor.

De blev kun danset om Efteraaret, naar Majsene var høstet, og under Fuldmaanen. Jeg ved ikke, om de nogensinde har haft en religiøs Betydning, men der var et helligt og hemmelighedsfuldt Element i de Dansendes Holdning, som kunde tyde paa det. De samme Danse er maaske blevet danset i Afrika, efter Høsten, i Tusind Aar.

Der var enkelte af de Danse, som blev danset om Natten, og som nød særlig høj Anseelse mellem Kikuyuerne selv, som faldt de hvide Nybyggere for Brystet som uanstændige, de følte sig endogsaa kaldet til at faa dem forbudt ved Lov. Engang da jeg kom lige hjem fra et Besøg i Europa, fandt jeg Stemningen paa Farmen meget trykket; femogtyve af mine unge Mænd var blevet angivet af min Bestyrer og sat i Fængsel, netop medens Kaffeplukningen stod paa, fordi de havde danset de forbudte Danse. Da jeg udspurgte min Bestyrer, forklarede han mig, at hans Kone umuligt kunde finde sig i Synet af den Dans. Jeg tog den ældste af mine Squattere for mig og spurgte dem, hvor de kunde finde paa at danse paa denne Maade ved min Bestyrers Hus, men de forklarede mig alvorligt, at Ngomaen jo var blevet afholdt ved Karthegus Landsby, som var seks eller syv Kilometer derfra. Jeg maatte da tage ind til Nairobi og tale om Sagen med vor District-Commissioner, som meget forstandigt lod alle Misdæderne slippe ud og tage tilbage til Farmen for at plukke Kaffe.

De natlige Danse var storartede at se paa. Her var man ikke i Tvivl om Skuepladsens Begrænsning, den blev skabt af Ilden og strakte sig saa langt, som Skæret fra Baalene naaede. Ilden var i det hele taget det centrale i Ngomaen. Den var egentlig ikke nødvendig for Belysningens

Skyld, for Maaneskinnet i de afrikanske Højlande er straalende klart og hvidt, den var her for at skabe en scenisk Virkning. Den gjorde Dansepladsen til et Rum, og alle de urolige Farver og Bevægelser til en Enhed.

De indfødte overdriver næsten aldrig en Effekt. De brugte ikke mere Ild, end der behøvedes til deres Formaal, og de tændte ikke store flammende Baal. Brændet til Baalene blev Dagen inden Ngomaen baaret hen paa Dansepladsen af Farmens unge Kvinder, der regnede sig for Værtinder ved Festen, og det blev her stablet højt op i Midten af Danse-Ringen. De gamle Kællinger, som bærede Ballet med deres Nærværelse, sad om Aftenen omkring denne Stabel i Midten, eller kravlede op paa den, og herfra blev der i Nattens Løb baaret Brændsel til den Række smaa Baal, der laa udenom som en hel Kreds af Stjerner. Og udenfor Baalene dansede, løb og sprang de unge Mænd og Pigerne med den natlige Skov som Baggrund. Skuepladsen maatte være nogenlunde stor, ellers vilde Heden og Røgen svide i de gamle Tilskueres Øjne, men den var dog alligevel et begrænset Omraade, et stort Hus til Brug for alle i det.

De Indfødte har ikke nogen Sans for Kontraster, Navlestrengen mellem dem og Naturen er ikke helt overklippet. De holdt kun deres Ngomaer ved Fuldmaane. Naar Maanen gjorde sit bedste, gjorde de deres, naar hele Verden laa badet i det mægtige Lys fra Himmelen, føjede de selv deres lille, rødglødende Gnist til den store Belysning over Afrika.

Gæsterne ankom i smaa Grupper, sommetider to eller tre ad Gangen, sommetider tolv eller femten. Det var Venner, som var mødtes efter Aftale, eller havde sluttet sig sammen paa Vejen. Mange af de Dansende var gaaet femogtyve Kilometer for at komme med til Ngomaen. Naar de saaledes vandrede mange sammen, bragte de Trommer og Fløjter med sig, saa at om Natten, naar der var en stor Dans et Sted, alle Veje og Stier tonede og genlød med Musik og Klingklang op mod Maanen. Ved Indgangen til Danse-Ringen standsede de overstadige Vandrende beskedent op, og ventede paa at Ringen skulde aabnes for dem. Under tiden, hvis de kom meget langvejs fra, eller hvis de var Sønnér af de store Høvdinge i Nærheden, blev de modtaget af en af de gamle Squattere, af et Par Stykker af vore fremragende unge Dansere paa Farmen, eller af selve Ballets Ordensmarchaller.

Ngomaens Ordensmarchaller var unge Mænd fra Farmen ligesom de andre, men de havde den Opgave at overholde Dansens Ceremoniel, og de gjorde det mest mulige ud af deres Embede. Inden Dansen be-

gyndte, spankede de op og ned foran de andre unge Folk, med rynkede Bryn og alvorlige Ansigter. Efterhaanden som Dansen blev livligere, løb de fra den ene Side af Ringen til den anden for at se efter at alt gik som det skulde. De var virkningsfuldt bevæbnede, med Bundter af lange Stokke, hvis ene Ende de glødede ved bestandig at dyppe dem ind i Baalene. De holdt skarpt Øje med de Dansende, og saa snart som de opdagede, at der foregik noget usømmeligt, var de over Synderen som et Uvejr; med et frygteligt Ansigt og en rasende Snerren slyngede de hele Bundtet af Stokke med den glødende Ende forrest lige ind imod ham. Ofret krummede sig sammen, naar han blev ramt, men gav ikke en Lyd fra sig. Maaske var et saadant Brandsaar fra en Ngoma ikke noget vanærende Ar.

I en af Dansene stod de unge Piger ærbart paa de unge Krigeres Fødder, med Armene om deres Liv, medens Ynglingene holdt en Arm udstrakt paa hver Side af Pigens Hoved og Hænderne fast om deres Spyd, som de fra Tid til anden løftede og saa stødte i Jorden af al Kraft. Det gav et smukt Indtryk af, at Stammens unge Kvinder havde søgt Tilflugt i dens unge Mænds Arme imod en eller anden stor Fare, og at Mændene holdt Vagt over dem og beskyttede dem, selv mod Slinger eller andet Kryb, ved at lade dem staa paa deres egne Fødder. Efterhaanden som Dansen fortsattes i timevis, fik de Dansende et Udtryk af himmelsk Lyksalighed, som om de virkelig alle var rede til at dø for hverandre.

Der var en anden Dans, hvori Danserne løb ud og ind mellem Baalene, og en Solodanser foran dem alle gjorde mægtige Hop, Spring og Snoninger, og hvori Spyddene blev kraftigt svunget. Jeg tror, at denne Dans var bygget over en Løvejagt.

Ved de natlige Ngomaer havde de Sangere til at synge for sig foruden Fløjtespillerne og Trommeslagerne. Nogle af disse Sangere var berømte over hele Landet og blev tilkaldt langvejs fra. Deres Kunst var mere rytmisk Recitation end egentlig Sang. De improviserede deres Ballader paa Stedet, og de Dansendes hurtige, opmærksomme Kor faldt da ind med Omkvædet. Det var meget smukt i Natteluften at høre den enlige blide Røst hæve sig og de mange Stemmer følge med i regelmæssige Gentagelser. Men efterhaanden som Sangen blev fortsat hele Natten, og Trommerne for Virkningens Skyld fulgte med fra Tid til anden, blev det baade grænseløst ensformigt og mærkelig oprivende at høre paa, som om man ikke kunde holde ud, hverken at det blev fortsat et Øjeblik længere, eller at det nogensinde skulde holde op.

Min Tids berømteste Sanger kom fra Dagoretti. Han havde en stærk klar Stemme, og var selv en stor Danser. Naar han sang, gik eller løb han rundt inde i Danse-Ringen med lange, glidende Fjed, halvt knælende ved hvert Skridt han tog. Han holdt den ene Haand fladt op for Mundvigen, velsagtens for Lydvirkningens Skyld, men det tog sig ud, som om en stor farlig Hemmelighed blev betroet Forsamlingen. Det var som om selve det afrikanske Ekko her var sprunget ud af Skoven, lige ind i Dansen. Han beherskede Tilhørerkredsens Sjæleliv og kunde sætte dem i en lykkelig eller krigerisk Sindsstemning som han selv vilde, eller faa dem til at skoggerle. En af hans Sange var en vild Krigssang. Meningen var, saavidt jeg forstod, at Sangeren løb fra Landsby til Landsby for at kalde hele Stammen sammen til Kamp, og beskrev Blodbadet og Plyndringen for dem. For hundrede Aar siden vilde det have faaet Blodet til at stivne i hvide Nybyggeres Aarer. Men i Almindelighed var han ikke saa frygtindgydende.

En Nat sang han tre Sange, som jeg fik Kamante til at oversætte for mig. Den første var en fri Fantasi, man tænkte sig, at alle de Dansende fik fat i et Skib og sejlede til Volaiia. Den anden Sang, forklarede Kamante mig, var en Hyldest til de gamle Kikuyu-Kvinder, Sangernes og de Dansendes Mødre og Bedstemødre. Denne Sang var lang og var virkelig yndig at høre paa. Den maa have indeholdt en Beskrivelse af den Visdom og Kærlighed, der fandtes hos de gamle tandløse og skaldede Kællinger, som sad midt paa Pladsen ved den store Stabel Kvas, og de lyttede med stor Tilfredshed til Sangen og nikkede og smaskede til. Den tredie Sang var meget rap i Rytmen med et kort, vildt Omkvæd, den frembragte lige med det samme saa voldsom Lystighed og Latter, og saa høje Raab fra alle Tilhørerne, at Sangeren maatte hæve sin klare, gennemtrængende Stemme for at kunne blive hørt, og han lo selv, mens han sang. De gamle Koner, der nu var kommet i godt Humør ved at blive saa kraftigt smigrede, klaskede sig paa Laarene og slog store glade Gab op. Kamante vilde nødig til at oversætte den for mig. Han sagde tvært, at det var noget Vrøvl og gav mig den kun i en meget knap Forkortelse. Sangens Idé var enkel. Efter en Pestepidemi havde Regeringen udlovet en Belønning for hver død Rotte, der blev indleveret paa Politikontorerne. Sangen beskrev nu, hvordan Rotterne, da de blev forfulgt alle Vegne, søgte Tilflugt i Sengen hos Stammens gamle og unge Kvinder, og hvad der hændte dem der. Den maa have været vittig i sine Detailler, som jeg ikke fik med, – Kamante selv, der meget mod sin Vilje gengav den, kunde til Tider ikke undertrykke et surt Smil.

Ved en af Nat-Ngomaerne hændte der en dramatisk Begivenhed.

Det var en Aftenfest til Ære for mig, kort før jeg rejste paa Besøg til Europa. Aaret havde været godt, og Festen var i stor Stil, der var over Tusind Kikuyuer til Stede. Dansen havde gaaet for sig i et Par Timer, og da jeg kom ud for at se paa den endnu engang, inden jeg gik i Seng, blev der sat en Stol frem til mig med Ryggen mod en af Folkenes Hytter, og nogle af de gamle Squattere kom op og underholdt mig.

Med eet gik der en voldsom Bevægelse gennem de dansendes Ring, en dyb Hvisken af Overraskelse og Frygt, som lignede Vinden, naar den blæste gennem en Majsmark. Dansen sagtnede af og gik ganske langsomt, men endnu standsede den ikke helt. Jeg spurgte en af de gamle Mænd, hvad der var i Vejen. Han svarede straks, men med sagte Stemme: »*Masai na kudja* – Masaierne kommer«.

Nyheden maa være blevet bragt af en Løber, for det varede noget, inden der skete mere, og Kikuyuerne har vel sendt Bud tilbage, at de vilde tage imod deres fremmede Gæster. Det var imod Loven, at Masaierne kom til en Kikuyu-Ngoma; det havde før i Tiden afstedkommet altfor mange Uroligheder. Mine Husfolk kom og stillede sig bag min Stol, alle vendte Ansigterne mod Indgangen til Dansepladsen. Da Masaierne kom ind, standsede Dansen straks.

Der var tolv unge Masai-Krigere, som kom vandrende ind, og da de havde taget nogle faa Skridt ind i Ringen, standsede de, stod stive og tavse og saa hverken til højre eller venstre, de blinkede lidt imod Baa-lene. Naar undtages deres Vaaben og Smykker og deres pragtfulde Hovedprydelser var de nøgne, en af dem havde den Løveskindshjelm, eller Glorie, paa, som Moranerne gaar med i Krig. Deres Ben var malet med en bred, rød Stribe lodret fra Knæet til Foden, saa det saa ud som om Blodet flød fra et Saar i Knæet. De stod ret op og ned med stive Ben og Hovederne kastet tilbage, dødsens hovmodige og alvorlige. De var paa en Gang baade Sejrherrer og Fanger. Man forstod, at det var imod deres Vilje, at de var kommet til Dansen, de dumpe Trommeslag havde lydt tværs over Floden, et langt Stykke ind i Reservatet, var blevet ved og var blevet ved, og havde vakt Uro i de unge Krigeres Hjerter. Tolv af dem havde ikke kunnet staa imod deres Kalden.

Kikuyuerne var ogsaa i voldsom Bevægelse, men de førte sig dog smukt overfor deres Gæster. Farmens Hoveddanser bød Masaierne velkommen i Ringen, de indtog deres Pladser her meget stolte og i dyb Tavshed, og Dansen begyndte igen. Den var alligevel helt anderledes, end den havde været før, der var store Begivenheder i Luften. Trom-

merne lød stærkere og stærkere, og Rytmen blev hurtigere. Hvis Ngo-maen nu var blevet fortsat, vilde vi have faaet store Bedrifter at se, naar Kikuyuer og Masaier skulde have vist sig for hinanden som Dansere. Men saadan gik det ikke, for der er nogle Ting, som ikke kan lade sig gennemføre, selv om alle Parter har den bedste Vilje.

Hvad der nøjagtig skete, ved jeg ikke. Pludselig svajede Ringen og blev brudt. Der var En, der skreg. I nogle Sekunder trængtes en tæt Masse af Mennesker paa Pladsen foran mig, jeg hørte Lyden af hurtige Slag og af Legemer som faldt til Jorden, og over vore Hoveder bølgede det med Spyd i Nattelufte. Alle stod op, de højt priste gamle Kvinder i Midten af Ringen kravlede med Besvær op paa Brændestablen for at følge med i, hvad der foregik.

Da Bevægelsen havde lagt sig, og den vilde Trængsel var blevet noget spredt, saa jeg, at jeg var Midtpunktet for en stor Skare Folk, der stod spændt og angst og lod en lille Plads aaben omkring mig. To af de gamle Squattere kom hen til mig og forklarede mig meget sagte og modvillig, hvad der var sket, det Brud paa Lov og Orden, som Masaierne havde begaaet og den øjeblikkelige Situation. En Masai og tre Kikuyuer var haardt saaret, »hugget i Stykker« sagde de gamle Mænd. Men vilde jeg nu ikke, fortsatte de alvorligt, sy dem sammen igen? Hvis ikke fik de alle stort Besvær med Regeringen. Jeg spurgte den gamle Mand, hvad de Kæmpende vel havde faaet hugget af. »Hovedet,« svarede han stolt, med de Indfødtes Trang til at gøre det mest mulige ud af en Katastrofe. Mens jeg besindede mig paa, hvad jeg skulde gøre, kom Kamante tværs over Pladsen med en Stoppenaal trædt med en lang Traad i den ene Haand og mit Fingerbøl i den anden. Jeg stod endnu og tænkte mig om, og i dette Øjeblik traadte Ereri frem. Han havde været i Fængsel i syv Aar og havde der lært Skræderi. Han maa have været glad ved at faa en Lejlighed til at holde sig i Øvelsen og til at vise sin Færdighed, han tilbød nu at tage sig af Sagen og at sy de Saarede sammen, og Interessen samlede sig straks om ham. Han syede virkelig de Saarede sammen, og de kom sig under hans Behandling. Senere talte han gerne om sin Bedrift. Men Kamante fortalte mig i Fortrolighed, at Hovederne havde ikke været helt af.

Da Masaiernes Nærværelse ved Dansen havde været imod Loven, maatte vi i nogle Uger holde den saarede Masai skjult i en Hytte, som ellers stod til Brug for mine hvide Gæsters Tjenere. Her kom han sig igen, og herfra gik han tilsidst bort, uden et Ord til Tak til Ereri. Det falder nok en Masai haardt at blive saaret, og kureret, af en Kikuyu.

Da jeg hen mod Slutningen af Natten igen gik ud for at høre til de Saarede, saa jeg, at Baalene endnu brændte i den graa Morgenluft. Nogle unge Kikuyuer bevægede sig i stor Fart imellem dem. De løb og sprang og stak lange Stokke ind i Gløderne, altsammen under Ledelse af en meget gammel Squatterkvinde, Wainainas Moder. De var ved at lave et Trylleri, som skulde forhindre Masaierne i at have Held i Kærlighed hos de unge Kikuyupiger.

II. En Gæst fra Asien

NGOMAERNE var traditionelle selskabelige Funktioner paa Farmen. I Tidens Løb var det de første Danseres Brødre og Søstre, der nu kom til Dansepladsen, og senere blev det deres Sønner og Døtre.

Men vi fik ogsaa Besøg fra fjerne Lande. Monsunen blæser fra Bombay, vise og erfarne gamle Mænd gik ombord i Skibe, sejlede over Havet og kom paa Besøg paa Farmen.

Der boede i Nairobi en stor, indisk Tømmerhandler, som hed Choleim Hussein, og som jeg havde gjort Forretninger med, da jeg først ryddede Land paa Farmen. Han var ivrig Muhamedaner og Ven med Farah. En Dag kom han og bad om Tilladelse til at tage en Ypperstepræst fra Indien med sig ud paa Besøg hos mig. Ypperstepræsten kom nu snart den lange Vej over Havet, fortalte Choleim Hussein mig, for at inspicere sine Menigheder i Mombasa og Nairobi. Menighederne vilde da gerne underholde ham paa sømmelig Maade, og efter at de havde brudt deres Hoveder, havde de ikke kunnet finde paa noget bedre end at køre ham ud og se Farmen. Vilde jeg tage imod ham? Da jeg sagde, at han skulde være velkommen, forklarede Choleim Hussein mig, at den gamle Mands Rang var saa høj og hans Gudfrygtighed saa stor, at han ikke kunde spise noget, der var tilberedt i Gryder, som nogensinde havde været brugt af Vantro. Men jeg behøvede ikke at bekymre mig om det, tilføjede han hurtigt. Den muhamedanske Menighed i Nairobi vilde tilberede hele Maaltidet og sende det ud i god Tid med en Muldyrvogn, hvis jeg kun vilde gaa med til at lade Ypperstepræsten indtage det i mit Hus. Et Øjeblik efter tog Choleim Hussein Sagen op igen med noget Besvær, der var endnu en Ting, han gerne vilde sige mig, kun een. Hvor Ypperstepræsten kom hen, var det Skik og Brug, at han fik en Gave overrakt, og i et Hus som mit kunde det ikke være mindre end hundrede Rupees. Men det skulde jeg heller ikke bryde mig om,

skyndte han sig at forklare, Pengene var blevet indsamlet mellem Muhamedanere i Nairobi, de vilde kun bede mig overrække Præsten dem. Men vilde Ypperstepræsten ikke tro, spurgte jeg, at det var en Gave fra mig personlig? Om dette Forhold kunde jeg ikke faa nogen virkelig Forklaring ud af Choleim Hussein. Der er Tider, da de mørke Folk ikke kan gøre sig forstaaelige for os, om det saa gjaldt deres Liv. Først nægtede jeg at spille den Rolle, som den muhamedanske Menighed i Nairobi havde tiltænkt mig, men da jeg saa det dybt skuffede Udtryk i Choleim Husseins og Farahs Ansigter, der et Øjeblik forinden havde lyst af Haab, gav jeg Afkald paa min Stolthed og tænkte, at Ypperstepræsten jo kunde tro, hvad han vilde.

Den Dag, da Gæsten skulde komme, havde jeg glemt hele Sagen og var gaaet ud i Marken for at prøve min nye Traktor. Titi, Kamantes lille Broder, blev sendt ud efter mig, Traktoren larmede saa voldsomt, at jeg ikke kunde høre, hvad han havde at sige, og den var saa vanskelig at sætte i Gang, naar den engang var standset, at jeg ikke turde stoppe den. Titi løb ved Siden af Maskinen over hele Marken som en lille gal Hund, han stønnede og gispede i den løse Jord og den lange, tykke Støvskey, indtil vi kom til Enden af Marken og stoppede op. »Præsterne er kommet,« raabte han over til mig. »Hvad for Præster?« raabte jeg tilbage. Alle Præsterne forklarede han mig stolt. De var kommet i fire Vogne, seks i hver. Jeg gik nu med Titi tilbage til Huset, og da vi kom i Nærheden af det, fik jeg Øje paa en Sværm hvidklædte Skikkelser, der var spredt over Plænen, som om en Flok store, hvide Fugle havde slaaet sig ned rundt om Huset, eller som om en Skare Engle var steget ned paa Farmen. Det maa have været et helt Kirkeraad, som var blevet sendt over fra Indien for at opretholde Rettroenheden i Afrika. Men man kunde ikke tage Fejl af Ypperstepræstens Skikkelse, da han kom hen imod mig, ledsaget af to underordnede Præster og, i ærbødig Afstand, af Choleim Hussein. Præsten var en meget lille gammel Mand med et fint og ædelt Ansigt, som skaaret i ældgammelt Elfenben. Følget sluttede tæt op omkring vort Møde og trak sig derpaa noget tilbage. Man ventede, at jeg skulde underholde Gæsten alene.

Vi kunde ikke tale sammen, for han forstod hverken Engelsk eller Swaheli, og jeg kendte ikke hans Sprog, vi udtrykte vor gensidige Højsagtelse ved Pantomime. Jeg kunde se at man allerede havde vist Huset frem for ham, alt hvad det ejede af Sølvtøj var sat frem paa Bordene, og det var dekoreret med en Mængde Blomster paa indisk Manér. Jeg gik saa med den gamle Ypperstepræst om mod Vest og satte mig med ham

paa Stenbænken, og under Tilskuernes aandeløse Opmærksomhed overrakte jeg ham der hans hundrede Rupees, som var indsvøbt i et grønt Tørklæde, der tilhørte Choleim Hussein.

Jeg var paa en Maade forudindtaget imod den gamle Præst, fordi han var blevet omtalt for mig som saa overdrevent pertentlig. Da jeg nu saa ham der, saa gammel og lille, faldt det mig et Øjeblik ind, at Situationen maaske kunde være trykkende for ham selv. Men medens vi sad sammen i Eftermiddagssolen, uden at gøre noget Forsøg paa at føre en Samtale, og kun i al Fordragelighed holdt hinanden ved Selskab, slog det mig, at der nok ikke var noget i Verden, der vilde kunne bringe ham ud af Ligevægt. Han gjorde et mærkeligt Indtryk af at være paa særlig Maade i Sikkerhed, og fuldkommen tryg og ubekymret. Han havde et fint, høfligt Væsen og smilede og nikkede hemmelighedsfuldt, naar jeg viste mod Bjergene og de høje Træer, som om han var interesseret i alt, hvad han saa, og paa samme Tid var ude af Stand til at blive overrasket af nogetsomhelst. Jeg gad vidst, tænkte jeg, om denne gennemførte Sorgløshed skyldes en fuldkommen Uvidenhed om Verdens Ondskab, eller et dybt Kendskab til den og Forstaaelse af den. For det maa til syvende og sidst blive det samme, om der ikke eksisterer Giftslanger i Verden, eller om man ved bestandig stærkere Indsprøjtninger af Gift-doser har naaet at blive immun overfor deres Gift. Den gamle Mand havde det samme rolige Ansigt som et ganske lille Barn, der endnu ikke har lært at tale, det er interesseret i alt, og intet kan overraske det. Jeg kunde for den Sags Skyld lige saa godt have siddet et Par Timer paa Stenbænken sammen med et Svøbelsesbarn, et dejligt, fornemt Barn, selve Jesusbarnet fra en gammel Mesters Billede, ganske stille set paa det og af og til have rørt en aandelig Vugges Gænge. Gamle Verdensdamer, der har set og gennemlevet alt, har tidt det samme Ansigtsudtryk. Det er ikke noget maskulint Udtryk, det passer bedst sammen med en Kjole eller et Svøb, og det stod ogsaa meget godt til min gamle Gæsts dejlige hvide Kashmirs Kjortel. Hos Mennesker i Mandfolkedragt har jeg kun set det mellem talentfulde Klovner i Cirkus.

Ypperstepræsten var træt og vilde helst blive siddende stille, medens Choleim Hussein tog de andre Præster ned til Floden, for at de skulde se Møllen. Den fuglelette gamle Mand interesserede sig for Fugle. Jeg havde den Gang en tam Stork, der holdt til oppe ved Huset, og en Flok Gæs, hvoraf ingen nogensinde blev slagtet, men som gik omkring paa Plænen, for at min Park skulde ligne Danmark. Den indiske Præst viste megen Interesse for dem og ved at pege mod de forskellige Verdens-

hjørner prøvede han at finde ud af, hvor de kom fra. Mine Hunde gik ogsaa omkring paa Plænen, som om det tusindaarige Rige i Sandhed var indtraadt. Jeg havde troet, at Farah og Choleim Hussein vilde have forlangt at faa dem lukket inde i Hundegaarden. Choleim Hussein var som en sand from Muhamedaner ellers altid dødsens angst for dem, naar han kom ud til Farmen i Forretninger. Men de gik nu imellem de hvidklædte Præster som et Billede af Løven, der vandrer Side om Side med Lammene. Det var de Hunde, der efter Ismails Mening kunde kende Forskel paa Muhamedanere og Folk af andre Religioner.

For Ypperstepræsten tog Afsked, gav han mig en Ring med en Perle i til Erindring om sit Besøg. Jeg tænkte da, at jeg ogsaa gerne vilde give ham noget til Erindring, udover Choleim Husseins Penge, saa jeg sendte Farah ned til Magasinet for at hente mig Skindet af en Løve op, der nogen Tid forinden var blevet skudt paa Farmen. Den gamle Mand tog om en af de store Kløer, og med klare aarvaagne Øjne prøvede han imod sin fine, voksagtige Kind, hvor skarp den vel kunde være.

Da han var rejst igen, tænkte jeg over, om han mon nu i sit magre, ædle Hoved havde opfattet hver eneste Ting indenfor Farmens Horisont, eller om han ikke havde set nogetsomhelst. Noget havde han lagt Mærke til, for tre Maaneder senere fik jeg et Brev fra Indien, der var helt forkert adresseret og forsinket i Posten. Heri forhørte en indisk Prins sig, om han kunde købe en af mine »graa Hunde« som hans Ypperstepræst havde fortalt ham om, og han bad mig selv nævne min Pris.

III. Somali-Kvinderne

DER var en lille Gruppe Gæster paa Farmen, som spillede en stor Rolle der, men som jeg ikke kan skrive saa meget om, som jeg gerne vilde, for de vilde ikke synes om det. Det var Farahs Kvinder.

Da Farah giftede sig og bragte sin Kone fra Somaliland til Farmen, kom der sammen med hende en blid og livlig lille Flok mørke Duer, hendes Moder, hendes yngre Søster og en ung Kusine, der var blevet opdraget i Familien. Farah fortalte mig, at saadan var det Skik og Brug i hans Land. I Somaliland bliver Ægteskaberne ordnede af Familiens Ældste, efter de unge Folks Byrd og Formue, og i de bedste Familier ser Brud og Brudgom ikke hinanden før paa Bryllupsdagen. Men Somalierne er en ridderlig Nation og svigter ikke deres unge Piger. Det ses helst at en nygift Mand efter Brylluppet bor et halvt Aarstid i sin Kones

Landsby, saa at hun saa længe kan hævde sin Stilling som Værtinde og som en Person med Lokalkendskab og Indflydelse. Men hvis dette ikke kan lade sig gøre, og Bruden straks efter Brylluppet maa rejse fra sit Hjem, saa betænker hendes kvindelige Slægtninge sig ikke paa at følge hende paa Vej et Stykke ind i Ægteskabet, om ogsaa det fører med sig, at de selv maa lette, og drage med hende til fjerne Lande.

Til den lille Kreds af Somali-Kvinder i min Husholdning kom senere et moderløst Pigebarn af Stammen, som Farah tog til sig, jeg tror ikke uden Henblik paa mulig Profit, naar Tiden kom til at gifte hende bort, efter Mordecais og Esthers Eksempel. Den lille Pige var et meget opvakt og livligt Barn, og det var mærkeligt for mig at følge, hvordan de unge Piger, efterhaanden som hun voksede til, satte sig for at gøre hende til en ung Somali-Jomfru *comme il faut*. Da hun kom til Farmen, var hun elleve Aar, og hun holdt ikke af at sidde hjemme, men løb med mig, naar hun kunde komme til det. Hun red paa min Hest og bar min Bøsse, hun fulgtes tit med mig og de indfødte Drengene til Fiskedammen, kiltrede sin Kjole op og sprang barbenet rundt paa den sivbevoksede Bred med et Fiskenet. De smaa Somali-Piger har Haaret raget af med Undtagelse af en Ring af mørke Krøller rundt om Hovedet og en lang Lok paa Toppen af Issen. Det er en nydelig Mode, og det gav den lille Pige Udseende af en forfløjen, skælnsk ung Munk. Men i Tidens Løb, og under de voksne Pigers Indflydelse, blev hun forvandlet, og blev selv helt opfyldt og betaget af sin Forvandlingsproces. Ganske som om en tung Vægt var blevet bundet til hendes Ben, begyndte hun at gaa langsomt, langsomt. Hun slog Øjnene ned efter de bedste Mønstre og løb bort, naar en Fremmed viste sig. Hendes Haar blev nu ikke mere klippet, og da den Dag kom, da det var langt nok, blev det af de unge Piger skilt og flettet i en Mængde ganske smaa Fletninger. Hun gav sig med saa stor Alvor ind under alle Ritualets Ulemper, som om hun hellere vilde dø end give Afkald paa nogen enkelt af dem.

Farah fortalte mig, at den gamle Kvinde, hans Svigermoder, i sin egen Landsby var almindelig agtet for den udmærkede Opdragelse, som hun havde givet sine Døtre, og at der var de de fine Sæders Spejl.

De tre Unge havde virkelig ogsaa et belevent smukt Væsen, jeg har aldrig truffet Damer, der var mere ladylike. Deres jomfruelige Blyhed og Værdighed blev fremhævet af deres Klæder. Deres Skørter var af en enestaaende Vidde, der gik ti Meter Stof til et Skørt, – jeg ved det, for jeg har tit købt Silke eller Bomuldstøj til dem i Nairobi. Indenfor de store Masser Stof bevægede deres slanke Knæ sig hemmelighedsfuldt.

«Tes nobles jambes, sous les volants qu'elles chassent,
tourmentent les désirs obscurs et les agacent
comme deux sorcières qui font
tourner un philtre noir dans un vase profond.»

De unge Pigers Moder var en imponerende Skikkelse, saa bred og tung og besindig, at hun lignede en Hunelefant, der har sprøjtet sig over med køligt Vand og Dynd. Jeg har aldrig nogensinde set hende vred. Lærere og Pædagoger burde misunde hende hendes store Egenskaber, i hendes Hænder var Opdragelse ikke en Tvang eller en Kedsommelighed, men en stor fin Sammensværgelse, hvori hendes Elever var blevet optaget. Det lille Hus, jeg havde bygget til dem i Skoven, blev med hende som Forstanderinde en højere Pigeskole i hvid Magi, og de tre unge Piger, der vandrede saa stille paa Skovstierne omkring det og aldrig langt bort fra det, var tre unge Hekse, som var i Lære, og som satte alle Kræfter ind paa deres Studier, for naar deres Læretid var forbi, fik de deres Belønning og blev meget mægtige. De kappedes i al Venskabelighed om at udmærke sig den ene fremfor den anden. Alle Somalipiger bliver gift, de behøvede ikke at være bange for at komme til at sidde over i Konkurrencen, og det er rimeligt nok, at naar man virkelig bogstavelig talt er paa Markedet, og ens Pris bliver aabent og frit diskuteret, antager al Kappestrid en aabenhjertig og ærlig Karakter. Farahs unge Kone, der ikke længere var i Spænding angaaende sin Pris, indtog en Særstilling i Akademiet, som den flinke Elev, der har taget Doktorgraden i Trolddom. Man kunde tidt se hende samtale i Fortrolighed med den gamle Overheks, og den Ære kom de unge Piger aldrig ud for.

Alle de unge Kvinder havde høje Tanker om deres eget Værd. En muhamedansk Jomfru maa ikke gifte sig under sin Stand, det vilde være en stor Skam for hendes Familie. En Mand kan gifte sig under sin Stand, han er ikke bedre værd, og man har før i Tiden set unge Somalier tage Masai-Koner. Men mens en Somali-Pige kan gifte sig ind i en arabisk Stamme, kan en arabisk Pige ikke giftes bort til Somaliland, for Araberne er det udvalgte Folk, Profeten var Araber. En ung Pige, der tilhører Profetens Stamme, kan heller ikke, blandt Araberne selv, gifte sig ud af Stammen. I Kraft af selve deres Køn havde Racens unge Kvinder Fordring paa en Karriere i Samfundet. I al Uskyldighed sammenlignede de Principet med det, som gælder paa et Stutteri for ædle Heste, for Somalierne har høje Tanker om Hopper.

Da vi havde lært hinanden godt at kende, spurgte de unge Piger mig

engang, om det var sandt hvad de havde hørt, at nogle Stammer i Europa gav deres Jomfruer bort til Mændene *buri* – for ingenting? – Fy hvor var det stygt. Hvor maatte de Forældre skamme sig, og de Piger med, som fandt sig i den Behandling. Hvor var deres Selvagtelse, og deres Respekt for Kvinden, eller for Jomfruelighed? – Hvis de selv, sagde Somali-Pigerne, var blevet født ind i en saa elendig Stamme, saa vilde de have været enige om at gaa ugifte i deres Grav.

Nutildags har vi ikke i Europa Lejlighed til at sætte os ind i den Teknik, som hørte sammen med det jomfruelige Ideal og dets Dyrkelse, og igennem de gamle Bøger havde jeg ikke faaet Øjnene op for dens særegne Fortryllelse. Nu forstod jeg, hvordan min Bedstefader og Oldefader engang var blevet overvundne og tvunget i Knæ. Den var baade Religion, Strategi og Ballet, og alt blev gennemført med Andagt og Disciplin, og med stor Yndefuldhed. Dens største Sødme laa i de mange modsatte Kræfters Sammenspil.

For bag Jomfruernes evige, standhaftige »Nej, nej, nej« var der stor Gavmildhed og bag ved deres Snerperi Lattermildhed og Dødsforagt. De var Døtre af et Krigerfolk og sejlede gennem hele det strenge Knibskheds-Ritual, som om det havde været en stor, graciøs Krigsdans. Smør kunde ikke smelte i Munden paa dem, og de vilde heller ikke hvile, førend de havde drukket deres Fjenders Hjerterblod. De figurerede saa net og let som tre glubske unge Ulvinder i Faareklæder. Somalierne er en sejs Nation, hærdede og tørrede i Ørkenerne og paa Søen, og der maa have ligget et svært Tryk paa dem og være gaaet høje Bølger over dem, før deres Kvinder er blevet til saa haard skinnende Rav.

Den gamle Kone og de unge Piger gjorde Farahs Hus hyggeligt og pynteligt paa Somali-Manér – det vil sige som hos et Nomadefolk, der kan blive nødt til at bryde op naar det skal være, – med mange Tæpper og Broderier paa Væggene. Røgelse var for dem en vigtig Bestanddel af et Hjem. Somalierne har mange Slags sød og stærk Røgelse. I mit daglige Liv paa Farmen havde jeg saa lidt at gøre med Kvinder, nu kom jeg i Vane med ved Solnedgang, naar Arbejdet i Marken var endt, at sidde en Times Tid med Somalikvinderne i Farahs Hus.

De var interesseret i alt i Verden og havde megen Glæde og Underholdning ud af de daglige Hændelser, Uheld og Ulykker paa Farmen. Enhver Spøg kunde faa dem til at le som et stort trefoldigt Klokkespil i Huset. Da jeg skulde lære dem at strikke, havde de et Kommers ud af det som om det havde været en Mester Jakel Forestilling.

Deres Uskyldighed havde ikke noget med Uvidenhed at gøre. Saa

unge som de var, saa havde de dog alle været med ved Barselsenge og Dødslejer, og de drøftede indgaaende alle Enkeltheder derfra. Undertiden fortalte de mig Eventyr af samme Slags som Tusind og een Nats Historier, de var i Reglen i den komiske Genre og behandlede Kærlighed meget frit. Fælles for alle deres Historier var det, at Heltinden, enten hun var anstændig eller ikke, var de mandlige Optrædende overlegen og fik dem sat til Vægs. Pigernes Moder sad og lyttede med et lille, fint Smil paa Ansigtet.

Inde i den afsondrede Kvindeverden, og saa at sige bagved dens Mure og Bastioner, følte jeg et særegent, stærkt og mægtigt Ideals Nærværelse, uden hvilket Besætningen ikke havde kunnet holde saa heltemodigt ud: Tanken om et Tusindaarsrige, hvori Kvinderne skulde herske over Verden. Da paatog den gamle Moder sig en ny Skikkelse og tronede som et svært, mørkt Symbol paa den store, kvindelige Guddom, der havde været til i de gamle Tider, inden selve Profetens Gud. Denne Guddom tabte Kvinderne ikke af Syne, men de var dog fremfor alt praktiske Folk.

De unge Piger vilde gerne vide Besked med europæisk Skik og Brug og lyttede opmærksomt til mine Beskrivelser af europæiske Dammers Væsen og Klædedragt, som om de tænkte sig at afslutte deres strategiske Uddannelse med et kort Kursus i, hvordan en anden Races Mænd blev betvunget og holdt nede.

Deres egne Klæder spillede en uhyre stor Rolle i deres Tilværelse, og det var ikke til at undres over. For de var baade Krigsmateriale og Krigsbytte, og Sejrstegn, ligesom erobrede Faner.

De unge Somalier, deres Ægtemænd og Bejlere, er afholdende af Naturen, hævet over Mad og Drikke og over deres personlige Velvære, og haarde og nøjsomme som det Land, de kommer fra, Kvinder er deres Lyst. Deres Begær efter Kvinder er umætteligt, de er for dem uden nogen Tvivl Livets højeste Værdi. Heste, Kameler og Kvæg kan vel ogsaa være gode at have, men de kommer dog aldrig op mod Hustruerne. Somaliernes Kvinder støtter og styrker deres Mænd i begge de forskellige Tilbøjeligheder i deres Natur. De foragter Blødhed hos en Mand, og har ikke den mindste Overbærenhed med hans Svaghed, og de holder med store personlige Ofre deres egen Pris oppe.

De kan ikke, uden igennem en Mand, skaffe sig saa meget som et Par Tøfler, de kan ikke engang besidde sig selv, men maa nødvendigvis tilhøre en eller anden Mand, en Fader, en Broder eller en Ægtemand, men de er dog alligevel og bestandig, allevegne Livets højeste Værdi.

Det var et forbavsende Fænomen, som tjente begge Parter til Ære, hvilke Mængder af Silke, Guld, Rav og Koraller, Somalikvinderne kunde presse ud af deres Mænd. Hver Gang de lange, haarde Handels-Safarier var overstaaede, blev alle Strabadser og Vovestykker, al List og Udholdenhed med det samme omsat i Kvindepønt.

De unge Piger, som endnu ikke havde nogen Mand at presse, og var beskedent klædt, gjorde saa meget som muligt ud af deres smukke Haar og saa frem til den Tid, da de selv skulde besejre Sejrherrerne og udsuge Udsugerne. De laante tjenstvilligt hverandre deres Stads, og morede sig i Samdrægtighed med at pynte den yngste Pige, som blev anset for at være Skønheden imellem dem, med den gifte Søsters Tøj. De gav hende ogsaa under megen Latter og Spøg det gyldne Hovedtøj paa, som Jomfruer ikke har Lov at gaa med.

Alle Somalier er Procesmagere, og Farah havde bestandig store Rets-sager gaaende, som han maatte tage ind til Nairobi om, eller som Stammen kom og diskuterede paa Farmen. Hver Gang de stod paa, tog den gamle Kone sig for, naar jeg kom paa Besøg hos hende, at pumpe mig om Sagen paa en blid og snedig Maade. Hun kunde godt have spurgt Farah ud, han vilde have fortalt hende alt hvad hun vilde have at vide, for han havde stor Respekt for hende, men hun foretrak selv at gøre en Omvej og at komme til mig. Paa denne Maade kunde hun, hvis det passede hende, bevare den smukkeste kvindelige Uvidenhed om Mændenes Affærer, hun forstod jo ikke et eneste Ord af dem. Hvis hun nu gav et Raad, saa kunde det komme paa sibyllinsk Vis – det var guddommeligt inspireret, og ingen kunde nogensinde kræve hende til Regnskab for det.

Ved de store Somalimøder paa Farmen, eller ved de store religiøse Højtideligheder, havde Kvinderne meget at gøre med Forberedelser og med at lave Mad. De var ikke selv til Stede ved Festen, og de havde ikke Lov til at komme ind i Moskeen, men de havde honnet Ambition og var ivrige for, at Selskabet skulde gaa prægtigt af i alle Maader, og de sagde ikke engang imellem sig selv rent ud, hvad de i deres Hjerter mente om det hele. Ved disse Lejligheder mindede de mig saa stærkt om de tidligere Generationers Damer i mit eget Land, at jeg syntes jeg saa dem for mig i Tournurer og med lange smalle Slæb. Paa selvsamme Maade gjorde de skandinaviske Kvinder i min Moders og Bedstemoders Tid –, som ikke selv gik paa Jagt, som var civiliserede Slaver hos godmodige, selvoptagne Barbarer – Honnørs ved Mændenes vældige, hellige Fester: de store Efteraars-Klapjagter.

Somalierne har været Slavehandlere og Slaveejere i mange Hundrede Aar, og deres Kvinder havde Forstand paa at omgaas de Indfødte, og et jævnt, ubekymret Væsen overfor dem. Det er ikke saa svært for Negre at være i Tjeneste hos Somalier eller Arabere som hos hvide Folk, for Livets Tempo er omtrent det samme hos alle farvede Racer. Farahs unge Kone var almindelig anset og afholdt mellem Kikuyuerne paa Farmen, og Kamante fortalte mig mange Gange i Fortrolighed, at hun var meget klog.

De unge Somalikvinder kom godt ud af det med dem af mine europæiske Venner, der jævnlig kom ud til Farmen, som Berkeley Cole og Denys Finch-Hatton. De talte tit om dem og vidste forbavsende god Besked med alt hvad de foretog sig. De konverserede dem frit, naar de traf dem, med en Holdning som lidt ældre Søstre og med Hænderne i deres Kjolefolder. Men Forholdet fik Spænding og store Muligheder i sig fordi baade Berkeley og Denys havde Somali-Tjenere, og dem maatte Pigerne for alt i Verden ikke møde. I samme Øjeblik, som Jama og Bilea viste sig paa Farmen, i Turbaner, med lange, lige Ben, mørke Øjne og hvide Tænder, var mine unge Somalikvinder sunket i Jorden, og der var end ikke noget Spor af, hvor de var gaaet ned. Hvis de i den Tid havde noget at tale med mig om kom de listende rundt om Hus-hjørnet med et af deres mange Skørter slaaet over Hovedet og holdt sammen for Ansigtet. Englænderne sagde, at de var smigret over den Tillid, som her blev vist dem, men i deres Hjerter blæste der nok en lille, kold Trækvind, fordi de blev anset for at være saa aldeles uskadelige.

Engang imellem tog jeg Pigerne ud paa en Køretur eller et Besøg i Egnen. Jeg passede da paa at spørge deres Moder, om det gik an, for jeg vilde ikke have, at deres Rygte gennem mig skulde faa en Plet. Syd for Farmen boede der en ung australsk Dame som var min Veninde, hun inviterede mine Somalikvinder over til The. Det var en stor Begivenhed i deres Tilværelse. De pyntede sig i Timevis til de var saa friske og brogede som en Buket Blomster, og da vi kørte gennem Farmen, kvidrede og sang Vognen bag mig som et stort Fuglebur. De var brændende optaget af min Venindes Hus og Klæder, ja endogsaa, naar vi paa Afstand saa ham ride eller pløje paa sin Farm, af hendes Mand. Da Theen blev bragt ind, viste det sig at det kun var den gifte Søster og Børnene, som kunde drikke den, de unge Piger maatte holde sig fra den, for den blev anset for at virke altfor ophidsende. De maatte da nøjes med Kager og fandt sig glade og gudhengivne i det. De var ikke helt enige om, hvorvidt den lille Pige, som var med paa Besøget, endnu kunde tillade sig at drikke The, eller om hun var kommet til en Alder,

hvor den vilde være farlig for hende. Den gifte Søster holdt for, at hun nok endnu kunde drikke The, men Barnet gav os et dybt, mørkt, stolt Blik og viste Thekoppen fra sig.

Den unge Kusine var en stille, tankefuld Pige med rødbrune Øjne. Hun læste arabisk og kunde lange Stykker af Koranen udenad. Hun havde Sans for Teologi, og vi førte mange Samtaler om Religion og om Livets Underlighed i det hele taget. Af hende fik jeg den rigtige Sammenhæng i Historien om Josef og Potifars Hustru at vide. Hun vilde gaa med til, at Jesus var født af en Jomfru, men ikke til, at han var Guds Søn, for Gud kunde ikke have Børn i Kødet. Mariammo, sagde hun, som var den yndigste af alle unge Piger, havde spadseret i sin Have en Morgen, og en høj Engel, udsendt af Herren, havde berørt hendes Skulder med Spidsen af sin Vinge, herigennem havde hun undfanget. Under en af vore Samtaler kom jeg til at vise hende et Postkort af Thorvaldsens Kristusstatue fra Frue Kirke. Ved Synet af det forelskede hun sig straks paa en blid og henrykt Maade i Jesus. Siden kunde hun aldrig blive træt af at høre om ham, hun sukkede og skiftede Farve, medens jeg berettede for hende. Judas spillede en stor Rolle i hendes Tanker. Hvad Slags Menneske var han egentlig? Kunde der virkelig være saadanne Folk til? Hun vilde da selv med Glæde have revet Øjnene ud af Hovedet paa ham. Det var en virkelig Lidenskab, den lignede den Røgelse, som Somalierne brændte i deres Huse, og som er lavet af dunkelt Træ fra fjerne Bjerge, og for os er fremmedartet, sød og stærk.

Jeg spurgte de franske Fædre, om jeg maatte tage mine unge muhamedanske Kvinder over til Missions-Stationen, for at de kunde se Kirken. De gik straks med Liv og Sjæl ind paa Planen og var glade over, at der skulde ske noget nyt, og vi kørte saa en Eftermiddag over til dem og traadte højtideligt en for en ind i det kølige Kirkerum. De unge Piger havde aldrig været inde i en saa høj Bygning. De saa mod Loftet og løftede Hænderne op over deres Hoveder for at værge for sig, hvis det skulde falde ned paa dem. Der var Statuer i Kirken, og med Undtagelse af mit Postkort havde de aldrig set en Statue. De franske Fædres hellige Jomfru var helt i hvidt og himmelblaat, og holdt en Lilje i Haanden, overfor hende stod den hellige Josef med Jesusbarnet paa Armen. De unge Piger blev ganske stumme ved Synet af Jomfru Marias Yndighed, de sukkede og gav sig foran hendes Statue. De vidste god Besked med Josefs Historie, og havde altid haft høje Tanker om ham, fordi han havde været Mariammo en saa ædel og tro Ægteemand og Støtte, nu sendte de ham dybe, taknemlige Blikke, fordi han ogsaa

bar Barnet for sin Hustru. Farahs Kone, som dengang ventede sit eget første Barn, holdt sig i Nærheden af den hellige Familie al den Tid, hun var i Kirken. De franske Fædre var meget stolte af deres Kirkevinduer, som var beklædt med broget Papir i Efterligning af Glasmalerier, og forestillede Kristi Lidelseshistorie. Den unge Kusine hensank i Betragtning af Vinduerne, hun gik hele Kirken rundt under dem, med Blikket fæstet paa dem, hun vred Hænderne og hendes Knæ bøjede sig i Medfølelse, som om hun selv havde baaret Korset.

Paa Hjemvejen sagde de kun meget lidt og var nok bange for at komme til at røbe altfor stor Uvidenhed, hvis de spurgte mig ud. Men jeg hørte dem om Aftenen, da jeg gik forbi Hytten, tale meget ivrigt med deres Moder derinde. Først et Par Dage senere spurgte de mig, om de hellige Fædre kunde faa Jomfru Maria og Sct. Josef til at komme ned af deres Sokler.

Den unge Kusine blev gift fra Farmen, i en smuk, lille Bungalow, som dengang stod tom, og som jeg laante Somalierne at holde Bryllup i. Bryllupsfesten var storartet og varede i syv Dage. Jeg var med da den vigtigste Ceremoni fandt Sted, og en lang Procession af syngende Kvinder førte den tilslørede Brud Brudgommen og hans Procession af syngende Mænd i Møde. Brud og Brudgom havde aldrig set hinanden før i dette Øjeblik, og jeg tænkte paa, om hun havde forestillet sig ham i Lighed med Thorvaldsens Kristus, eller om hun havde baade sit himmelske og sit jordiske Ideal. I Ugens Løb kørte jeg nogle Gange over til Brudehuset. Paa hvad Tid jeg saa kom genlød det af Festlighed og duftede af Bryllupsrøgelse. Sværdanse og store Kvindedanse gik for sig med Liv og Sving, og vældige Kvæghandeler blev slaaet af mellem de gamle Mænd paa Verandaen. Muldyrvogne fra Nairobi ankom eller kørte bort. Om Natten gik i Skæret af Flagermuslygterne alle Arabiens og Somalilands kosteligste Farvestoffer ind og ud af Huset og af Vognene: Umbra, Okker, Cochenille, Krap, Indigo og Safran.

Farahs Søn blev født paa Farmen, Ahamed, som de kaldte *Saufe*, hvad der saa vidt jeg ved betyder en Sav. Han havde ikke et Gran af Kikuyu-Børnenes Frygtssomhed i sig. Endnu mens han var et ganske lille Barn, svøbt og bundet ind som et Agern, og næsten uden nogen Krop til sit mørke, runde Hoved, sad han ret op og ned og saa En aldeles lige i Øjnene, det var som at holde en Løveunge paa Knæet, en lille Falk paa Haanden. Han havde arvet sin Moders muntre Sind, og da han kunde gaa og løbe, blev han en stor lystig Eventyrer, og kom til at spille en vigtig Rolle mellem Farmens indfødte Børn.

IV. Gamle Knudsen

DER var nogle Gæster fra Europa, som kom drivende ind paa Farmen, som Vraggods i smult Vande, og vendte og drejede sig der, indtil de tilsidst blev skyllet bort igen, eller opløstes og sank til Bunds.

Gamle Knudsen, Danskeren, kom syg og blind til Farmen, og blev der saa længe som det tog ham at dø, et ensomt Dyr. Han gik langs med Vejene paa Farmen, sammenbøjet under sin Elendighed. I lange Tider mælede han ikke et Ord, for hans Byrde var saa tung, at han ikke havde Styrke tilovers fra den til at tale, eller naar han talte, var hans Stemme, som Ulvenes og Hyænernes, i sig selv et Jammerhyl.

Men naar han fik Vejret igen og en kort Tid var uden stærke Smerter, saa fløj der Gnister endnu fra den døende Mand. Han kom da op til mig og udviklede for mig, hvordan han bestandig maatte bekæmpe et sygeligt, melankolsk Anlæg i sin egen Natur, en urimelig Tendens til at se sort paa Tingene. Den maatte overvindes. For de ydre Forhold, de var ikke ilde, de var den Onde lyne ham ikke til at foragte. Men Mismod, Mismod, Ynkelihood det var en styg, grulig Last.

Det var Knudsen, som engang, da Tiderne paa Farmen var haarde, fandt paa at vi skulde brænde Trækul og sælge det til Inderne i Nairobi. Der var mange Tusind Rupees i det Foretagende, forsikrede han mig, og det kunde aldrig slaa fejl under Gamle Knudsens Ledelse. For han havde engang, i sin omtumlede Fortid, været helt oppe nordpaa i Sverige, der havde han lært Kunsten, og han kunde den endnu paa sine Fingre. Han paatog sig at lære den fra sig til de Indfødte. Medens vi saaledes arbejdede sammen i Skoven, talte jeg meget med Knudsen.

At brænde Trækul er et dejligt Arbejde. Der er ingen Tvivl om, at der er noget berusende ved det, og det er velbekendt, at Kulsviere ser anderledes paa Tingene end andre Folk, – de har Hang til Fantasier og Fabuleringen, og Skovaander kommer og holder dem med Selskab. Trækul er en herlig Ting at have frembragt, naar Milen er udbrændt og aabnet op, og Indholdet spredt paa Jorden. Det er saa glat som Silke, Stof, der er blevet rensat, befriet for Vægt og udødeliggjort, selve Skovens lille, mørke, erfarne Mumie. Sceneriet omkring Kulsviernes Værksted er i og for sig mageløst yndigt. Da vi kun huggede Underskoven om, – for man kan ikke brænde Trækul af tykke Stammer, – arbejdede vi hele Tiden under de høje Træers Kroner. I den afrikanske Skovs Stilhed og Skygge duftede det frisk afhuggede Træ som gule Stikkelsbær, og den gennemtrængende, ramme, sure Lugt fra de brændende Miler var saa

befriende og styrkende som en Kuling fra Søen. Alle Omgivelserne havde et teatralisk Præg, som her i Vildnisset under Ækvator, hvor der ikke fandtes Teatre, var fortryllende. De tynde, lette blaa Røgskyer steg med regelmæssige Mellemlum til Vejrs fra Milerne, og de mørke Miler selv lignede smaa Telte paa Scenen: Arbejdspladsen forestillede Smuglernes eller Røvernes Lejr i en romantisk Opera. De Indfødtes mørke Skikkelser bevægede sig lydløst imellem Træerne og Milerne. Hvor Underskoven er blevet ryddet i en afrikansk Skov holder altid en Mængde store Sommerfugle til, de sætter sig i Klynger paa de afhuggede Træstubbe. Det hele var hemmelighedsfuldt og uskyldigt. I disse Omgivelser passede Gamle Knudsens lille, krogede Skikkelse til Fuldkommenhed ind, han rokkede og humpede omkring med stor Energi, nu da han havde faaet et Yndlingsarbejde at se efter, rødhaaret som om han havde en lille Flamme i Toppen, snerrende eller opmuntrende som en Puk, der er blevet gammel og blind, og grulig ondskabsfuld. Han tog sit Arbejde med Alvor og Samvittighedsfuldhed, og var forbavsende taalmodig overfor sine indfødte Lærlinge. Vi kom ikke altid overens. I Paris, hvor jeg gik paa Malerskole som ung Pige, havde jeg lært, at man faar det bedste Trækul af Oliventræ, men Knudsen holdt for, at der ingen Knaster var i Oliventræ, og syv Tusind Djævla i Helvede, alle vidste da, at det var i Knasterne, at Varmen sad.

Her i Skoven gjorde en særlig Omstændighed sit til at mildne Knudsens haarde Sind. De afrikanske Træer har ganske fint Løv, for det meste fingerformet, og naar man har ryddet den tykke Underskov bort, og saa at sige udhulet Skoven, er Lyset derinde meget nær det samme som i en Bøgeskov i Maj hjemme i Danmark, naar Skoven lige er sprunget ud, eller knap nok sprunget ud endnu. Jeg viste Gamle Knudsen det, og han syntes saa godt om Tanken, saa at han i den Tid, vi brændte Trækul i Skoven, levede sig ind i en Slags Fantasi: han og jeg var paa Pinse-Skovtur i Danmark. Der var et gammelt, hult Træ i en Lysning i Skoven, som han døbte Lottenborg. Da jeg en Dag gemte nogle Flasker dansk Øl inde i Lottenborg og inviterede ham paa en Bajer der, nedlod han sig til at synes, at det var en god Spøg.

Naar vi havde alle vore Miler tændt, satte vi os ned og talte om Livet. Jeg fik meget at vide om Knudsens Fortid og de mærkelige Eventyr, han havde været ude for, hvor han end var kommet i Verden. Man maatte i disse Samtaler holde sig til at tale om Gamle Knudsen selv, ellers sank man ned i det sorte Mismod, han selv havde advaret imod. Han havde oplevet mange Ting: Skibbrud, Pest, Fisk af ukendt Art og

sælsomme Farver, Drikkelag, Skypumper, tre Sole paa Himmelen paa een Gang, falske Venner, sorte Skurkestreger, kortvarig Medgang, en og anden pludselig Regn af Guld, der øjeblikkelig var tørret op igen. En stærk Følelse gik som en rød Traad gennem hele hans Odyssé: Had og Foragt for Loven, alle dens Gerninger og alt dens Væsen. Han var en født Oprører, han saa en Ven i enhver Lovovertræder, og en Heltedaa var for ham ensbetydende med et Lovbrud. Han holdt meget af at tale om Konger og kongelige Familier, Artister og Taskenspillere, Dværge og gale Folk, for dem regnede han for at staa udenfor Loven. Han fordybede sig ogsaa med Glæde i Tanken om Forbrydelser, Revolutioner, Fiduser og Svindel, og i alt der spillede Loven paa Næsen. Men for den gode Borger nærede han Foragt, og Lovlydighed var for ham Tegn paa en Slavesjæl. Han havde ikke engang den mindste Respekt for, eller Tro paa, Tyngdeloven, hvad jeg lærte, da vi fældede Træer sammen. Han kunde ikke se nogensomhelst Grund til, at den ikke af foretagsomme og fordomsfri Folk skulde kunne forandres til det stik modsatte.

Han var ivrig for at indprente mig Navnene paa de Folk, han havde kendt, – og det var næsten altid Skurke og Svindlere, – men i sine lange Beretninger nævnte han aldrig nogen Kvindes Navn. Det var som om han af sin Erindring havde slettet baade Sjællands søde Piger og Havnebyernes ubarmhjertige Kvinder. Alligevel hændte det, naar jeg talte med ham, at jeg følte en Kvindes Nærværelse i hans Liv. Jeg kunde ikke vide, hvem hun egentlig havde været, hans Kone, hans Moder, hans Skolemadam, eller hans første Arbejdsgivers Kone. I Tankerne kaldte jeg hende Madam Knudsen. Jeg tænkte mig hende ganske lille, fordi han selv var saa kort af Statur. Hun var den Kvinde, som ødelagde alle Mandens Glæder, havde Loven og Profeterne paa sin Side, og stod paa sin Ret. Hun var den Kone, der holdt Gardinprædikener, og Hovedrengøring, og Storvask, hun satte en Stopper for alle raske Foretagender, hun vaskede Drengenes Ansigter og snappede Mandens Brændevinsglas væk fra Bordet for Næsen af ham. Hun var selve den levende-gjorte Lov og Orden. I sit Krav paa Enevælde havde hun nok en fjern Lighed med Somalikvindernes kvindelige Guddom, men Madam Knudsen gjorde sig ikke Ulejlighed med at underlægge sig Mændene ved at besnære dem, hun regerede ved at skræppe op og ved Rethaveri. Gamle Knudsen maa have mødt hende i en ung Alder, da hans Sind var blødt nok til at modtage et uudsletteligt Indtryk. Han var flygtet ud paa Søen fra hende, for hun hader Søen, og der kommer hun ikke. Men nu da han igen var paa Landjorden, kunde han ikke undslippe hende, han førte hende

med sig, hvor han gik og stod. Under sit rød-hvide Haar og i sit vilde Hjerter frygtede han hende fremfor nogen Mand, og han mistænkte alle Kvinder i Verden for egentlig at være Madam Knudsen i Forklædning.

Vor Kulsviervirksomhed faldt ikke ud til at blive nogen Profit. For det kunde ikke undgaas, at der fra Tid til anden gik Ild i en af vore Miler, og dermed gik lange Tidens Fortjeneste i en halv Time op i Røg. Knudsen selv tog sig vor Fiasko meget nær, og spekulerede længe over den. Til sidst fandt han Forklaringen og erklærede, at ingen Mennesker i Verden kunde brænde Trækul, hvor de ikke havde rigelig med Sne ved Haanden.

Gamle Knudsen hjalp mig ogsaa at lave en Dam paa Farmen. Hovedvejen paa Farmen løb et Sted gennem en bred, græsbeegroet Fordybning, her var der en Kilde, og jeg udtænkte den Plan at bygge en Dæmning nedenfor Dalen, og at forvandle den til en Sø. Man har altid for lidt Vand i Afrika, og det vilde være en stor Fordel for vore Kreaturer at kunne drikke her i Marken og slippe for at vandre den lange Vej ned til Floden. Tanken om en Dæmning beskæftigede hele Farmen Dag og Nat, og blev drøftet af alle. Til sidst, da den var blevet virkeliggjort, stod vor Bedrift for os som noget mægtigt og historisk. Den var to Hundrede Fod lang.

Gamle Knudsen talte ikke om andet end Dæmningen, og han lærte Pooran Singh at lave en primitiv Tipvogn. Nogle Gange efter at Dæmningen var færdig, voldte den os stort Besvær, fordi den ikke vilde holde Vand. Naar den store Regntid begyndte, gav den efter paa flere Steder og blev mere end een Gang halvt skyllet bort. Det var Knudsen, der fandt paa at gøre Jordarbejdet stærkere ved at drive Farmens Okser, og Squatternes Kreaturer, over Dæmningen hver Gang de kom ned til Dammen for at drikke. Hver eneste Ko, Kalv og Ged maatte bidrage til Arbejdet ved at trampe Opbygningen fastere. Knudsen havde hernede flere store blodige Kampe med de smaa Vogterdrengene, for han holdt paa, at Kreaturerne skulde gaa langsomt over Dæmningen, men de vilde smaa Totoer vilde have dem til at galopere over med Halen ret op i Luften. Til sidst, da jeg havde taget Knudsens Parti, og han havde vundet Sejr over Vogterdrengene, tegnede den lange Række af Kreaturer sig mod Himlen, naar de sindigt marcherede over Dæmningen, som Noahs Dyr, der gaar ind i Arken. Og Gamle Knudsen, med sin Stok under Armen, lignede den store Skibsbygger Noah selv, der tæller dem, og glæder sig inderligt ved Tanken om, at alle Folk, undtagen han selv, snart skal druknes.

I Tidens Løb fik jeg et stort Vandspejl her, og Vandet var paa nogle

Steder tre Meter dybt. Vejen gik lige igennem Søen, og det hele tog sig dejligt ud. Senere byggede vi to Dæmninger til længere nede, og lavede en Række Damme, som Perler paa en Snor. Dammen blev nu paa sin Vis Hjertet i hele Farmen. Der var altid et rigt Liv dernede, en stor Kreds af Kreaturer og Børn rundt om Vandet, og i den tørre Aarstid, naar Vandhullerne tørrede op paa Sletterne og i Højene, kom der en Mængde Fugle til Dammen: Hejrer, Ibis, Isfugle, Vagtler og et Dusin forskellige Slags Ænder og Gæs.

Om Aftenen, naar de første Stjerner tændtes, gik jeg ned og satte mig ved Dammen, og ved den Tid kom Fuglene hjem. Svømmefugle har en maalbevidst Flugt, der er forskellig fra andre Fugles. De er paa Rejse, paa Vej fra et bestemt Sted til et andet, – og hvilket Perspektiv er der ikke i Vildandetrækket! Ænderne beskrev deres Bane over den glasklare Himmel, og faldt lydløst lige i Vandet, som Pilehoveder, der blev afskudt baglæns af en himmelsk Bueskytte. En Gang skød jeg en Krokodille i Dammen. Det var en mærkelig Hændelse, for den maa have spadseret tyve Kilometer tværs over Landet fra Athi-Floden for at komme der. Hvordan kunde den vide, at der nu var Vand, hvor der aldrig før havde været det?

Da den første Dam var færdig, kom Gamle Knudsen og betroede mig en Plan om at sætte Fisk ud i den. Vi havde en Slags Aborrer i Afrika, som var gode at spise, og Knudsen og jeg saa frem til at faa et rigt Fiskeri paa Farmen. Det var dog ikke let at faa fat i Fiskene. Vildt-Departementet, der havde sat Aborrerne ud i Dammene i Kolonien, vilde ikke endnu lade Folk fiske der. Men Knudsen fortalte mig, at han kendte en Dam, som ingen anden i Verden vidste Besked med, og hvor vi kunde faa ligesaa mange Fisk, som vi vilde have. Vi skulde køre derned, forklarede han mig, trække Vod i Dammen og tage Fiskene hjem med os i Automobilen i Spande og Kar, hvor vi kunde holde dem i Live undervejs, hvis vi bare huskede paa at stuve Vandplanter med i Vandet. Han var saa ivrig for sin Plan, at han rystede, medens han udviklede den for mig. Med egne Hænder knyttede han et af sine berømte Fiskenet til vort Foretagende.

Men efterhaanden som Tiden for vor Ekspedition nærmede sig, begyndte den at se mere og mere mystisk ud. Den skulde gaa for sig, sagde han, paa en Fuldmaanensat, ved Midnatstid. Fra først af havde vi bestemt at tage tre Indfødte med os, men han indskrænkede Antallet til to, og sidenhen til en, og han blev ved at spørge mig, om denne Neger nu ogsaa var aldeles paalidelig, – til allersidst erklærede han, at det var meget

bedre at han og jeg tog af Sted alene. Jeg syntes at det var en daarlig Plan, da vi to alene ikke kunde bære Karrene fra Dammen og løfte dem op i Automobilten, men Knudsen holdt paa, at det vilde være langt det bedste. Han paalagde mig ikke at tale om Ekspeditionen til noget Menneske. Jeg havde gode Venner i Vildt-Departementet, – hvor nødig jeg end vilde til det, maatte jeg tilsidst spørge ham: »Sig mig engang, Knudsen, hvem ejer egentlig de Fisk, som vi skal hen og fange?«

Ikke et Ord svarede Knudsen. Han spyttede, – et regulært Sømands Langspyt, – strakte sin Fod i den gamle, lappede Sko frem og gned Spyt-tet ud paa Jorden, vendte sig om og gik ganske langsomt bort. Han trak Hovedet ned imellem Skuldrene, medens han gik, nu kunde han ikke mere se, men famlede foran sig med Stokken, han var endnu engang en slagen Mand, en hjemløs Flygtning i en kold, nedrig Verden. Og som om hans Gestus havde været en Trylleformular, stod jeg tilbage paa det Sted, hvor han havde efterladt mig, triumferende, som Sejrrherre, i Madam Knudsens Tøfler.

Planen om Fiskeri blev ikke taget op igen mellem Knudsen og mig. Det var først efter hans Død, at jeg med Vildt-Departementets Hjælp fik sat Aborrrer ud i Dammen. De trivedes godt der og føjede deres tavse, kolde, rastløse Liv til alt det andet Liv ved Dammen. Midt paa Dagen kunde man, naar man gik forbi, se dem staa i Vandskorpen, som Fisk af mørkt Glas i det matte, solbeskinnede Vand. Min Toto Tumbo blev sendt ned til Dammen med en primitiv Fiskestang, og trak en to Punds Aborre op af den, hver Gang en uventet Gæst kom til Huset.

Da jeg havde fundet Gamle Knudsen liggende død paa Stien gennem Kaffemarken, sendte jeg en Løber med et Brev til Politiet i Nairobi for at give dem Besked om hans Død. Jeg havde tænkt at begrave ham under et stort Træ paa Farmen, men sent ud paa Natten kom to Politiasistenten ud for at hente ham ind til Byen, og bragte en Kiste med sig i Vognen. I Mellemtiden var der gaaet en stor Tordenbyge over Farmen, og vi havde faaet op mod hundrede Millimeter Regn, for det var lige i Begyndelsen af den lange Regntid. Vi kørte ned til Knudsens Hus som i en Flod, gennem Strømme og Vægge af Regn. Da vi bar ham ud til Vognen, dundrede Tordenen over Hovedet paa os som store Kanoner, og Lynene stod i Jorden til alle Sider saa tæt som Aks i en Kornmark. Automobilten havde ingen Kæder med og kunde daarligt holde sig paa Vejen, den slingrede vildt fra den ene Vejkant til den anden. Knudsen vilde have syntes godt om det, tænkte jeg, han vilde have været tilfreds med sin Sortie fra Farmen.

Efter Knudsens Død blev jeg uenig med Øvrigheden i Nairobi om hans Begravelse. Det udviklede sig til en lang Strid, og jeg blev nødt til at køre ind til Nairobi for at ordne det, mere end en Gang. Det var en Arv, som Gamle Knudsen havde efterladt mig, hans sidste Slag i Ansigtet paa Loven, denne Gang ved Stedfortræder. Saa var jeg da ikke længere Madam Knudsen, men en Broder.

V. En Flygtning sover paa Farmen

DER var een Vejfarende, der kom til Farmen, sov der en Nat for at gaa videre næste Dag og aldrig komme tilbage, som jeg tidt har tænkt paa siden. Han hed Emmanuelson. Han var Svensker, og da jeg første Gang traf ham, var han Maître d'Hôtel paa Norfolk i Nairobi. Han var en fed ung Mand med et rødt, oppustet Ansigt, og han havde den Vane at stille sig ved Siden af min Stol, medens jeg spiste Frokost, og med høj fad Stemme at underholde mig om det gamle Land og vore fælles Bekendte der. Han var saa udholdende konversabel at jeg efter nogen Tids Forløb forlagde mine Frokoster til Stanley Hotel, som dengang var det eneste andet Hotel i Byen. Siden hørte jeg kun af og til om Emmanuelson, som lod til at have Talent for at komme, som man siger, i Fedtefadet, og i sin Smag og sine Ideer om Livets Glæder at afvige en Smule fra det almindelige. De andre Skandinaver i Kolonien saa skævt til ham.

En Eftermiddag viste han sig uventet paa Farmen i stor Uro og Sindsbevægelse og bad mig om at laane ham nogle Penge, for at han kunde komme afsted til Tanganyika med det samme, da han ellers var bange for at blive sat i Fængsel. Enten kom nu min Hjælp for sent, eller Emmanuelson brugte Pengene paa andre Ting, for kort Tid efter hørte jeg, at han var blevet arresteret i Nairobi. I Fængsel kom han dog ikke, men Forholdene blev ham nok vanskelige i Byen.

En Aften en Maanedstid senere kom jeg ridende hjem til mit Hus saa sent, at Stjernerne allerede var fremme paa Himmelen, og fik Øje paa en Mand der stod og ventede paa Fliserne udenfor. Det var Emmanuelson, og han anmeldte sin Ankomst med Hjertelighed. »Här kommer en luffare, Friherreinnan.«

Jeg spurgte ham, hvor det kunde være, at han kom her, og han fortalte mig, at han havde taget fejl af Vejen og var kommet til mit Hus. Hvilken Vej havde han taget fejl af? spurgte jeg ham. Vejen til Tanganyika. Det lød ikke meget rimeligt, Tanganyika-Vejen var den store Lande-

vej og løb lige ud, men min Farm-Vej drejede af fra den. Hvordan vilde han komme til Tanganyika? spurgte jeg ham. Til Fods, svarede han. Ja, det lod sig ikke gøre, sagde jeg, det var tre Dagsrejser uden Vand gennem Masai-Reservatet, og Løverne var til stor Plage i de Trakter netop nu. Masaierne havde været inde paa Farmen samme Dag for at beklage sig over dem, og for at bede mig komme ud og skyde en af dem. Javel, javel, det vidste Emmanuelson altsammen, men han vilde alligevel gaa til Tanganyika, for han vidste ikke, hvad han ellers skulde gøre. Nu vilde han gerne vide, om han maaske, nu da han var faret vild, kunde holde mig ved Selskab til Middag, sove paa Farmen og saa tage videre tidligt om Morgenens? Men hvis det ikke passede mig, kunde han jo ogsaa udmærket godt begive sig paa Vej med det samme, mens det var saa stjerneklart.

Jeg var blevet siddende paa min Hest, mens jeg talte med ham for at betyde ham, at han ikke var indbudt til Huset, for jeg havde ikke Lyst til at faa ham ind og spise Middag med mig. Men idet han talte, forstod jeg, at han egentlig heller ikke ventede at blive indbudt. Han havde ingen Tro til min Gæstfrihed og heller ikke til sin egen Overtalelsesevne, og han saa ensom ud, som han stod der i Nattemørket udenfor mit Hus, en Mand der ikke havde en Ven i Verden. Hans hjertelige Væsen var anlagt for at i det mindste jeg skulde kunne bevare Skinnet, hans egen Tid hvad den Slags Ting angik, var forbi. Hvis jeg nu sendte ham bort, saa var det ikke nogen Ulykke eller Uvenlighed, men ganske i sin Orden. Dette var jo Ridderlighed hos et jaget Dyr. Jeg kaldte paa min Sice, for at han kunde tage Hesten, og stod af.

»Kom ind, Emmanuelson,« sagde jeg, »De kan spise til Middag her og blive her inat.«

I Lampelyset var Emmanuelson et sørgeligt Syn. Han havde en lang, sort Overfrakke paa, af den Slags som ingen Mennesker gaar med i Afrika. Han var ubarberet, med langt Haar. Hans gamle Sko var revnet over Tærne. Det var tydeligt, at han ikke bragte nogen Ejendele med sig til Tanganyika, han var tomhændet. Det lod til at jeg skulde spille Ypperstepræstens Rolle, der lægger sine Hænder paa den levende Buks Hoved og sender den bort i Ørkenen.

Jeg tænkte, at her maatte der Vin til. Berkeley Cole, som for det meste holdt Huset med Vin, havde nogen Tid forinden sendt mig en Kasse særlig god Bourgogne, og nu gav jeg Juma Besked paa at trække en Flaske op. Da vi havde sat os tilbords, og Emmanuelsons Glas var blevet fyldt, drak han lidt af det, holdt det op mod Lampen og betragtede det

længe, som et Menneske der andægtigt lytter til Musik. »Famøs,« sagde han, »famøs. Det er jo en Chambertin 1906.« Det var det virkelig, og det gav mig Respekt for Emmanuelson.

Ellers sagde han ikke meget til at begynde med, og jeg vidste ikke, hvad jeg skulde sige til ham. Jeg spurgte ham, hvor det dog kunde være, at det sletikke havde været muligt for ham at finde Arbejde. Han svarede, at der var fordi han ikke forstod sig paa de Ting, som Folk herude interesserede sig for. Han havde faaet sin Afsked paa Hotellet, han var forresten heller ikke i Virkeligheden Maître d'Hôtel af Profession.

»Forstaar De Dem noget paa Bogholderi?« spurgte jeg ham. »Nej, ikke det mindste,« sagde han, »jeg har altid haft meget svært ved at lægge to Tal sammen.« »Kender De noget til Kreaturer?« blev jeg ved. »Køer?« spurgte han. »Nej, nej, jeg er meget bange for Køer.« »Kan De da køre en Traktor?« spurgte jeg. Her viste der sig en svag Straale af Haab paa hans Ansigt. »Nej,« sagde han, »men det tror jeg forresten nok, jeg kunde lære.« »Ja, men ikke paa min Traktor,« sagde jeg. »Men sig mig engang, Emmanuelson, hvad har De egentlig nogensinde foretaget Dem? Hvad er Deres Bestilling i Livet?« Emmanuelson rettede sig højt i Sædet. »Hvad jeg er?« udbrød han, »jeg er jo Skuespiller.«

Jeg tænkte: Gudskelov, det ligger udenfor min Opgave i Realiteten at hjælpe denne fortabte Mand, nu er Tiden inde for almindelig menneskelig Konversation. »Saa De er Skuespiller,« sagde jeg, »det maa være en dejlig Ting at være. Og hvad var da Deres Yndlingsroller, dengang De var ved Scenen?« »Oh, jeg er tragisk Skuespiller,« sagde Emmanuelson, »mine bedste Roller var Armand i »Kameliadamen« og Oswald i »Gengangere«.« Vi talte nu i nogen Tid om disse Stykker, om de forskellige Skuespillere, som vi havde set i dem, og om, hvordan vi selv syntes, at Rollerne skulde spilles. Emmanuelson saa sig om i Stuen. »Friherreinden har vel ikke,« spurgte han, »tilfældigvis Ibsens Skuespil her? Saa kunde vi spille Slutningsscenen af »Gengangere« sammen, hvis De ikke havde noget imod at tage Fru Alvings Rolle.« Jeg havde ikke Ibsens Værker. »Men maaske De husker den?« sagde Emmanuelson, som var blevet ivrig for sin Plan, »jeg kan selv hele Oswald udenad. Den sidste Scene er nu den bedste. Hvad sand Tragik angaar, ved De, da er den jo fuldkommen uovertræffelig.«

Stjernerne straaede paa Himmelen, og det var en klar, varm Nat, nu var der ikke længe til Regntidens Begyndelse. Jeg spurgte Emmanuelson, om han virkelig havde tænkt sig at gaa til Tanganyika. »Ja,« sagde han og grinede lidt, »nu skal jeg til at være min egen Sufflør.« »Det er jo

heldigt for Dem, Emmanuelson,« sagde jeg lidt efter, »at De ikke er gift.« »Javel,« sagde han, »javel.« Efter en kort Pause tilføjede han beskedent: »Jeg er iøvrigt gift.« I Samtalens Løb beklagede Emmanuelson sig over, at en hvid Mand i Afrika ikke kunde tage Konkurrencen op med de Indfødte, som arbejdede for saa meget lavere Løn. »Nu i Paris, f.Eks.,« sagde han, »der kunde jeg da altid for en kort Tid faa et Job som Tjener, enten i den ene Café eller i den anden.« »Hvorfor blev De saa ikke i Paris, Emmanuelson?« spurgte jeg ham. Han sendte mig et lynsnart, klart Blik. »Paris?« sagde han. »Nej, nej. Det ved Gud, Paris, den kom jeg ud af lige i rette Øjeblik.«

Emmanuelson havde en eneste Ven i Verden, som han i Løbet af Aftenen flere Gange kom tilbage til. Hvis han kunde komme i Forbindelse med ham vilde alt være anderledes, for han var i glimrende Kaar og meget hjælpsom af sig. Denne Mand var Tryllekunstner og rejste hele Verden rundt. Da Emmanuelson sidst havde hørt fra ham, havde han været i San Francisko.

Af og til talte vi om Litteratur og om Teater, og kom saa igen tilbage til Emmanuelsons egne Udsigter. Han fortalte mig, at hans Landsmænd i Afrika havde vendt ham Ryggen, den ene efter den anden. »De er vanskeligt stillet, Emmanuelson,« sagde jeg, »jeg tror egentlig ikke, at jeg kan tænke mig nogen, som paa en Maade er vanskeligere stillet end De.« »Nej, jeg tror det heller ikke selv,« sagde han, »men der er noget, som jeg for nylig har tænkt over, og som De maaske ikke har tænkt paa: et eller andet Menneske maa jo være værst stillet af alle Mennesker.« Han var kommet til Ende med sin Flaske og skød Glasset lidt fra sig. »Denne Rejse,« sagde han, »det er en Slags Hasardspil for mig, *le rouge et le noir*. Jeg har en Chance her for at komme ud af alle mine Vanskeligheder, jeg kan maaske endogsaa ved samme Lejlighed komme ud af alting. Men paa den anden Side kan jeg ogsaa, hvis jeg kommer til Tanganyika, komme ind i noget.«

»Jeg skulde næsten tro, at De kommer til Tanganyika,« sagde jeg, »en af de indiske Lastbiler paa Landevejen tager Dem maaske op.« »Javel, men der er jo Løverne,« sagde Emmanuelson, »og Masaierne.« »Tror De paa Gud, Emmanuelson?« spurgte jeg ham. »Ja, ja, ja,« sagde Emmanuelson. Han sad ganske stille en Stund. »Nu vil De finde, at jeg er en forfærdelig Skeptiker, naar De hører, hvad jeg har at sige,« sagde han, »men med Undtagelse af Gud tror jeg ikke paa nogetsomhelst i Verden.«

»Hør en Gang, Emmanuelson,« sagde jeg, »har De Penge?« »Ja, jeg har,« sagde han, »firsindstyve Cent.« »Ja, det er ikke nok,« sagde jeg, »og

jeg har selv ingen Penge i Huset. Men maaske Farah har nogle.« Farah havde fire Rupees.

Næste Morgen, noget før Solopgang, gav jeg mine Folk Besked paa at vække Emmanuelson og lave Kaffe til ham. Jeg havde i Nattens Løb tænkt over, at jeg vilde køre ham i min Vogn de første femten Kilometer af Vejen. Det var sletingen Fordel for Emmanuelson, som stadig havde to Hundrede og tyve Kilometer at gaa. Men jeg vilde ikke se ham gaa lige fra min Dørtærskel ud i den uvisse Skæbne, og jeg vilde ogsaa gerne selv være med i hans Komædie eller Tragedie. Jeg pakkede ham en Pakke Smørrebrød og haardkogte Æg, og gav ham ogsaa en Flaske Chambertin 1906 med, fordi han satte Pris paa den. Jeg tænkte: Det bliver maaske hans sidste Drik her i Livet.

Emmanuelson saa i Morgengryet ud som et af de Lig i Legenderne, hvis Skæg vokser i Jorden. Men han kom ud af Graven med Anstand og var ganske rolig og ligevægtig, da vi kørte bort. Da vi var kommet over paa den anden Side af Mbagathi-Floden, lod jeg ham staa ud af Bilen. Morgenluften var klar, og der var ikke en Sky paa Himlen. Hans Vej gik mod Sydvest; da jeg saa rundt i den modsatte Retning kom Solen netop op, mat og rød, – som Blommen i et haardkogt Æg, tænkte jeg. Om tre eller fire Timer vilde den være hvidglødende og brænde ubarmhjertigt ned paa den Vandrendes Hoved.

Emmanuelson sagde Farvel til mig. Han begyndte at gaa, og kom saa tilbage og sagde Farvel en Gang til. Jeg sad i Vognen og saa paa ham, og han var vistnok glad ved at have en Tilskuer. Jeg tror, at hans dramatiske Instinkt var saa stærkt, at han i dette Øjeblik havde en levende Følelse af at være ved at forlade en Scene og at gaa bort, som om han havde set sig selv med Publikums Øjne. Det var Emmanuelsons store Sortie. Skulde da ikke Højene, og Tjørnetræerne og den støvede Vej vise saa megen Medfølelse, at de et Øjeblik fik Karakter af Sætstykker? I Morgenvinden viftede hans lange sorte Overfrakke ham lidt om Benene, op af en af Lommerne paa den stak en Flaskehals. Mit Hjerter blev helt fyldt med den store Kærlighed og Taknemlighed, som de, der bliver hjemme, føler for Vandrere og Vejfarende, for Sømænd, Opdagelsesrejsende og Vagabonder. Farah, der var med mig i Vognen, spurgte mig: »Hvor skal den Bwana hen?« Farah kaldte Emmanuelson en Bwana – Herre – for sin egen Værdigheds Skyld, siden han havde sovet i Huset. »Til Tanganyika,« sagde jeg. »Til Fods?« spurgte Farah. »Ja,« sagde jeg. »Allah være med ham,« sagde Farah.

I Dagens Løb tænkte jeg mange Gange paa Emmanuelson og gik ud

af Huset for at se over mod Tanganyika-Vejen. Om Aftenen ved Tiden hørte jeg en Løve brøle Sydvest paa, og en halv Time efter hørte jeg den igen. Jeg tænkte paa, om den maaske nu sad paa en gammel sort Overfrakke. Hele næste Uge prøvede jeg at faa at vide, hvordan det var gaaet Emmanuelson, og jeg gav Farah Besked paa at spørge sine indiske Bekendte i Nairobi, som havde Lastbiler paa Tanganyika-Vejen, om nogen af dem var kørt forbi ham eller havde taget ham op. Men der var ingen, der havde set noget til ham.

Et halvt Aar senere fik jeg til min Overraskelse et anbefalet Brev fra Dodoma, hvor jeg ikke kendte et Menneske, Brevet var fra Emmanuelson. Det indeholdt de halvtreds Rupees, som jeg først havde laant ham, da han havde forsøgt at komme ud af Landet, og Farahs fire Rupees. Foruden disse Penge som var de sidste, jeg nogensinde havde ventet at faa at se igen i Verden, sendte Emmanuelson mig et langt, forstandigt og venligt Brev. Han havde faaet Plads som Bartender i Dodoma – hvad Slags Bar de nu kan have der – og det gik ham godt. Han lod til at have en Gave for Taknemlighed, han huskede mange Smaating fra den Aften, han havde tilbragt paa Farmen, og gentog flere Gange, at han der havde følt sig mellem Venner. Han beskrev mig i Enkeltheder sin Rejse til Tanganyika og roste Masaierne meget. De havde fundet ham paa Vejen og havde taget ham op, de havde været venlige og gæstfri imod ham, og han var rejst i deres Selskab helt til Tanganyika, ad mange Omveje. Han havde, skrev han, underholdt dem saa godt med Beretninger om sine Eventyr i mange forskellige Lande, at de ikke havde villet give Slip paa ham igen. Emmanuelson kunde ikke tale Masaernes Sprog, saa han maa have berettet sin Odyssé pantomimisk for dem.

Det var rigtigt og smukt, tænkte jeg, at Emmanuelson skulde have fundet Tilflugt hos Masaierne. Det virkelige Aristokrati i Verden, og det virkelige Proletariat, de er begge i Forstaaelse med Tragedien og dens Idé. Den er for dem selve Guds Plan med Verden, og Livets Toneart. Heri adskiller de sig fra det Bourgeoisi af alle Klasser, som fornægter Tragedien og grumme nødig finder sig i den, og for hvem det tragiske er ensbetydende med det triste i Verden eller med dens Ubehageligheder. Mange Misforstaaelser imellem de hvide Nybyggere af Middelstanden og de Indfødte kom af dette Forhold. De mørke tvære Masaier var baade Aristokrati og Proletariat. De havde straks set, at den ensomme Vandrer i sort var en Person ud af en Tragedie, og hos dem var den tragiske Skuespiller endelig en Gang kommet til sin Ret.

VI. Mine Venner paa Farmen

MINE Venners Besøg paa Farmen var glædelige Begivenheder i min Tilværelse, og Farmen vidste det.

Naar det led mod Enden med en af Denys Finch-Hattons lange Safarier, hændte det, at jeg om Morgenen fandt en ung Masai staaende udenfor mit Hus, paa eet langt, slankt Ben. »Bedâr er paa Vejen hjem,« sagde han. »Nu kommer han om to eller tre Dage.« Samme Dags Eftermiddag sad en af Squatternes Dreng og ventede paa mig paa Plænen udenfor Huset, og naar jeg kom ud sagde han: »Der er en Flok Perlehøns nede ved Floden, der hvor den drejer. Hvis du vil skyde et Par Stykker af dem til Bedâr, naar han kommer, saa skal jeg hente Dig, naar Solen gaar ned og vise Dig, hvor de er.«

For de store Vandrere mellem mine Venner laa vistnok Farmens stærkeste Tiltrækning deri, at den blev, hvor den var, og lignede sig selv hver Gang de saa den igen. De havde rejst over vide Strækninger, slaaet Lejr og brudt den op igen, paa Sletter og ved Floder. Nu var de glade over at køre op ad min Indkørsel, der var ligesaa stabil som en Planets Bane. De fandt sig vel ved at blive modtaget af kendte Ansigter, og jeg havde de samme Folk i al den Tid, jeg var i Afrika. Jeg havde gaaet paa Farmen og længtes bort fra den, nu kom de tilbage til den, og længtes efter Bøger og Lærredslagner, og Køligheden i de store Stuer bag Skodderne. Mens de havde siddet ved deres Lejrbaal havde de udmalet sig Glæderne ved Livet paa Farmen, og naar de var inde i Huset igen, spurgte de mig: »Har Du faaet lært Kamante at lave en Omelet à la chasseur?« »Er Grammofonpladerne til »Petruschka« kommet ud med sidste Post?« De kom og overnattede i Huset, ogsaa naar jeg var borte, og Denys boede der i al den Tid jeg var paa Besøg i Europa. »Mit Skov-Tilflugtssted« kaldte Berkeley Cole det.

Til Gengæld for Civilisationens Goder bragte de store Rejsende mig Jagtbytte fra deres Safarier, Leopard- og Cheetah-Skind, som jeg skulde faa syet Pelse af, naar jeg igen kom til Paris, Slangeskind og Firbenskind til Sko, og Maraboufjer.

For at glæde dem prøvede jeg, mens de var borte, mange Opskrifter ud af gamle sjældne Kogebøger, og gjorde mig Umage for at faa europæiske Blomster til at vokse i min Have. En Gang, da jeg var paa Besøg hjemme i Danmark, var der en gammel Dame, der forærede mig tolv sjældne Pæonknolde, jeg fik dem med stort Besvær ind i Landet, for Import-Reglerne er strenge, naar det gælder Planter. Saasnart jeg havde

faaet dem plantet ud, skød de en Mængde karmoisinrøde krumme Skud op, og senere satte de mange fine Blade og runde Knopper. Den første Blomst, som sprang ud, hed *Duchesse de Nemours*. Det var en stor, enkelt, hvid Pæon, meget fornem og kraftig, dens Duft var saa stærk, frisk og sød, at den fyldte hele Rummet omkring den. Da jeg havde plukket den af og sat den i Vand, standsede hvert eneste hvidt Menneske, som kom ind i min Dagligstue, og stirrede paa den: Gud, det var jo en Pæon! – Men ganske kort Tid efter begyndte alle de andre Knopper paa mine Pæonplanter at tørre ind og falde af, og jeg fik aldrig mere end denne ene Blomst. Nogle Aar senere talte jeg med Lady McMillans engelske Gartner paa Chiromo om Pæoner. »Vi har aldrig haft Held til at faa Pæoner til at gro i Afrika,« sagde han, »og det faar vi heller ikke, før vi en Gang kan faa indført en Pæonknold til at blomstre herude, og kan tage Frø fra dens Blomst. Saadan fik vi *Delphinium* til at blomstre i Afrika.« Jeg kunde da have indført Pæoner i Afrika og gjort mit Navn udødeligt, ligesom selve Hertuginde af Nemours, og hele denne store Fremtid havde jeg forspildt, da jeg havde plukket min eneste udsprungne Pæon af og sat den i Vand. Jeg har mange Gange siden drømt, at jeg har set den hvide Pæon vokse i Haven, og i Drømme har jeg glædet mig inderligt over, at jeg dog altsaa alligevel ikke havde plukket den.

De af mine Venner, som selv havde Farme længere inde i Landet, eller som boede i Byen, kom paa Besøg. Hugh Martin fra Landdepartementet kørte ud fra Nairobi for at underholde mig med sin sære Visdom og Vittighed. Han var et højtbegavet Menneske, velbevandret i Verdens sjældneste Litteratur, som havde tilbragt sit Liv fredeligt i Regeringens Tjeneste i Østen og der, blandt andre Ting, havde udviklet et Talent til at se ud som en gediegen, mavesvær, kinesisk Afgud. Han kaldte mig Candide og var selv en aparte Doctor Pangloss at have paa Farmen, dybt og roligt befæstet i sin Tro paa Verdens og Menneskenes Usselhed, og tilfreds i Troen, for hvorfor skulde det være anderledes? Han rørte sig nødig ud af min store Lænestol, naar han een Gang havde faaet anbragt sig der. Med sin Whiskyflaske og et Glas foran sig og et stille, lyst Ansigt, bredte han sig her, gav sine Idéer og Teorier frit Løb og lyste af Indfald, som en fosforagtig fysisk og psykisk Vækst, en fed Mand, der havde fundet Fred med Verden og Hvile i Djævelen, med det renlige, samlede Udtryk i Ansigtet, som Djævelens Disciple tidt har, fremfor Herrens.

Den stornæsedede unge Gustav Mohr fra Norge slog sent paa Aftenen uventet ned paa Farmen, fra den Farm, som han bestyrede halvtreds Kilometer paa den anden Side af Nairobi. Han var en rivende Farmer og stod mig bi paa Farmen med Raad og Daad bedre end noget andet Menneske, jeg har kendt i mit Liv, med en enkel, mandig Redebonhed, som om han tog det for givet, at Farmerne, eller Skandinaver, skulde slide Livet af sig for hinandens Skyld. Nu blev han slynget ind paa Farmen, som en Sten ud af en Vulkan, af sin egen flammende Sjæl. Han blev gal, sagde han, her i et Land, hvor Folk troede, man kunde holde sin Aand i Live ved at tale om Okser og Sisal, hans Sjæl hungrede og tørstede, og han kunde ikke holde det ud et Øjeblik længere. Han begyndte at tale i samme Nu, han kom over Dørtærskelen og blev ved til over Midnat uden at standse, han prækede og rasede om Kærlighed, Kommunisme, Afvæbning, Prostitution, Hamsun og Biblen, og forgiftede imens Stuen og sig selv med meget daarlig Tobak. Han vilde knap nok spise eller drikke, og sletikke høre efter, – hvis jeg prøvede at faa et Ord ind, skreg han op. Hans Ansigt glødede af den Ild, som brændte i ham, han stangede i Luften med sit vilde, lyse unge Hoved. Han havde meget at lette sig for, og frembragte endnu mere, medens han talte. Pludselig, ved Totiden om Natten, havde han ikke mere at skulle have sagt. Han sad da stille en Stund med et ydmygt Ansigt, som en Rekonvalescent i en Hospitalshave. Lidt senere stod han op og kørte bort i flyvende Fart, nogenlunde indstillet paa igen en Tid at holde sig i Live paa Sisal og Okser.

Ingrid Lindstrøm kom og boede paa Farmen, naar hun en Dag eller to kunde slippe bort fra sin egen Farm, sine Kalkuner og sit Handelsgartneri i Njoro. Ingrid var saa lys af Skind og af Sind, en svensk Officersdatter og en svensk Officers Kone. Hun og hendes Mand var kommet ud til Afrika med deres fire Børn, som paa en Skovtur, for at tjene sig en Formue i en Haandevending og havde købt Hør-Land, fordi Hør den Gang, under Krigen, stod i fem Hundrede Pund pr. Ton, – og straks efter faldt Hørren til fyrretyve Pund pr. Ton, og Hør-Land og Hør-Maskineri var ikke en Rupee værd. Da satte Ingrid hele sin Kraft ind paa at redde Farmen for sin Familie. Hun anlagde sit Hønseri og sit Handelsgartneri og arbejdede i dem fra tidlig Morgen til sen Aften, dryppende af Sved, stønnende, som en mishandlet Hest. Under denne vilde Kamp havde hun mødt sin Skæbne. Hun havde forelsket sig i Farmen, i dens Køer, Svin og Kalkuner, Indfødte og Grøntsager, i selve

den lille Del af Afrikas Jord, som var hendes egen, vildt – som man siger: til Vanvid – saa at hun vilde have ofret sin Mand og sine Børn for sin Farms Skyld. Hun og jeg havde i de daarlige Aar grædt i hinandens Arme ved Tanken om, at vi kunde komme til at miste vort Land. Det var glade Dage paa Farmen, naar Ingrid kom paa Besøg, for hun var saa djærv og jovial og indsmigrende som en gammel svensk Bondekone, og i sit vejrbidte Ansigt havde hun to Rækker stærke, hvide Tænder, som en leende Valkyrie, »därför tycker hela världen om oss svenskar, att vi midt i eländet kunna taga den i famn och vara så hurtiga att det blänker om oss.«

Ingrid havde en gammel Kikuyu-Kok og Tjener, der hed Kemosa, som udfyldte en hel Række Embeder hos hende, og følte for hendes forskellige Virksomheder, som om det havde været hans egne. Han sled og svedte med hende i Køkkenhaven og Handelsgartneriet, og han optraadte som Duenna for hendes tre smaa Døtre og rejste med dem paa Jernbanen, naar de skulde til og fra deres Kostskole. Ingrid fortalte mig, at naar jeg meldte min Ankomst til Njoro, tabte Kemosa paa Stedet Ligevægten. Han lod da alle Forretninger passe sig selv, og koncentrerede sig helt og holdent om Forberedelser til min Modtagelse, ja han huggede rask væk Hovedet af hendes fedede Kalkuner, som skulde have været solgt til Jul, altsammen fordi han var imponeret af Farah, som i hans Øjne var det fornemste i Verden. Ingrid mente at Kemosa ansaa sit Bekendtskab med Farah for at være den største Ære, han nogensinde var kommet ud for.

Mrs. Darrell Thompson fra Njoro, som jeg næsten ikke kendte, kom ud til Farmen, da Doktoren i Nairobi havde sagt, at hun kun havde nogle faa Maaneder tilbage at leve i. Hun fortalte mig, at hun lige havde købt en Hest i Irland, en Præmie-Springer, – for i Døden som i Livet var Heste hendes store Lidenskab og for hende det herligste, Gud havde skabt, – og at hun nu, efter at hun havde talt med Doktoren, først havde tænkt at telegrafere hjem og afbestille den, men siden havde bestemt sig til at testamentere mig Hesten. Nu bad hun mig være god imod den, naar hun selv var død. Jeg tænkte ikke videre paa hele Sagen, førend, nogen Tid efter hendes Død et halvt Aar senere, hendes irske Hest Poor-box blev sendt mig til Ngong. Da Poor-box blev hjemmevant mellem os, viste han sig at være den klogeste Person paa Farmen. Han var ikke meget at se til, stumphalet og langt ude over sin første Ungdom. Denys Finch-Hatton plejede at ride ham, men jeg

selv brød mig ikke om det. Men ved ren og skær Omtanke og Menne-skeforstand, ved at være klar over, hvad det var det kom an paa, vandt Poor-box, midt mellem alle de blanktskinnende unge Heste, som vore Naboer i Kolonien havde faaet ud fra England for Anledningen, den store Springkonkurrence i Kabete, som blev afholdt til Ære for Prinsen af Wales. Han bragte os, stilsfærdig, besindig og from som altid, en stor Solvmedaille hjem, og efter en Uges næsten uudholdelig Spænding, – som var blevet værre fra Dag til Dag, for til at begynde med var der ingen som troede han kunde vinde, og jeg havde kun meldt ham ind for at vise min Loyalitet, – hensatte han hele Farmen i vild Glæde og Triumf. Han døde af horse-sickness et halvt Aar senere og blev begravet under Citrontræerne udenfor Stalden. Han blev begravet af Farmen, og den bevarede hans Navn i sin Historie.

Gamle Mr. Bulpett, som Klubben kaldte Onkel Charles, kom ud og spiste Middag med mig. Han var en af mine bedste Venner, og desforuden et Slags Ideal for mig, den engelske Gentleman fra Dronning Victorias Tidsalder, som endnu var ganske hjemmevant i vor egen Tid. Han havde svømmet over Hellespont, han var en af de første, som besteg Matterhorn, og han havde som ganske ung Mand – maaske i Halvfjerdserne – været *la belle Otéros* Elsker. Folk i Kolonien fortalte mig, at hun fuldstændig havde ruineret ham. For mig var det nu, som om jeg satte mig til Bords med Armand Duval eller Chevalier des Grieux selv. Han havde mange dejlige Billeder af Otéro og vilde gerne tale om hende. En Gang ved Bordet sagde jeg til ham: »Jeg ser, at *la belle Otéro* har udgivet sine Memoirer, er De med i dem?« »Ja,« sagde han, »ja, jeg er med i dem. Under et andet Navn ganske vist, men jeg er der dog.« »Hvad siger hun saa om Dem?« spurgte jeg. »Hun siger,« sagde han, »at jeg var en ung Englænder, som spenderede Hundrede Tusinde Pund paa hende i seks Maaneder, men at jeg fik fuld Valuta for mine Penge.« »Synes De saa selv,« sagde jeg og lo, »at De fik fuld Valuta?« Han tænkte et lille Øjeblik over mit Spørgsmaal. »Ja,« sagde han, »ja, det gjorde jeg.« Denys Finch-Hatton og jeg var med Mr. Bulpett paa Skovtur oppe paa Toppen af Ngong Hills, da han fyldte syvoghalvfjerds. Medens vi sad deroppe, kom vi til at tale om, hvorvidt man, hvis man fik tilbudt et Par Vinger, som man aldrig kunde lægge af, vilde modtage eller afslaa Gaven. Gamle Mr. Bulpett sad og saa ud til begge Sider paa det vældige Land under os, det grønne Ngong østpaa og den store Rift Valley mod Vest, som om han var parat til at flyve

ud over det hvad Øjeblik det skulde være. »Jeg vilde tage imod dem,« sagde han, »vist vilde jeg tage imod dem, der er ikke noget, jeg vilde synes bedre om.« Efter en lille Pause tilføjede han: »Men jeg vilde maaske nok betænke mig, hvis jeg var en Dame.«

VII. En Kavalier som Nybygger

HVAD Berkeley Cole og Denys Finch-Hatton angaar var mit Hus et kommunistisk Samfund. Alt, der var mit, var ogsaa deres, og de satte en Ære i, at der ikke skulde mangle noget. De holdt Huset, i stor Stil, med Vin og Tobak og skrev hjem til England efter Bøger og Grammofoonplader til mig. Berkeley svingede op foran Døren med sin Automobil stuvet fuld af Appelsiner, Kalkuner og Æg fra sin egen Farm ved Foden af Mount Kenya. De havde den Ambition, at jeg skulde komme til at forstaa mig ligesaa godt paa Vin, som de selv gjorde, og spildte megen Tid og Omtanke, og god Vin, paa at lære mig det. De havde Glæde af mit danske Porcelæn og mine Glas, og legede med dem ved Middagsbordet, de byggede en høj skinnende Pyramide op af alle de Glas, jeg ejede, det ene oven paa det andet og sad stille og glædede sig ved Synet af den.

Naar Berkeley boede paa Farmen, plejede vi at faa en Flaske Champagne ude under Træerne i Skoven Klokken elleve om Formiddagen. Engang da han skulde afsted og sagde Farvel og Tak for den Gang, tilføjede han alvorligt, at der havde været et eneste Skaar i Glæden ved hans Besøg: vi havde faaet meget grove og simple Glas at drikke af ude under Træerne. »Jeg ved det nok, Berkeley,« sagde jeg, »men jeg har saa faa af mine gode Glas tilbage, og Folkene slaar dem i Stykker, naar de skal bære dem den lange Vej ud.« Han stod og saa sørgmodigt paa mig med min Haand i sin. »Ak Gud,« sagde han, »det har været saa trist.« Sidenhen fik han da mine bedste Glas bragt ud i Skoven.

Det var mærkeligt at tænke paa, at Berkeley og Denys som var blevet saa dybt savnet af deres Venner i England, lige siden de var udvandrede, og som var saa elskede og beundrede herude i Kolonien, dog paa samme Tid var Udstødte. Der var ikke noget Samfund eller Selskab, der havde udstødt dem, heller ikke noget Land i Verden, der havde stødt dem bort. Men Tiden havde gjort det, de hørte ikke hjemme i deres eget Aarhundrede. Ingen anden Nation end Englænderne kunde have frembragt dem, men de var Udslag af Atavisme, og de hørte hjemme i et gammelt Eng-

land, som ikke mere var til. I vor egen Tidsalder havde de ikke noget Hjem, men maatte vandre fra det ene Sted til det andet, og kom da paa deres Vandringer ogsaa til Farmen.

Med dette Forhold vidste de ikke selv Besked, de havde tværtimod en Følelse af Skyld overfor deres Tilværelse i England, som de var løbet fra. Den havde kedet dem, og de havde vendt den Ryggen, men deres Venner hjemme havde holdt ud med den. Naar Denys talte om sin Ungdom, – skønt han var saa ung endnu, – og om sine Udsigter dengang, og de Raad og Overtalelser som hans Venner bestandig skrev ud til ham, citerede han Shakespeares Jacques: »Saa I er en Rejsende? Ja saa har I Grund til at være vemodig. I har vel solgt jeres Land for at se andres« eller

»Vilde nu En maaske
sig som et Asen te
løbe fra Hus og Gods
ret som en Nar paa Trods . . .«

Men han saa fejl paa sig selv, det gjorde Berkeley med, og det gjorde Jacques maaske ogsaa. De troede, de var Desertører, og at de, som rimeligt var, af og til maatte betale for deres Egensind. Men de var i Virkeligheden Landsforviste, som bar deres Landsforvisning med Taalmodighed og fine Manerer.

Hvis man havde sat en Paryk med lange, silkebløde Krøller paa Berkeleys lille, smalle Hoved, kunde han have haft sin Gang ved Kong Carl den Andens Hof. Man kunde ogsaa have tænkt sig, at han, som en helt ung Kavalier fra London, havde siddet ved Fødderne af den ældre d'Artagnan, d'Artagnan fra »Tyve Aar efter«, lyttet til hans Livsvisdom, og bevaret hans Ord i sit Hjerte. Jeg havde bestandig den Følelse overfor Berkeley, at Tyngdeloven ikke gjaldt for ham, men at han, hvis det passede ham, ligesaa godt, naar vi sad og talte ved Ilden om Aftenen, kunde ryge op gennem Skorstenen. Han var en skarp, uhildet Menneskekender, uden Spor af Illusioner eller Bitterhed; af en Slags Djævelskab var han mest fortryllende imod de Mennesker, som han havde den ringeste Mening om. Naar han for Alvor kridtede sine Saaler til sine store Kunststykker, var han en henrivende, uforlignelig Bajads. Men til at være et vittigt Hoved og en Spøgefugl i Congreves og Wycherleys Stil, *en plein vingtième siècle*, behøves der nogle særlige Egenskaber foruden dem, som Congreve og Wycherley selv havde: en Glød i Sjælen, Grandezza, det vilde Haab. Naar Spøgen blev drevet vidt nok, fik den

et Skær af Tragik. Naar Berkeley, lidt ophedet, og ligesom gennemskinneth, af sin Vin, rigtig kom op paa sin høje Hest, begyndte dens Skygge paa Væggen bag ham at vokse og bevæge sig, og faldt ind i en hovmodig og fantastisk Gangart og Galop, som om den kom fra et klassisk Stutteri, og dens Stamfader havde heddet Rosinante. Men Berkeley selv, den uovervindelige Spasmager, som var ganske ensom i sit Liv i Afrika, halvt Invalid, for hans Hjerte var daarligt al den Tid, jeg kendte ham, og som Dag for Dag saa sin højtelskede vidtstrakte Farm ved Mount Kenya glide længere og længere over i Bankernes Hænder, han vilde have været den sidste til at frygte Skyggen paa Væggen.

Berkeley var en lille spinkel Mand, rødhaaret, med ganske smalle Hænder og Fødder, og han førte sig meget rankt med en lille d'Artagnan'sk Drejning af Hovedet til højre og venstre, som en uovervunden, lysvaagen Duellant, der ser sig om efter en Udfordring. Han gik saa lydløst som en Kat. Og han forvandlede, paa samme Maade som en Kat, enhver Stue, han kom ind i, til et hyggeligt og hjemligt Sted, som om han i sig selv havde en Kraftkilde af Varme og Kommers. Hvis jeg havde siddet paa den rygende Ruin af mit Hus, og Berkeley var kommet hen og havde sat sig ved Siden af mig, saa vilde han have faaet mig til at føle, at jeg var i et udsøgt Hjørne af Verden. Naar han var veltilpas, ventede man at høre ham spinde som en Kat, og naar han var syg, var det ikke alene trist som med andre Mennesker, men det var uhyggeligt, og lidt djævelsk, som en syg Kat. Han havde slet ingen Principper, men en forbavsende Mængde Fordomme, saadan som man kan tænke sig, at en Kat maa have.

Hvis Berkeley var en Kavalier fra Stuarternes Tid, saa hørte Denys til i et tidligere engelsk Landskab, i Dronning Elisabeths England. Her kunde han have spadseret Arm i Arm med baade Sir Philip Sidney og Francis Drake. Og saa vilde maaske Menneskene paa Dronning Elisabeths Tid have elsket ham, fordi han for dem vilde have fremkaldt Billedet af Antiken, af det Athen, som de drømte og digtede om. Denys kunde i Virkeligheden være faldet harmonisk ind i en hvilken som helst Tidsalder af vor Civilisation og have følt sig hjemme der, lige op til første Halvdel af det nittende Aarhundrede. Han vilde have hævdet sig i enhver Tidsalder, for han var en fremragende Sportsmand, med fin Sans for Musik og Kunst, Kunstner selv, en stor Jæger. Han hævdede sig ogsaa i den Tidsalder, han levede i, men han passede ikke til den.

Hans Venner i England haabede bestandig paa at faa ham tilbage, og

sendte ham mange Planer og Forslag ud, som de mente skulde føre til en stor Fremtid for ham hjemme, men Afrika holdt paa ham.

Den særegne, umiddelbare Hengivenhed, som de Indfødte følte overfor Berkeley og Denys og overfor enkelte andre Folk af deres Slags, fik mig til at tænke over, om ikke de hvide Mænd fra Fortiden, fra hvilken-somhelst Fortid, vilde have været i bedre Forstaaelse med de farvede Racer, end vi kan være det i vor mekaniske Tidsalder. Da den første Dampmaskine blev sat i Gang, tænkte jeg, da skiltes de forskellige Racers Vej ad, og vi har ikke mødt hinanden siden.

En Skygge blev kastet over mit Venskab med Berkeley derved, at hans Somali-Tjener, Jama, tilhørte en Stamme, som laa i Strid med Farahs Stamme. For de Folk, der var indlevet med Somaliernes uudryddelige Klan-Følelser, var de mørke, dybe Ørken-Blikke, som blev udvekslet over Middagsbordet, naar de to Arvefjender opvartede Berkeley og mig, uhyggelige og skæbnesvangre. Ud paa Aftenen kom vi til at tale om, hvad vi vel skulde gøre, hvis vi om Morgenens forgæves kaldte paa vore Somalier, og, naar vi ledte efter dem, fandt baade Farah og Jama kolde og døde med hver sin Dolk i Hjertet. I disse Sager er Somalierne aldeles uden enten Frygt eller sund Fornuft, og de blev holdt tilbage fra Blodsudgydelse ene og alene af deres Pligtfølelse eller Hengivenhed, for hvad den nu var værd, for Berkeley og mig. »Jeg tør ikke,« sagde Berkeley, »fortælle Jama i Aften, at jeg har forandret mine Planer og ikke tager til Eldoret denne Gang, hvor den unge Somali-Kone bor, som han elsker. For saa vender hans Hjerte sig fra mig, det bliver ham aldeles lige meget, om jeg faar mit Tøj børstet eller ikke, og han gaar ud og slaar Farah ihjel.« Jamas Hjerte vendte sig dog aldrig fra Berkeley. Han havde været i hans Tjeneste fra Dreng, og Berkeley fortalte mig mange Ting om ham. En Gang havde Berkeley tabt Hovedet og havde slaaet Jama. »Men ved Du hvad saa?« sagde Berkeley. »I samme Øjeblik fik jeg en igen, lige mellem Øjnene.« »Og hvordan gik det saa?« spurgte jeg og lo. »Jo, det gik godt,« sagde Berkeley, og efter at han havde tænkt sig lidt om tilføjede han: »Det var ikke saa daarligt. Han er nok tyve Aar yngre end jeg.« Denne Begivenhed havde ikke efterladt noget Spor i enten Herrens eller Tjenerens Holdning. Jama havde et roligt, lidt protegerende Væsen overfor Berkeley, saadan som de fleste Somali-Tjenere har overfor deres Herre. Efter Berkeleys Død vilde Jama ikke længere være i Landet, men rejste hjem til Somaliland.

Berkeley havde en dyb, aldrig tilfredsstillet Kærlighed til Havet. Det

var hans Yndlingsplan, at han og jeg, naar vi blev rige, skulde købe os en Dhow, og sejle i Fragt mellem Lamu, Mombasa og Zanzibar. Vi havde ordnet alle Detaillerne ved vor Plan og vi havde hele vor Besætning udtaget, med Kamante som Skibskok. Men vi blev aldrig rige.

Naar Berkeley var træt eller følte sig syg, saa kom han altid tilbage til at tale om Søen. Saa græmmede han sig over sin egen Uforstand, som havde ladet ham spille et Liv paa Landjorden, og brugte stærke Udtryk om den. Engang, da jeg skulde rejse til Europa, og han var i sit modfaldne Lune, foreslog jeg, for at glæde ham, at jeg skulde tage to Skibslanterner, – en Styrbords og en Bagbords – ud med, saa at vi kunde hænge dem ved Indgangsdøren til Huset. »Ja, det var ikke saa galt,« sagde han, »saa vilde Huset i Mørke ligne et Skib. Gør det. Men de maa have sejlet.« Da jeg kom til København, købte jeg i en Skibshandel i Nyhavn et Par store, tunge, gamle Skibslygter, som havde faret paa Østersøen i mange Aar. Vi satte dem op, en paa hver Side af Døren. Huset vendte mod Øst, saa Lygterne var rigtigt anbragt, ifølge Jordens Kurs i Rummet, det kunde ikke komme til noget Sammenstød. Berkeley havde megen Glæde af disse Lygter. Han kom tidt kørende til Huset sent paa Aftenen, altid i flyvende Fart. Men naar Lygterne var tændt, kørte han langsomt rundt om Indkørslen, for at lade den røde og den grønne Stjerne i Mørket sænke sig dybt i hans Sind og bringe gamle Billeder og Erindringer om Sejlads tilbage, som om han i Virkeligheden, lydløst, i en Baad nærmede sig et tavst Skib paa dybt, mørkt Vand. Vi aftalte imellem os et Signalsystem med Lanterne og byttede dem om, eller tog den ene ned, saa at han allerede ude i Skoven kunde vide, i hvad Humør hans Værtinde var, og hvad Slags Middag han kunde vente sig.

Berkeley var ligesom sin Broder, Galbraith Cole, og sin Svoger, Lord Delamere, en af de tidligste Farmere, en Pioner i Kolonien. Han havde købt Land op, mens man kunde faa en Acre for nogle Cents. Han var en god Ven af Masaierne, som i de Dage var Landets første Race. Han havde kendt dem, førend den europæiske Civilisation, som de i Dybet af deres Hjerter hader fremfor alt i Verden, skar deres Rødder over, og førend de blev flyttet fra deres evigt savnede Land nordpaa. Han kunde tale med dem om gamle Dage i deres eget Sprog. Naar Berkeley kom og boede paa Farmen, kom Masaierne over Floden for at hilse paa ham. De gamle Høvdinge sad og talte med ham om deres Genvordigheder, hans Vittigheder fik dem til at le, og det var som at se en Kampesten le.

Gennem Berkeleys Venskab med Masaierne kom vi til at opleve en mærkelig og sjælden Højtidelighed paa Farmen.

Da Verdenskrigen først brød løs, og Masaierne hørte om den, kom det gamle Krigerfolks Blod i voldsom Bevægelse. De saa store Syner for sig, Slag og Massakrer, og de gamle Dages Herlighed. Det traf sig, at jeg dengang, i de første Maaneder af Krigen, var ude paa Safari alene med Indfødte og Somalier, med tre Oksevogne, som gjorde Transport for den engelske Regering, og at jeg trak frem og tilbage gennem Masai-Reservatet. Saasnart Folkene i en ny Egn hørte om min Ankomst, kom de op til min Lejr, med skinnende Øjne og blottede Tænder, for at spørge mig ud angaaende Krigen og Tyskerne. Var det sandt, at de kom gennem Luften? De løb allerede i Tanken aandeløse Farer og Døden i Møde. Om Natten sværmede de unge Krigere om mit Telt i fuld Krigsmaling med Spyd og Sværd, og for ret at vise sig for mig udstødte de undertiden et kort Brøl, en udmærket Efterligning af en Løves Brøl. Dengang tvivlede de ikke paa, at de skulde komme med i Krigen.

Men den engelske Regering mente ikke det vilde være forsvarligt at lade Masaier føre Krig mod hvide Mænd, om de ogsaa var Tyskere, og de nægtede Masaierne at komme med i Krigen, og satte en Stopper for alle deres store Drømme. Kikuyuerne skulde med i Krigen som Bærere, men Masaierne maatte sidde med Hænderne i Skødet.

Men i 1918, da almindelig Værnepligt var blevet indført overfor alle andre Indfødte i Kolonien, kaldte Regeringen Masaierne til Vaaben lige saa vel som de andre Stammer. En Officer fra The Kings African Rifles blev med sit Regiment sendt til Narok for at udkommandere tre Hundrede Moraner. Ved denne Tid havde Masaierne mistet deres Sympati for Krigen, og de nægtede rent ud at komme med. Alle Moraner i Egnen forsvandt ud i Krat og Tykninger. Under deres Forfølgelse af dem kom K.A.R. Tropperne ved en Fejltagelse til at give Ild paa en Manyatta og to gamle Koner blev skudt. Dagen efter var hele Masai-Reservatet i aabent Oprør. Sværme af Moraner drog gennem Landet, dræbte en Mængde indiske Handelsmænd og brændte mere end halvtreds Dukhaer ned. Situationen begyndte at blive alvorlig, og Regeringen vilde nødig forværre den. Lord Delamere blev sendt ned for at forhandle med Masaierne, og efter megen Tale frem og tilbage kom man tilsidst til et Kompromis. Masaierne fik Lov til selv at udtage de tre Hundrede Moraner, som skulde ud i Krig, og de slap med en Bøde som Straf for deres Hærværk i Reservatet. Der meldte sig aldrig nogensinde en eneste Moran. Men paa denne Tid gjorde Vaabenstilstanden en Ende paa hele Sagen.

Under alle disse Begivenheder havde nogle af de store gamle Masai-høvdinge gjort det engelske Militær forskellige Tjenester ved at sende

deres unge Mænd ud for at udspejde og rapportere Tyskernes Bevægelser i Reservatet og ved Grænsen. Nu da Krigen var forbi, vilde Regeringen vise disse gamle Mænd sin Anerkendelse. En Samling Medailler blev sendt ud fra England og skulde uddeles mellem Masaierne, og Berkeley, som kendte Masaierne saa godt og kunde tale Masai, fik tolv af Medaillerne og blev anmodet om at uddele dem.

Min Farm grænsede til Masai-Reservatet, og Berkeley spurgte om han kunde bo hos mig, og uddele sine Medailler fra mit Hus. Han var lidt nervøs angaaende hele Foretagendet og betroede mig, at han ikke var helt klar over, hvad det egentlig var, man ventede af ham.

En Søndag Formiddag kørte vi sammen et langt Stykke ind i Reservatet og gav Folkene i Manyattaerne Besked paa at stævne deres Høvdinge til Møde paa Farmen en bestemt Dag. Berkeley havde i sine unge Dage været Officer i det Niende Lansénérregiment, og dengang blev det mig sagt, havde han været den flotteste unge Officer i Regimentet. Men da vi nu i Solnedgangen kørte hjem igen, gav han sig til at udvikle sin Mening om det militære Kald og den militære Mentalitet, i en meget civil Aand.

Uddelingen af Medaillerne var, – skønt den jo ikke i sig selv var af videre Betydning, – en Begivenhed af stort Format. Der blev paa begge Sider udvist saa megen dyb Visdom, Levemaade og Takt, at den kunde blive staaende som en verdenshistorisk Begivenhed, eller en symbolsk Handling, et Møde i en højere Sfære, som da Erkeenglen Mikael og Lucifer mødtes:

»His Darkness and His Brightness
exchanged a greeting of extreme politeness.«

De gamle Masaier ankom med deres Følge, eller deres unge Sønner. De sad og ventede paa Plænen og talte lidt sammen om mine Køer, som græssede der. Maaske havde de et svagt Haab om, at de til Belønning for deres Tjenester skulde faa en Ko forærende. Berkeley lod dem vente længe, og jeg tror, at dette var i god Overensstemmelse med deres egen Opfattelse af en stor Højtidelighed. Alt hvad de i lang Tid saa, var den Armstol paa Plænen foran Huset, hvori han skulde sidde, mens han uddelte Medaillerne. Da Berkeley tilsidst slog Døren op og traadte frem, saa han i det mørke Selskab ganske lysende ud, rødhaaret og hvasøjet. Han var nu i Holdning og Udseende helt og holdent den raske resolute unge Officer, – saa jeg lærte ved denne Lejlighed, at han som kunde give sit Ansigt saa mange Slags Udtryk, ogsaa, naar det skulde til, kunde lade

det være aldeles udtryksløst. Han blev fulgt af Jama, der var i en elegant guld- og sølvbroderet arabisk Vest, som han havde anskaffet til Anledningen, og som bar Æsken med Medaillerne.

Berkeley stod op foran sin Stol, da han holdt sin Tale, og saa positiv var hans lille, smalle Skikkelses Rejsning, at de gamle Folk kom paa Benene en for en og stod op lige overfor ham, gravalvorlige, med Blikket paa hans Ansigt. Hvad Talen var om, kan jeg ikke sige, da den blev holdt paa Masai. For mig lød det, som om han i Korthed underrettede Masaierne om, at en ubegribelig stor Lykke skulde overgaa dem, og at Forklaringen derpaa var deres egen ubegribelig rosværdige Opførsel i Krigens Tid. Men i Betragtning af at det var Berkeley, som holdt Talen, og at man aldrig nogensinde vilde have kunnet uddrage nogetsomhelst af Masaiernes Ansigter, er det ogsaa muligt, at den havde et ganske andet Indhold, som jeg aldrig selv havde kunnet finde paa. Da han havde talt, lod han, uden et Øjeblik Ophold, Jama bringe Æsken op og tog Medaillerne frem, han raabte højtidelig de gamle Masai-Høvdinges Navne op, et for et, og overrakte dem Medaillen i en højsindet fremstrakt Arm. Masaierne tog dem i dyb Tavshed, i udstrakt Arm. En Ceremoni af denne Art kan kun gennemføres hvor de optrædende paa begge Sider er af ædelt Blod og har store Familietraditioner bag sig, – det være sagt uden Forklejnelse af Demokratiet.

En Medaille er en ubekvem Ting at give en nøgen Mand, fordi han ikke har noget Sted hvor han kan fæste den, og de gamle Masai-Høvdinge blev staaende tavse og urørlige med deres Medaille i Haanden. Efter en Stund kom en meget gammel Mand hen til mig, holdt sin Haand med Medaillen ud imod mig og bad mig sige ham, hvad der stod paa den. Jeg forklarede ham det saa godt jeg kunde. Den svære Sølv-mønt havde paa den ene Side Britannias Hoved og paa den anden Side Ordene *»Den store Krig for Civilisationen«*.

Jeg har senere hen fortalt nogle af mine engelske Venner om Ceremonien med Medaillerne, og de har da spurgt mig: »Hvorfor var Kongens Hoved ikke paa Medaillerne? Det var en stor Fejl.« Men efter min Mening skulde disse Medailler sletikke være altfor tiltrækkende, og den hele Affære var netop godt ordnet. Det er maaske den Slags Ting, som vil blive os givet, naar vor Belønning skal til at være stor i Himlene.

Da Berkeley blev syg, var jeg i Færd med at rejse til Europa paa Besøg. Han var dengang Medlem af Koloniens *Legislative Council*, og jeg telegraferede til ham: »Kom og bo paa Ngong, mens Raadet sidder. Ingen Vin her.« Han telegraferede tilbage: »Dit Telegram lige fra Himlen.

Kommer med Vin.» Men da han ankom til Farmen med sin Vogn fuld af Vin, brød han sig ikke selv om at drikke den. Han var meget bleg, og tidt ogsaa helt tavs. Hans Hjerter var daarligt, saa at han ikke kunde klare sig uden Jama, som han havde lært at give ham hans Medicin og Indsprøjtninger, og der var ogsaa mange Bekymringer, som hvilede tungt paa det, for han var angst for at miste sin Farm. Men endnu dengang forvandlede han ved sin Nærværelse mit Hus til en hyggelig Krog paa Jorden. »Jeg er kommet til det Punkt,« sagde han alvorligt til mig, »hvor jeg kun kan køre i de største Automobiler, kun ryge de fineste Cigarer, og kun drikke de bedste Aargange Vin.« Mens han da boede hos mig, fortalte han mig en Aften, at Doktoren havde raadet ham til at gaa i Seng og blive i Sengen en Maaned. Jeg sagde til ham, at hvis han vilde følge Doktors Raad og holde sig i Sengen en Maaned, paa Ngong, vilde jeg opgive min Rejse til Europa for at blive der og saa rejse hjem næste Aar. Han tænkte mit Tilbud igennem i nogen Tid. »Ak,« sagde han, »det var godt, hvis jeg kunde gøre det, men det kan ikke lade sig gøre. Hvis jeg gjorde det for at glæde dig, hvad vilde jeg saa være værd sidenefter?«

Jeg sagde Farvel til ham med et tungt Hjerter. Da jeg sejlede hjem forbi Takaunga og Lamu, hvor vor Dhow skulde have fulgt Kystlinien, tænkte jeg paa ham, men i Paris hørte jeg, at han var død. Han var faldet død om foran sit Hus, idet han stod ud af Automobilet. Han blev begravet paa sin Farm, hvor han gerne vilde være.

Da Berkeley døde, forandrede Landet sig. Hans Venner følte det straks med Sorg, og andre Folk mærkede det senere hen. En Epoke i Koloniens Historie løb ud med ham. I Tidens Løb blev mange Begivenheder regnet fra dette Vendepunkt, og Folk sagde: »Da Berkeley Cole levede« eller »Siden Berkeley Coles Død.« Til han døde, havde Landet været de lykkelige Jagtegne, nu forandrede det sig ganske langsomt, og blev et Forretningsforetagende. Da han døde, blev mere end een Standard sænket. En Standard for Vid, hvad der snart blev følt, og det er en sørgelig Ting i en Koloni, en Standard for Mod: efter hans Død begyndte Folk at tale om deres Bekymringer. En Standard for Menneskelighed. Da Berkeley forlod Scenen, gjorde en grim Skikkelse sin Entré fra Kulissen ligeoverfor: *La dure nécessité, maîtresse des hommes et des dieux.*

Det var underligt, at en lille spinkel og svag Mand skulde have været i Stand til at holde hele Kolonien hende fra Livet. Nu maatte vi til at bage vort Brød uden Gær, Landet var blevet fattigere paa Ynde, Frihed og Lystighed. En Kat var staaet op og var gaaet ud af Stuen.

VIII. Vinger

DENYS Finch-Hatton havde ikke noget andet Hjem i Afrika end Farmen. Han boede ind imellem sine Safarier i mit Hus og havde sine Bøger og sin Grammofon der. Naar han kom tilbage til Farmen, lukkede den sig op, den talte, som Kaffeplantagen taler, naar den blomstrer i de første Regnbyger, drivvaad, duftende, som en Sky af Kridt. Naar jeg ventede Denys tilbage og hørte hans Automobil komme op ad Vejen, hørte jeg paa samme Tid alle Ting paa Farmen snakke, og sige hvad de virkelig var. Han var lykkelig, naar han var paa Farmen, han kom der kun, naar han havde Lyst til at være der. Og Farmen lærte hos ham nogle Egenskaber at kende, som Verden ikke ellers saa: Ydmyghed, Taknemlighed, en venlig Blidhed. Han gjorde aldrig andet end hvad han havde Lyst til, og der blev ikke fundet Svig i hans Mund.

Denys havde en Egenskab, der var uvurderlig for mig: han kunde høre paa en Historie. For jeg har altid tænkt, at jeg kunde have spillet en Rolle i Florens paa Pestens Tid. Men Moden har skiftet, og den Kunst at høre efter en Historie er gaaet tabt i Europa. De Indfødte i Afrika, som ikke kan læse, kan den endnu og hvis man begynder at fortælle dem: »Der var en Gang en Mand, som gik ud paa en Vej, og der mødte han en anden Mand,« har man straks deres fulde Opmærksomhed, og deres Tanker løber rask efter Mændene paa Vejen. »Ja, Msabu, ja,« siger de, »og hvad saa? Hvad sagde de?« Men hvide Folk kan ikke, selv om de aldrig saa meget føler, at de burde, høre efter en Historie, som man fortæller dem. Hvis de ikke bliver urolige og kommer i Tanker om noget, som maa gøres straks med det samme, falder de i Søvn. De samme Mennesker kan da godt bede om at faa noget at læse, og kan sidde en hel Aften fordybet i en eller anden Tryksag, de kan da endogsaa, paa Tryk, komme igennem en Tale. De har vænnet sig til at faa deres Indtryk gennem Øjnene.

Denys, som i det hele taget var meget lydhør og fik denne Egenskab udviklet paa sine Safarier, vilde hellere høre paa en Historie end læse den. Naar han kom til Farmen, spurgte han mig om jeg havde nogen ny Historie at fortælle. Jeg havde digtet mange Eventyr og Historier mens han havde været borte. Om Aftenen gjorde han sig det bekvemt paa Gulvet foran Kaminen med alle Husets Puder spredt omkring sig, jeg sad med Benene overkors ved Siden af ham, som selve Sheherazade, og han hørte opmærksom paa en lang Historie fra Begyndelsen til Enden. Han fulgte bedre med i den end jeg selv gjorde, og naar i det af-

gørende Øjeblik en af Personerne viste sig paa Scenen, afbrød han mig og sagde: »Den Mand døde i Begyndelsen af Historien. Men gaa bare videre.«

Denys lærte mig Latin og at læse Biblen og de græske Digtere. Han selv kunde næsten hele det gamle Testamente udenad og førte Biblen med sig paa alle sine Ekspeditioner, hvilket forskaffede ham Anseelse hos Muhamedanerne.

Han gav mig ogsaa min Grammofon. Det var en Henrykkelse og Sødme i min Tilværelse. Den bragte et nyt Slags Liv til Farmen, som om den nu havde faaet Stemme, – »Sjælen i en Lund er Nattergalen.« – Denys kom tit uventet til Huset, medens jeg var ude i Kaffemarken eller Majsmarken, havde nye Plader til Grammofonen med sig og satte den i Gang. Naar jeg kom ridende hjem ved Solnedgang, strømmede Melodien mig i Møde i den kolde, klare Luft i Skoven og meldte at han var kommet.

De Indfødte havde stor Kærlighed til Grammofonen og kom gerne og stod rundt om Huset, naar den spillede, for at høre paa den. Nogle af mine Folk udvalgte sig en Yndlingsmelodi og bad mig spille den for dem, naar vi var alene hjemme. Det var underligt, at den Melodi, som Kamante valgte sig og lyttede til med størst Andagt, var Andanten af Beethovens Klaverkoncert i G-Dur. Første Gang han bad mig om den havde han vanskeligt ved at beskrive den saa tydeligt, at jeg kunde forstaa, hvilket Stykke, det var han mente.

Denys og jeg var uenige om Musik. For jeg vilde helst høre de gamle Komponister, men han var hypermoderne i Kunst og Musik, som om han havde tænkt sig at gøre Afbigt for sin egen Uoverensstemmelse med Tidens Aand, ved her at komme den imøde saa langt, som det var muligt for noget Menneske. »Jeg vilde synes godt om Beethoven,« sagde han, »hvis han ikke var saa vulgær.«

Saasnart som Denys og jeg var sammen, havde vi et mærkeligt Held med Løver. Det hændte, at han kom hjem fra en to eller tre Maaneders Jagtekspedition og græmmede sig, fordi han paa hele Turen forgæves havde prøvet at skaffe de Folk fra Europa, som han havde taget ud, en god Løve. I Mellemtiden havde Masaierne været hos mig for at bede mig komme ud at skyde en bestemt Løve eller Løvinde, der dræbte deres Køer for dem, og Farah og jeg havde været ude hos dem, og havde sovet i deres Manyatta for at bryde op, mens det endnu var mørkt, uden at vi havde set saa meget som et Løvespor i hele Egnen. Men naar Denys

og jeg red ud, var Løverne paa Pletten, som om det var en Opmærksomhed de skyldte os. Vi stødte paa dem ved deres Maaltid, eller naar vi red over et Flodleje.

En Nytaarsmorgen, inden Solopgang, var Denys og jeg paa Vej ud ad den nye Narok-Landevej og kørte saa hurtigt det kunde lade sig gøre i det ujævne Terræn.

Denys havde Dagen inden laant en svær Riffel til en af sine Venner, som var paa Vej sydpaa med en Jagtekspedition, og først sent ud paa Aftenen kom han i Tanker om, at han havde glemt at give sin Ven Besked om et særligt Trick ved Bøssen, hvorved Snellerten kunde blive sat ud af Funktion. Nu var han bange for, at det kunde bringe ham i Ulykke i en afgørende Situation. Vi kunde da ikke finde paa andet Raad end at give os paa Vej ganske tidligt om Morgen, tage den nye Vej og prøve at indhente Jagtselskabet i Narok. Det var et hundrede Kilometer gennem vildt Land, paa en helt nyanlagt Vej. Men Safarien kom ad den gamle Vej, som var noget længere, og det gik nok ikke saa hurtigt for dem heller, for de havde tungt læssede Lastautomobiler med sig. Vor eneste Bekymring var, at vi ikke vidste, om Vejen var ført igennem helt til Narok.

Den tidlige Morgenluft i de afrikanske Højlande er saa haandgribelig frisk og kold, at den samme Forestilling bestandig faar Tag i os: Vi er ikke paa Jorden, men i mørkt, dybt Vand, vi gaar frem langs Bunden af Havet. Det er ikke engang givet, at vi overhovedet selv bevæger os, det kolde Pres mod Ansigtet, det er Dybvands-Strømninger, og Automobilene selv sidder maaske ganske stille paa Havbunden som en dorsk elektrisk Rokke, glør frem for sig med sine to store, klare Lamper og lader Undervands-Verdenen passere Revy for sig. Stjernerne højt oppe er saa store, fordi det ikke er de virkelige Stjerner, men Genspejlinger af dem, som hænger og blinker paa Havets Overflade. Langs Vejene kommer levende Ting frem, mørkere end Omgivelserne, springer op og glider igen ind i det lange Græs, paa samme Maade som Krabber og Tanglopper borer sig ind i Sandet. Luften bliver klarere og klarere; naar Solen staar op, da er det Havbunden der hæver sig højere op, stiger over Havfladen og ligger som en nyskabt Ø i Verden.

Hvirvler af Lugte drev hurtigt forbi os, frisk ram Duft af Olivenbuskene, Porseduft fra Nælder og lav Vækst, den salte Spegelugt af det brændte Græs og en pludselig kvælende Bølge af Aadselstank. Kanuthia, Denys indfødte Chauffør, som sad bag i Vognen, rørte sagte ved min

Skulder og pegede til højre. Til den Side af Vejen, ti Meter fra den, var der en stor, mørk Form, en Søko, som hvilede sig paa Havsandet, og ovenpaa den rørte der sig noget i det dunkle Vand. I Virkeligheden var den mørke Forhøjning en stor, død Giraf-Tyr, den var blevet skudt to eller tre Dage forinden, jeg ved ikke af hvem. Oppe paa det døde Dyr havde en Løvinde været ved at holde Maaltid, og nu rejste hun Hovedet og Skuldrene over det og stirrede paa Automobilens som kom forbi. Denys standsede Vognen, og Kanuthia løftede Riflen, som han bar paa, af Skulderen. Denys hviskede til mig: »Skal jeg skyde hende?« For han betragtede høfligt Ngong Hills som mit private Jagtrevier. Vi kørte netop nu gennem de Masaier Land, som havde været oppe ved Huset for at klage over, at Løverne tog deres Køer. Hvis det var denne Løvinde, som havde plaget dem, saa var det paa Tide, at hun kom af med Livet. Jeg nikkede.

Denys sprang ud af Vognen, dukkede sig ned bag den og løb nogle Skridt tilbage. Men i samme Øjeblik forsvandt Løvinden ned bag Giraffens Ryg, og han maatte løbe rundt om den for at komme hende paa Skud, og skød. Jeg saa hende ikke falde – da jeg kom ud af Vognen og om bag Giraffen, var hun stendød og laa i en stor, mørk Pøl.

Der var ikke Tid til at flaa hende nu, vi maatte køre videre saa hurtigt vi kunde, hvis vi vilde indhente den anden Safari i Narok. Vi saa os om og tog i Hast Mærke af Stedet, saa at vi kunde finde det igen paa Hjemvejen, men Stanken fra den døde Giraf var saa stærk, at vi ikke vilde kunne køre forbi den uden at vide det.

Men da vi havde kørt fire Kilometer længere frem, saa var der ikke mere Vej. Vejarbejdernes Værktøj laa her, og der var slaaet et Par smaa tomme Telte op. Paa den anden Side af denne lille forladte Lejr i Vildmarken var der kun det store, stenede Land at se, lige netop graat i Dagslyset og fuldkommen urørt af Menneskehænder. Vi stod og saa paa Værktøjet og paa Landskabet foran os. Her kom vi til at overlade Denys' Ven til hans Skæbne, hvad Snellerten paa hans Riffel angik. Senere hen, da han kom tilbage fra sin Safari, fortalte han os, at han aldrig havde faaet Lejlighed til at bruge Riflen. Vi maatte da vende om her, og idet vi vendte, fik vi Ansigtet mod den østlige Himmel, den rødmede over Sletten og Højene, og mens vi kørte, begyndte den at gløde og lue som Guld. Vi kørte lige ind i den, og talte hele Tiden om Løvinden.

Vi fik igen Øje paa Giraffen, vi saa den nu ganske tydeligt, og hvor Lyset faldt paa Siden af den kunde vi skelne de mørkere firkantede Mærker i dens Skind. Og da vi kom nær op til den, saa vi, at der stod en

stor Løve paa den. Vejen var en Smule lavere nede end Aadslet. Løven stod oprejst og mørk lige paa det, og bag den var Himmelen flammende gylden. *Lion posant Or.* En Lok af dens Manke løftede sig i Morgenvinden. Jeg rejste mig op i Vognen, saa stærkt var det Indtryk, den gjorde, og Denys sagde: »Skyd nu du denne Gang.» Jeg var aldrig meget for at skyde med hans Riffel, den var for tung, og især for lang for mig, og gav mig hver Gang et voldsomt Stød. Men denne Gang var Skuddet en Kærlighedserklæring, og skulde Vaabnet saa ikke være af største Kaliber? Løven stod fuldkommen stille mens jeg kom ud af Vognen og gik lidt op imod den. Idet jeg skød, saa det ud for mig, som om den sprang lige op i Luften og kom ned med samlede Ben. Jeg stod i Græsset med Riflen i Haanden og aandede dybt, gennemglødet af den Følelse af Magtfylde, som et Skud giver En, fordi man her virker saa kraftigt paa lang Afstand.

Jeg gik bag om Giraffens Lig. Der blev jeg mødt af femte Akt i en klassisk Tragedie. De var alle døde. Giraffen saa kæmpemæssig stor ud, streng, med sine fire vældige, stive Ben og sin stive, strakte Hals, og med Maven revet op af Løverne. Løvinden laa paa Ryggen med et stort, hovmodigt og triumferende Grin paa Ansigtet, hun var tydelig nok Tragediens *femme fatale*. Løven laa ikke langt fra hende, og hvorfor havde han intet lært af hendes Skæbne? Hans Hoved laa paa hans to svære Forpoter, hans vældige, mørke Manke var spredt over ham som en Kongekaabe, han laa ogsaa paa en stor Plet i Græsset, og nu var det blevet saa lyst, at den skinnede mørkerød.

Denys og Kanuthia smøgede Ærmerne op, og medens Solen stod op, flaaede de Løverne. Da de holdt Hvil, hentede jeg en Flaske Rødvín, og Rosiner og Krakmandler, som jeg havde bragt med i Automobilet, siden det var Nytaarsmorgen. Vi sad i det korte Græs og spiste og drak. De døde Løver ved Siden af os tog sig pragtfulde ud i deres Nøgenhed, der var ikke en Pille overflødigt Fedt paa dem, hver Muskel laa i en stor dristig, behersket Kurve, de behøvede ingen Barmhjertighedens Kaabe, ikke engang deres eget Skind, de var helt igennem, hvad de skulde være.

Mens vi sad der, gled der en Skygge over Græsset ved mine Fødder, og da jeg saa op, skimtede jeg højt oppe i den lyseblaa Himmel de kredsende Gribbes store Ringe. Mit Hjerte var saa let, som om jeg selv havde haft det flyvende deroppe, som en Drage i en Snor. Med en Undskyldning til Mesteren lavede jeg en Sang.

«Ørnens Skygge løber over Sletten
mod de fjerne, navnløse, luftblaa Bjerge.
Men de unge, runde Zebraers Skygge
trykker sig den lange Dag
mellem deres fire fine Hove,
der hvor de staar saa stille som Sten.
Den venter paa den sene Eftermiddag,
for at strække sig blaa henover Sletten,
som den lave Sol farver teglstensrød,
og vandre til Vandhullet.»

Denys og jeg havde et andet Eventyr med Løver. Det indtraf i Virkeligheden før det, jeg her har fortalt om, i Begyndelsen af vort Venskab.

En tidlig Morgen i Foraars-Regntiden kom min sydafrikanske Bestyrer, Nichols, i stor Ophidselse til mit Hus for at fortælle mig, at to Løver om Natten havde været paa Farmen og dræbt to af vore Okser. De var brudt gennem Indhegningen omkring Oksernes Udspændingsplads, og havde trukket de to døde Okser ind i Kaffeplantagen, den ene af dem havde de ædt helt op derinde, men den anden laa næsten urørt mellem Kaffe træerne. Vilde jeg nu give ham et Brev, saa han kunde køre ind og købe Stryknin i Nairobi? Han vilde lægge det ud i den døde Okse med det samme, for Løverne, sagde han, vilde bestemt komme tilbage og æde næste Nat.

Jeg tænkte noget over Sagen, men det er ikke god Tone at bruge Stryknin til Løver, og jeg sagde tilsidst til Nichols, at det kunde ikke lade sig gøre. Da han hørte det, gik hans høje Humør over til Forargelse og Fortvivlelse. Ja, sagde han, hvis vi lod de to Løver være i Fred denne Gang, saa kom de da sikkert nok tilbage igen. De Okser, som de havde dræbt, var vore bedste Plov-Okser, vi havde ikke Raad til at miste flere af den Slags. Og min Hestestald, vedblev han, var heller ikke langt fra Oksernes Boma, havde jeg tænkt paa det? Jeg sagde, at det havde ikke været min Mening at give Løverne frit Spil paa Farmen, men at jeg mente, at de skulde skydes og ikke have Gift.

«Ja, og hvem skal skyde dem?» spurgte Nichols, «det bliver ikke mig. Jeg er ikke nogen Kujon, men jeg er en gift Mand, jeg vil ikke risikere Livet helt hen i Vejret.» Det var sandt, at han ikke var nogen Kujon, han var en djærv lille Mand. «Der er ingen Mening i det,» sagde han. Nej, sagde jeg, jeg havde ikke regnet med, at han skulde skyde Løverne. Men

Mr. Finch-Hatton var kommet i Gaar Aftes og var i Huset nu. Han og jeg havde tænkt os at gøre det. »Aah, det er O.K.,« sagde Nichols.

Jeg gik ind og opsøgte Denys. »Kom nu,« sagde jeg til ham, »og lad os gaa hen og risikere Livet helt hen i Vejret. For hvis vort Liv har nogen Værdi, saa er det den, at det ingen Værdi har. *Frei lebt wer sterben kann.*«

Vi gik ned i Kaffemarken og fandt de døde Okser liggende der, ganske som Nichols havde sagt. Af den ene var der kun det blodige Skelet tilbage, men af den anden Okse var ikke andet end det ene Ben ædt. Mordernes Spor stod dybt og klart i den bløde, vaade Jordbund, to store Løver havde gaaet omkring her sidste Nat. Det var nemt at følge Sporet gennem Plantagen og op til Skoven om Belknaps Hus. Men da vi kom derop, begyndte det at regne saa stærkt at man ikke kunde se en Haand for sig, og i det lange Græs og Underskoven tabte vi Sporet.

»Hvad tror du,« spurgte jeg Denys, »kommer de igen i Aften?« Der var intet Menneske i Afrika, som havde større Erfaring med Løver end Denys. Han sagde, at de nok kom tilbage tidligt paa Natten for at æde Oksen op, og at vi skulde give dem Tid til at slaa sig til Ro dernede, og selv gaa ned i Kaffemarken ved Nitiden. Vi maatte tage en elektrisk Lommelampe med os til at skyde ved. Han gav mig Valget mellem de to Roller, og jeg vilde helst holde Lampen, og lade ham skyde.

For at vi i Mørke skulde kunne finde Vej op til den døde Okse, klippede vi et Stykke hvidt Bomuldstøj i Stykker, af den Slags som de Indfødte kalder *Americani*, og bandt Stykkerne paa Træerne, paa samme Maade som Hans og Grethe lagde deres smaa, hvide Sten ud, Stien vilde føre os lige op til Aadslet. Og for Enden af den, tyve Meter fra Oksen, bandt vi et stort Stykke hvidt Tøj paa et Træ. Det betød, at her var det Sted, hvor vi skulde stoppe op, kaste Lyset foran os og skyde. Senere paa Eftermiddagen, da vi tog den elektriske Fakkelfrem for at prøve den, viste det sig, at Batteriet var løbet ned, og den lyste kun svagt, men der var ikke Tid nu til at køre til Nairobi og faa en anden, saa vi maatte gøre det bedste ud af den, som den var.

Det var Dagen inden Denys's Fødselsdag, og medens vi spiste til Middag var han i et melankolsk Humør og talte om, at han ikke havde faaet nok ud af sit Liv til nu. »Nej, men vent,« sagde jeg til ham, »der kan ske noget endnu inden din Fødselsdag.« Jeg gav Juma Besked paa at have en Flaske Vin parat til os, naar vi kom tilbage. Jeg blev ved at tænke paa Løverne. Hvor var de nu, i dette Øjeblik? Var de maaske i Tavshed, paa Vej gennem Floden, den ene lige foran den anden, med de

kolde, langsomt rindende Vandhvirvler omkring deres Bryst og Flanker: Klokken Ni gik vi ud.

Det regnede lidt, men Maanen var paa Himlen, og viste af og til sit blege Ansigt højt oppe bagved Lag paa Lag af lette Taageskyer, og da saa det ud, som om den spejlede sig svagt i Jorden, i den hvidblomstrende Kaffemark. Vi kom i nogen Afstand forbi Skolen og saa, at der var Lys i Vinduerne. Ved Synet af det skyllede en stor Bølge af Stolthed over mit Folk igennem mig. Jeg tænkte paa Kong Salomon, der skriver: »Den Lade siger: Der er en Løve paa Vejen, en grum Løve paa Gaderne.« Her var der to Løver lige udenfor deres Dør, men mine Skolebørn var ikke lade, og lod sig ikke holde borte fra deres Lærdoms og Vidsoms Kilde.

Vi fandt snart de to mærkede Rækker Kaffetræer, stod stille et Øjeblik og begyndte saa at gaa op imellem dem, Denys foran og jeg bagefter. Vi havde Mokkasiner paa og gik ganske lydløst. Jeg kom til at ryste af Spænding, saa at jeg ikke turde gaa for nær ved Denys, for jeg var bange for, at han skulde mærke det og sende mig hjem. Men jeg turde heller ikke være for langt borte fra ham, for han kunde faa Brug for min Fakkel hvad Øjeblik det skulde være.

Bagefter kunde vi regne ud, at Løverne havde været ved Okserne allerede inden vi kom. Da de havde hørt os komme, eller havde lugtet os, var de gaaet lidt bort, et Stykke ind i Kaffemarken, for at lade os passere. Maaske syntes de nu, at vi gik for langsomt, den ene af dem gav en dyb, ganske sagte, hæst Knurren fra sig et Stykke foran os og ud til højre. Den var saa dæmpet, at vi ikke engang var sikre paa, at vi virkelig havde hørt den. Denys stoppede et Øjeblik op og spurgte mig uden at vende sig: »Hørte du det?« »Ja,« sagde jeg. Vi gik igen lidt videre, og den dybe Knurren blev gentaget, denne Gang lige til højre for os. »Sæt Lyset paa!« sagde Denys hurtigt. Det var ikke saa let, fordi han var saa meget højere end jeg, og jeg skulde have Lyset til at falde over hans Skulder, paa Riffelløbet, og videre frem. Idet jeg tændte Lyset, blev hele Verden forvandlet til en blændende oplyst Scene, de vaade Blade paa Kaffetræerne skinnede i Lysskæret, den harvede, vaade tunge Jord under Træerne laa i Knolde som Bjerge.

Først passerede Lyscirklen rask en lille Shakal med store Øjne, som en lille Ræv. Jeg førte det videre, og der var Løven. Han stod med Ansigtet lige imod os, og saa lys, næsten hvid ud, med hele den sorte afrikanske Nat bag sig. Da Skuddet faldt, lige ved mit Øre, var jeg aldeles uforberedt paa det, jeg forstod ikke engang hvad det betød, det virkede som et Lynnedslag lige ved mig, med et voldsomt Tordendrøn, det var

som om jeg selv havde været i Løvens Sted. Han faldt ned for det, som en Sten. »Videre, videre,« raabte Denys til mig. Jeg drejede Faklen videre til venstre, men min Arm rystede saa stærkt, at Lyskredsen, som indeholdt hele Verden, og som jeg holdt i Haanden, dansede en stor Dans. Jeg hørte Denys le ved Siden af mig i Mørket. Men i Midten af Dansen var den anden Løve, som var ved at gaa bort fra os, og halvt skjult af et Kaffetræ. Da Lyset ramte ham, drejede han sig helt rundt imod os, og Denys skød. Løven faldt ud af Lyscirklen, men kom op igen og ind i den. Han svingede frem imod os, og ligesom det andet Skud faldt, udstødte han et langt, fortørnet Brøl.

Afrika blev i dette Øjeblik uendeligt stort, og Denys og jeg, som stod her midt paa det, uendelig smaa. Udenfor vor lille Cirkel af Lys var der intet andet end Mørke, i Mørket var der til to Sider Løver, og fra Himlen Regn. Men da det dybe Brøl døde bort, var der ikke nogen Bevægelse til nogen Side, og Løven laa, da jeg sænkede Lyset ned paa den, stille med Hovedet drejet bort, som om den havde vendt sig fra os med Ubehag. Der var to store, døde Dyr i Kaffemarken, og Nattestilhed rundt omkring.

Vi gik hen til Løverne og skridtede Afstanden ud. Fra hvor vi havde staaet var der femogtyve Meter til den første Løve og tredive til den anden. De var begge fuldvoksne, unge, stærke Løver og godt i Stand. De to gode Venner havde, ude i Højene eller paa Sletten, i Gaar sat sig det samme store Eventyr i Hovedet, og nu havde de fundet Døden i hinandens Selskab.

Men nu kom alle Skolebørnene ud fra Skolen og strømmede nedad Vejen. De standsede, da de fik Øje paa Lampen og raabte med frygt-somme Stemmer: »Msabu, er du der? Er du der, Msabu? Msabu?« Jeg sad paa en Løve og raabte tilbage til dem: »Ja, her er jeg.« Saa tog de fat, dristigere og i en højere Toneart: »Har Bedâr skudt Løverne? Har han skudt dem begge to?« Da jeg raabte »Ja« tilbage til dem, var de i samme Øjeblik paa Pletten og sværmede omkring os som en Flok smaa natlige Springharer, der hopper og dukker sig. De lavede paa staaende Fod en stor Sang om Begivenheden, den lød saaledes: »Tre Skud, to Løver, tre Skud, to Løver.« De forbedrede og udarbejdede den, medens de sang, den ene klare Stemme faldt ind efter den anden. »Tre gode Skud, tre udmærkede, lige Skud, to store, stærke, slemme, gruelige Løver.« Saa sluttede de sig alle sammen i et henrykt beruset Omkvæd »A.B.C.D.,« fordi de kom lige fra Skolen, og deres Hoveder endnu var fyldt med dens Visdom.

I Løbet af forbavsende kort Tid var en Mængde Mennesker samlede paa Stedet: Arbejderne fra Møllen, Squatterne fra de nærmeste Manyattaer og mine Husfolk med Lygter. De stod alle rundt omkring Løverne og talte om dem, og Kanuthia og Sicen, som havde Knive med sig, satte sig til at flaa dem. Det var et af disse Løveskind, som jeg senere hen gav den indiske Ypperstepræst, der besøgte mig paa Farmen. Pooran Singh selv viste sig paa Scenen i et Negligé, som fik ham til at tage sig ubegribelig smal ud, hans honningsøde indiske Smil lyste saligt midt i hans tætte, sorte Skæg, han stammede af Henrykkelse, da han talte. Han var ivrig efter at skaffe sig noget af Løvernes Fedt, for Løvefedt er efterspurgt i hans Folk som Medicin. At dømme efter den Pantomime, hvori han forklarede sig for mig, anvender de det som Middel imod Gigt og Impotens. Med denne sorte Kreds af glade Folk tog Kaffemarken sig meget livlig ud, Regnen standsede og Maanen skinnede ned paa hele Forsamlingen.

Vi gik tilbage til Huset, og Juma bragte vor Flaske og trak den op. Vi var altfor vaade og tilsølede af Mudder og Blod til at sætte os ned, vi stod op foran den flammende Ild i Spisestuen og drak vor levende, syngende Vin. Vi talte ikke et eneste Ord sammen. Paa vor Løvejagt havde vi været en Enhed, og vi havde intet at sige hinanden.

Vore fælles Venner havde megen Fornøjelse ud af dette vort Eventyr. Da vi næste Gang kom ind til en Dans paa Muthaiga Club, vilde gamle Mr. Bulpett ikke tale et eneste Ord til os hele Aftenen igennem.

Gennem Denys Finch-Hatton oplevede jeg den største, mærkeligste Glæde i mit Liv paa Farmen, jeg fløj med ham over Afrika. Derude, hvor der er faa eller ingen Veje, og hvor man kan lande hvor man vil paa Sletten, bliver Flyvning en levende, betydningsfuld Funktion i Ens Liv, den aabner en hel Verden. Denys havde taget sin *Moth* Maskine ud fra England, den kunde lande paa Farmen nogle faa Minutters Vej fra Huset, og vi var oppe sammen næsten hver Dag.

Man har vældige Udsigter, naar man kommer op over de afrikanske Højlande. Her er store, forbavsende Sammenspil og Omvekslinger af Lys og Farver. Regnbuen staar paa det grønne, solbelyste Land, de lodrette Skyer og store vilde, sorte Uvejr svinger om os til alle Sider i et Kapløb og en vild Dans, de piskende, haarde Regnbyger hvidner Verden paa skraa omkring En. Sproget mangler Ord for de Indtryk, man faar under Flyvning, og man kommer med Tiden til at finde paa nye Ord for dem. Naar man har fløjet over Rift Valley og over de to ud-

slukte Vulkaner Suswa og Longonot, saa er man vidtbefaren, og har været i Landene paa den anden Side af Maanen. Til andre Tider flyver man maaske lavt nede, man ser Dyrene paa Sletterne, og føler for dem, som Gud gjorde, da han lige havde skabt dem, inden han endnu havde faaet Adam til at give dem Navne.

Men det er ikke de Ting, man ser, men Handlingen, som henrykker, og Flyvningens Lykke og Storhed ligger i selve Flugten. Det er dog en haard Skæbne og en Trældom for Folk, der lever i Byer, at de altid maa bevæge sig i een Dimension, de gaar fremad langs med Linien, som om de blev ført i en Snor. Overgangen fra Linien til Fladen, til de to Dimensioner, idet man gaar ud af Vejen, og tværs over en Mark eller igennem en Skov, er i sig selv en Befrielse og Henrykkelse for Slaverne, som kommer op imod den franske Revolution. Men i Luften bliver man optaget i de tre Dimensioners Herlighed, og efter utalte Menneskealdres Forvisning og Drømme kaster Hjertet sig i Rummets Arme. Man føler, i en Flyvemaskine, hvordan Tyngdeloven, og Tiden selv

»... paa Livets Sletter
som tamme, skønne Dyr nu tumler let og leger.«

Hver Gang jeg er gaaet op i en Flyvemaskine, og, idet jeg har set ned, har forstaaet, at jeg nu havde sluppet Jorden, har jeg haft den samme Følelse af en stor, ny Opdagelse. Javist, har jeg tænkt, det var altsaa Meningen, og nu forstaar jeg det altsammen.

En Dag fløj Denys og jeg til *Lake Natron*. Den var et Hundrede halvtreds Kilometer sydøst for Farmen og over femten Hundrede Meter lavere, kun otte hundrede Meter over Havet. Fra den store Natron Sø udfører de Soda hele Jorden over. Søbunden og Bredden her ligner hvidgraa Asfalt og har en stærk sur Lugt.

Himlen var blaa, men da vi fløj fra Sletterne ind over det stenede og nøgne Lavland syntes al Farve at være blevet brændt ud af det, hele Landskabet under os lignede et fint og sært mærket Stykke Skildpaddeskal. Pludselig kom Søen tilsyne midt i det. Den hvide Søbund skinner gennem Vandet, og giver det, naar man ser ned fra Luften, en overraskende, ubegribelig, azurblaa Glans, saa klar, at man et Øjeblik lukker Øjnene. Vandspejlet ligger midt i det blakkede, brunlige Land som en mægtig lysende Aquamarin. Vi var højt oppe, nu gik vi ned, og idet vi sank, saa vi vor egen dybblaa Skygge flyde under os paa den lyseblaa Sø.

Her lever mange tusinde Flamingoer, skønt jeg ikke ved, hvordan de kan klare sig i Brakvandet, for man kan ikke tænke sig, at der kan være

Fisk. Ved vor Ankomst spredte de sig under os i store Ringe og Vifter som en synkende Sols Straaler, som et kunstfærdigt Kaleidoskop, et dejligt kinesisk Mønster paa Silke eller Porcelæn, der blev malet, og malet om, medens vi saa paa det.

Vi landede paa den blege Kyst, der var glødende som en Ovn, og spiste Frokost her i den smalle Stribe Skygge under Aeroplanets Vinge. Solen var saa hed, at det gjorde ondt hvis man mere end et Øjeblik holdt Haanden udenfor Skyggen. Vort Øl kom med os lige ud af Æteren og var friskt og koldt, da vi først trak Flaskerne op, men inden vi var færdige med det, blev det saa varmt som en Kop The.

Mens vi spiste, kom et Selskab af Masai-Krigere til Syne i Horisonten og nærmede sig hurtigt. De maa have faaet Øje paa Aeroplanet langt borte fra, og bestemt sig til at undersøge det nærmere, og Masaierne regner ikke med Afstande, selv ikke i et Landskab som det omkring Lake Natron. De gik, den ene foran den anden, nøgne, høje og smalle, med skarpe, glimtende Vaaben, mørkt tørvefarvede paa det hvidgule Sand. Ved Foden af hver af dem løb en lille levende Pøl af blaa Skygge frem med dem, de var foruden vore egne Skygger de eneste Skygger, saa langt som Øjet naaede. Da de kom op til os traadte de an paa Række, der var fem af dem. De stak Hovederne sammen og begyndte at drøfte Aeroplanet og os med hinanden. For en Menneskealder siden vilde dette Møde have været skæbnesvangert for os. Efter en Tids Forløb kom en af dem frem og talte til os. Da han kun kunde tale Masai, og vi ikke kunde mere end nogle faa Ord af deres Sprog, sløjede Konversationen hurtigt af. Han faldt ind igen paa Række med sine Kammerater, og et Par Minutter efter vendte de os alle Ryggen og vandrede bort i Gaasegang med den brændende Saltslette foran sig.

»Vil du flyve til Naivasha?« spurgte Denys. »Men hele Landet imellem Naivasha og os er brudt, det er Klippeland, vi kan ikke lande noget Sted der. Saa vi kommer til at gaa højt op og holde os paa fire Tusinde Meters Højde.«

Vor Flugt fra Lake Natron til Naivasha var *das Ding an sich*. Vi tog en lige Linie i Luften og holdt os paa fire Tusinde Meter hele Vejen. Man er da saa højt oppe, at der ikke er noget at se ned efter. Under vor Frokost ved Lake Natron havde jeg taget min Lammeskindshue af, og heroppe greb nu den kolde Luft mig om Panden som med et Par Hænder af Is. Mit Haar fløj bagud, som om mit Hoved skulde rives af mig. Denne Sti i Luften var den samme som Fuglen Røk hver Aften tog i modsat Retning, naar den kom susende med en Elefant i hver Klo, fra

Uganda hjem til sin Rede i Arabien. Og naar man i en Flyvemaskine sidder foran sin Pilot med det tomme Rum foran sig, kan man ikke lade være at føle som om han bar En paa sine udstrakte Haandflader, saadan som Djinnen bar Prins Ali gennem Luften, og som om de Vinger, som holder En oppe og fører En svimlende hurtigt frem, er hans. Vi landede paa vore Venners Farm i Naivasha, de forrykte, smaabitte Huse, og Dværgtræerne omkring dem kastede sig fladt paa Ryggen, da de saa os gaa ned.

Naar Denys og jeg ikke havde Tid til lange Ture, tog vi en kort Flugt ud over Ngong Hills, omkring Solnedgang. De dejlige Ngong Høje er maaske allerdejlignst set fra Luften, naar de lange Bjergkamme stiger op og løber Side om Side med Aeroplanet eller pludselig synker dybt ned og glattes ud til smaa Græsplæner.

Her i Højene var der Bøfler. I mine unge Dage, da jeg ikke kunde slaa mig til Taals, førend jeg havde skudt i det mindste et Stykke Vildt af hver af de almindelige Arter i Afrika, skød jeg selv en stor Bøffeltyr der. Senere hen, da jeg hellere vilde se paa Vildtet end skyde det, havde jeg nogle Gange igen været herude efter Bøfler. Jeg havde haft mit Telt slaaet op i Højene, ved en Kilde halvvejs til Toppen, og bragt mine Folk og Proviant med mig, og Farah og jeg havde været paa Benene ganske tidligt, i den iskolde Morgenluft, krøbet og kravlet gennem Krat og langt skarpt Græs for at faa et Glimt af Flokken at se. Men to Gange havde jeg maattet tage hjem igen uden at have set dem. At de levede heroppe og var Farmens Naboer vestpaa, det var en Rigdom i vort Liv og gav Tilværelsen paa Farmen Indhold. De var alvorligt anlagte, forbeholdne Naboer, der havde nok i sig selv, de var Bjergenes gamle Aristokrati, som det var gaaet noget tilbage for, de tog ikke meget imod.

Men en Eftermiddag, da jeg var ved at drikke The med nogle Gæster udenfor Huset, kom Denys flyvende fra Nairobi og styrede vestpaa over Hovedet paa os, og lidt efter kom han tilbage igen, og gik hurtigt ned paa Farmen. Lady Delamere og jeg kørte ned paa Sletten for at hente ham op til Huset, men han vilde ikke staa ud af sin Flyvemaskine. »Bøflerne er ude at græsse i Højene,« sagde han, »kom ud og se paa dem.« »Jeg kan ikke,« sagde jeg, »jeg har et Theselskab oppe i Huset.« »Ja hvad,« sagde han, »vi kan tage ud og se paa dem og være her igen om et Kvarter.« Dette lød i mine Øren som de Forslag, Folk gør En i Drømme. Lady Delamere vilde ikke flyve, saa jeg gik op med Denys.

Vi fløj i Solen, men Bjergsiden laa i dyb, gennemsigtig, brun Skygge, som vi snart kom ind i. Det tog os ikke lang Tid at faa Øje paa Bøffel-hjorden fra Luften. Paa en af de lange, græsklædte Bakkekamme, som faldt ned ad Bjergsiden som Folder i et Klæde, der var rynket sammen ved hver Tinde, var en Hjord Bøfler paa syvogtyve Stykker ude at græsse. Først saa vi dem højt oppe fra, som Mus, der bevæger sig lidt omkring paa et Gulv. Men vi dykkede, og kredsede over dem halvtreds Meter til Vejrs, og vi var saa nær at vi let kunde have skudt en af dem. Vi talte dem, idet de fredeligt samlede sig og blandede sig og skiltes ad igen. Der var en vældig gammel sort Tyr imellem dem, en eller to unge Tyre og flere Kalve. Det Stykke aabent Grønsvær, hvorpaa de græssede, var omgivet af tæt Krat, og hvis et Menneske havde nærmet sig dem til Fods, vilde de have hørt ham eller faaet Færten af ham. Men de var ikke indstillet paa et Angreb fra Luften. Vi var nødt til at bevæge os, og fløj rundt og rundt over dem. De hørte Støjen fra vor Maskine og holdt op at græsse, men det lod ikke til, at det faldt dem ind at se op.

Tilsidst forstod de, at der var noget ualmindeligt paa Færde. Den gamle Tyr gik først ret frem foran Hjorden, løftede sine hundredepuddige Horn stolt op og stampede for at trodse den usete Fjende. Med eet gav han sig til at trave ned ad Aasen, og efter et Øjeblik's Forløb satte han i Galop. Hele Hjorden fulgte ham over Hals og Hoved, og idet de styrtede sig ned i Krattet, stod Sten og Støv som en tyk Røg i deres Køl-vand. Inde i Midten af det lave Krat stoppede de op og holdt sig tæt sammen, det saa ovenfra ud, som om den lille Lysning i Tykningen var brolagt med graa Kampesten. Her troede de sig i Sikkerhed og dækkede for alle Angribere. Og de var ogsaa dækket for alt, der vilde have nærmet sig langs Jorden, men de kunde ikke skjule sig for Himlens Fugle, og det var os.

Vi fløj tilsidst lige lodret op og bort, og det var som at være blevet taget ind i Hjertet af Afrika ad en ny Vej.

Da jeg kom tilbage til mit Theselskab, var Thepotten, der stod paa Stenbordet, endnu saa varm, at jeg brændte mig paa den. Profeten havde den samme Oplevelse: han stødte en Krukke Vand omkuld, og Ærke-englen Gabriel greb ham og fløj med ham gennem alle de syv Himle, og da de kom tilbage, var Vandet endnu ikke løbet helt ud af Krukken.

I Ngong Hills boede der ogsaa et Par af de korthalede Ørne. Denys sagde: »Lad os tage ud at besøge Ørnene.« Jeg har engang set en af dem sidde paa en Sten, højt oppe under Toppen af Bjerget, og lette op fra

Stenen. Men ellers lod de til at tilbringe hele deres Liv i Luften. Denys mente at han kunde kende Hunønnen fra Hannen og sagde at hun var den største af de to. Vi jagede de Ørne mange Gange, vi drejede og dykkede, krængede og kastede os først paa een Vinge og saa paa en anden, og jeg tror, at de skarpsynede Fugle legede med os. Engang, da vi løb frem Side om Side, standsede Denys sin Maskine midt i Luften, og da hørte jeg Ørnen skrige.

De Indfødte paa Farmen holdt meget af Denys' Flyvemaskine og saa paa den som deres egen, og en Tid var det Mode at tegne den af, saa at jeg paa Køkkenvæggen fandt Billeder i Kridt af den, med Bogstaverne ABAK nøjagtigt prentede. Men de havde dog i Virkeligheden ikke syn-derlig Interesse hverken for denne Maskine eller for Flyvning overhovedet.

Sorte Folk har Modvilje mod stærk Fart som vi har mod stærk Støj, den er dem i bedste Fald svær at udholde. De staar desuden paa en ven-skabelig Fod med Tiden og finder aldrig af sig selv paa at fordrive den eller slaa den ihjel, de er tværtimod glade for den, og jo mere de kan faa af den, jo gladere er de. Hvis man giver en Kikuyu sin Hest at holde, medens man selv er paa Besøg i et Hus, kan man straks se paa hans An-sigt, at han ønsker, man vilde blive derinde i lang Tid. Han prøver da ikke paa at faa Tiden til at gaa, men sætter sig ned og lever.

Da seks Flyvemaskiner fra Khartoum landede ved Dagoretti Junction udenfor Nairobi, var der vældig Bevægelse mellem alle Koloniens hvide Folk, de strømmede til langsvejs fra og var dybt, mægtigt grebne. De fleste Nybyggere, som kom i deres Automobiler, havde deres indfødte Folk med sig i Vognene for at give dem en enestaaende Oplevelse og Fornøjelse. Der var stor Begejstring hos alle Tilskuerne, der blev jublet over hele Linien. Men Europæernes Begejstring var ægte og kom fra deres Hjerters Dyb, her saa de jo virkelig sig selv, og deres Gud, Ansigt til Ansigt. De Indfødte jublede med, fordi de forstod, at de var dumme, hvis de ikke gjorde det, men de vidste i deres Hjerter ikke rigtig hvad de jublede over, og de havde jo set Fugle før.

De Indfødte har i det hele taget ingen videre Sympati for Maskiner. Der er nok imellem den unge Generation en lille Gruppe, der har ladet sig rive med af Europæernes Begejstring for Automobiler, men en af de gamle Kikuyuer sagde engang til mig, at disse unge Mennesker vilde komme til at dø i en tidlig Alder, og det kan være at han havde Ret, for Renegater er i Almindelighed mellem en Nations svageste Folk. Af Ci-

vilisationens Gøder overhovedet værdsætter de Indfødte virkelig af Hjertet især Tændstikker, en Cykle, og en Riffel, – men selv dem vender de sig fra i det Øjeblik, der er Tale om en Ko. Frank Greswolde-Williams i Kedong Valley tog engang en Masai med sig til England som Rideknægt, og fortalte mig senere, at den Sorte en Uge efter sin Ankomst red hans Heste i Hyde Park, som om han havde været født i London. Da denne Mand kom tilbage til Afrika, spurgte jeg ham, hvad han særlig havde syntes om i England. Han tænkte længe alvorligt over mit Spørgsmaal. Saa svarede han, at de hvide Mænd havde gode Broer over deres Floder.

Jeg har aldrig truffet nogen gammel Indfødt, som, for livløse Ting, der bevæger sig af sig selv uden Indgreb udefra, har haft andet tilovers end Mistro og en vis Følelse af Skam. Mennesker vender sig fra Tanken om Hekseri som fra noget usømmeligt. De kan blive tvunget til at beskæftige sig med Tanken om Trolddommens Virkninger, men de vil ikke have noget at gøre med den indre Teknik, og ingen har nogensinde prøvet at aftvinge en Heks den nøjagtige Opskrift paa hendes Bryg.

En Gang, da Denys og jeg havde været oppe at flyve, og landede paa Sletten, kom en meget gammel Kikuyu op og talte til os. »Du var højt oppe i Dag,« sagde han til mig, »vi kunde ikke se dig, men vi kunde høre Maskinen summe som en Bi.« Jeg sagde, at jeg havde været højt oppe. »Saa du Gud?« spurgte han. »Nej, Ndwetti,« sagde jeg, »jeg saa ikke Gud.« »Ja, saa har du vel ikke været højt nok oppe,« sagde han, »men sig mig nu engang: Tror du, at du nogensinde kommer saa højt op i den Fugl, at du kan faa ham at se?« »Ja, det ved jeg ikke, Ndwetti,« sagde jeg. »Og du, Bedâr,« sagde han og vendte sig til Denys, »hvad mener du? Tror du, at du kommer saa højt op, at du kan se Gud?« »Det ved jeg sletikke,« sagde Denys. – »Ja,« sagde Ndwetti, »saa ved jeg heller sletikke, hvorfor I to bliver ved at flyve.«

IV. Af en Emigrants Dagbog

Vildmarken kom Vildmarken til Hjælp

UNDER Krigen havde min Bestyrer den Bestilling at købe Okser op for Arméen. Han fortalte mig da, at han engang nede i Masai-Reservatet af Masaierne havde købt en Flok unge Okser, som, efter hvad de sagde, var Afkom af indfødt Kvæg og Bøfler. Det er et Spørgsmaal, som tit er blevet drøftet, om det kan lade sig gøre at krydse vore Husdyr med Vildtet, mange Mennesker har forsøgt at fremstille en lille Heste-Type, der kunde egne sig til Landet og Klimaet, ved at parre Zebræer med Heste, men jeg har aldrig selv set disse Krydsninger. Men min Bestyrer forsikrede mig, at disse Okser virkelig var af halv Buffalo-Afstamning. Masaierne havde fortalt ham, at det havde taget dem meget længere Tid at vokse op, end det tager de tamme Kreaturer. De havde været stolte af deres Bøffelokser, men paa dette Tidspunkt var de glade ved at blive af med dem, for de var vilde af sig, og vanskelige at have med at gøre.

Det viste sig at være et haardt Stykke Arbejde at indkøre disse Okser for Vogne eller Plove. Der var en af dem, et stærkt ungt Dyr, som især gav min Bestyrer og de indfødte Oksedriverer meget at gøre. Den fløj paa Folkene, den knækkede Aagene, den skummede og brølede, – naar den blev bundet skovlede den Jorden op i tykke sorte Skyer, den vendte det hvide ud af de blodskudte Øjne, og Blodet, sagde Folkene, løb ogsaa ud af dens Næse. Henimod Slutningen af Kampen var Manden ligesaa dødtræt som Dyret, og Sveden løb ned ad hans værkende Krop.

»For nu endelig engang at faa Bugt med den Okse,« sagde min Bestyrer, »kastede jeg den, og surrede dens Ben haardt sammen med Læderremme, og jeg bandt ogsaa en Rem om Mulen paa den. Og selv da, mens den laa saadan stum paa Jorden, stod der Damp af dens Næsebor, og der kom en rasende, dump Snorken og Rallen ud af Struben paa den. Jeg tænkte, at jeg skulde være glad ved at se den under Aaget i mange Aar. Jeg gik i Seng i mit Telt og blev ved at drømme om den sorte

Okse. Jeg blev vækket ved et vældigt Spektakel, Hundene gøede, og de Indfødte skreg og raabte nede ved Oksernes Fold. To af Oksedriverne kom ind i mit Telt og fortalte mig, med klaprende Tænder, at der var kommet en Løve ind mellem Okserne. Vi løb derned og tog Lygter med os, og jeg selv snappede min Riffel fra Krogen. Da vi kom ned til Indhegningen sagtnede Støjen noget af, i Lyset af Lygterne saa jeg et Øjeblik et stort spættet Dyr glide bort. Der havde været en Leopard paa den bundne Okse og den havde ædt hele det højre Bagben af den. Nu kom vi nok aldrig til at se den under et Aag.»

»Saa,« sagde min Bestyrer, »tog jeg min Riffel og skød Oksen.«

Ildfluerne

NAAR den lange Regntid er forbi, og Nætterne i den første Uge af Juni bliver kølige i Højlandene, kommer Ildfluerne frem i Skovene.

En Aften kan man faa to eller tre af dem at se, ensomme, forvovne Stjerner, der flyder i den kolde Luft og hæver og sænker sig, som paa store Bølger, eller som om de nejede dybt for hinanden. I Takt med deres Flugt tænder og slukker de deres bittesmaa Lys. Man kan fange et af Insekterne og efter en Stund faa det til at tænde Lygten paa Haandfladen. Det udstraaler et mærkeligt Lys, et hemmelighedsfuldt Budskab, i en lille Kreds omkring det bliver Huden bleggørn. Næste Nat er der mange Tusind Ildfluer i Skoven.

Af en Aarsag jeg ikke kender holder de sig i en bestemt Højde, mellem en og to Meter over Jorden. Det er da umuligt ikke at tænke sig, at en hel Sværm smaa Børn paa seks-syv Aar løber gennem den mørke Skov med Lys, – smaa Stokke dyppet i Blaalys, – og hopper op og ned, medens de løber, leger og danser og svinger med deres Fakler. Hele Skoven er fuld af et vildt, henrykt, overgivent Liv, og det hele gaar for sig i dyb Tavshed.

Livets Veje

DA jeg var Barn, viste de mig et Billede – et levende Billede, forsaavidt som det blev til og udviklede sig for Øjnene af Tilskueren, medens Kunstneren fortalte. Historien, som hang sammen med Billedet, blev hver Gang gentaget i nøjagtig de samme Ord:

»I et lille rundt Hus med et rundt Vindue i og en lille trekantet Have til, boede der en Mand.

Ikke langt fra Huset var der en Sø med en Mængde Fisk i, som Manden fangede og solgte i Byen.

En Nat vaagnede han op ved at høre en frygtelig Larm, og han begav sig afsted i Mørket for at finde ud af, hvad der var i Vejen. Han løb ned ad Søen til.»

Her begyndte Fortælleren, som paa et Kort over en Armés Bevægelser, at trække Mandens Rute op.

»Først løb han sydpaa. Her snublede han over en Sten, som laa midt paa Vejen, og lidt efter faldt han i en Grøft, kom op igen, faldt i en anden Grøft, kom op igen, faldt i en tredje Grøft og kom tilsidst ogsaa op af den.

Han forstod nu, at han havde taget Fejl, og at Larmen ikke kom fra denne Kant, og han løb tilbage mod Nord. Men da han var der, mente han igen at høre, at Larmen kom sydfra, og han løb samme Vej tilbage. Han snublede først over en stor Sten, som laa midt paa Vejen, og lidt efter faldt han i en Grøft, kom op, faldt i en anden Grøft, kom op, faldt i en tredje Grøft, og kom tilsidst ogsaa op af den.

Nu kunde han bestemt høre, at Larmen kom fra Enden af Søen. Han styrtede da derhen og saa, at der var en stor Lækage i Dæmningen her, og at alt Vandet, og Fiskene med strømmede ud gennem Hullet. Han tog da fat paa at stoppe Lækken til, og arbejdede paa det hele Natten, og først da hans Arbejde var færdigt, vendte han tilbage til sit Hus og gik i Seng.

Da Manden nu vaagnede næste Morgen og saa ud af sit lille runde Vindue – saadan sluttede Historien med saa megen dramatisk Effekt, som Fortælleren kunde lægge i Ordene – »hvad saa han da –?

En Stork!»

Jeg er glad over, at jeg har hørt denne Historie, og jeg vil huske paa den i Nødens Time. Manden i Historien blev grusomt narret og svære Hindringer blev lagt paa hans Vej. Han maa have tænkt: Hvilken lang Række Uheld! Hvor det dog gaar op og ned for mig! Han maa have undret sig over, hvad Meningen vel kunde være med alle hans Prøvelser, han

kunde ikke vide, at det var en Stork. Men gennem hele sin Lidelses-historie holdt han sig sit Formaål for Øje, intet fik ham til at vende om og gaa hjem, før han havde faaet sit Arbejde gjort. Han fuldførte Løbet og bevarede Troen. Den Mand fik ogsaa sin Belønning, om Morgenens saa han Storken. Da maa han have leet højt.

Den mørke, trange Vej jeg løber paa, den dybe Grube hvori jeg nu ligger, paa hvilken Fugl kan de vel være Kløerne? Naar mit Livs Tegning er fuldført, skal da jeg, skal da andre Folk se en Stork?

Infandum, Regina, jubes renovare dolorem: – Troja i Flammer, syv Aars Landflygtighed, tretten gode Skibe gaaet tabt. Hvad der skal komme ud af det? »Uovertruffen Elegance, majestætisk Værdighed og uforlignelig Sødme.«

Man læser den kristne Kirkes anden Trosartikel med Forfærdelse. »Ophængt paa Korset, nedtaget og begravet, nedfaret til Helvede, paa den tredje Dag igen opstanden, siddende ved Guds, den Almægtiges højre Haand, hvorfra han skal komme at dømme Levende og Døde.« Hvor det gaar op og ned, mere frygteligt endnu end for Manden i Historien. Hvad kommer der ud af det? Den anden Artikel i den halve Verdens Trosbekendelse.

Esas Historie

I Krigens første Aar havde jeg en Kok, som hed Esa, en forstandig gammel Mand, som var meget blid af sig.

En Dag da jeg var inde at købe The i Duncans Urtekramhandel i Nairobi, kom en lille Dame med et skarpt Ansigt hen til mig og sagde, at hun vidste, at Esa tjente hos mig. Jeg sagde, at det var rigtigt nok. »Men han har været Kok hos mig før,« sagde Damen, »og jeg kan godt have Brug for ham igen.« Jeg svarede, at det gjorde mig ondt, da hun jo ikke kunde faa ham. »Oh, det er jeg ikke saa sikker paa,« sagde hun, »min Mand er Embedsmand. Vil De sige til Esa, naar De kommer hjem, at jeg vil have ham tilbage, og hvis han ikke kommer, bliver han udtaget til *Carrier Corps*« – det var det indfødte Bærerkorps under Krigens. »Jeg har ladet mig fortælle,« sagde hun, »at De har godt med Tjenestefolk i hvert Tilfælde«.

Jeg fik ikke straks fortalt Esa om dette Møde med hans forrige Frue, det var først næste Aften, at jeg kom i Tanker om det og gentog for ham, hvad hun havde sagt til mig. Til min Forbavselse blev Esa ude af sig selv af Skræk og Fortvivlelse. »Oh, hvorfor sagde du det ikke straks,

Msabu?« raabte han, »Damen gør bestemt, hvad hun har sagt, og jeg maa hellere tage afsted med det samme.« »Det er jo noget Snak«, sagde jeg, »jeg kan ikke tro, at de skulde kunne tage dig ud saadan.« »Gud hjælpe mig,« sagde Esa, »naar det bare ikke allerede er for sent.« »Men hvad skal jeg gøre uden Kok, Esa?« spurgte jeg ham. »Ja, hvad skal du gøre?«, sagde Esa, »du har jo heller ingen Kok, naar jeg er ude med Carrier Corps, eller naar jeg ligger død, som jeg saa meget snart kommer til at gøre.«

Saa dybt sad Frygten for Carrier Corps dengang i Folket, at Esa ikke vilde lade sig sige. Han bad mig om at laane ham en Lygte og begav sig afsted til Nairobi midt om Natten, med sine Ejendele pakket sammen i et Tørklæde.

Esa var borte fra Farmen i næsten et Aar. I den Tid traf jeg ham et Par Gange i Nairobi, og engang kørte jeg forbi ham paa Ngong-Vejen. I Løbet af dette Aar blev han gammel og mager og furet i Ansigtet, og hans runde sorte Hoved blev graat i Toppen. Inde i Byen vilde han ikke tale med mig, men da vi mødtes paa den aabne Vej, og jeg standsede min Vogn, satte han den flettede Kurv med Høns fra sig, som han bar paa Hovedet, og slog sig ned for at snakke med mig. Han havde det samme blide Væsen som før, men var dog alligevel forandret, og det var vanskeligt nu at komme rigtigt i Forbindelse med ham. Under hele vor Samtale var han aandsfraværende, som om han var langt borte. Han var blevet haardt behandlet af Skæbnen og var een Gang for alle blevet frygteligt skræmt, han havde været nødt til at trække paa Reserver, som jeg ikke kendte noget til, og han var blevet ribbet eller lutret gennem sine Oplevelser. Det var som at tale med en gammel Bekendt, der var gaaet i Kloster. Han spurgte mig ud om Forholdene paa Farmen og gik, som alle indfødte Tjenere, ud fra, at hans Medtjenere i hans egen Fraværelse opførte sig saa daarligt som muligt overfor deres hvide Herskab. »Hvornaar er Krigen forbi?« spurgte han mig. Jeg sagde, at jeg havde hørt, at den nu ikke vilde komme til at vare meget længere. »Hvis den varer ti Aar til,« sagde Esa, »saa maa du forstaa, at jeg glemmer alle de Retter, du har lært mig.« Den lille, gamle Kikuyus Tanker lob herude paa den støvede Vej over Sletten paa samme Spor som Brillat-Savarins Tanker, da han sagde, at hvis den franske Revolution havde varet fem Aar længere, saa vilde Kunsten at lave en Honseragout være gaaet tabt. Jeg forstod, at Esas Bekymringer mere gjaldt mig end ham selv, og for at blive fri for hans Medynk spurgte jeg ham, hvordan han havde det i Nairobi. Han tænkte lidt over mit Spørgsmaal, der var Tanker, som skulde hentes ind langvejs fra, for han kunde svare. »Kan

du huske, Msabu,» sagde han tilsidst, »at du engang sagde, at det var haardt for de indiske Brændehandlers Okser, at de skulde spændes for hver eneste Dag hele Aaret rundt, og aldrig kunde hvile sig om Søndagen, som Okserne paa Farmen? Ser du, hos den Dame har jeg det ligesom Brændehandlers Okser.» Da han havde sagt det, saa han undskyldende til Siden. De Indfødte har af Naturen kun lidt Følelse for Dyr, mine Udtalelser om Indernes Okser har nok i sin Tid forekommet Esa meget søgte og overdrevne. At han nu af sig selv kunde tage dem op var mærkeligt og uforklarligt ogsaa for ham.

I hele den Tid Krigen varede led jeg under at alle Breve, som jeg fik eller sendte, blev aabnet af en lille søvnig svensk Censor i Nairobi. Han har aldrig kunnet finde det mindste fordægtigt i dem, men jeg tror, at han, i det ensformige Liv, han førte, efterhaanden fik Interesse for de Mennesker, som Brevene handlede om, og at han læste dem, som man læser en Feuilleton i en Avis. Jeg plejede i mine egne Breve hjem, for hans private Fornøjelse, at indføre nogle kraftige Trusler mod Censor, som skulde bringes til Udførelse saa snart Krigen var forbi. Da Krigen nu virkelig var forbi, dukkede maaske mine Trusler op for ham, eller maaske vaagnede han af sig selv til bedre Erkendelse, i hvert Fald sendte han en Løber ud til Farmen for at fortælle mig om Vaabenstilstanden. Jeg var alene i Huset, da Brevet kom, jeg gik ud i Skoven. Der var meget stille herude, og det var mærkeligt at tænke paa, at der ogsaa var stille paa Fronterne i Frankrig og Belgien, alle Kanonerne tav. I denne Stillehed var det som om Europa og Afrika var hinanden ganske nær, og som om man havde kunnet gaa ad Skovstien lige ud paa Vimy Ridge.

Da jeg kom hjem igen saa jeg en sort Mand staa udenfor Huset. Det var Esa med sin Bylt. Han sagde mig straks, at han var kommet for at blive, og at han havde taget en Present med til mig.

Esas Present var et Billede, indrammet og under Glas, af et Træ, der var omhyggelig aftegnet med Blæk, og dets mange Hundrede Blade var malet klart lysegrønne. Paa hvert Blad var der med bittesmaa arabiske Bogtaver skrevet et Ord med rødt Blæk. Jeg tænkte mig, at det Skrevne var ud af Koranen, og spurgte Esa om det, men han kunde ikke forklare, hvad det betød, han blev ved at tørre Glasset af med sit Ærme og forsikre mig, at det var en aldeles udmærket Present. Han fortalte mig, at han i sit Forvisnings Aar havde ladet dette Billede tegne af den gamle muhamedanske Præst i Nairobi. Det maa have kostet den gamle Mand en Uendelighed af Tid at prente det ned.

Esa blev nu hos mig, til han døde.

Iguanerne

I Reservatet er jeg nogle Gange pludselig stødt paa Iguanerne, de store Firben eller Øgler, mens de laa og soledede sig paa en flad Sten i et Flodleje. De er ikke kønne i Formen, men man kan ikke forestille sig noget dejligere end deres Farver. De straalere og lyser som en Dynges Ædelstene eller som et Stykke Rudeglas ud af et gammelt Kirkevindue. Naar man nærmer sig og de stryger bort, flyver der et helt Straalebundt af himmelblaat, grønt og højrødt over Stenene bag dem, alle Spektrets Farver synes et Øjeblik at blive staaende efter dem i Luften, som Halen paa en Komet.

Engang skød jeg en Iguan. Jeg tænkte jeg maatte kunne lave mange smukke Ting ud af dens Skind. Da skete der noget mærkeligt, som jeg aldrig har glemt. Idet jeg gik hen til den, der hvor den laa død paa sin Sten, ja mens jeg tog de tyve Skridt derhen, falmede den og afblegedes, alle Farver døde ud af den som i et langt Suk, og da jeg kom helt hen og rørte ved den, var den saa graa og mat som en Klump Cement. Det var det levende, vældigt pulserende Blod i Dyret, der havde udstraalt hele den store Farvepragt. Nu da Flammen var slukket og Sjælen ude af den, var Iguanen saa død som Sand.

Jeg har sidenefter endnu nogle Gange skudt Iguaner og har da tænkt paa den, som jeg skød i Reservatet. Oppe i Meru saa jeg en Dag en ung indfødt Pige med et Armbaand paa, en to Tommer bred Læderrem, tæt overbroderet med ganske smaa turkisblaa Perler, som var lidt ujævne i Farven og spillede i grønblaat, himmelblaat og ultramarin. Det var en saa mærkelig levende Genstand, – som om det drog Aande paa hendes Arm, – at jeg fik Lyst til selv at faa det og lod Farah købe det af hende. Ikke saa snart havde jeg spændt det om mit eget Haandled, før det opgav Aanden. Det var slettingenting mere, ikke andet end et Stykke billigt tilkøbt Stads. Det havde været Sammenspillet, Duetten mellem det turkisblaaa og den Farve, som hedder *tête-de-nègre* – de Indfødtes levende, dybe søde Sortebrune, som Tørv og Jydepotter – der havde sat Liv i Armbaandet. I det zoologiske Museum i Peter Maritsburg har jeg i en Montre set en udstoppet Dybhavsfisk med ganske samme Farvesammensætning, der jo hos den havde overlevet Døden. Man undrer sig over, hvordan Livet paa Havbunden vel kan forme sig, naar det kan opsende noget saa kraftigt og luftigt. Jeg stod oppe i Meru og saa paa min blege Haand og det døde Armbaand, det var, som om noget ædelt var blevet gjort stor Uret, som en Sandhed i Livet var blevet

undertrykt. Det var saa bedrøveligt, at jeg maatte huske paa Heltens Ord i en Bog, som jeg havde læst som Barn: »Jeg har vundet Sejr over dem alle, men jeg staar mellem lutter Grave.«

I et fremmed Land, og i Omgang med fremmede Former af Liv, skulde man tage sine Forholdsregler for at blive klar over, hvad der vel vil bevare sin Værdi, efter Døden. Jeg vil give Nybyggerne i Afrika et godt Raad: »For jeres egne Øjnes og Hjerters Skyld, skyd ikke Iguaner.«

Farah og Købmanden i Venedig

EN af mine Venner i Danmark sendte mig et Brev og beskrev en ny Iscenesættelse af Købmanden i Venedig. Da jeg om Aftenen igen læste Brevet igennem, blev Komedien saa tydelig for mig og fyldte hele Stuen saa levende, at jeg kaldte paa Farah, for at jeg kunde tale med ham om det, og forklarede ham Gangen i Stykket.

Farah havde som alle Folk af arabisk Blod stor Kærlighed til Fortællinger, men det var dog kun, naar han var sikker paa, at han og jeg var alene i Huset, at han vilde gaa med til at høre paa mig. Det var derfor naar mine Folk om Aftenen var gaaet tilbage til deres egne Hytter, og en tilfældig Forbipasserende fra Farmen, der havde set ind ad Vinduerne, vilde have troet, at Farah og jeg var fordybet i Husholdningssager, at jeg fortalte, og han lyttede, ret op og ned for Enden af Bordet, med sine alvorlige Øjne paa mit Ansigt.

Farah gav Sagen mellem Antonio, Bassanio og Shylock sin fulde Opmærksomhed. Her drejede det sig jo om et stort, indviklet Forretningsanliggende, lige paa Grænsen af Lov og Ret, en Fryd for en Somalis Hjerte. Han gjorde mig nogle Spørgsmaal angaaende den Klausul i Kontrakten, som omhandlede Shylocks Skaalpund Kød, den forekom ham tydeligvis ejendommelig, men paa ingen Maade urimelig, der var jo nok Folk, der kunde indlade sig paa den Slags Ting. Og her begyndte Fortællingen at lugte af Blod, og hans Interesse for den voksede. Da Portia viste sig paa Scenen, spidsede han Øren. Jeg tænkte mig, at han forestillede sig hende som en Kvinde af sin egen Stamme, Fathima, maalbevidst, underfundig og forførisk, med alle Sejl sat til for at besejre Mændene. Farvede Folk tager ikke Parti i en Fortælling, for dem ligger Vægten i selve Handlingens Sindrigheid. Somalierne, der i det virkelige Liv har udpræget Sans for Værdier, og Talent for moralsk

Forargelse, tager sig en Ferie fra disse Ting i deres Digtning. Men Farahs Sympati var dog her med Shylock, som havde maattet ud med Kontanterne, han viste med Modvilje hans Nederlag tilbage.

»Hvad?« sagde han, »opgav Jøden sin Fordring? Det skulde han aldrig have gjort. Han havde Ret til det Kød, det var ikke for meget at faa for alle de Penge.« »Men hvad skulde han ellers gøre,« spurgte jeg, »naar han ikke maatte tage en eneste Draabe Blod?« »Memsahib«, sagde Farah, »han kunde have brugt en hvidglødende Kniv. Saa kommer der ikke Blod.« »Men«, indvendte jeg, »det var ham forbudt at tage enten mere eller mindre end lige akkurat eet Pund Kød.« »Ja hvad saa?« sagde Farah, »skulde en Jøde have ladet sig gaa paa af det? Han kunde have taget smaa Stykker ad Gangen, og have haft en lille Vægt ved Haanden at veje det paa, til han havde faaet lige akkurat et Pund. Havde Jøden ingen Venner, som kunde raade ham?« Alle Somalier har noget dramatisk i deres Holdning og Udseende. Med en ganske ubetydelig Forandring i Mine og Gestus kom Farah nu til at se i højeste Grad farlig ud, om om han virkelig havde staaet i Retssalen i Venedig, og været ved at sætte Mod i sin Ven eller Kompagnon Shylock, lige i Synet paa Antonios Venner, og paa Dogen af Venedig selv. Hans Blik flakkede op og ned ad Købmandens Skikkelse, der stod foran ham, med Brystet blottet for Kniven. Han lod Tungen gaa over Læben. »Jeg skal sige dig, Memsahib,« sagde han, »han kunde have taget smaa Stykker, ganske smaa. Han kunde have gjort den Mand megen Skade, førend han havde taget det ene Pund fra ham.« Jeg sagde: »Men i Historien opgav Jøden det.« »Ja, det var stor Skade, Memsahib,« sagde Farah.

Eliten i Bournemouth

JEG havde som Nabo en Farmer, som havde været Doktor i England. Engang, da en af mine Folks Koner var ved at dø i Barselseng, og jeg ikke kunde komme ind til Nairobi, fordi den lange Regntid havde ødelagt Vejene, skrev jeg over til min Nabo og bad ham gøre mig den store Tjeneste at komme og hjælpe hende. Han kom meget venligt midt i en forfærdelig Tordenbyge og en Syndflod af tropisk Regn, og i sidste Øjeblik reddede han baade Konens og Barnets Liv.

Senere skrev han et Brev til mig for at sige, at skønt han for een Gangs Skyld, paa min Opfordring, havde behandlet en Indfødt, vilde

han gerne stille mig det klart, at den Slags Ting ikke kunde gentage sig. Han følte sig overbevist om, at jeg vilde være indforstaaet med dette Forhold, naar han lod mig vide, at han tidligere havde praktiseret mellem Eliten i Bournemouth.

Om Stolthed

VORT Naboskab med Vildt-Reservatet, og det store Vildts Nærhed lige udenfor vor Grænse mod Syd og Vest, gav hele Farmen et særegent Præg, som om vi havde haft en stor Konge til Nabo. Der var stolte Folk omkring os, vi følte deres Nærværelse.

Barbaren elsker sin egen Stolthed og hader eller nærer Mistro til alle andres Stolthed. Jeg vil være et civiliseret Menneske, jeg vil elske mine Modstanderes Stolthed, mine Folks, min Elskers Stolthed, og i al Ydmyghed skal mit Hus midt i Vildmarken være et civiliseret Sted.

Stolthed er Bevidstheden om, og Troen paa den Tanke, som Gud havde, da han skabte os. For den stolte Mand er denne Tanke altid nærværende, at det er hans Maal at fuldbyrde den. Han stræber ikke efter en Lykke eller et Velvære, som ikke er i Overensstemmelse med Guds Plan med ham. Hans Sukces er Guds Tankes Sukces, og han er forlokket i sin Skæbne. Ligesom den gode Borger finder Lykken i Opfyldelsen af sin Pligt mod Samfundet, saadan finder den stolte Mand sin Lykke i Fuldbyrdelsen af sin Skæbne. Han kræver en Skæbne af Gud.

Mennesker uden Stolthed er sig ikke bevidst, at Gud har forbundet nogen Tanke med at skabe dem, og de kan tidt faa andre til at tvivle paa, at der virkelig var nogen Tanke forbunden dermed. Eller ogsaa er Idéen med dem gaaet tabt, og hvem skal da finde den igen? Disse Mennesker maa stole paa andre Folks Opfattelse af hvad der er op og ned, og de maa akceptere deres Lykke, og selve deres Jeg, til Dagens Notering. De skælver med Grund for deres Skæbne og løber fra den, naar de kan.

Elsk Guds Stolthed over alle Ting, og din Næstes Stolthed som din egen. Løvernes Stolthed: sæt dem ikke i Zoologiske Haver. Jeres Hundes Stolthed: lad dem ikke blive fede. Elsk Jeres Partifællers Stolthed og giv dem ikke Lov at føle Medlidenhed med sig selv.

Elsk de besejrede Nationers Stolthed og lad dem ære deres Fader og deres Moder.

Okserne

LØRDAG Eftermiddag var en dejlig Tid paa Farmen. For det første kunde der nu ikke komme Post ind før Mandag Eftermiddag, saa at ingen Rykkerbreve kunde naa os før den Tid, og Bevidstheden herom syntes i sig selv at omgive hele Farmen som en Skanse. For det andet glædede alle Folk sig nu til Søndagen, hvor de kunde hvile sig eller more sig, og hvor Squatterne kunde arbejde paa deres eget Land. For mig var, om Lørdagen, især Tanken paa Okserne en stor Glæde. Jeg plejede at gaa ned til deres Fold ved Sekstiden, naar de kom ind fra Dagens Arbejde. I Morgen, tænkte jeg, har de ikke andet at gøre hele Dagen end at græsse.

Vi havde hundrede toogtredive Okser paa Farmen, det vil sige otte hele Forspand, og nogle faa ekstra Okser. Nu kom de i Solnedgangens gyldne Støv vandrende hjem tværs over Sletten i en lang Række, roligt og sindigt, som de gjorde alting, medens jeg sad sindigt paa Laagen til Indhegningen, røg en Freds-Cigaret og saa paa dem. Her kom nu Nyose, Ngufu og Faru, sammen med Msungu, som er Betegnelsen for en hvid Mand. Oksedriverne gav ogsaa tidt deres Forspand Navn efter enkelte kendte hvide Mænd, og Delamere var et almindeligt Navn for en Okse. Her kom gamle Malinda, den store, gule Okse, som jeg holdt mest af af dem alle. Dens Skind var sælsomt mærket med en Skyggetegning, der lignede Søstjerner, og herfra havde den maaske sit Navn, for Malinda betyder et Skørt.

Ligesom alle Folk i civiliserede Lande gaar med en evig daarlig Samvittighed overfor de Arbejdsløse, og føler sig ilde tilpas, naar de kommer til at tænke paa dem, saaledes har man i Afrika en evig daarlig Samvittighed og føler Stikket af den, naar man kommer til at tænke paa Okserne. Men overfor Okserne paa Farmen følte jeg, som jeg tænker mig at en Konge maa føle overfor sine egne Arbejdsløse: »I er mig, og jeg er jer.«

Okserne i Afrika har trukket det tungeste Læs under den europæiske Civilisations Fremmarch. Hvorsomhelst nyt Land er blevet brudt op, har de brudt det, stønnende og hivende, knædybt i Jorden foran Plovene, med de lange Piske i Luften over sig. Hvor en Vej er blevet anlagt, har de anlagt den, og de har slæbt Jern og Redskaber tværs over Landet under Oksedrivernes Tilraab og Forbandelser, gennem det stenede Terræn og det lange Græs paa Sletten, før der endnu var nogen Vej. De er blevet spændt for i det røde Daggry og har svedt og snublet op og

ned ad lange Bakker og tværs over Dalstrøg og Flodlejer, i Middagens brændende Timer. Deres Flanker er blevet mærkede af Piskene, og man ser tidt Okser, der har faaet et eller begge Øjne slaaet ud af de lange skarpe Piskesnerte. Mange indiske og hvide Entreprenørers Okser arbejdede hver eneste Dag hele deres Liv igennem og kendte ikke til nogen Sabbat. De kan sige til Nybyggerne: Naar I har harvet, hvad vi har pløjet, saa kan I vide, hvad vi har døjet.

Det er en underlig Ting, som vi har gjort imod Okserne. Tyren er i en stadig Tilstand af Raseri, han ruller med Øjnene, stamper Jorden op og stormer mod alt, som kommer indenfor hans Synskreds. Men han har dog et eget Liv, der udgaar Ild fra hans Næsebor og nyt Liv fra hans Lænder, hans Dage er fyldt med hans vældige Krav og deres Tilfredsstillelse. Alt dette har vi berøvet Okserne, og til Gengæld har vi gjort Fordring paa deres Eksistens. Okserne følger med os, ud og ind, igennem Hverdagene, og slæber hele Tiden paa tunge Ting, de er Væsener uden en egen Tilværelse, lavet til vort Brug. De har fugtige, klare Øjne undet tætte Øjenhaar, bløde Muler og silkefine Øren, de er taalmodige og træge i alt, hvad de gør. Af og til ser de ud, som om de tænkte over Tingené.

I min Tid var der Forbud mod at køre med Vogne eller Kærrer uden Bremser ned ad de lange Bakker i Landet. Men Loven blev ikke overholdt, Halvdelen af alle Vogne og Kærrer langs med Vejene i Højlandet havde ingen Bremser, og paa Resten af dem blev Bremserne kun sjældent brugt. Dette gjorde alt Arbejde ned ad Bakke ulideligt haardt for Okserne. De maatte med deres egen Vægt holde de tungt læssede Vogne tilbage. De lagde Hovederne saa langt bagud, at Hornene rørte Puklen paa deres Ryg, Vandet løb dem ud af Næseborene, deres Sider gik ud og ind som Blæsebælge. Jeg har mange Gange set Brændehandlers Vogne, som kom kørende ad Ngong Vejen ind til Nairobi, den ene efter den anden, ligesom en lang Larve, sætte Fart paa ned ad den høje Bakke i Skov-Reservatet, mens Okserne skred og ravede i Zigzag foran dem. Jeg har ogsaa set Okserne snuble og falde under Vognenes Vægt, lige lodret ned, naar de kom til Foden af Bakken.

Okserne tænkte: Saadan er Livet, og Verdens Kaar er ikke bedre. Det er haardt, haardt. Men det maa bæres, det kan ikke være anderledes. Det er en forfærdelig vanskelig Ting at faa en Vogn ned ad en Bakke, det gælder Liv eller Død. Det kan ikke være anderledes.

Hvis de fede Indere i Nairobi, som ejede Vognene, kunde have faaet sig selv til at betale to Rupees for at faa deres Bremser gjort i Stand, eller

hvis de sløve unge Indfødte ovenpaa Læsset havde haft Omtanke til at staa af og skrue Bremserne til paa Toppen af Bakken, kunde det let være blevet anderledes, og Okserne kunde have spadseret ned ad Bakken i Ro og Mag. Men det vidste Okserne ikke, og de fortsatte Dag efter Dag deres fortvivlede og heroiske Kamp med Livets Kaar.

Om de to Racer

PAA mange Maader ligner Forholdet mellem den hvide og den sorte Race i Afrika Forholdet mellem de to Køn.

Hvis det ene af de to Køn fik at vide, at det ikke spillede nogen større Rolle i det andet Køns Liv, end dette andet Køn spillede i deres eget Liv, saa vilde det blive dybt rystet og saaret. Hvis en Elsker eller en Ægte-
mand hørte, at han ikke spillede nogen større Rolle i sin Elskerindes eller sin Kones Eksistens, end hun spiller i hans egen Eksistens, saa vilde han blive i højeste Grad forbavset og harmfuld, han vilde have svært ved at tro det. Hvis en Kone eller Elskerinde fik at vide, at hun ikke spillede nogen større Rolle i sin Mands eller sin Elskers Liv, end han spiller i hendes eget Liv, vilde hun forfærdes, hun vilde aldrig tro paa det.

De Historier fra den gode gamle Tid, som Mænd fortæller imellem sig, og som ikke er bestemt for Kvinders Øren, bekræfter denne Kendsgerning, og det gør ogsaa Kvinders Samtaler, naar de sidder alene sammen, og ved, at ingen Mand kan høre, hvad de siger.

Europæerne fortæller hinanden om deres sorte Folk i samme Aand. Hvis de fik at vide, at de ikke spillede nogen større Rolle i de Indfødtes Liv end de Indfødte i deres eget, vilde de blive højst forargede og ilde tilmode.

Hvis man havde sagt til de Indfødte, at de ikke spillede nogen større Rolle i de hvide Indvandreres Liv end de Hvide spillede i deres eget Liv, og at Europæerne ikke var mere afhængige af de Sorte end de Sorte af dem, vilde man være blevet leet ud, og ingen i den indfødte Befolkning vilde have troet et Ord af det.

Under den gensidige Illusion gik Samværet mellem de Hvide og de Sorte sin jævne Gang.

En Safari i Krigstid

DA Krigen brød ud meldte min Mand og vore to svenske Assistenten paa Farmen sig som Frivillige og rejste ned til den tyske Grænse, hvor Lord Delamere var i Færd med at organisere en provisorisk Efterretnings-Sektion. Jeg var da alene paa Farmen. Men kort efter blev der Tale om at lave en Koncentrationslejr for de hvide Kvinder i Landet, for at beskytte dem mod de Indfødte. Da blev jeg forskrækket, og tænkte: Hvis jeg skal i en Koncentrationslejr for Damer i dette Land i flere Maaneder, – og hvem kan vide bestemt, hvor længe Krigen kommer til at vare? – saa dør jeg. Et Par Dage senere fik jeg en Chance til at tage med en ung svensk Farmer, vor Nabo paa Farmen, til Kijabe, en Jernbanestation længere oppe ad Jernbanelinjen. Vi skulde bestyre en Lejr der, hvortil vore Løbere fra Grænsen bragte deres Nyheder, derfra skulde de telegraferes videre til Hovedkvarteret i Nairobi.

I Kijabe havde jeg mit Telt nær ved Stationen, mellem de lange Rækker Brændestabler til Lokomotiverne. Da Løberne sydfra indfandt sig paa alle Tider af Dagen eller Natten, og min Kompagnon, den svenske Farmer, tidt var borte for at se til sin egen Farm, kom jeg til at arbejde en Del sammen med den indiske Stationsforstander. Det var en lille, blid Mand med en brændende Kundskabstørst, der var ganske uanfægtet af Krigen omkring ham. Han spurgte mig ihærdigt ud om mit eget Land, og bad mig lære ham nogle danske Sætninger, som han skrev op, og tænkte sig engang at faa Nytte af. Han havde en lille Dreng paa ti Aar, det hed Victor. En Dag, da jeg gik op til Stationen, hørte jeg gennem Verandaens Tremmewærk Stationsforstanderen give Victor en Time i engelsk Grammatik. »Victor«, raabte han, »hvad er et Pronomen? Hvad er et Pronomen, Victor? Du ved det ikke! Fem Hundrede Gange har jeg fortalt dig det!«

Vore Folk nede ved Grænsen blev ved at skrive op til Kijabe for at faa Levnedsmidler og Ammunition sendt ned. Min Mand skrev og gav mig Besked paa at læsse fire Oksevogne op og at sende dem derned saa snart som muligt. Men, jeg maatte ikke, skrev han, sende dem afsted uden under en hvid Mands Opsyn, for ingen vidste, hvor Tyskerne var, og Masaierne var kommet i vældig Ophidselse ved Efterretningen om Krigen, og sværmede uroligt over hele Reservatet. I de Dage blev Tyskerne anset for at være allestedsnærværende, og vi havde Skildvagter sat ud paa den store Jernbanebro i Kijabe, for at de ikke skulde sprænge den i Luften.

Jeg ansatte en ung Sydafrikaner, som hed Klapprott, til at rejse med Vognene. Men da de alle var lastede og færdige til at gaa blev han, Aftenen inden Starten, arresteret som Tysker. Han var ikke Tysker og kunde bevise det, saa at han straks efter slap ud af Arresten, og antog et andet Navn. Men den Aften saa jeg i hans Arrestation selve Guds Finger, for nu var der ingen anden end mig til at føre Vognene tværs gennem Landet til Grænsen.

Og tidligt om Morgen, medens de store gamle Stjernebilleder endnu var paa Himlen, drog vi afsted ned ad den endeløse lange Kijabe Hill, med Masai-Reservatets vide Sletter, jærngraa i Dagningen, udbredt for vore Fødder, med Lygterne, der var bundet fast under Vognene, svingende frem og tilbage, og med Raslen og Knagen, vældige Raab og Piskeknald. Jeg havde fire Oksevoгне, med et fuldtalligt Forspand af seksten Okser for hver Vogn, og fem ekstra Okser, og jeg havde enogtyve unge Kikuyuer og tre Somalier med mig: Farah, Ismail, Bøssebæreren, og en gammel Kok, der ogsaa hed Ismail, og var en sjælden ædel gammel Mand. Min Hund Dusk gik ved Siden af mig.

Det var Skade, at Politiet, da de arresterede Klapprott, paa samme Tid havde arresteret hans Muldyr. Jeg havde ikke kunnet finde det i hele Kijabe, og de første Par Dage maatte jeg da vandre i Støvet ved Siden af mine Vogne. Men senere købte jeg et Mulddyr og en Sadel af en hvid Mand, som jeg mødte i Reservatet, og lidt efter igen et andet til Farah.

Jeg var da ude i tre Maaneder. Da vi kom ned til vort Bestemmelsessted, blev vi sendt afsted igen for at afhente nogle store Forraad fra en stor amerikansk Jagt-Safari, der havde ligget i Lejr nær ved Grænsen og var brudt op i Huj og Hast ved Krigens Udbrud. Derfra blev vi og Vognene igen sendt andre Steder hen. Jeg lærte Vadestederne og Vandhullerne i Masai-Reservatet at kende, og kom til at tale lidt Masai. Vejene var overalt ubegribelig daarlige, med meterdybt Støv, og Stenblokke saa store som Vognene selv, og senere trak vi for det meste tværs over Sletterne. Luften i de afrikanske Højlande gik mig til Hovedet som Vin, jeg var under hele Safarien let beruset af den. I de tre Maaneder var jeg ubeskrivelig let om Hjertet og tilfreds. Jeg havde før været ude paa Jagtekspeditioner, men jeg havde aldrig før været ude alene med Afrikanere.

Somalierne og jeg, som følte vort Ansvar for Regeringens Ejendom, levede i bestandig Frygt for at Løverne skulde tage vore Okser. For Løverne var paa Vejen, og fulgte efter de store Transporter med Faar og Levnedsmidler, som nu uafbrudt strømmede ad denne Vej til Græn-

sen. Naar vi drog afsted tidligt om Morgen, kunde vi et langt Stykke følge de friske Løvespor i Vejstøvet, oven paa Hjulsporene fra Dagen før. Om Aftenen, naar Okserne blev spændt fra, var der altid Fare for, at de skulde høre eller lugte Løverne udenfor Lejren og sætte afsted i Panik til alle Sider i Vildmarken, hvor vi aldrig nogensinde vilde faa dem at se igen. Saa vi huggede Tjørnetræer om og byggede store, runde Indhegninger af dem omkring vore Lejrpladser, og sad oppe med Rifler ved Lejrbaalet.

Her følte baade Farah og Ismail, og gamle Ismail selv, sig i saa sikker Afstand fra Civilisationen, at deres Tunger blev løst, og de fortalte mig om mange mærkelige Hændelser hjemme i Somaliland, eller Fortællinger ud af Koranen og Tusind og een Nat. Baade Farah og Ismail havde været tilsøs, for Somalierne er en søfarende Nation, og var vistnok i gamle Dage gruelige Sørovere i det røde Hav. De forklarede mig nu, hvordan ethvert levende Væsen paa Jorden har sin Dobbeltudgave paa Havbunden: Heste, Løver, Kvinder og Giraffer lever ogsaa dernede og er fra Tid til anden blevet set af søfarende Folk. De fortalte ogsaa om de Hingste, der bor paa Bunden af Floderne i Somaliland, og som om Natten, naar det er Fuldmaane, kommer op paa Græslandet for at parre sig med Somaliernes Hopper, der gaar paa Græs der, og med dem avler Føl af vidunderlig Skønhed og Hurtighed. Den natlige Himmelhælvning svingede tilbage over vore Hoveder, hvor vi sad, og nye Stjernebilleder kom op østfra. Røgen fra Baalet førte lange Gnister med sig højt op i Natteluften, det friske Brænde lugtede surt og skarpt.

Fra Tid til anden opstod der pludselig Bevægelse mellem Okserne, de trykkede sig tæt sammen, stampede, brølte kort og snuste uroligt op i Luften, saa at gamle Ismail kravlede op paa Toppen af et af Læssene og svang sin Lygte for at opdage, eller skræmme, hvad der vel kunde være paa Færde udenfor vor Indhegning.

Vi havde mange store Eventyr med Løver. »Tag jer i Agt for Siawa,« sagde den indfødte Leder af en Transport for hjemgaaende, som vi mødte paa Vejen, »slaa ikke Lejr der. Der er to Hundrede Løver ved Siawa.« Vi gjorde da Forsøg paa at komme forbi Siawa inden Natten faldt paa, og satte Farten op, men da Hastværk er Lastværk paa Safari mer end noget andet Sted, sad et Hjul paa vor bageste Vogn lige ved Solnedgang fast paa en stor Sten og var ikke til at rokke. Mens jeg holdt Lygten for de Folk, der prøvede at løfte Hjulet af, sprang en Løve paa en af vore Reserve-Okser, ikke to Meter fra mig. Oksen styrtede op i en Kløft bort fra Vejen med Løven hængende paa Ryggen. Ved at

raabe og skrige og knalde med Piskene, da Ismail var forude med mine Rifler, lykkedes det os at skræmme Løven af Oksen, og den kom tilbage til os, men den var saa forbudt og medtaget, at den døde for os et Par Dage senere.

Der hændte os mange andre mærkelige Ting. Engang drak en Okse hele vort Forraad af Petroleum op, døde og efterlod os uden Belysning af nogen Slags, indtil vi kom til en indisk Dukha i Reservatet, hvorfra Ejeren var flygtet, og hvor mærkelig nok endnu nogle Varer var i Behold.

I en Ugestid havde vi vor Lejr nær ved en stor Moran-Manyatta. Der var et Hundrede og toogtredive Hytter, og Moranerne sov fire i hver Hytte. De unge Moraner, der var i fuld Krigsmaling, med Spyd og Skjolde og store Hovedprydelser af Løveskind, sværmede Dag og Nat omkring mit Telt for at høre det sidste Nyt om Krigen og om Tyskerne. Mine egne Safarifolk havde Forkærlighed for denne Lejr, fordi de her kunde købe Mælk fra Moranernes store Kvæghjord, som trak om med dem, hvorhen de gik, og blev vogtede af Masai-Drengene, Laionierne, som endnu var for unge til at blive Krigere. Masaernes purunge, glatte og mørkøjede Soldater-Piger kom og aflagde Visit i mit Telt. De bad mig altid om at laane mit Haandspejl, og naar de holdt det op for hinanden, blottede de deres to Rækker skinnende hvide Tænder, som snerrende unge Rovdyr.

Alle Efterretninger om Fjendens Bevægelser skulde gaa gennem Lord Delameres Lejr. Men Lord Delamere bevægede sig selv over hele Reservatet i saa utrolig raske Dagsmarcher, at der aldrig var nogen, der rigtig vidste, hvor hans Lejr var. Jeg havde ikke noget med Efterretnings-Sektionen at gøre, men jeg undrede mig tidt over, hvordan det hele System vel fungerede for dem der var ansat i det. Engang forte min Vej mig nogle faa Mil forbi Lord Delameres Lejr, og jeg red derover med Farah, og drak The med ham. Skønt han skulde bryde sin Lejr op næste Dag var den saa levende og foretagsom som en stor By, og summede til alle Sider med Masaier. For Lord Delamere var en Fader for Masaierne, og i hans Lejr blev de saa godt beværtede, at den var som Løvens Hule i Fablen: alle Fodspor vendte indad og ingen udefter. De Masai-Løbere, som man sendte med et Brev til Lord Delamere, viste sig aldrig nogensinde igen med et Svar. I Midten af det hele Hurlumhej sad Lord Delamere selv, veltilpas, og udsøgt høflig og beleven som altid, med sit lange hvide Haar ned over Skuldrene. Han fortalte mig Nyt om Krigen, og inviterede mig paa The med røget Mælk i, paa Masai-Manér.

Mine Folk viste stor Overbærenhed med min Ukyndighed hvad Okser og Seletøj og Safari Skik og Brug angik, og var lige saa besluttede paa at forbigaa den i Tavshed som jeg selv var. De arbejdede godt for mig paa hele Safarien og gjorde aldrig Indsigelse, naar jeg mange Gange i min Uerfarenhed forlangte mere baade af dem og Okserne, end man i Virkeligheden med Billighed kunde vente af dem. De bar Badevand til mig paa deres Hoveder tværs over Sletten, og naar vi ved Middagstid spændte Okserne fra et Par Timer, satte de en Baldakin op til mig af Spyd og Tæpper imod Solheden. De var ikke ganske veltilpas i de vilde, krigerske Masaiers Nærhed, og meget urolige ved Tanken om Tyskerne, om hvem der gik de sælsomste Rygter. Jeg tror, at jeg under disse Forhold stod for min Safari som en Slags Skytsengel, eller Mascot.

Seks Maaneder inden Krigens Udbrud, da jeg for første Gang kom ud til Afrika, rejste jeg med samme Skib som General von Lettow-Vorbeck, der nu var Øverstkommanderende over de tyske Styrker i Østafrika. Jeg vidste ikke dengang, at han skulde udvikle sig til en saadan Heros, og vi var blevet gode Venner paa Turen. Da vi spiste til Middag sammen i Mombasa, inden han rejste videre til Tanganyika og jeg selv tog med Toget op i Højlandene, gav han mig sit Fotografi, til Hest og i fuld Uniform, og skrev paa det:

»Das Paradies auf Erde
ist auf den Rücken der Pferde
und die Gesundheit des Leibes
am Busen des Weibes.«

Farah, som var blevet sendt mig imøde i Aden, og havde set Generalen ombord, og som vidste Besked med vort Venskab, havde taget dette Fotografi med sig paa Safarien og opbevarede det der sammen med Ekspeditionens Penge og Nøgler. Han vilde vise det til de tyske Soldater, hvis vi skulde blive taget til Fange, og han tillagde det stor Værdi og passede omhyggeligt paa det.

Hvor var Aftenerne dejlige i Masai-Reservatet, naar vi lige efter Solnedgang kom ind til vor Flod eller vort Vandhul, hele Karavanen i en lang Række. Sletten med Tjørnetræerne var allerede ganske dunkel, men Luften var fyldt med Klarhed, og mod Vest stod en lille Stjerne, som i Nattens Løb skulde vokse sig stor og straalende, som en Prik af Sølv i en Rav-Himmel. Luften føltes kold i Lungerne, det høje Græs var drivvaadt af Dug og udsendte sin krydrede, bitre Duft. Nogle forsinkede Masaier drev Faar og Geder i Fold:

*. . . Naar Stjernetæppet da blev lagt
og hver en Flod blev fuld
af stjernestukket Guld
og Hyrden sine Faar saa sagt'
i Aftensvalen drev
og Spor i Duggen skrev . . .*

Om lidt vilde Cikaderne begynde at synge til alle Sider.

Verden var eet med mig, Græsset var mig og Luften, de fjerne usynlige Bjerge var mig, de trætte Okser var mig, jeg aandede med Nattevinden i Træerne.

Efter tre Maaneders Forløb blev jeg pludselig kaldt hjem. Jeg tror at efterhaanden som Krigen i Afrika blev systematisk organiseret, og vi fik regulære Tropper sendt ud fra Europa, kom min Safari til at tage sig noget uregelmæssig ud. Vi begav os da hjemefter, og gik forbi vore gamle Lejrpladser med tunge Hjerter.

Denne Safari levede i lange Tider i Farmens Erindring. Senere var jeg mange Gange ude paa Jagtekspeditioner. Men af en særegen Grund – maaske fordi vi dengang havde været i Regeringens Tjeneste, en Slags Embedsmænd, eller paa Grund af den krigeriske Atmosfære, som havde omgivet den – indtog vor Krigs-Safari en Særstilling i de Folks Hjerter, som havde deltaget i den. De, der dengang havde været med mig, ansaa sig efterhaanden som et Safari-Aristokrati.

Mange Aar efter kom de af og til op til Huset for at tale om Safarien, opfriske Minderne, og gennemgaa et og andet af vore Eventyr fra dengang.

Swaheli-Regning

EN af de første Maaneder efter at jeg var kommet til Afrika, skulde en bly ung svensk Mejerist lære mig Talrækken paa Swaheli. Da nu Tallet ni paa Swaheli har en tvivlsom Klang i svenske Øren, vilde han ikke gerne sige mig det, og da han havde talt »syv – otte«, stoppede han brat op, saa bort og sagde: »De har ikke ni paa Swaheli.« »Mener De,« spurgte jeg, »at de ikke kan tælle længere end til otte?« »Nej vist,« sagde han hurtigt, »de har ti, elleve, tolv og saa fremdeles, men ni findes ikke.« »Kan det lade sig gøre?« spurgte jeg forundret, »hvad gør de, naar de kommer til nitten?« »De har ikke nitten heller,« sagde han rødmende, men meget bestemt, »heller ikke halvfems eller ni Hundrede,« – for

disse Ord er paa Swaheli afledt af Tallet ni -, »men iøvrigt har de alle vore Tal.«

Tanken om dette System beskæftigede mig i lang Tid og voldte mig stor Glæde. Her har vi da, tænkte jeg, endelig engang et Folk, som har Mod og Fordomsfrihed til at bryde med vor egen Talrækkes ældgamle Pedanteri.

Naar et, to og tre er de eneste paa hinanden følgende Primittal, tænkte jeg, da kan jo otte og ti godt være de eneste paa hinanden følgende lige Tal. Man vilde maaske forsøge at bevise Nitallets Eksistens ved at hævde, at det maa være muligt at gange Tallet tre med sig selv, men hvorfor skal det være det? Hvis Tallet to ikke har nogen Kvadratrod, saa kan Tallet tre ogsaa godt være uden noget Kvadrattal. Hvis man tager Tværsummen af et Tal, indtil man har reduceret det til et encifret Tal, saa gør det ingen Forskel, om Tallet ni, eller nogen Mangefold af ni, fra Begyndelsen af indeholdes i Tallet eller ej, og denne Kendsgerning tyder paa, at Nitallet i Virkeligheden er illusorisk, og taler for Swaheliernes System.

Det traf sig, at jeg paa den Tid havde en Tjener, som hed Zacharia, som havde mistet den fjerde Finger paa venstre Haand. Maaske, tænkte jeg, er det en almindelig Ting mellem de Indfødte at sætte den af, og det bliver gjort for at lette dem deres Regnskaber, naar de tæller paa Fingrene.

Da jeg gav mig til at udvikle mine Tanker for andre Folk, afbrød de mig og oplyste mig. Men jeg har endnu paa Følelsen, at der eksisterer et indfødt Talsystem uden Tallet ni, som gaar meget godt, og ved hvis Hjælp man kan finde ud af mange Ting.

I denne Forbindelse har jeg ogsaa tænkt paa en gammel, dansk Præst, som sagde at han ikke troede at Gud havde skabt det Attende Aarhundrede.

Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig

NAAR den lange Regntid begynder i Afrika efter fire Maaneders Tørke og Hede, virker Grøden, Friskheden og Duften til alle Sider overvældende.

Men Farmerne vover ikke at stole helt paa Naturens Gavmildhed, de lytter angst efter et Diminuendo i Regnens Drøn omkring dem. Det Vand, som Jorden nu drikker ind i de to kommende Regnmaaneder,

det skal slaa til, og føre alle Planter, Dyr og Mennesker paa Farmen gennem fire regnløse Maaneder efter dem.

Det er et dejligt Syn naar alle Veje paa Farmen er blevet til klare Strømme af rindende Vand, og Farmeren vader med et glad Hjerte gennem Mudderet ud til den blomstrende, dryppende vaade Kaffemark. Men det sker midt i Regntiden, at Stjernerne om Aftenen viser sig gennem det tynde Skylag. Da staar han udenfor sit Hus og stirrer op mod Himlen, han hænger sig i den med begge Arme, som om han vilde malke mere Regn ud af den. Da raaber han til Himlen: Giv mig nu nok og mere end nok. Mit Hjerte er lagt aabent for dig, og jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig. Drukn mig, hvis du vil, men tag ikke Livet af mig med dine Luner, ikke med Karrighed, ikke med Tørhed. Intet coitus interruptus. Himmel! Himmel!

Det sker, at en kold farveløs, tør Dag midt i Regntiden med eet kalder Erindringen tilbage om Landets *Marka mbaya*, det onde Aar, Tørke-aaret. Dengang plejede Kikuyuerne at græsse deres Køer om mit Hus, og der var mellem Hyrderne en ung Mand, som havde en Fløjte, og af og til spillede en lille Melodi paa den. Naar jeg har hørt den Melodi igen, har den i et eneste Øjeblik genkaldt mig al vor Kummer og Fortvivlelse, den smager salt af Taarer. Men paa samme Tid var der uventet, overraskende, i Melodien en Kraft, en ejendommelig Sødme. Har de haarde Tider virkelig indeholdt alt det? Dengang var der Ungdom i os, der var et vildt Haab. Det var i disse lange, sørgelige Dage, at vi blev smeltet sammen til en Enhed, saadan at vi paa en anden Planet vil kunne kende hinanden igen, og den ene Ting vil raabe til den anden, – Gøgeuhret og mine Bøger til de magre Køer paa Plænen og de sorgfulde gamle Kikuyuer: »I var der ogsaa. I var ogsaa en Del af Farmen ved Ngong.« De haarde Tider velsignede os og gik bort igen.

Farmens Venner kom til Huset og rejste videre. De var ikke af den Slags Folk, som bliver længe paa eet og samme Sted. De var heller ikke af de Mennesker, som bliver meget gamle, de døde, og kom aldrig tilbage. Men de havde siddet veltilfredse ved Ilden, og naar Huset lukkede sig om dem og sagde: »Jeg slipper jer ikke, før I velsigner mig,« da lo de og velsignede det, og det lod dem gaa.

En gammel Dame sad i et Selskab og fortalte om sit svundne Liv. Hun erklærede, at hun gerne vilde leve det hele om en Gang til, og hun tog dette som et Bevis paa, at hun havde levet forstandigt og vel. Jeg tænkte: Ja, hendes Liv har nok været af den Slags, som man egentlig maa opleve to Gange, før man kan sige, at man har levet. Man kan tage en

Arietta, en lille Melodi, da capo, men ikke et helt Musikstykke, ikke nogen Symfoni og heller ikke nogen Tragedie i fem Akter. Hvis de bliver gentaget, saa er det fordi de ikke er gaaet, som de skulde.

Min Ungdom, jeg vil ikke slippe dig, før du velsigner mig, mit Liv, jeg vil ikke slippe dig, før du velsigner mig, men saa vil jeg slippe dig.

Maaneformørkelsen

Et Aar var der Maaneformørkelse.

Kort før den skulde finde Sted, fik jeg følgende Brev fra den unge, indiske Stationsforstander paa Kikuyu Jærnbane-station:

Højtærede Frue.

Man har venligst ladet mig vide, at Solens Lys nu skal til at udslukkes syv Dage i Træk. Lad os ikke tænke paa Jærnbane-togene. Men vis mig den store Elskværdighed at lade mig vide, da jeg ikke tror, der er nogen, som ellers vil vise mig den store Elskværdighed at lade mig vide, om jeg i denne Periode skal overlade mine Køer til frit at græsse i Omegnen? Eller skal jeg sætte dem i Stald?

I dybeste Ærbødighed

Deres lydige Tjener
Patel.

Negre og Vers

NEGRENE, som har saa stærk rytmisk Sans, kender ikke til Rim, eller de kendte i hvert fald ikke dertil, da jeg først kom til Afrika, og inden de lærte at synge Psalmer i Skolerne.

En Aften ude i Majsmarken, da vi havde høstet Majs og arbejdet med at brække de modne gule Kolber af og kaste dem op i Oksekærterne, begyndte jeg for min egen Fornøjelse at tale til mine Markarbejdere, som for største Delen var ganske unge, paa Vers, paa Swaheli. Der var ingen Mening i Versene, de var lavet for Rimets Skyld:

»Ngumbe
Na penda chumbe
Malaya
Mbaia
Wakamba
Na kula mamba.«

«. . . Okserne kan godt lide Salt. Horer er slemme. Wakambaerne spiser Slinger.« – Det vakte straks mine Arbejderes levende Interesse, de sluttede Kreds om mig. De forstod hurtigt, at Meningen i Poesi er af underordnet Betydning, og bekymrede sig ikke om Versenes Indhold; der var en Del Wakamba-Drenge imellem mine Folk, men de protesterede ikke mod Beskyldningen om at spise Slinger. De ventede spændt paa at Rimet skulde komme og lo, naar det kom. Jeg prøvede at faa dem til selv at finde paa Rim paa Versets første Linie og gav dem det oplagt, men det kunde eller vilde de ikke, og vendte Hovedet bort. Da de havde vænniet sig noget til det bad de: »Tal igen, tal som Regn.« Hvorfor de skulde føle, at Versene lignede Regn, ved jeg ikke, det maa have været et Udtryk for Bifald, for Regn er i Afrika altid længselsfuldt ventet, og velkommen.

Om det tusindaarige Rige

VED den Tid, da Kristi Genkomst til Jorden var en Kendsgerning, blev der nedsat en Komité, som skulde tage Bestemmelser om alle Arrangementer ved hans Modtagelse. Efter nogen Drøftelse af Sagen udstedte Komitéen et Cirkulære, der frabad sig al Svingen og Kasten med Palmegrene, og alle Hosianna-Raab.

Da det tusindaarige Rige havde bestaaet i nogen Tid, og Glæden var almindelig, sagde Kristus en Aften til Peter, at han vilde gaa ud paa en Spadseretur, naar alle andre var gaaet til Ro. »Hvor vil du gaa hen, Herre?« spurgte Peter. »Jeg vil,« svarede Herren, »kun lige gaa fra Domhuset opad den lange Bakke, til Golgatha.«

Kitosh' Historie

KITOSH' Historie har staaet i Aviserne. Der kom en Retssag ud af den, og en Jury blev nedsat til at gennemgaa den fra Ende til anden, og søge Oplysning i Sagen. Der er da endnu nogen Oplysning at finde i de gamle Papirer.

Kitosh var en ung Kikuyu, som var i Tjeneste hos en ung hvid Nybygger i Molo. En Onsdag i Juni laante Farmeren sin brune Hoppe til en Ven, for at han kunde ride til Stationen paa den. Han sendte Kitosh med for at bringe den tilbage og sagde til ham, at han ikke maatte ride paa den, men skulde trække den hjem. Men Kitosh sprang op paa He-

sten og red den hjem, og om Lørdagen fik Farmeren, hans Herre, denne Forseelse at vide af en Bekendt, der havde set det. Til Straf derfor lod Farmeren Søndag Eftermiddag Kitosh prygle, og bandt ham bagefter i sin Lade, og ud paa Natten døde Kitosh.

For at finde Klarhed, og fælde Dom, i denne Sag blev Retten sat i Jærnbanebygningen i Nakuru, den første August.

De Indfødte, som samledes og sad rundt om Jærnbanebygningen, maa have undret sig over, hvad alle disse Foranstaltninger skulde til. I deres Øjne var Sagen klar nok. For Kitosh var død, det var der ingen Tvivl om, og ifølge deres Tankegang burde der nok nu tilkendes hans Slægtninge en Skadeserstatning for hans Død, eller ogsaa fik man ingen Skadeserstatning, og maatte finde sig i det.

Men Europas Retfærdighedsbegreber er forskellige fra Afrikas, og den Jury af hvide Mænd, som fik Sagen til Behandling, beskæftigede sig først og fremmest med Spørgsmaalet om Skyld. Anklagen kunde komme til at lyde paa: Mord, Drab eller Legemsbeskadigelse. Dommeren indprentede til at begynde med Juryen, at en Forbrydelses Natur maa bedømmes efter Hensigten, og ikke efter Udfaldet. Hvad havde da været de forskellige Parters Hensigt og Indstilling i Kitosh' Sag?

For at afgøre, hvad Farmerens Hensigt og Indstilling havde været, forhørte Retten ham daglig flere Timer i Træk. De prøvede at danne sig et Billede af, hvad der virkelig var sket og bragte derfor alle Enkeltheder, de kunde faa fat paa, frem i Dagens Lys. Det er saaledes skrevet op, at da Farmeren kaldte paa Kitosh, kom han og stod tre Meter fra ham. Denne betydningsløse Oplysning er i Rapporten af stor Virkning. Her er de nu, i første Scene af Dramaet, den hvide og den sorte Mand, paa tre Meters Afstand.

Men fra nu af, og idet Historien gaar videre, bliver Ligevægten i Billedet brudt, og Farmerens Skikkelse udviskes og bliver mindre og mindre. Der er ikke noget at gøre ved det. Den bliver til Slut kun Stafage i et stort Landskab, den mister al Vægt og tager sig ud som en Figur, udklippet i Papir, der bliver blæst hid og did, som i en Trækvind, af sin egen ukendte Frihed til at kunne gøre, hvad den vil.

Farmeren sagde, at han begyndte med at spørge Kitosh, hvem der vel havde givet ham Lov til at ride paa den brune Hoppe, og at han gentog sit Spørgsmaal fyrretyve eller halvtreds Gange. Han indrømmede paa samme Tid, at der ikke var nogen, som kunde have givet Kitosh Lov at ride Hesten. Her tager hans Fortabelse da sin Begyndelse. Hjemme i England kunde han ikke have gjort noget Menneske et Spørgsmaal

fyrretyve eller halvtreds Gange, han vilde være blevet afbrudt, og Munden vilde være blevet stoppet paa ham, længe før den fyrretyvende Gang. Men her i Afrika var der Mennesker, som han kunde skribe det samme Spørgsmaal halvtreds Gange op i Ansigtet, det kunde han ikke bære uden at miste Balancen. Tilslidst svarede Kitosh, at han var ingen Tyv, og Farmeren angav i Retten, at det var paa Grund af dette Svar, at han havde ladet Kitosh prygle.

Paa dette Punkt i Rapporten er en anden betydningsløs og virkningsfuld Enkelthed anført. Der staar, at medens Afstraffelsen stod paa, kom to Europæere, der i Rapporten betegnes som Venner af Farmeren, over for at besøge ham. De saa til i ti Minutter eller et Kvarter, og gik saa igen bort.

Efter at Kitosh var blevet pryglet, kunde Farmeren ikke lade ham i Fred. Sent paa Aftenen lod han Kitosh binde med en Læderrem og lukkede ham inde i Laden. Da Juryen spurgte ham, hvorfor han gjorde dette, gav han et Svar, der ingen Mening har. Han sagde, at han vilde forhindre et saadant Menneske fra at løbe omkring paa Farmen. Efter at have spist til Aften gik han tilbage til Laden og fandt Kitosh liggende uden Bevidsthed lidt fra det Sted, hvor han havde bundet ham og med Remmen løsnat. Han kaldte da paa sin Baganda Kok, og med hans Hjælp bandt han Kitosh haardere end før og surrede hans Hænder til en Pæl bag hans Ryg og hans højre Ben til en Pæl foran. Han gik ud af Laden og laasede Døren, men en halv Time senere gik han tilbage igen, fik fat paa Kokken og Køkkendrengen og lukkede dem ind i Laden. Derefter gik han i Seng, og det næste han husker, siger han, var, at Drengen kom fra Laden og fortalte ham, at Kitosh var død.

Nævningerne holdt sig Dommerens Ord om, at en Forbrydelse afhænger af Hensigten, efterrettelig og søgte om en Hensigt i alt dette. De fordybede sig i mange indgaaende Spørgsmaal om, hvordan selve Afstraffelsen var gaaet for sig, og hvad der var hændet bagefter. Idet man gennemlæser Dokumenterne, synes man at se dem ryste paa Hovedet.

Men hvad havde nu været Kitosh' Hensigt og Indstilling? Ja det viste sig, da det blev undersøgt, at være en anden Sag. Kitosh havde haft en Hensigt og en Indstilling, og den kom til Slut til at veje i Vægtskaalen i Sagen. Det kan siges, at Afrikaneren, i sin Grav, gennem sin Hensigt og Indstilling reddede Europæeren.

Kitosh havde ikke haft megen Lejlighed til at meddele nogen sine Hensigter eller sin Sindstilstand. Han var lukket inde i Laden, hans Bud

til os kommer derfor paa enkelt Vis og i en eneste Gestus. Nattevagten siger, at han klagede sig hele Natten. Men det passer ikke, for Klokken et talte han med den indfødte Dreng, som var lukket inde med ham. Han gjorde Barnet forstaaeligt, at han maatte raabe til ham, for Afstraffelsen havde gjort ham døv. Men Klokken et bad han Drengen om at løse hans Fødder og sagde, at han jo alligevel ikke kunde løbe sin Vej. Da Drengen havde gjort som han bad ham, sagde Kitosh, at han vilde ønske han var død. Klokken fire, forklarede Barnet, sagde Kitosh igen, at han gerne vilde dø. Lidt efter kastede han sig fra den ene Side til den anden, raabte »Jeg dør,« og døde.

Tre Lægers Udtalelser blev indhentet i Sagen.

Distriktslægen, der havde foretaget Ligsynet, erklærede, at Døden skyldtes den Overlast og de Saar, som han havde fundet paa Liget. Han troede ikke, at nogensomhelst øjeblikkelig Lægehjælp vilde have kunnet redde Kitosh.

De to Læger fra Nairobi, som var blevet indkaldt af Forsvaret, var dog af en anden Mening. Selve Afstraffelsen, sagde de, var ikke tilstrækkelig til at foraarsage Døden. Der var her et Moment i Sagen, som man ikke maatte overse: Det var Kitosh' Ønske om at dø. Paa dette Punkt, erklærede den ene Doktor, kunde han udtale sig med Sagkundskab, for han havde været i Landet i femogtyve Aar og kendte til de Indfødtes Mentalitet. Mange Læger vilde kunne bekræfte, at naar en Indfødt virkelig har ønsket at dø, da er han død. I det foreliggende Tilfælde var Sagen jo ganske særlig klar, for Kitosh havde selv sagt, at han gerne vilde dø. Den anden Doktor sluttede sig til ham.

Det var sandsynligt, fortsatte Doktoren, at hvis Kitosh ikke havde indtaget dette Standpunkt, vilde han ikke være død. Hvis han f. Eks. havde spist vilde han ikke saa let have tabt Modet, for som bekendt virker Sult nedslaaende. Doktoren tilføjede, at Saaret paa hans Læbe ikke nødvendigvis skyldtes et Spark, men Kitosh kunde selv, i svær Smerte, have bidt sig igennem Læben.

Endvidere erklærede Doktoren, at han ikke troede, at Kitosh havde bestemt sig til at dø før Klokken ni, da han jo paa dette Tidspunkt havde prøvet at flygte. Han var jo da heller ikke død før efter Klokken ni. Da hans Flugtforsøg var blevet opdaget, og han igen var blevet bundet, og haardere end før, kunde Følelsen af, at han var Fange, sagde Doktoren, have tynget paa hans Sind.

De to Læger fra Nairobi sammenfattede Opfattelsen af deres Syn paa Sagen. Kitosh' Død, sagde de, skyldtes Afstraffelsen, Sult, og Ønsket om

at dø, og dette sidste Punkt burde særlig fremhæves. Ønsket om at dø, tilføjede de, var rimeligvis foraarsaget af Afstraffelsen.

Efter at Lægerne havde afgivet Erklæring, drejede Sagen sig i Retten væsentlig om »Ønsket-om-at-dø-Teorien.« Distriktslægen, som var den eneste, der havde set Kitosh' Lig, tilbageviste denne Teori og anførte Kræftpatienter fra sin egen Praksis, som havde ønsket at dø, men dog ikke var døde. Men det viste sig, at disse Mennesker havde været Europæere.

Tilsidst lød Juryens Kendelse paa: Skyldig i alvorlig Legemsbeskadigelse. Den samme Kendelse blev afgivet overfor de Indfødte, som kom ind under Anklagen, men det blev taget i Betragtning, at de havde handlet efter Ordre af deres Herre, en Europæer, og at det vilde være uretfærdigt at sætte dem i Fængsel. Retten dømte da Farmeren til to Aars Fængsel, og hver af de Indfødte til en Dags Fængsel.

Naar man læser hele denne Sag igennem, slaar det en som en underlig og ydmygende Kendsgerning, at vi Europæere i Afrika ikke har Magt til at sætte Afrikaneren ud af Tilværelsen. Landet er hans, og hvad man end gør ved ham, saa gaar han, naar han gaar, af egen fri Vilje, og fordi han ikke har Lyst til at blive længere. Hvem skal tage Ansvar for, hvad der sker i et Hus? Det skal den Mand, der ejer det, hvis Arvelod det er.

I Kraft af denne sikre Sans for, hvad der var sømmeligt staar Kitosh' Skikkelse, med dens stærke Vilje til at dø, endnu, til Trods for de mange Aar der adskiller den fra os, med en særegen Skønhed. I ham er Vildnissets Flygtighed legemliggjort, dets Børn har i Nødens Time Kendskab til et Tilflugtssted i Tilværelsen, som vi ikke ved om, de gaar, naar de vil, og vi har ikke noget Hold paa dem.

Nogle afrikanske Fugle

LIGE i Begyndelsen af den lange Regntid i den sidste Uge af Marts og den første Uge af April har jeg hørt Nattergalen i de afrikanske Skove. Ikke hele dens Sang: et Par Toner, de første Takter af Koncerten, en Generalprøve, der blev afbrudt, og igen begyndt. Det var, som om nogen sad i et af Træerne i den dryppende vaade Skov og stemte en ganske lille Violoncel. Men det var dog alligevel den samme Melodi, den samme Rigdom og Sødme, der snart skulde fylde Europas Skove fra Sicilien til Helsingør.

Vi havde de sorte og hvide Storker i Afrika, de Fugle som bygger deres Rede paa Straatagene i Nordeuropas Landsbyer. De ser mindre imponerende ud i Afrika end der, for herude har man saadanne vældige og ærværdige Fugle som Marabustorken og Sekretærfuglen at sammenligne dem med. Storkene har andre Vaner i Afrika end i Europa, hvor de lever sammen parvis og er Symbol paa Ægteskabslykke, herude ses de sammen i store Flokke, som i Klubber. De bliver kaldt Græshoppefugle i Afrika, de følger med Græshoppesværmene, naar de kommer til Landet, og lever højt paa dem. Man ser dem ogsaa over Sletterne, naar en stor Græsbrand staar paa, de kredser da lige foran de smaa springende Flammers Linie, højt oppe i den dirrende, regnbuefarvede Luft og den graa Røg, paa Udkig efter de Mus og Slinger, der flygter for Ilden. Storkene har en fornøjelig Tilværelse i Afrika. Men deres virkelige Liv er ikke her. Naar Foraarsvindene bringer Tanker om Elskov og Hjem med sig, da vender deres Hjerter sig mod Nord, de husker gamle Dage, og gamle Steder, og de letter to og to sammen for kort efter at vade i deres eget Fødelands kolde Moser.

Ude paa Sletten er der, naar Regnen begynder og de store Strækninger af afbrændt Græs skyder friske, grønne Spirer, mange Hundrede Viber. Der er altid en Hav-Atmosfære over Sletterne, den uendelig vide Horisont fører Tankerne hen paa Søen, og paa lange sandede Kyster. Den vandrende Vind er den samme, det afsvedne Græs har en salt Tanglugt, og naar Græsset er langt, bølger hele Landskabet. Naar den hvide Nellike blomstrer paa Sletterne, husker man de korte, krappe, hvidtoppede Bølger, som kommer En i Møde, naar man krydser op gennem Sundet. Herude paa Sletten opfører Viberne sig ogsaa ganske som Vadefugle paa Stranden. En Stund bener de afsted, saa hurtigt de kan paa det korte Græs, og staar saa pludselig allesammen op lige foran Hesten, med høje gennemtrængende Skrig, saa at den lyse Himmel bliver et levende Virvar af Vinger og Fugleskrig.

De kronede Traner, som hjemsøger vort nyligt plantede og tromlede Majsland og stjæler Majsen af Jorden, forsoner os delvis med deres Tyverier ved at varsle Regn, og ved at danse for os. Naar de højbenede Fugle samles i store Skarer er det et storartet Syn at se dem løfte Vingerne og danse. Der er Stil over deres Danse, og ikke saa lidt Affektation, for naar de kan flyve, hvorfor hopper de da op og ned, som om de blev holdt til Jorden af en Magnet? Hele Balletten har et kirkeligt Præg, og gør Indtryk af at være en Ritualdans. Maaske gør Tranerne Forsøg paa at forene Himmel og Jord ligesom de Engle, der vandrede op og ned

ad Jakobs Stige. Med deres fine, graa Farver, lille sorte Fløjelskalot og vifteformede Kroner ser Fuglene ud som beaandede Frescomalerier. Naar Dansen er forbi, og de letter og flyver bort, frembringer de, for at bevare det hellige Præg ved hele Forestillingen, med Vingerne eller med Stemmen en klar, klingende Tone, som om en Gruppe Kirkeklokker var paa Vingerne og sejlede bort. Man kan høre dem længe efter at Fuglene selv er forsvundet ind i Himlen, som et Klokkespil i Skyerne.

De store Næsehornsfigle er ogsaa Gæst paa Farmen og kommer for at æde Frugterne paa det vilde Kastanietræ, som derude kaldes Cape-Chestnut. De er meget mærkelige Fugle. Det er en Oplevelse og et Eventyr at træffe paa dem, og ikke udelukkende behageligt, for de ser saa alvidende ud. En Morgen inden Solopgang blev jeg vækket af en høj Snakken udenfor Huset, og da jeg gik ud paa Terrassen, saa jeg enogfyrretyve Næsehornsfigle sidde i Træerne paa Plænen. De lignede der i mindre Grad Fugle end en Slags vild fantastisk Pynt, der var anbragt hist og her paa Træerne af et Barn. Sorte var de allesammen, men af en dyb, sød, hemmelighedsfuld, ædel sort Farve, et intenst Mørke, der var blevet samlet og indsuget lange Tider igennem, som gammel Sod og Tørverøg, det positive sorte som faar en til at føle, at hvor det gælder Elegance, Kraft og Livfuldhed kan ingen Farve maale sig med sort. Alle Næsehornsfiglene talte sammen i den mest oprømte Stemning, men belevent, som et Selskab af Arvinger efter en Begravelse. Morgenluften var saa klar som Glas, det dystre Selskab tog sig et Bad i Friskhed og Renhed, og bag ved de høje Træer og Fuglene kom Solen op som en mat, højrød Kugle. Man undrer sig over, hvilken Slags Dag, man vel kan vente efter en saadan tidlig Morgenstund.

Flamingoerne har de smukkeste Farver af alle afrikanske Fugle. De er rosenrøde og skarlagenrøde, som en flyvende Kvist af et blomstrende Oleandertræ. De har utrolig lange Ben og saa sære og udsøgte Kurver af Hals og Krop, at det ser ud, som om de ifølge et eller andet raffineret, traditionelt Snerperi søgte at gøre alle Stillinger og Bevægelser i Livet saa vanskelige som vel muligt.

Engang rejste jeg fra Port Said til Marseille i en fransk Baad, der ombord havde en Levering af et Hundrede og halvtreds Flamingoer, som skulde til *Le Jardin D'Acclimatation* i Marseille. De var lukkede inde, ti i hver, i store snavsede Kasser med Sejldugssider, der var stablet op den ene ovenpaa den anden. Den Mand, som havde Opsigt med Fuglene, fortalte mig, at han regnede med at miste tyve Procent af dem paa hver

Tur. Flamingoerne var ikke skabt for Livet tilsøs, naar Søen var urolig mistede de Ligevægten, faldt omkuld og brækkede Benene, og de andre Fugle i Buret trampede dem ihjel. Om Natten, naar det blæste stærkt i Middelhavet og Skibet huggede i Bølgerne med svære Stød, hørte jeg ved hvert Stød Flamingoerne skrig i Mørket. Hver Morgen saa jeg Fuglepasseren tage et Par døde Fugle ud af Kassen og kaste dem overbord. Den ædle Vadefugl fra Nilen, Lotusblomstens Søster, der svæver over Landskabet som en lille løsrevet Flig af Solnedgangen, var nu ikke andet end en slap Klump rosenrøde og højrøde Fjer, hvortil et Par lange, tynde Stokke var fæstet. De døde Fugle flød en kort Stund paa Vandet, og gyngede op og ned i Skibets Kølvand, før de sank.

Pania

DE skotske Mynder har gennem deres hundredaarige Samliv med Menneskene erhvervet sig en menneskelig Sans for Humor, de kan le. Deres Opfattelse af en Spøg er den samme som de Indfødtes, de morer sig naar noget gaar galt. Udover denne Slags Humor kan man maaske ikke naa, paa den Side af en Kunstopfattelse og af en Statsreligion.

Pania var Dusk's Søn. En Dag gik jeg med den nær ved Dammen, hvor der var en Række høje, tynde, blaa Gummitræer, da den med eet løb fra mig op til et af Træerne, gæde og kom halvvejs tilbage for at faa mig med sig. Jeg gik hen til Træet og saa en Serval-Kat sidde højt oppe i det. Serval-Kattene tager vore Høns, saa jeg kaldte paa en Toto, der gik forbi, og sendte ham op til Huset efter min Bøsse, og da jeg fik den, skød jeg Katten. Den faldt tungt ned fra sin store Højde, og Pania var over den i samme Sekund, rystede og ruskede den og var henrykt over vort Held.

Nogen Tid efter kom jeg igen ad samme Vej forbi Dammen. Jeg havde været ude for at skyde Agerhøns, men havde ingen faaet, og baade Pania og jeg var i en nedslaaet Stemning. Lige med eet fløj Pania op til det fjerneste Træ i Rækken, gæde rundt om det i den højeste Ophidselse, foer saa tilbage til mig og igen hen til Træet. Jeg var glad over, at jeg havde min Bøsse med mig, og løb op til Træet i Haab om at faa en Serval-Kat til, for de har smukke, spættede Skind. Men da jeg saa i Vejret, fik jeg Øje paa en rasende, sort Huskat, der sad saa højt oppe i Træets svajende Top som den kunde komme. Jeg sænkede Bøssen. »Pania,« sagde jeg, »dit Faarchoved. Det er en Kat.«

Da jeg vendte mig om mod Pania, stod den lidt fra mig, saa paa mig og skoggerlo. Da dens Blik mødte mit, foer den op til mig, dansede, logrede med Halen, peb, sprang op med Forpoterne paa min Skulder og Snuden trykket mod mit Ansigt og røg saa tilbage igen og lo. Den udtrykte pantomimisk: »Ja, det ved jeg nok, jeg ved det, det var en Kat, jeg vidste det hele Tiden. Du maa mange Gange undskylde. Men hvis du anede, hvilken Figur du gjorde, da du løb i Firspring med din Bøsse efter en Kat!«

Hele den Dag gennemgik den fra Tid til anden de samme Sindsbevægelser og gentog sin Opførsel. Den udtrykte de mest overstrømmende venskabelige Følelser imod mig og trak sig saa lidt tilbage for at give sin Latter frit Løb. Den fik en fortrolig Tone ind i sit Sprog: »Du ved jo nok,« sagde den, »at her i Huset er det kun dig og Farah, som jeg ler ad.«

Selv da den om Aftenen laa og sov foran Kaminen, hørte jeg den i Søvn pibe og hoste af Latter. Jeg tror, at den huskede Begivenheden længe efter, naar vi gik forbi Dammen og Træerne, den blev saa venlig naar vi kom der.

Esa's Død

ESA, som blev taget fra mig under Krigen, kom efter Fredsslutningen tilbage igen, og levede fredeligt paa Farmen. Han havde en Kone, der hed Mariammo. Hun var en tynd, sort, slidsom Kone, som bar Brænde til mit Hus. Esa var den blideste Mand, jeg havde haft i min Tjeneste, og skændtes aldrig med de andre Folk.

Men der var hændt Esa noget i hans Landflygtighed, og han var kommet forandret tilbage. Undertiden var jeg bange for, at han ganske stille skulde dø for mig, som en Plante, hvis Rødder man har skaaret over.

Esa var Kok hos mig, men han kunde ikke lide at lave Mad, han vilde gerne være Gartner, Planter var det eneste, som han endnu nærede en virkelig Interesse for. Men jeg havde en anden Gartner, Muthaiga, men ikke nogen anden Kok, og derfor holdt jeg med haard Haand Esa i Køkkenet. Jeg havde lovet ham, at han skulde faa Lov til at vende tilbage til Havearbejdet, men jeg udsatte det fra Maaned til Maaned. Paa egen Haand gik Esa i sin Fritid ned til Floden, inddæmmede et Stykke Land der, og beplantede det, som en Overraskelse til mig. Men han havde været alene om Arbejdet, og han var ikke nogen stærk Mand, saa Dæm-

ningen kunde ikke staa imod Pres; da den næste Regntid kom, brød den helt sammen og blev skyllet væk.

Det første alvorlige Indgreb i Esas stille Ikke-Tilværelse skete da hans Broder døde oppe i Kikuyu-Reservatet, og efterlod ham en sort Ko. Ved den Lejlighed viste det sig, hvor svært Livet havde taget paa Esa, han kunde ikke længere taale noget stærkt Indtryk fra dets Side. Især kunde han ikke taale Medgang. Han bad mig om at faa tre Dage fri for at gaa op og hente Koen, og da han kom tilbage igen, saa jeg, at han var blevet plaget og foruroliget, ligesom Hænder og Fødder paa Folk, der har været følelsesløse af Kulde og som nu kommer ind i et varmt Værelse.

Alle Indfødte er Spillere af Naturen, og det falder dem naturligt at tro, at hvis de har Held med sig i en enkelt Ting, saa vil det følge dem i alting. Den sorte Ko havde hos Esa skabt den Forestilling, at Lykken nu endelig smilte til ham, og han begyndte straks at nære en urimelig, forrykt Tillid til Skæbnen. Han drømte store Drømme. Det gik op for ham, at han endnu havde Livet for sig, og han besluttede at tage sig en ny Kone. Da han fortalte mig om denne Plan, var han allerede inde i Forhandlinger med sin fremtidige Svigerfader, som boede paa Vejen til Nairobi og havde en Swaheli-Kone. Jeg prøvede at faa Esa til at skifte Sind. »Du har jo en udmærket Kone,« sagde jeg til ham, »og dit Haar er allerede ganske graat, du kan ikke behøve een til. Bliv nu her og slaa dig til Ro.«

Esa tog mig ikke mine Indvendinger ilde op, den lille stille Kikuyu stod ret op og ned foran mig og holdt paa sin vage, uvirkelige Maade fast ved sin Bestemmelse. Kort Tid efter hjemførte han sin nye Kone, Fatoma, til Farmen.

At Esa nogensinde skulde have troet, at der kunde komme noget godt ud af hans nye Ægteskab beviste mig, at han havde mistet al sund Sans og Dømmekraft. Bruden var ganske ung, haard og muggen, klædt paa Swahelimanér, med hele sin Moders Races Liderlighed uden nogen-
somhelst Ynde eller Munterhed i sig. Men Esas Ansigt straaede af Triumf og store Planer, han opførte sig i sin Uskyldighed som en Mand der er paa Randen af en Generel-Parese. Mariammo, den taalmodige mørke Slider, holdt sig i Baggrunden og var tilsyneladende uanfægtet af sin Mands andet Ægteskab.

Det er muligt, at Esa nu oplevede en kort Tid fuld af Storhed og Velbehag. Men den varede ikke længe, og hans fredelige Tilværelse paa Farmen blev splittet ad af hans unge Kone. En Maaned efter Bryllup-

pet løb hun fra ham for at leve sammen med de indfødte Soldater i Barakkerne i Nairobi. Hele det følgende halve Aar kom Esa regelmæssigt og bad mig om at faa en Dag fri for at gaa ind og hente sin Kone tilbage, og om Aftenen kom han hjem med den mørke, tvære, modvillige Pige. Første Gang gik han tillidsfuldt afsted, mandigt, besluttet paa at faa hende, var hun ikke hans lovlige Hustru? Senere drog han afsted paa en forvirret, bedrøvet Jagt efter sine Drømme, og den Lykke, hvis Yndling han jo havde været. »Hvorfor vil du dog have hende tilbage, Esa?« spurgte jeg ham, »lad hende være. Hun vil ikke tilbage til dig, og der kommer ikke noget godt ud af alt dette.« Men Esa havde ikke Hjerte til at lade hende være. Lidt efter lidt slog han af paa sine Fordringer til Livet, og til allersidst var det simpelthen Fatomas pekuniære Værdi som han prøvede at holde fast på. Mine andre Folk lo ad ham, naar han gik afsted, og de fortalte mig, at Soldaterne lo med. Men Esa havde aldrig taget sig videre af, hvad andre Folk tænkte om ham, og i hvert Tilfælde var han nu for længe siden ude over et saadant Synspunkt. Han vandrede af, taalmodig og ihærdig, for at genvinde sin tabte Ejendom, som en Mand der gaar afsted efter sin bortløbne Ko.

En Morgen sagde Fatoma til mine Folk, at Esa var syg og ikke kunde lave Mad den Dag. Men næste Dag vilde han staa op, sagde hun. Men ud paa Eftermiddagen kom Folkene ind og fortalte mig, at Fatoma var borte, og at Esa havde faaet Gift og var ved at dø. Da jeg kom ud, havde de baaret ham paa hans Seng ud paa Pladsen mellem Folkenes Hytter. Jeg saa straks, at han ikke havde lang Tid at leve i. Han havde faaet en eller anden Slags indfødt Gift, der lignede Stryknin, og maa have lidt forfærdeligt inde i Huset, for Øjnene af sin morderiske unge Kone, lige til hun havde forstaaet, at hun nu var sikker for ham, og var gaaet bort. Der gik endnu nogle faa svære Krampetrækninger igennem ham, men han var stiv og kold som en død Mand, han laa helt fladt paa Sengen. Hans Ansigt var ganske forandret og Fraade blandet med Blod sivede ud af hans blaa Mundvige. Farah var i Nairobi i mit Automobil, saa at jeg ikke kunde faa Esa bragt til Hospitalet, men jeg tror ikke at jeg vilde have gjort det i noget Tilfælde, for ham var der ingen Hjælp.

Før han døde, saa Esa længe paa mig, men jeg ved ikke, om han kendte mig. Med Bevidstheden i hans mørke Dyreojne svandt nu Erindringen om Landet, saadan som jeg altid havde ønsket at se det, dengang det var som en Noahs Ark, og al Slags Vildt stod tæt rundt omkring den lille sorte Dreng, der vogtede sin Faders Geder paa Sletten.

Jeg holdt hans Haand, en Menneskehaand, et stærkt, snildt Redskab

som havde grebet om Vaaben, plantet Grøntsager og Blomster, kærtegnet, som jeg havde lært at lave en Omelet. Vilde Esa selv have regnet sit Liv for at have været en Sukces eller en Fiasko? Det var svært at sige. Han havde vandret frem ad sine egne smaa krogede Veje, og gennemgaaet mange Ting. Han havde alle sine Dage været en fredsommelig Mand.

Da Farah kom hjem, gjorde han straks Anstalter til at give Esa en højtidelig Begravelse, for han havde været en troende Muhamedaner. Den Præst, som skulde forrette Tjenesten ved Graven, kunde ikke komme ud til Farmen før næste Aften, saa Esas Begravelse kom til at foregaa ved Nattetid, med hele Mælkevejen paa Himlen, og med Lygter i Ligfølget. Hans Grav blev muret i Jorden, paa muhamedansk Vis, under et stort Træ i Skoven. Mariammo kom nu frem, indtog sin Hædersplads i Sørgetoget og begræd Esa højlydt i Natteluften.

Farah og jeg holdt Raad om, hvordan vi skulde stille os til Fatoma, og vi bestemte os til ingenting at gøre. Det var øjensynlig Farah imod at gribe ind for at straffe en Kvinde. Saa vidt jeg kunde forstaa paa ham drager den muhamedanske Lov aldrig en Kvinde til Regnskab. Hendes Mand er ansvarlig for hende, han maa betale Bøden for de Ulykker hun forvolder, ligesom en Mand maa kræves til Regnskab, hvis hans Hest river sig løs og tramper Folk ned. Men hvis Hesten slaar op og knuser Hovedet paa sin Ejer? - Ja, det er et sørgeligt Ulykkestilfælde. Og Fatoma kunde, naar alt kom til alt, tænkte jeg, dog selv have haft Grund til at beklage sig over sin Skæbne. Nu skulde hun faa Lov at fuldbyrde den i Barakkerne i Nairobi.

Negre og Historie

DE Folk, som venter, at de Indfødte i Afrika skal kunne springe lige fra Stenalderen ind i Automobilernes Aarhundrede, de tænker ikke paa, hvor meget Arbejde og Bryderi vore egne Forfædre har haft med at føre os gennem hele Historien op til det Standpunkt, vi nu staar paa.

Vi kan fabrikere Automobiler og Flyvemaskiner og lære de Indfødte at køre og at flyve. Men den virkelig dybe Kærlighed til Automobiler kan ikke i Menneskers Hjerter skabes i en Haandevending, det tager mange Hundrede Aar at frembringe den, og det er troligt nok, at Sokrates, Korstogene og den franske Revolution har været nødvendige Bestanddele i Fremstillingen. Vi Børn af det tyvende Aarhundrede, der

elsker vore Maskiner med Lidenskab, kan ikke forestille os, hvordan Folk i gamle Dage kunde leve og være tilfredse uden dem. Men vi kunde ikke lave den Athanasianske Trosbekendelse, heller ikke den katolske Messes Teknik, eller Reglerne for en Tragedie i fem Akter, ja maaske ikke engang for en Sonet. Hvis vi ikke havde haft dem ved Haanden, naar vi skulde bruge dem, maatte vi have undværet dem. Og dog maa man tænke sig, at naar disse Ting i det hele taget er blevet til, har der været en Tid, da Menneskeheden længtes efter dem og højlydt krævede dem, og da er et dybtfølt Savn blevet afhjulpet ved dem.

Fader Bernhard kom en Dag over til mig paa Motorcykle, med sit skæggede Ansigt lysende af from Triumf, for at spise Frokost med mig og fortælle mig en glædelig Nyhed. Dagen inden, sagde han, var ni unge Kikuyuer, som tilhørte den skotske Missions Menighed, kommet til ham og havde bedt ham om at blive optaget i den katolske Kirke, fordi de gennem Eftertanke og Drøftelser var blevet overbeviste om, at den katolske Kirkes Opfattelse af Dogmet om Transsubstantiationen var den rette.

Alle Mennesker, som jeg fortalte om denne Hændelse, lo ad Fader Bernhards Enfoldighed og gik ud fra, at de unge Kikuyuer havde set en Chance til at faa højere Løn, eller lettere Arbejde, eller en Cykle at køre paa, paa den franske Mission, og selv havde opfundet deres Omvendelse angaaende Transsubstantiationen. For, sagde de, vi Europæere kan jo ikke forstaa den og vil nødig tænke for meget paa den, og for de Indfødte maa den derfor være aldeles ubegribelig.

Men det er ikke saa sikkert, Fader Bernhard kendte Kikuyuerne godt. De unge Kikuyuers Tanker kan have fulgt de samme Stier, som dem, vore egne Forfædre, som vi ikke skal fornægte eller nedsætte i de Indfødtes Øjne, engang har vandret paa. For fem Hundrede Aar siden var der mange forstandige Europæere, der satte deres Overbevisning angaaende Transsubstantiationen højest af alt i Verden. De blev tilbudt højere Løn, Avancement og lettere Levevilkaar, ja undertiden Livet selv, hvis de vilde give Afkald paa den, men de vilde hellere holde fast ved den. De blev rigtignok ikke tilbudt en Cykle, men Fader Bernhard selv, som havde en Motorcykle, lod til at tænke mindre paa den end paa de ni unge Kikuyuer.

De fleste hvide Folk i Afrika bekender sig til Udviklingslæren, og vil ikke tro paa nogen pludselig skabende Akt. De burde da lade de Indfødte gennemgaa en kort historisk Anskuelsesundervisning for at bringe dem frem til vort eget Standpunkt. Vi har overtaget Negrene i Øst-

afrika for femogtredive Aar siden, – hvis vi sidestiller dette Tidspunkt med Kristi Fødsel og giver dem tre Aar for hvert af vore Aarhundreder, til at indhente os i, saa er nu Tiden inde til at sende dem Sct. Frans af Assisi ud, og om nogle Aar Rabelais. De vilde værdsætte dem begge to højere, end vi i Europa, i vor Tid, gør. De var, dengang jeg først kom til Afrika, glade over Aristophanes, da jeg prøvede at oversætte Dialogen i »Skyerne« mellem Bonden og hans hestegale Søn for dem. Om femten Aar skulde de da være parate til at tage imod Encyclopædisterne, og om fem Aar til skulde de være naaet til Kipling og den hvide Mands Byrde overhovedet. Vi burde sende dem nogle Drømmere, Filosofer og Digtere ud, til at berede og gøde Jordbunden for Ford.

Hvor vil de til den Tid finde os selv? Vil vi i Mellemtiden have faaet dem fat i Halen og have holdt ved, i desperat Higen efter Skygge, Mørke, Muld? Vil vi være ved med Lidenskab at øve os paa en Tam-Tam? Vil de saa kunne købe vore Automobiler under Indkøbspris, saadan som de nu kan faa Dogmet om Transsubstantiationen?

Jordskælvet

Et Aar lige ved Juletid havde vi et Jordskælv. Det var stærkt nok til at slaa en Del indfødte Hytter overende, vel omtrent saa stærkt som en vred Elefant. Det kom i tre Stød, hvert af dem varede nogle faa Sekunder, og der var et Ophold paa et Par Sekunder mellem dem. I disse Mellemlum fik Folk Tid til at gøre sig deres Tanker om, hvad det var, der foregik.

Denys Finch-Hatton, som laa i Lejr i Masai-Reservatet, og sov i sin Lastbil, fortalte mig da han kom hjem, at han, da han blev vækket af Rystelsen, tænkte: »Der er kommet et Næsehorn ind under Vognen.« Jeg selv var i mit Sovekammer i Færd med at gaa i Seng, da Jordskælvet kom. Ved den første Rystelse tænkte jeg: »Der er kommet en Leopard op paa Loftet.« Da det andet Stød kom, tænkte jeg: »Nu dør jeg. Saadan er det altsaa at dø.« Men i det korte Ophold mellem det andet og tredie Stød blev det mig klart, hvad det var der skete: det var et Jordskælv, og jeg havde aldrig troet, at jeg skulde komme til at opleve et Jordskælv. Et Øjeblik troede jeg, at Jordskælvet var forbi. Men da den tredie og sidste Rystelse kom, bragte den med sig en saa overvældende Glæde og Henrykkelse, at jeg ikke tror, at jeg nogensinde i mit Liv er blevet saa hovedkulds og grundigt bragt i Ekstase.

Himmellegerne i deres Baner har Magt til at hensætte Mennesker i en særegen Salighedstilstand. Vi tænker i Almindelighed kun lidt paa dem, naar de da pludselig bliver nærværende for os aabner de os grænseløse store Perspektiver. Kepler selv beskriver sine Følelser, da han efter mange Aars Arbejde endelig fandt Lovene for Planeternes Gang omkring Solen, saaledes:

»Jeg giver mig helt hen i min Lykke, Tærningerne er kastede. Intet, jeg nogensinde før har oplevet, kan lignedes ved, hvad jeg nu føler. Jeg skælver, mit Blod strømmer frem i Spring. Gud har ventet i seks Tusinde Aar paa en Tilskuere til sit Arbejde. Hans Visdom er uendelig, alt det, hvorom vi er uvidende, indeholdes i ham, ligesaavel som det lidet, vi har Kendskab til.«

Det var den samme Henrykkelse, der greb mig og gennemtrængte mig under Jordskælvet. Denne umaadelige Lykkefølelse ligger hovedsagelig i Bevidstheden om, at noget, som man har troet var ubevægeligt, viser sig at kunne røre paa sig. Det maa være en af de rigeste Kilder til Glæde og Haab i Verden. Den døde Klode, Jordens tunge Klump, bevægede sig og strakte sig under mig. Den sendte mig et Budskab, en let Berøring i Forhold til hvad den kunde gøre, hvis den vilde, men af uendelig Betydning. Den lo saa de smaa Hytter faldt om og raabte: *«E pur si muove.»*

Tidligt næste Morgen, da Juma bragte mig min The, ind, sagde han: »Kongen af England er død.« Jeg spurgte ham, hvor han vidste det fra. »Msabu,« sagde han, »føjte du da ikke, hvordan Jorden kastede sig frem og tilbage i Nat? Det betyder, at Kongen af England er død.« Men Kongen af England levede mange Aar efter Jordskælvet.

George

PAA et Skib paa Vejen til Afrika blev jeg gode Venner med en lille Dreng, som hed George, og som rejste ud sammen med sin Moder og sin unge Tante. En Dag løsrev han sig, oppe paa Dækket, fra sine Kvinder og kom, fulgt af deres Øjne hen til mig for at fortælle mig, at det var hans Fødselsdag næste Dag. Han blev seks Aar, og hans Moder havde bedt alle de engelske Passagerer til The, nu vilde han spørge, om jeg ogsaa vilde komme. »Men jeg er ikke engelsk, George,« sagde jeg. »Hvad er De da?« spurgte han i den højeste Forundring. »Jeg er Hottentot,« sagde jeg. Han stod ret op og ned og saa dybt alvorligt paa mig.

»Det er det samme,« sagde han, »jeg haaber De vil komme.« Han gik tilbage til sin Moder og sin Tante og meldte nonchalant, men i et saa besluttet Tonefald, at det udelukkede enhver Indvending: »Hun er Hottentot. Men jeg vil have hende med.«

Kejiko

JEG havde paa Farmen et tykt fedt Ride-Muldyr, som jeg kaldte Molly. Men Muldyr-Sicen Kamau gav hende et andet Navn, han kaldte hende *Kejiko*, som betyder »Skeen«, og da jeg spurgte ham, hvorfor han kaldte hende Skeen, svarede han: »Fordi hun ligner en Ske.« Jeg gik helt rundt om hende for at finde ud af, hvad det var han mente, men i mine Øjne havde hun ikke fra noget Synspunkt set den mindste Lighed med en Ske.

Nogen Tid efter hændte det, at jeg kørte Kejiko, sammen med tre andre Muldyr, for en Vogn. Da jeg kom op paa det høje Kuskesæde, saa jeg Muldyrene i et Slags Fugleperspektiv. Da gik det op for mig, at min Sice havde Ret. Kejiko var ualmindelig smal over Skuldrene og havde et bredt og svært Bagparti, hun lignede virkelig en Ske, med den runde Side opefter.

Hvis Kamau og jeg havde faaet den Opgave at male hver sit Portræt af Kejiko, saa vilde Billederne være faldet vidt forskellige ud. Men Gud og Englene vilde have set hende, som Kamau saa hende. Den som kommer ovenfra er over alle, og det som han har set, vidner han.

Girafferne rejser til Hamborg

JEG boede i Mombasa hos Sheik Ali bin Salim, Kystlandets Lewali, en gæstfri, ridderlig gammel arabisk Herre.

Mombasa ser ud som et Billede af Paradis, malet af et lille Barn. Den dybe Havarm rundt om Øen danner en ideal Havn. Landet er gjort af hvidlige Koralklipper, bevokset med brede, grønne Mangotræer og fantastiske skaldede gamle graa Baobabtræer. Havet omkring Mombasa er saa blaat som en Kornblomst, og udenfor Indløbet til Havnen trækker det indiske Oceans lange Brændinger en tynd, kroget hvid Linie, og tordner dæmpet, selv i stille Vejr. Den gamle By Mombasa, med de snævre Gader, er bygget af Blokke af Koralklipper i skønne Nuancer af hvidgult, rosenrødt og okker, og over Byen knejser det svære alder-

stegne Fort, med Murkroner og Skydeskaar, hvor for tre Hundrede Aar siden Portugiserne og Araberne holdt hinanden Stangen. Det har stærkere Farvetoner i sig end Byen, som om det i Aarenes Løb havde inddrukket mere end een stormfuld Solnedgang. Det ildrøde Akacietræ, Flamboyanten, blomstrer i Haverne i Mombasa, med fint Løv og brutal Farvevirkning. Solen brænder og svider Mombasa, Luften er salt her-nede, Brisen bringer hver Dag nye Forsyninger af Havsalt ind østfra, og Grunden er de fleste Steder bar og glat som et Dansegulv. Men det gamle Mangotræ har en Krone af tæt, mørkegrønt Løv, og giver huld-salig Skygge. Det skaber en stor cirkelformet Pøl af Nat og Kølighed under sig, og mere end noget andet Træ jeg kender, har det Karakter af et Mødested og Forsamlingssted for Mennesker, det er saa selskabeligt som et Gadekær. Der bliver afholdt store Markeder under de ældste af Mangotræerne, og om deres Stamme er der flettede Kurve med Høns stablet op, og høje Bunker af Vandmeloner.

Ali bin Salim havde en venlig hvid Villa paa Fastlandet, hvor Vigen krummede sig, med en uendelig lang Stentrappe ned til Søen. Der var Gæstehuse til begge Sider af det, og i den store kølige Stue i Hovedbygningen bag ved Verandaen var der en Samling smukke og sjældne arabiske og engelske Sager: gammelt Elfenben, Messing, Porcelæn fra Lamu, Plysses-Lænestole fra England, Fotografier og en stor Grammo-fon. Mellem det altsammen fandtes der i et elegant, atlaskesforet Skrin Resterne af et Thestel af udsøgt fint engelsk Porcelæn i Fyrrernes Smag, det havde været en Brudegave fra den unge Dronning af England og hendes Gemal, dengang da Sultanen af Zanzibars Søn holdt Bryllup med Shahen af Persiens Datter. Dronningen og Prins Albert havde ønsket de Nygifte at de maatte blive lige saa lykkelige i deres Ægte-skab, som de selv var. »Og blev de lige saa lykkelige?« spurgte jeg Sheik Ali, idet han, een for een, tog de tynde Kopper ud af Etuiet og stillede dem op paa Bordet for at jeg skulde se dem. »Ak nej, desværre,« sagde han, »det blev de ikke. Bruden vilde ikke opgive at ride. Hun havde ført sine Yndlingsheste med sig i den Dhow, som bragte hendes Brude-udstyr til Zanzibar. Men i Zanzibar var det ikke god Tone, at Damer viste sig til Hest. Der stod megen Strid om det. Og da Prinsessen hellere vilde give Afkald paa sin Mand end paa sine Heste, var Enden paa det, at Ægteskabet blev opløst, og Shahens Datter rejste tilbage til Persien.«

I Mombasa Havn laa en rusten, tysk Fragtdamper, for Hjemgaaende. Jeg roede forbi den i Ali bin Salims Robaad med hans seks Swaheli-Roere, paa Vej frem og tilbage til Øen. Midt paa Dækket stod der en

høj Trækasse, og over Kassen ragede Hovederne af to Giraffer op. Farah, som havde været ombord paa Fragtdamperen, fortalte mig, at de kom fra portugisisk Østafrika og var paa Vej til Hamborg, til et omrejsende Menageri der.

Girafferne drejede de fine Hoveder fra højre til venstre, som om de var ganske forbavsede, hvad de jo kunde have Grund til at være. De havde aldrig før set Søen. Der var kun lige Plads i Kassen til at de kunde staa op og ned derinde. Verden var med eet presset sammen omkring dem, havde forvandlet sig og lukket dem inde.

De kunde ikke vide Besked med, de kunde ikke tænke sig den Nedværdigelse, de skulde til at sejle ind i. De var ædle, stolte, uskyldige Dyr, blide Pasgængere fra Sletten, de havde ikke nogen Forestilling om Fangenskab, Kulde, Stank, Kulrøg, Skab, eller om den frygtelige Kedsommelighed i en Verden hvor intet sker.

Klynger af Mennesker i mørke, stive, ildelugtende Klæder kommer om kort Tid ind fra Gadernes kolde Vind og Slud for at stirre paa Girafferne og glæde sig ved Menneskets Overlegenhed over den stumme Dyreverden. De ler og peger paa Giraffernes lange, slanke Halse, naar de yndefulde Hoveder med de taalmodige, røgfårvede Øjne hæver sig over Spiltovet i Menageriet. Herinde ser de vanskabte ud, der er jo daarlig Plads til dem. Børnene bliver løftet op imod dem og bliver forskrækkede over Girafferne og græder, eller ogsaa forelsker de sig i dem, vil blive hos dem og rækker dem Brød. Saa vil Forældrene ogsaa synes, at Girafferne er søde Dyr og tænke paa hvor godt de nu har det.

Vil Girafferne i de lange Aar, der kommer, nogensinde drømme om deres tabte Land? Hvor er de nu, hvor er de blevet af, Græsset og Tjørnetræerne, Floderne, Vandhullerne og de blaa Bjerger? Den høje, klare, sødtduftende Luft over Sletterne er blæst andre Steder hen. Hvor er de andre Giraffer henne, der løb Side om Side med dem, naar de satte i Gang og galoperede over det bølgende Land? De har forladt dem, de er alle gaaet deres Vej og kommer aldrig mere tilbage. Hvor er Fuldmaanen nu om Natten?

Girafferne rører paa sig, og vaagner op i deres snævre Baas, der stinker af raadden Strøelse og Øl.

Farvel, Farvel. Jeg ønsker jer, at I maa dø paa Rejsen, men begge to, saa at ikke det ene af de to smaa ædle Hoveder, som nu forbavset tegner sig over Kanten paa Pakkassen mod Mombasas blaa Himmel, skal blive ladet alene tilbage og dreje sig fra højre til venstre, i Hamborg, hvor ingen ved noget om Afrika.

Hvad os angaar, da maa vi skaffe os nogle gruelige Skyldnere at forlade, førend vi med Sømmelighed kan bede Girafferne om at forlade os vor Skyld imod dem.

I Menageriet

FOR Hundrede Aar siden stødte en dansk Rejsende i Hamborg, Grev Schimmelmänn, tilfældigt paa et lille, omrejsende Menageri der, og fik af et Lune Forkærlighed for det. Mens han var i Hamborg lagde han hver Dag sin Vej der forbi, skønt han vilde have haft vanskeligt ved at forklare, hvad det egentlig var, der tiltrak ham ved de snavsede og faldefærdige Menageri-Vogne. Sandheden var, at noget i Menageriet svarede til noget i hans eget Sind. Det var Vinter og udenfor var det bitterligt koldt. Inde i Skuret havde Dyrepasserer den fyrte op i Kakkelovnen, indtil den lyste rosenrød i det brune Mørke i den lange Korridor udenfor Dyrenes Bure. Men Trækken, og den raakolde Luft, gik alligevel Folk herinde til Marv og Ben.

Grev Schimmelmänn var hensunken i Betragtning af Hyænen, da Menageriets Ejermænd kom hen og tiltalte ham. Det var en lille, bleg Mand med en indfalden Næse, han havde i sin Tid studeret Teologi, men efter en Skandale havde han maattet forlade Universitetet, og siden var han sunket dybere og dybere i Verden. »Deres Excellence gør Ret i at se paa Hyænen,« sagde han, »det er en stor Ting, at vi har faaet en Hyæne til Hamborg, hvor der aldrig før har været nogen. Som De jo ved, er alle Hyæner Hermafroditer, og i Afrika, hvor de hører hjemme, samler de sig paa Fuldmaanenætter, for at parre sig, i en Ring, hvori hvert enkelt Dyr spiller saavel Hannens som Hunnens Rolle. Vidste De det?« »Nej,« sagde Grev Schimmelmänn med en svag Bevægelse af Modbydelighed. »Er Deres Excellence nu af den Mening,« spurgte Foreviseren, »at det paa Grund af denne Kendsgerning er en haardere Skæbne for en Hyæne end for andre Dyr at være indelukket ensom i et Bur? Føler den mon der et endnu mere dødeligt Savn? Eller kan den, fordi den i sig selv forener Skabningens komplementære Egenskaber, føle Tilfredsstillelse i sig selv, og være i Harmoni? Med andre Ord, da vi nu engang alle er Fanger her i Livet, er vi da lykkeligere, eller ulykkeligere, i Forhold til de Talenter, vi sidder inde med?«

»Det er underligt,« sagde Grev Schimmelmänn, som havde fulgt sin egen Tankegang og ikke skænket Foreviseren sin Opmærksomhed, »at

tænke paa, at saa mange Hundreder, ja Tusinder af Hyæner har maattet leve og dø i Ubemærkethed, for at vi tilsidst skulde faa dette ene Eksempel hertil, saa at Folk i Hamborg kan se, hvordan en Hyæne ser ud, og Naturforskerne kan gøre deres Studier over den.« De gik lidt videre for at se paa Girafferne i Baasen ved Siden af. »Vilde Dyr,« fortsatte Greven, »der færdes i et vildt Landskab, kan i Grunden ikke siges virkelig at være til. Dette ene Eksempel har nu faaet en reel Eksistens, vi har et Navn for den og ved, hvordan den ser ud. De andre kunde lige saa godt aldrig have været. Og dog er de langt i Flertal. Naturen er forbavsende ødsel.«

Menagerieieren skubbede sin slidte Skindhue fra Panden. Under den havde han selv ikke et Haar paa Hovedet. »De ser hinanden,« sagde han. »Endogsaa det kan diskuteres,« sagde Grev Schimmelmänn efter en kort Pause. »Disse Giraffer har for Eksempel firkantede Aftegninger i Skindet. Girafferne ved, naar de ser paa hinanden, ikke hvad en Firkant er og ser følgelig ingen Firkanter. Kan man da sige, at de overhovedet i Virkeligheden ser hinanden?« Foreviseren betragtede Girafferne alvorligt i nogen Tid og sagde saa: »Gud ser dem.« Grev Schimmelmänn smilede lidt. »Girafferne?« spurgte han. »Javist, Deres Excellence,« sagde Foreviseren indtrængende, »Gud ser Girafferne. Medens de har løbet om og leget i Afrika har Gud holdt Øje med dem og har glædet sig over deres Færden. Han har skabt dem for at have Glæde af dem. Det staar jo i Biblen, Deres Excellence,« vedblev han. »Saaledes elskede Gud Girafferne, at han skabte dem. Det er Gud, der har opfundet Firkanten lige saa vel som Cirklen, det vil De da sikkert ikke bestride, han har set de firkantede Aftegninger paa deres Skind, og alt andet paa dem. De vilde Dyr, Hr. Greve, er maaske netop et Bevis paa Guds Eksistens. Men naar de kommer til Hamborg,« tilføjede han og skubbede sin Hue paa Plads, »da bliver Sagen straks mere tvivlsom.«

Grev Schimmelmänn, som havde lagt sit Liv tilrette ifølge andre Menneskers Opfattelse, gik i Tavshed videre for at se paa Slangerne, der var anbragt nær Kakkellovnen. For at more ham aabnede Foreviseren den Kasse, hvori han havde dem, og forsøgte at faa en Slange til at vaagne op. Tilsidst snoede Dyret sig langsomt og søvniigt omkring hans Arm. Grev Schimmelmänn iagttog Gruppen.

»I Sandhed, min gode Kannegieter,« sagde han med en lille syrlig Latter, »hvis De nu var i min Tjeneste, eller hvis jeg var Konge, og De var min Minister, saa fik De Deres Afsked med det samme.« Foreviseren saa uroligt op paa ham. »Fik jeg, Deres Excellence? Fik jeg?« sagde han

og slap Slangen fra sig ned i Kassen. »Og hvorfor, Herr Greve, hvis jeg maa være saa fri at spørge?» tilføjede han et Øjeblik efter.

»Ah, Kannegieter, gør Dem ikke mere enfoldig end De er,« sagde Greven. »Hvorfor? Fordi, min gode Ven, Menneskets Afsky for Slanger er et sundt Instinkt, de Folk der har haft det har holdt sig i Live. Slangen er Menneskets dødeligste Fjende. Men hvordan kan vi vide det, undtagen ved Hjælp af vort eget Instinkt for godt og ondt? Løvens Kløer, Elefantens Størrelse og Stødtænder, Bøflens Horn, alt dette springer os jo straks i Øjnene. Men Slanger er smukke Dyr, runde og glatte, som mange af de Ting vi her i Livet sætter størst Pris paa, deres Farver er udsøgt skønne, de er yndefulde i alle deres Bevægelser. Men for et godt Menneske er denne Skønhed og Ynde i sig selv afskyelig, den lugter af evig Fortabelse, og minder ham om Syndefaldet. Et Instinkt i ham faar ham til at vende sig fra Slangen som fra Djævelen selv, – og dette Instinkt kaldes Samvittighed. Den Mand der kan kæle for en Slange, er i Stand til hvad som helst.«

Grev Schimmelmänn lo lidt af sin egen Tankegang, knappede sin rige, skindforede Rejsekappe og vendte sig om for at forlade Skuret. Menageriets Ejer havde en Stund staaet i dybe Tanker. »Deres Excellence,« sagde han tilsidst, »man maa nødvendigvis holde af Slanger. Der er ingen Vej udenom. Ud af min egen Livserfaring kan jeg sige Dem dette, og det er i Virkeligheden det bedste Raad, jeg kan give Dem her i Livet: De maa elske Slanger. Glem ikke, Deres Excellence, hvor ofte, – glem ikke, Deres Excellence, at saa godt som hver eneste Gang, vi beder Gud om en Fisk, er det en Slange han giver os.«

Rejsefæller

VED Bordet paa Skibet til Afrika sad jeg mellem en Belgier, der var paa Vej til Congo, og en Englænder, som havde været elleve Gange i Meksiko for at skyde en særlig Art vilde Bjærgfaar, og som nu rejste ud for at skyde Bongo. Idet jeg konverserede til begge Sider, blandede jeg Sprogene sammen, og da jeg tænkte mig at spørge Belgieren, om han havde rejst meget i sit Liv, spurgte jeg ham: »*Avez-vous beaucoup travaillé dans votre vie?*« Han tog mig det ikke ilde op, men idet han trak Tandstikkeren ud af Munden, svarede han mig alvorligt. »*Enormément, Madame.*« Fra dette Øjeblik betragtede han det som sin Opgave at sætte mig ind i det Arbejde og de svære Prøvelser, han havde gennem-

gaaet i Livet. Et bestemt Udtryk kom stadig tilbage i alt, hvad han talte om: »*Notre mission. Notre grande mission dans le Congo*».

En Aften da vi var ved at spille Kort, fortalte den engelske Rejsende os om Meksiko, og om hvordan en ældgammel spansk Dame, der boede paa en ensom Gaard i Bjergene, da hun hørte om den Fremmedes Ankomst havde sendt Bud efter ham og beordret ham til at fortælle hende, hvad nyt der var sket i Verden. »Ja, nu kan Folk flyve, Madame,« sagde han til hende. »Ja, jeg har hørt om det,« sagde hun, »og jeg har skændtes om det med min Præst. Nu kan De dømme mellem os. Flyver Folk med Benene trukket op under sig som Spurve, eller strakt bagud som en Stork?«

I Samtalens Løb gjorde Englænderen en Bemærkning om de meksikanske Indfødtes Uvidenhed, og om Skolerne i Meksiko. Belgieren, som var ved at give Kort, standsede brat med det sidste Kort i Haanden, stirrede stift paa Englænderen og sagde: »*Il faut enseigner aux indigènes à être honnêtes et à travailler. Rien de plus.*« Han slog det sidste Kort med Bravour i Bordet og gentog: »*Rien de plus. Rien. Rien. Rien.*«

Naturforskeren og Aberne

DER var en svensk Professor i Naturhistorie, der kom ud til Farmen for at bede mig lægge et godt Ord ind for ham hos Vildt-Departementet. Han fortalte mig, at han var kommet til Afrika for at finde ud af, paa hvilket Tidspunkt i Fostertilstanden Abernes Fod, der har en Tommelfinger, begynder at afvige fra den menneskelige Fod. Med dette Formaal for Øje vilde han rejse ud og skyde Collabus-Aber paa Mount Elgon.

»Det finder De aldrig ud af gennem Collabus-Aberne,« sagde jeg til ham. »De holder til oppe i Toppen af de høje Cedertræer, og er sky af sig og vanskelige at komme paa Skud. Det skulde være et ganske særligt Held, om De fik fat i netop det Foster, De søger.« Professoren var haabefuld og sagde, at han vilde blive herude, indtil han havde faaet sin Abefod, om det saa skulde vare i Aarevis.

Han havde ansøgt hos Vildt-Departementet om Tilladelse til at skyde de Aber, han skulde bruge. Denne Tilladelse mente han, at han i Betragtning af Ekspeditionens høje videnskabelige Formaal var sikker paa at opnaa, men han havde endnu ikke faaet Svar. »Hvor mange Aber har De søgt om Tilladelse til at skyde?« spurgte jeg ham. Han sagde, at han til at begynde med havde søgt om Tilladelse til at skyde femten-

hundrede Aber. Jeg kendte Folkene i Vildt-Departementet, og jeg hjalp ham nu, da han bad mig om det, med at sende dem endnu et Brev og bede dem om at svare omgaaende, da Professoren var ivrig efter at komme afsted og begynde sit Arbejde. Svaret fra Vildt-Departementet kom for en Gangs Skyld omgaaende. Det var, skrev de, Vildt-Departementet en Glæde at meddele Professor Landgreen, at det, i Betragtning af Ekspeditionens høje videnskabelige Formaal, havde set sig i Stand til at gøre en Undtagelse fra deres Regler og at forhøje det Antal Aber, som de tillod ham at skyde, fra fire til seks.

Jeg maatte læse Brevet to Gange op for Professoren, og da dets Indhold tilsidst blev ham klart, blev han saa nedslaaet, saa dødelig forarget og saaret, at han ikke sagde et eneste Ord. Han svarede ikke paa mine deltagende Bemærkninger, men gik ud af Huset, stod op i sin Bil og kørte bedrøvet bort.

Naar Verden ikke gik Professoren saa haardt imod, var han en meget talende Mand og en Humorist. Ind imellem vore Samtaler om Aberne gav han mig mange forskellige naturhistoriske Oplysninger. Engang sagde han: »Jeg skal fortælle Dem en interessant Oplevelse, jeg har haft. Oppe paa Mount Elgon fandt jeg det et Øjeblik muligt at tro paa Guds Eksistens. Hvad synes De om det?« Jeg sagde, at det var en interessant Oplevelse. Jeg tænkte, at et lige saa interessant Spørgsmaal kunde være: »Havde det, oppe paa Mount Elgon, været muligt for Gud et Øjeblik at tro paa Professor Landgreens Eksistens?«

Karomenja

DER var paa Farmen en lille Dreng paa ni Aar, som hed Karomenja og var døvstum. De andre Børn var bange for ham og klagede over, at han slog dem. Jeg gjorde først Karomenjas Bekendtskab engang da hans Legekammerater, velsagtens i Selvforsvar, havde slaaet ham oven i Hovedet med en Gren, saa at hele hans højre Kind var opsvulmet og betændt, og fuld af Splinter, som jeg maatte grave ud med en Naal. Dette var dog ikke saa svært et Martyrium for Karomenja, som man skulde have troet, for hvis det gjorde ondt, saa bragte det ham dog ogsaa i Forbindelse med Mennesker.

Karomenja var meget mørk af sig, med smukke, fugtige sorte Øjne og tætte Øjenhaar, han havde et samlet alvorligt Udtryk og saa godt som aldrig et Smil paa Ansigtet. Han lignede i hele sin Fremtoning en lille

sort indfødt Tyrekalv. Han kunde give en Slags Lyd fra sig, et raat, mørkt, brustent Skrig, men det gik kun sjældent paa og saa at sige mod hans Vilje, han standsede næsten altid brat op midt i det. Han var et virksomt, positivt Menneske, og da han ikke kunde komme i Forbindelse med Omverdenen gennem Talen, var Slagsmaal og Overfald blevet hans Væsens naturlige Udtryksform. Han var ogsaa meget dygtig til at stritte med Sten og kunde med stor Nøjagtighed placere Stenen lige hvor han vilde. Engang havde Karomenja en Bue og Pile, men dem forstod han sig ikke rigtig paa, det var som om en Bueskyttes Færdighed ogsaa kræver et Øre for Buestrengens Klang. Karomenja var kraftigt bygget og meget stærk af sin Alder. Han vilde vistnok ikke have byttet disse Fordele med de andre Drenges Evne til at tale og høre.

Til Trods for sine vilde Vaner var Karomenja ikke noget tvært eller uvenligt Menneske. Naar han forstod at man henvendte sig til ham, lyste hans Ansigt op, ikke i noget Smil, men i en rask beslutsom Imødekommenhed. Karomenja var en Tyv og stjal Sukket og Cigaretter naar han kunde komme afsted med det, men han gav straks Tyvekosterne bort til de andre Dreng paa Farmen. Jeg kom engang over ham, netop da han var i Færd med at dele mit Sukker ud til en hel Kreds af Børn. Han selv stod i Midten af Kredsen. Han saa mig ikke, og det er den eneste Gang, jeg har set ham le eller rigtig smile.

Jeg prøvede en Overgang at give Karomenja Arbejde i Køkkenet eller i mit Hus, men det gik ikke for ham og han blev selv efter kort Tids Forløb ked af det. Hvad han helst vilde var at flytte omkring med tunge Ting, og at slæbe store svære Byrder fra det ene Sted til det andet. Jeg havde en Række hvidtede Sten langs min Indkørsel, og en Dag lod jeg ham hjælpe mig med at flytte en af Stenene og rulle den hele Vejen op til Huset, for at faa Indkørslen mere symmetrisk. Mens jeg næste Dag var ude paa Farmen havde Karomenja taget alle Stenene op og trillet dem op til Huset, og jeg vilde aldrig nogensinde have troet, at en Dreng paa hans Størrelse kunde have udført dette Arbejde. Det var, som om Karomenja kendte sin egen Plads her i Verden og holdt sig til den. Han var døvtum, men han var meget stærk.

Karomenja ønskede sig fremfor alt i Verden en Kniv, men jeg turde ikke give ham nogen, for jeg tænkte mig, at han i sin Stræben efter at komme i Forbindelse med andre Mennesker kunde have skaaret Halsen over paa en eller flere af Drengene paa Farmen. Han har nu nok senere i Livet faaet sig en Kniv, hans Ønske om den var saa brændende, og Gud maa da vide, hvad han har brugt den til.

Det dybeste Indtryk af alle, gjorde jeg paa Karomenja, da jeg gav ham en Fløjte. Jeg havde haft den i nogen Tid og brugt den til at fløjte paa Hundene. Da jeg først viste ham den, interesserede den ham ikke noget videre, men da jeg lærte ham, hvordan han skulde sætte den for Munden og blæse i den, og da Hundene hver fra sin Side kom farende hen til ham, gav det et Sæt i ham, og hans Ansigt blev ganske mørkt af Forbavselse. Han prøvede den igen, fandt at Virkningen var den samme og saa hen paa mig med et underligt strengt, næsten smerteligt Udtryk. Da han blev mere vant til Fløjten, vilde han gerne have at vide, hvordan det egentlig hang sammen med den. Han undersøgte dog ikke Fløjten selv, men naar han havde fløjtet paa Hundene, og de kom, betragtede han dem alvorligt, med rynket Pande, som om han vilde finde ud af, hvor han vel havde ramt dem. Fra den Dag af kom Karomenja til at synes særlig godt om Hundene, han bad tidt om saa at sige at faa dem til Laans og gik da langt bort med dem. Naar han vandrede afsted med dem i deres Baand plejede jeg at pege paa det Sted paa den vestlige Himmel, hvor Solen skulde staa, naar han skulde være tilbage med dem, og han pegede da paa samme Sted, og var altid hjemme igen paa Klokket-slæt.

En Dag, da jeg var ude at ride, saa jeg Karomenja langt langt ude i Masai-Reservatet. Han saa mig ikke, men troede at han var alene. Her lod han Hundene løbe et Stykke Vej efter Vildtet, og fløjtede dem saa ind igen. Dette gentog han tre eller fire Gange, mens jeg sad paa Hesten og saa paa ham. Herude paa Sletten, hvor han var sikker paa, at ingen saa ham, hengav han sig helt til en ny Side af, og et nyt Syn paa Livet.

Han gik med Fløjten i en Snor om Halsen, men en Dag havde han den ikke paa. Da jeg pantomimisk spurgte ham, hvor den var blevet af, svarede han pantomimisk, at den var borte, væk. Han bad mig aldrig om en ny Fløjte. Enten troede han, at der ikke var nogen anden Fløjte at faa, eller ogsaa var det hans Mening for Fremtiden at holde sig fra saadanne Ting i Livet, som i Virkeligheden laa udenfor hans Omraade. Jeg er ikke engang sikker paa, at han ikke selv havde kastet Fløjten bort, fordi det havde været ham umuligt at tilegne sig den Verdensanskuelse, som hørte til den.

Om fem eller seks Aar kommer Karomenja enten til at gennemgaa store Lidelser, eller ogsaa kommer han pludselig i den syvende Himmel.

Pooran Singh

POORAN SINGHS lille Smedie nede ved Møllen var et Miniatur-Helvede paa Farmen, og havde alle dette Steds Attributer og Kendetegn. Den var bygget af Bølgeblik, og naar Solen skinnede ned paa Taget af den, og Essens Flammer stod i Vejret inde i Hytten, blev Luften selv hvidglødende i den og omkring den. Hele Dagen igennem genlød Smedien af den øredøvende Støj fra Ambolten, Jærn paa Jærn igen, og den var fyldt med opstablede Økser og brudte Hjul, saa at den lignede et grufult gammelt Billede af et Rettersted.

Alligevel havde Smedien stor Tiltrækningskraft, og naar jeg gik ned for at se Pooran Singh arbejde, fandt jeg altid en Mængde Mennesker derinde og udenom. Pooran Singh arbejdede i et overmenneskeligt Tempo, som om hans Liv afhang af, at dette særlige Arbejde blev færdigt i de næste fem Minutter. Han sprang lige i Vejret over Ambolten, han skreg sine Ordre til sine to unge Kikuyu-Medhjælpere i et højt Fugleskrig og opførte sig som en Mand, der selv bliver brændt paa Baalet eller som en forkullet, ukuelig Overdjevæl ved Arbejdet. Men Pooran Singh var ikke nogen Djævel, han havde tværtimod et blidt Sindelag, og udenfor Arbejdstiden et lidt affekteret, jomfrunalsk Væsen. Han var vor *Fundee* paa Farmen, det vil sige Haandværker i alle Haandværk: Tømrer, Snedker og Sadelmager saavel som Smed. Han udtænkte og byggede ganske alene mere end een Vogn til Farmen. Men han holdt mest af sit Arbejde i Smedien, og det var et stolt, skønt Syn at se ham beslaa et Hjul.

Pooran Singh var i sin ydre Fremtoning noget af en Attrap. Naar han var fuldt paaklædt, i Frakke og med en stor lægget hvid Turban paa, tog han sig, med sit store Skæg, ud som en svær, statelig Mand. Men ved Essen, og blottet til Bælttestedet, var han ubegribelig smal og spinkel, med den typiske indiske timeglas-formede Torso.

Jeg selv holdt af Pooran Singhs Smedie, og den trak Kikuyuerne til sig, af to Grunde.

Først for Jærnets egen Skyld. For det er det mest fortryllende af alle Raamaterialer, og sætter Folks Fantasi i Gang ad lange Veje: Ploven, Sværdet og Hjulet, hele Civilisationen paa godt og ondt, sover i Jærnet. Her er Menneskets Sejr over Naturen i en Nøddeskal, og udtrykt tydelig nok til at den kan forstaas, eller gættes, af de primitive Folk. Og Pooran Singh hamrede Jærnet.

Desforuden tiltrak Smedien den indfødte Verden med sin Sang. Den

tredobbelte, ensformige og overraskende Rytme i Smedens Arbejde ved Ambolten har mytisk Kraft i sig. Den er saa mandig, at den forfærder og smelter Kvindernes Hjerter, den er ærlig, usødet og lige til, den taler Sandhed og intet andet end Sandhed. Den udtrykker sig meget frit. Men den har ogsaa et mandigt Overmaal af Kraft og er munter ligesaavel som stærk, den er tjenstvillig og udretter gerne, og som i Leg, de svære Ting for os, som vi ikke selv magter. De Indfødte, som elsker Rytme, samlede sig omkring Pooran Singhs Hytte og befandt sig vel der. Jeg har læst, at efter gammel nordisk Lov kunde en Mand ikke drages til Ansvar for, hvad han havde sagt i en Smedie. Ogsaa i Afrika løsnedes Tungerne i Smedien, og Talen var fri. Mange dristige Indfald blev fremsat til Akkompagnementet af Hammerens Sang.

Pooran Singh var hos mig i mange Aar, og var en af Farmens bedst betalte Arbejdere. Der var i Virkeligheden ikke noget Forhold mellem hans Løn og hans Fornødenheder, for han var Asket af det reneste Vand. Han spiste ikke Kød, han røg ikke, drak ikke og spillede ikke Kort, han sled sine gamle Klæder op til sidste Trevl. Alle hans Penge gik til Indien til hans Børns Opdragelse. En lille tavs Søn af ham, Delip Singh, kom engang over til os fra Bombay for at besøge sin Fader. Han havde mistet Forbindelsen med Jærnet, det eneste Metal, jeg saa paa ham, var en Fyldepen, som stak op af hans Lomme. Myten blev ikke ført videre i den næste Generation.

Men Pooran Singh selv, i vildt Raseri over Ambolten, bevarede sin Glorie, saalænge som han var paa Farmen, og jeg haaber han beholder den saa længe han lever. Han var Gudernes Tjener, selv gennemglødet af deres Ild, en Naturaand. I Pooran Singhs Smedie sang Hammeren hvad man helst vilde høre, den var Talsmand for vore egne Hjerter. Til mig sang den et gammelt græsk Vers:

«Eros slog til som en Smed med sin Hammer,
saa Gnisterne fæg af min Trods.
Han svaled' mit Hjerter i Taarer og Jammer
som glødende Jærn i en Fos.»

En mærkelig Hændelse

DA jeg i Begyndelsen af Krigen var nede i Masai Reservatet og gjorde Transport-Tjeneste for Regeringen, saa jeg engang et underligt Syn, som ingen, jeg kender, nogensinde har set Mage til. Det kom paa os midt paa Dagen, mens vi trak over Sletten.

Luften spiller i Afrika en større Rolle i Landskabet end den gør i Europa. Den er opfyldt af store Syner og Spejlbilleder, og det er paa en Maade i Luften, at det hele foregaar. I Middagsheden tindrer Luften, og dirrer som Strengen paa en Violin. Den løfter store Striber af Græslandet med Tjørnetræer og Høje højt op, og skaber vide sølvlysende Vandspejl paa det tørre Land.

Vi kom gaaende i denne brændende, levende Luft, og jeg var mod Sædvane et langt Stykke foran Vognene, sammen med Farah, min Hund Dusk og den Toto, som passede Dusk. Vi var tavse, for det var for varmt til at tale sammen. Med eet begyndte Sletten i Horisonten at bevæge sig og galopere, det var mere end selve Atmosfærens Flugt, en stor Hjord Vildt styrede ned paa os fra højre tværs over Sletten. Jeg sagde til Farah: »Se engang alle de Wildebeests.« Men lidt efter var jeg ikke saa sikker paa, at det var Wildebeests. Jeg tog min Kikkert frem og saa paa dem, men det er vanskeligt at se i Kikkert ude paa Sletten midt paa Dagen. »Er det Wildebeests, Farah? Eller hvad tror du?« spurgte jeg ham. Nu saa jeg, at hele Dusk's Opmærksomhed var rettet imod Dyrene, hans Øren stod ret op i Luften, hans langtskuende Blik fulgte dem ufravendt. Jeg plejede tidt at lade ham tage en Løbetur efter Gazellerne og Antiloperne paa Sletten, men idag mente jeg at det var altfor varmt, og sagde til Totoen, at han skulde gøre Snoren fast i hans Halsbaand. I samme Øjeblik som det var gjort gav Dusk et kort, vildt Hyl fra sig og sprang lige fremefter, saa at Totoen blev væltet omkuld, og jeg selv snappede Snoren og holdt den med alle mine Kræfter. Jeg saa igen paa Vildtet. »Hvad er det?« spurgte jeg Farah.

Det er svært at bedømme Afstand paa Sletterne. Det kommer af den vibrerende Luft og det ensformige Landskab, og ogsaa af de spredte Tjørnetræers Udseende, for de har Form som mægtige gamle Skovtræer, men er i Virkeligheden knap seks Meter høje, saa at Girafferne rager med Hals og Hoved op over dem. Man lader sig bestandig narre naar man ser Vildtet paa lang Afstand, og kan midt paa Dagen tage en Shakal for en Elefant og en Struds for en Bøffel. Et Par Minutter efter sagde Farah: »Memsahib, det er vilde Hunde.«

De vilde Hunde løber i Almindelighed tre eller fire sammen, men det kan ske, at man træffer en Flok paa et Dusin. De Indfødte er bange for dem og siger, at de er morderiske. Engang, da jeg red i Reservatet i Nærheden af Farmen, stødte jeg paa fire vilde Hunde, som blev ved at følge efter mig i femten Meters Afstand. De to smaa Terriers, som jeg dengang havde med mig, holdt sig saa nær til mig som muligt, bogstavelig under Maven paa Hesten, lige til vi kom over Floden, og op paa vort eget Land. De vilde Hunde er ikke saa store som Hyæner, de er antagelig paa Størrelse med en stor kraftig Schæferhund. De er sorte med en hvid Dusk i Spidsen af Halen og Ørerne. Skindet duer ikke, det har et groft ujævnt Haarlag og stinker.

Her maa der have været fem Hundrede vilde Hunde. De drog frem i langsom Galop, paa en sær uvirkelig Maade og saa hverken til højre eller venstre, som om de flygtede fra noget, eller løb med et bestemt Formaal, paa et Spor. De svingede lidt ud, da de kom os nærmere, men syntes forresten ikke at se os, og fortsatte i samme Tempo. Da de var os nærmest, var de tredive Meter fra os. De løb i en lang Række, to, tre eller fire ved Siden af hinanden. Det tog lang Tid, før hele Processionen var kommet forbi os. Midt under den sagde Farah: »De Hunde er meget trætte, de har løbet en lang Vej.«

Da de alle var kommet forbi og var ved at forsvinde paa Sletten, saa vi os om efter vor Safari. Den var endnu et godt Stykke bag os, og vi var saa medtagne af Sindsbevægelse, at vi satte os lige ned, hvor vi stod, for at vente til den kom. Dusk var rasende ophidset og rykkede i sin Snor for at løbe efter de vilde Hunde. Jeg tog ham om Halsen og tænkte, at hvis jeg ikke havde faaet ham bundet i Tide, vilde han nu være ædt op.

Vognstyrerne skilte sig ud fra Safarien og kom løbende op til os med deres Piske slæbende efter sig for at spørge os, hvad det var de havde set. Jeg kunde ikke forklare hverken for dem eller mig selv, hvorfor de vilde Hunde vel var kommet saa mange sammen og paa denne Maade. Alle de Indfødte tog det som et daarligt Varsel, et stort Varsel om Krig, for de vilde Hunde æder Aadsler. De drøftede ikke sidenhen denne Hændelse imellem sig, saadan som de ellers gennemgik alle Safariens Begivenheder.

Jeg har fortalt denne Historie til mange Mennesker, og der er ikke een af dem, som har troet paa den. Den er ikke destomindre sand, og mine Folk kan bevidne den.

Papegøjen

EN gammel dansk Skibsreder sad og tænkte paa sine unge Dage, og paa hvordan han seksten Aar gammel havde tilbragt en Nat i et Bordel i Singapore. Han var kommet derind sammen med Matroserne fra sin Faders Skib og havde siddet hele Natten og talt med et gammelt kinesisk Fruentimmer.

Da hun hørte, at han kom fra fjerne Lande, havde hun hentet en gammel Papegøje som tilhørte hende. For længe siden, fortalte hun ham, havde hun faaet Papegøjen foræret af en højbaaren ung Englænder, som havde været hendes Elsker i hendes Ungdom. Drengen tænkte forfærdet, at Fuglen da maatte være over hundrede Aar gammel. Den kunde sige forskellige Sætninger paa mange Folkeslags Sprog, som den havde lært sig i Husets kosmopolitiske Atmosfære. Men der var en Sætning, som den gamle Kineserindes Elsker selv havde lært Papegøjen, førend han havde sendt hende den, og den kunde hun ikke forstaa, heller ikke havde nogen af Husets Gæster nogensinde kunnet forklare hende, hvad den betød. Nu havde hun for mange Aar siden opgivet at spørge om det. Men hvis Drengen var saa langvejs fra, saa var det maaske hans Sprog, og han kunde oversætte Sætningen for hende.

Drengen var blevet dybt og mærkeligt bevæget ved hendes Opfordring. Da han saa Fuglen og tænkte sig, at der maaske skulde komme danske Ord ud af dette rædsomme Næb, var han nær løbet ud af Huset. For at gøre den gamle Kineserinde en Tjeneste blev han dog siddende. Men da hun lod Fuglen sige sin Sætning, var det klassisk Græsk. Papegøjen udtalte Ordene ganske langsomt, og Drengen kunde tilstrækkeligt Græsk til at kende dem igen.

Plejaderne sank, og Selene.
Midnat er inde
Timerne rinde
jeg hviler paa Lejet alene.

Da han fremsagde Linierne for den gamle Kvinde, smækkede hun med Læberne og rullede med sine smaa rødrandede Øjne. Hun bad ham gentage det, og bad ham om at gentage det en Gang til, og saa nikkede hun to, tre Gange med Hovedet.

V. Farvel til Farmen

I. Strenge Tider

MIN Farm laa for højt oppe til at Kaffe rigtig kunde trives der. I de kolde Maaneder efter Regntiden hændte det, at vi fik Nattefrost i Dalstrøgene, og at om Morgenens Kaffe træernes unge Skud, med de smaa nye Kaffe bær, hængte brune og visne ned. Vinden stod ind fra Sletterne, og selv i et godt Aar fik vi aldrig paa Farmen den samme Afgrøde af hver Acre, som de fik i de lavere liggende Kaffedistrikter i Thika og Kiambu, der laa femten Hundrede Meter over Havet.

Vi havde ogsaa for lidt Regn i Egnen omkring Ngong, og to eller tre Aar i Træk slog den lange Regntid helt fejl, og Plantagen led haardt under Tørken. Et Aar kom der tolv Hundrede halvtreds Millimeter Regn, og vi plukkede firsindstyve Tons Kaffe, og et andet Aar fik vi fjorten Hundrede Millimeter og sendte over halvfems Tons Kaffe af fra Farmen. Men der var to daarlige Aar, hvor vi ikke fik mere end fem Hundrede og seks Hundrede Millimeter, og kom ned paa femten og seksten Tons Kaffe, og disse Aar var afgørende for Farmens Skæbne.

Paa samme Tid faldt Kaffepriserne, og hvor vi før havde faaet et Hundrede Pund pr. Ton, fik vi nu tresindstyve Pund. Det blev haarde Tider paa Farmen. Vi kunde ikke betale vore Kreditorer og havde ingen Penge til at drive Plantagen. Min Familie hjemme i Danmark, som havde Penge i Farmen, skrev ud, at jeg maatte sælge den.

JEG udtænkte i Tidens Løb mange Planer for at redde Farmen. Et Aar prøvede jeg at dyrke Hør paa vort ubenyttede Land. Hør er en dejlig Ting at give sig af med, men det kræver megen Dygtighed og Erfaring. Jeg havde en belgisk Flygtning som Konsulent i Foretagendet, og da han spurgte mig, hvor meget Land jeg havde tænkt mig at plante, og jeg sagde tre Hundrede Acres, udbrød han straks: *Ça Madame, c'est impossible*. Det kunde lade sig gøre at plante fem eller maaske ti Acres med Hør, sagde han, men ikke mere. Men ti Acres var for os hverken

til at leve eller dø af, og jeg plantede et Hundrede halvtredsindstyve Acres. En himmelblaa blomstrende Hørmark er et yndigt Syn, som Himlen paa Jorden, som en Brud. Og man kan ikke tænke sig nogen mere tilfredsstillende Vare at have produceret end Fiberen, naar den endelig ligger parat til Afsendelse – sejt og blank, og ganske lidt fedtet at føle paa. Man følger den i Tankerne, naar den rejser bort, og forestiller sig, hvordan den bliver til Lagner, Duge og Natkjoler. Men det var ikke let i en Haandevending at sætte Kikuyuerne ind i Ruskning og Skætning, de kunde ikke forstaa, at det var Liv og Død om at gøre med disse Ting. Jeg stormede og rasede imod dem, og slog dem, for at uddanne dem til Hørdyrkere. Men min Hørmark blev dog aldrig nogen god Forretning.

De fleste Nybyggere i Kolonien prøvede sig i disse haarde Aar frem med saadanne Forsøg, det ene efter det andet, og nogle af dem fik til Slut en Inspiration og klarede sig gennem dem. Saadan faldt det tilsidst godt ud for Ingrid Lindström i Njoro. Et Par Aar senere, da jeg var rejst fra Afrika, efter at hun havde stønnet og slæbt i Støv og Mudder, som en Okse, med sit Handelsgartneri og sine Svin, Kalkuner, Amerikansk-Olie-Buske og Soyabønner, havde set det hele slaa fejl og grædt og vredet Hænderne over det, reddede hun til syvende og sidst sin Farm ved at slaa sig paa at dyrke Pyrethrum, som bliver sendt til Frankrig og der presset, og brugt til at lave Parfume af. Men jeg havde ikke noget saadant Held med mine Forsøg. Og naar den tørre Tid kom, og Vinden tog til at blæse Dag og Nat ind fra Athi Plains, hængte Kaffe-træerne med Bladene, gulnede og tyndedes ud, og paa store Strækninger af Plantagen fik vi svære Kaffesygdomme, som Thrips og Antestia.

For at hjælpe Kaffen frem prøvede vi at gøde Kaffemarkerne. Det havde jo altid maattet forekomme mig, som alle Folk af dansk Bondeblod, en gudsbespottelig Fremgangsmaade bestandig at tage Afgrøde ud af Jorden uden at give den noget tilbage. Da Squatterne paa Farmen hørte om min Plan, kom de mig til Hjælp ved at bringe mig mange Tiaars Gødning fra deres Kreatur- og Gede-Bomaer. Det var fint malet, tørveagtigt Stof og let at haandtere. Vi pløjede en Fure op mellem Kaffe-træerne med nogle smaa, nye Plove til en enkelt Okse, som vi havde anskaffet os i Nairobi, og da vi ikke kunde faa nogen Vogn ind mellem Rækkerne, bar Farmens Kvinder Gødningen i gamle Sække paa deres Ryg ud i Marken og spredte den i Furen, en Sæk til hvert Træ. Saa kunde vi lede Okserne tilbage igen og dække det over. Det var et fornøjeligt, forjættelsesrigt Arbejde, og vi lovede os paa Farmen

store Ting af det. Men som det siden faldt ud, kom ingen til nogensinde at se Virkningen af vore Anstrengelser med Gødningen.

Vor egentlige Ulykke var, at vi manglede Kapital, for den var blevet brugt op i gamle Dage, inden jeg overtog Bestyrelsen af Farmen. Vi kunde ikke gennemføre nogen grundig Forandring eller Forbedring, men maatte leve fra Haanden og i Munden. Og det blev i de sidste Aar vor *modus vivendi* paa Farmen.

Jeg tænkte, at hvis jeg kun havde haft Kapital til det, vilde jeg have opgivet Kaffeplantagen, gravet alle Kaffe træerne op og plantet Skov paa alt mit Land. Træer vokser hurtigt op i Afrika. Efter ti Aars Forløb gaar man bekvemt i Skyggen af høje, blåa Gummitræer og Wattlet træer, som man selv engang i Regntiden har baaret ud fra Planteskolen i Kasser. Jeg vilde have haft et godt Marked for baade Gavntræ og Brænde i Nairobi. Det er et ædelt Arbejde at plante Skov, det giver siden, hver Gang man tænker paa det, stor Ro i Sindet. Der havde ogsaa før i Tiden været lange Strækninger Urskov paa Farmen, men den var blevet solgt til Inderne til Nedhugning, inden jeg overtog Driften, og det var mig altid en Sorg. Jeg havde selv i det vanskelige Aar været nødt til at hugge den gamle Skov om nede omkring Fabriken for at faa Brænde til min Dampmaskine. Og denne Skov med de høje, svære Stammer og de levende grønne Skygger havde aldrig siden helt sluppet mig. Jeg har angret, at jeg huggede den om, mere end noget andet jeg har gjort i mit Liv. Fra Tid til anden, naar jeg havde Penge tilovers, plantede jeg et lille Stykke Land op med Eucalyptus Træer, men det blev aldrig til meget. Hvis jeg skulde gaa frem i det Tempo, vilde det tage mig Hundrede Aar, før jeg fik alt mit Land plantet op og Farmen omdannet til den syngende, dunkle Skov, forstmæssigt drevet og med en Savmølle ved Floden, som jeg havde i Tankerne. Men Squatterne paa Farmen, hvis Begreber om Tid var anderledes end Europæernes, blev rolig ved at se frem til den Dag, da de alle skulde have Overflod af Brænde, og Lov til at hugge, hvor de vilde, – saadan som Folk havde haft i gamle Dage, – i den Skov, som jeg nu snart skulde til at plante.

Jeg havde ogsaa store Planer om at holde Køer og drive Mejeri paa Farmen. Vi laa i et urent Distrikt, det vil sige, at vi havde Eastcoast-Fever paa Egnen, og at vi, hvis vi vilde lægge europæiske Køer til, blev nødt til at *dippe* vore Kreaturer, som de sydafrikanske Farmere gør, ved at styrte dem ned i, og drive dem igennem, et smalt, kunstigt bygget, desinficerende Bad. Denne Omstændighed gjorde rigtignok Konkurrencen med Kreatur-Farmerne oppe i de rene Distrikter haar-

dere, men saa havde jeg paa den anden Side Nairobi saa nær ved, at jeg kunde køre Mælken direkte til Byen om Morgen. Engang havde jeg en Hjord europæiske Køer paa Farmen og byggede et stort stateligt *Cattle-dip* paa Sletten, men vi maatte sælge ud igen Aaret efter, og mit *Cattle-dip* laa sidenefter hen, overgroet med Græs, som et nedstyrtet og kængret Luftkastel. Efter den Tid følte jeg bestandig, naar jeg ved Måltid gik ned til Kaninus eller Mauge's Bomaer og lugtede den søde Luft af Køerne og den nymalkede Mælk, Hjemve og Længsel efter mine egne Kostalde og mit eget Mejeri. Naar jeg red over Sletten, saa jeg den i Aanden spættet med brogede Køer, som med vilde Blomster.

Men alle mine store Planer trak sig langt ud i Baggrunden i de daarligere Tider paa Farmen. Til sidst tabte jeg dem helt af Syn. Jeg brød mig ikke om det heller, saa længe jeg kun kunde faa Kaffen til at betale sig, og holde Farmen gaaende.

En Farm er en tung Byrde at bære paa. Mine Indfødte, og selv mine hvide Funktionærer, overlod det til mig at sørge paa deres Vegne, og mange Gange forekom det mig, at Okserne og Kaffetræerne gjorde ligesaadan. Da var det, som om alle, baade talende og umælende Skabninger paa Farmen var blevet enige om, at det var min Fejl, at Regnen begyndte sent, og at Nætterne var kolde. Og naar jeg ud paa Aftenen var alene, stod det for mig, som om det ikke var rigtigt eller sømmeligt, at jeg skulde sætte mig roligt ned og læse, men jeg blev drevet ud af Huset som et Blad for Vinden, af selve Frygten for at miste det. Farah, som vidste Besked med alle mine Sorger, havde ingen Sympathi med mine natlige Vandringer paa Farmen. Han fortalte mig ved Middagsbordet Historier om Leopard, som var blevet set nær ved Huset efter at Solen var gaaet ned, og han blev staaende paa Verandaen, som en hvid Skikkelse, der lige netop var synlig i Mørket der, til jeg kom tilbage igen. Men jeg var altfor sorgfuld til at faa Leoparderne ind i min Bevidsthed. Jeg gjorde ikke noget godt ved at vandre om paa Vejene paa Farmen om Natten, og dog blev jeg ved at gaa der som et Spøgelse, der siges at gaa igen, uden at det forklares hvorhen eller hvorfor.

To Aar inden jeg forlod Afrika, var jeg paa Besøg i Europa. Jeg rejste tilbage i Kaffeplukningstiden, saa at jeg ikke kunde faa noget at vide om Høsten førend jeg kom til Mombasa. Hele Tiden paa Baaden vejede jeg Mulighederne paa Farmen op imod hinanden. Naar Vejret var godt, og Tilværelsen tog sig velvillig ud, regnede jeg med, at vi skulde faa femoghalvfjerds Tons. Men naar jeg var træt af Rejsen og af Varmen i

det røde Hav, tænkte jeg: Vi maa da i hvert Fald faa tresindstyve Tons.

Farah kom ned fra Højlandet og mødte mig i Mombasa, og jeg turde ikke spørge ham ud om Kaffehøsten med det samme. Vi talte i nogen Tid om andre Ting og Forhold paa Farmen. Men om Aftenen, da jeg skulde til at gaa i Seng, kunde jeg ikke udsætte det længere og spurgte ham ligeud, hvor mange Tons Kaffe der var blevet plukket paa Farmen ialt. Somalier er i Almindelighed Ulykkesfugle og vil gerne forkynde en Katastrofe. Men her var Farah ikke glad, han var selv gravalvorlig, og den Kendsgerning var i sig selv svimlende, som at se ned fra en stor Højde. Han stod op ved Døren, lukkede Øjnene halvt i og lagde Hovedet tilbage, som om han svælgede sin Sorg i sig, da han svarede: »Fyrretyve Tons, Memsahib.«

Paa en Høst af fyrretyve Tons vidste jeg, at vi ikke kunde fortsætte. Al Farve og alt Liv drog sig i samme Øjeblik ud af Verden omkring mig. Den bare og kvælende varme Mombasa Hotelstue med Cementgulvet og Moskitonettet om den gamle Jærnseng, som jeg sad paa, voksede og blev af uendelig Betydning, som om det var hele Verden eller et Symbol paa Verden. Der var ikke en eneste menneskelig Prydelse, eller Ynde, eller Leg i den. Jeg talte ikke igen til Farah, og han sagde heller ikke mere, han forsvandt efter et Par Sekunder baglæns ud af Døren som en Skygge, som den sidste venligt sindede Skikkelse i Verden.

Men den menneskelige Natur har dog store Evner til Selvfornyelse. Midt om Natten tænkte jeg, som om selve gamle Knudsen havde hvisket det ind i Øret paa mig, at fyrretyve Tons, det var dog altid noget, det var ikke at foragte, – men Mismod, Mismod var en gruelig Last. Og i hvert Fald rejste jeg nu hjemefter og skulde dreje op ad Indkørslen igen, mod mit Hus i Skoven. Mine Folk var der endnu, mine Venner vilde komme ud og besøge mig, om tolv Timer skulde jeg fra Jærnbanelinien, imod Sydvest, se Ngong Hill's blaa Omrids mod Himlen.

SAMME Aar kom Græshopperne til Landet. Det hed sig, at de kom ned fra Abessinien efter to Aars Tørke deroppe. De gik sydpaa og aad al Vegetation op, hvor de gik frem. Forud for dem løb mærkelige og gruelige Rygter om den Ødelæggelsens Vederstyggelighed, som de førte med sig. Oppe nordpaa, hed det sig, var Majsfarme, Hvede- og Frugtfarme en eneste stor Ørken, hvor Græshopperne havde været.

Nybyggerne sendte, efterhaanden som Sværmene drog gennem Landet, Løbere over til deres Naboer sydpaa for at melde dem Græshop-

pernes Ankomst. Det var dog ikke meget, man kunde stille op imod dem, selv om man var blevet varet ad. Paa alle Farme havde Folk store Stabler af Kvas og Majsstænger bygget op, og var parat til at sætte Ild paa dem, saasnart Græshopperne viste sig, og de sendte da alle Farmens Folk ud med tomme Dunke og store Stykker Bølgeblik. De lod dem skrigе og slaa paa Jærnet og lave saa meget Spektakel som muligt for at skræmme Græshopperne fra at lande. Men alt dette var Galgenfrist. For hvor grundig end Farmerne kunde forskrække dem, saa kunde Græshopperne dog ikke holde sig i Luften bestandig. Det højeste, hver enkelt Farmer kunde haabe paa, var at drive dem videre til næste Farm sydpaa, og jo længere Græshopperne var blevet jaget fra Sted til Sted, jo mer sultne og desperate var de, naar de til allersidst slog sig ned. Jeg havde selv Masai-Reservatets store Sletter Syd for Farmen, og kunde leve i Haab om at holde Græshopperne paa Vingerne, og sende dem tværs over Floden, til Masaierne.

Gode Naboer nordpaa havde allerede sendt mig tre eller fire Løbere for at melde Græshoppernes Komme, men andet havde hidtil ikke vist sig, og jeg begyndte at tro, at det hele var blind Alarm. En Eftermiddag red jeg over til vor Dukha, Farmens Brugsforening, som blev holdt for Farmens Arbejdere og Squatterne, af Farahs yngre Broder Abdullai. Den laa paa alfar Vej, og da jeg red forbi den, sad der en Inder i en Muldyrvogn foran Dukhaen. Han rejste sig og gjorde store Tegn til mig, for han kunde ikke selv køre op paa Sletten. »Græshopperne kommer, Memsahib, med Tilladelse, til Deres Farm,« sagde han, da jeg red op til ham. »Ja, det har jeg faaet at vide mange Gange,« sagde jeg, »men jeg har ikke set noget til dem endnu. Maaske det hele ikke er saa slemt, som Folk siger.« »Vend Dem rundt, Memsahib, med Tilladelse,« sagde Inderen. Jeg vendte mig rundt og saa langs hele den nordlige Horisont en sort Skygge paa Himlen, som en lang Røgstribe, en brændende By, – »hvor en mægtig By, langs med Horisontens Rand gylper smudsig Røg mod Sky,« tænkte jeg – eller som et Tordenvejt, der voksede opefter mod Zenith. »Hvad er det?« spurgte jeg. »Græshopper,« sagde Inderen.

Jeg saa nogle faa Græshopper, maaske tyve ialt, paa Stien over Sletten, da jeg red tilbage. Jeg kom forbi min Bestyrers Hus og gav ham Besked paa at have alting parat til at tage mod Græshopperne. Da vi stod der sammen og saa mod Nord, var den sorte Sky vokset op over Himlen. Mens vi talte svirrede den ene Græshoppe efter den anden forbi os i Luften eller faldt ned paa Jorden og kravlede videre der.

Da jeg næste Morgen lukkede min Dør op og saa ud, havde hele Verden antaget en lys terracotta Farve. Træerne, Plænen, Opkørslen, alt, saa langt som jeg kunde se, var dækket af den, som om der om Natten var faldet en tæt, bleg terracottafarvet Sne over hele Landet. Græshopperne sad derude. Idet jeg stod tavs og betragtede dem, begyndte hele Landskabet at sitre og brydes, Græshopperne rørte paa sig, lettede og stod til Vejrs, og nogle Minutter efter skælvede og blinkede Luften overalt af Vinger, de var ved at flyve bort.

Den Gang gjorde de ikke Farmen nogen videre Skade, de havde kun overnattet hos os. Vi havde nu set, hvordan de saa ud. De var halvanden Tomme lange, brungraa med rosenrøde Flyvevinger. De var ru og klistrede at føle paa. De havde brækket et Par store Træer i min Allé lige tværs over ved at sidde i dem, og naar man saa paa Træerne og huskede paa, at hver enkelt Græshoppe ikke kunde veje mere end nogle faa Gram, begyndte Tanken om deres Masser at tage Form for En.

Græshopperne kom igen, i to eller tre Maaneder fortsatte de deres Angreb paa Farmen. Vi opgav snart at skræmme dem bort, det var et haabløst og tragikomisk Foretagende. Engang imellem var der en lille Sværm, et Frikorps, der havde udskilt sig fra Hovedstyrken, som gik lige over os, i et Stormløb. Men til andre Tider kom Græshopperne i uhyre store Flokke, der var hele Dagen om at passere over Farmen, tolv Timers uafbrudt, vildt susende Fremstød i Luften. Naar Flugten var paa sit højeste, var det som en Snestorm hjemme i Norden, det skreg, hvirvlede og hvislede om En som en Orkan. Smaa, fine, rasende Vinger fæg over Hovedet paa os og til alle Sider, de skinnede i Solen som tynde Knivsblade, men formørkede selv Solen for Folk paa Jorden. Græshopperne holder sig i et Bælte fra Grunden op til over Trætoppene, højere oppe var Luften igen klar. De svirrede mod Ens Ansigt, de presede sig ind under Kraven og i Ens Ærmer og Sko. Man svimlede under den vilde Fart til alle Sider og fyldtes med en særegen kvalmende Lede og Afsky, med Rædsel for Massen. Den enkelte talte ikke her, vi kunde dræbe dem enkeltvis, og det gjorde ingen Verdens Forskel. Længe efter at Græshopperne var draget bort og var forsvundet i Horisonten som en lang Smøre aftagende Røg, sad der i os en Modbydelighed for vort eget Ansigt og vore egne Hænder, som Græshopperne havde kravlet paa.

Med Græshoppehæren fulgte en stor Flok Fugle, der kredsede over dem og kom spadserende i de Marker, hvor de slog ned, Storke og Traner, anseelige Marodører, som levede højt paa Hæren.

Til Tider slog Græshopperne sig ned paa Farmen. De gjorde ikke Plantagen selv nogen videre Skade. Kaffe træernes Blade, der er glatte og blanke som Laurbærblade, var for haarde for dem at tygge, de kunde kun brække et Træ her og der i Marken.

Men Majsmarkerne var et sørgeligt Syn, naar de havde været paa dem og var fløjet bort igen. Der var ikke andet tilbage der, end nogle Flige af tørre Blade, der hang slapt fra de brækkede Stængler. Min Have ved Floden, der var blevet overvandet den tørre Tid igennem og havde holdt sig frisk og grøn, var nu en Affaldsplads, Blomster, Grøntsager og Urter var borte. Squatternes Shambaer lignede store Strækninger ryddet og afsvedet Land, de var endogsaa blevet tromlet af de kravlende Insekter. Og her og der laa en død Græshoppe i Støvet som Jordens eneste Afgrøde. Squatterne stod tavse og saa paa dem. De gamle Kvinder, som havde gravet og plantet Landet, med Ryggen knækket lige midt over, som om de stod paa Hovedet, rystede deres skælvende, knyttede Næver mod den svindende sorte Sky over Masai-Reservatet.

Hæren havde efterladt en Mængde Døde. Paa Landevejen, hvor de havde siddet, og hvor Vogne og Kærrer var kørt over dem, var nu, efter at Sværmen var draget videre, saa langt man kunde se Hjulsporene afmærkede, de stod som Jernbaneskiner, Striber af smaa Græshoppelig.

Græshopperne havde lagt deres Æg i Jorden, inden de rejste videre. Næste Aar efter Regntiden viste de smaa sortebrune Hoppere sig, Græshopper paa første Stadium, de kunde ikke flyve, men kravlede langs med Jorden og aad alt op, hvor de krøb frem.

DA jeg ikke havde flere Penge og ikke kunde faa Driften til at betale sig, blev jeg nødt til at sælge Farmen. Der var et stort Kompagni i Nairobi, som købte den. De mente, at Farmen laa for højt for Kaffe, og vilde ikke drive Landbrug der mere. De havde i Sinde at tage alle Kaffe træerne op, udstykke Landet og anlægge Veje, og naar Nairobi engang udvidede sig mod Vest, da at sælge Jorden til Byggegrunde. Dette skete paa Slutningen af Aaret.

Selv som Forholdene da var, tror jeg ikke, det vilde have været muligt for mig at opgive Farmen, hvis det ikke havde været paa Grund af en særlig Omstændighed. Den Kaffe, der endnu var paa Træerne, tilhørte Farmens tidligere Ejere eller den Bank, som havde første Prioritet i den. Og denne Kaffe kunde ikke blive plukket, færdigbehandlet i Fabriken og afsendt, førend i April eller senere. For saa lang Tid i alle Fald kunde jeg blive boende paa Farmen og lede Arbejdet der. Alt vilde

tilsyneladende fortsættes uforandret. Og i Løbet af denne Tid, tænkte jeg, maatte der ske noget, som kunde bringe det hele tilbage der, hvor det før havde været, og hvor det hørte til. Der kan jo endnu ske mange Ting i Verden, den er ikke lavet efter juridiske Paragraffer.

Paa denne Maade begyndte nu et mærkeligt Afsnit i mit Liv paa Farmen. Det var en Kendsgerning, at den ikke længere var min, men som Sagerne stod, kunde den overses og sættes ud af Betragtning af dem, der ikke kunde tilegne sig den, og der var ingen haandgribelig Forskel at mærke i vort daglige Liv. Hele denne Epoke var, fra Time til Time, en Lektion i den Kunst at leve i Øjeblikket, – eller man kan ogsaa sige i Evigheden, hvor der ikke er Fortid eller Fremtid.

Det var et underligt Forhold, at jeg selv under denne Periode aldrig nogensinde for Alvor troede, at jeg virkelig skulde blive nødt til at opgive Farmen eller til at forlade Afrika. Det blev taget for givet af Folk i mine Omgivelser, – og de var alle, alle forstandige Mænd – og med hver Post fik jeg Brev hjemmefra, som slog det fast. Men det gjorde ikke den ringeste Forskel for mig, intet var fjernere fra mine Tanker, jeg regnede bestandig med, at jeg skulde komme til at lægge mine Ben i Afrika.

I disse Maaneder udformede jeg til mit eget Brug et Slags Program, eller en Strategi i Kampen mod Skæbnen, og mod de Mennesker og Omgivelser, der var i Ledtog med den. Jeg vil, tænkte jeg, fra nu af give efter i alle smaa Ting, for at spare mig selv Ulejlighed. Jeg vil fra Dag til Dag lade mine Modstandere faa deres Vilje, og føje dem baade mundtlig og skriftlig. For til syvende og sidst vil det dog blive mig, som kommer til at sejre, og jeg beholder Farmen og mine Folk der. Jeg kan ikke miste den, det kan man ikke engang tænke sig, og hvordan kan det da ske?

Paa denne Maade var jeg den sidste, der forstod, at jeg virkelig skulde rejse. Naar jeg nu ser tilbage paa disse sidste Maaneder i Afrika, synes jeg, at de livløse Ting havde gjort sig vor Adskillelse klar, længe inden jeg selv. Bjærgene, Skovene, Sletterne og Floderne, Vinden, de forstod alle, at vi snart skulde skilles. Fra det Øjeblik af, da jeg først var begyndt at gaa paa Akkord med Skæbnen, og havde taget Forhandlingerne om Farmens Salg op, forandrede Landskabets Holdning overfor mig. Indtil da havde jeg udgjort en Del af det, og Tørken havde været en Feber i mit eget Blod, og Blomstringen paa Sletten en ny Kjole. Nu skilte Landet sig ud fra mig, og trak sig lidt tilbage for at betragte mig, og for at jeg skulde se det tydeligt og som en Helhed.

Højene kan opføre sig paa samme Maade i de sidste Uger inden Regntiden. Om Aftenen, naar man ser paa dem, gør de pludselig en stor Bevægelse og viser sig, som de er. De bliver saa haandgribelige, saa tydelige og levende i Form og Farve, som om de mente at hengive sig til os med alt, hvad der hører dem til, som om man kunde gaa lige fra Huset op ad de grønne Skrænter. Man tænker: Hvis en Bushbuck nu kom ud fra Lysningen i Krattet, vilde jeg kunne skimte dens Øjne, naar den drejede Hovedet, og se dens Øren bevæge sig. Hvis en lille Fugl satte sig paa en Kvist i en af Buskene, vilde jeg kunne høre den synge. Naar Bjærgene i Marts træder saadan frem, betyder det, at det bliver Regn, men her betød det, at vi skulde skilles.

Før i Tiden havde der været andre Lande og Egne, som havde set paa mig paa samme Maade, inden jeg skulde forlade dem. Men jeg havde glemt, hvad det betød. Jeg tænkte i denne Tid kun paa, at jeg aldrig havde set Landet saa dejligt. Det var, som om det at se paa det i og for sig vilde være nok til at gøre En lykkelig for hele Livet. Lys og Skygge delte Landskabet imellem sig, der stod store Regnbuer paa Himlen.

Naar jeg var sammen med andre hvide Folk, Sagførere og Forretningsfolk i Nairobi, eller med mine Venner, som gav mig gode Raad om min Flytning og min Rejse, følte min særegne fuldkomne Isolation som en Slags Kvælning. Jeg regnede mig selv for at være det eneste forstandige Menneske imellem dem alle, men et Par Gange slog den Tanke mig, at hvis jeg havde været den eneste Forrykte mellem forstandige Folk, maatte jeg have haft ganske den samme Følelse.

De Indfødte paa Farmen var, i Kraft af deres usvigelige Virkelighedsans, saa klare over Situationen, og over min egen Sindstilstand, som om jeg havde holdt Foredrag om den for dem, eller havde skrevet den nøjagtigt ned for dem i en Bog. Og dog regnede de med at faa Hjælp og Støtte fra mig, og ingen af dem prøvede nogensinde paa selv at ordne sin Fremtid. De gjorde deres Yderste for at faa mig til at blive paa Farmen, og udtænkte de mange Raad og Planer, som de forelagde mig. Da Salget af Farmen var gennemført, kom de og satte sig omkring mit Hus, fra tidligt om Morgen til ud paa Aftenen, ikke saa meget for at tale med mig som for at følge alle mine Bevægelser. Der er et paradoksalt Moment i Forholdet mellem Føreren og dem, der følger ham. Paa samme Tid som de kan se alle hans Svagheder og Mangler og kan bedømme ham ganske fordomsfrit og med pinlig Nøjagtighed, vender de sig dog ufravigelig til ham, som om de ligefrem fysisk ikke kunde

komme udenom ham. En Flok Faar føler nok det samme, og opfører sig i hvert Fald paa samme Maade, overfor Vogterdrengen: de har langt større Kendskab til og Indsigt i Vejr- og Terrænforholdene end han har, og dog gaar de i Hælene paa ham, om det saa skal være lige ned i Afgrunden. Kikuyuerne tog Situationen med mere Forstaaelse, Overblik og Overlegenhed end jeg selv gjorde, paa Grund af deres dybere Indsigt i Forholdet mellem Gud og Djævelen. Men de sad paa Terrassen og ventede paa Besked fra mig uden nogen Tanke om at handle paa egen Haand, mens de maaske imellem sig udbredte sig over, og fordybede sig i min mageløse Ukyndighed.

Man skulde have troet, at deres betændige Nærværelse omkring mit Hus, naar jeg vidste, at jeg ikke kunde hjælpe dem, og naar deres Skæbne laa mig saa meget paa Sinde, maatte have været tung at bære. Men saadan var det ikke, og lige til det sidste følte vi en særegen Trøst og Lettelse i hinandens Selskab. Forstaaelsen imellem os laa dybere end al Fornuft. I disse Maaneder tænkte jeg mange Gange paa Napoleon under Tilbagetoget fra Moskva. Man tænker sig i Almindelighed, at han gennemgik store Kvaler, da han saa sin Armé ligge og dø til alle Sider om ham. Men det er ogsaa muligt, at han selv vilde være faldet død om paa Stedet, hvis de ikke havde været der. Om Natten talte jeg Timerne til det Øjeblik, da Kikuyuerne igen vilde komme og sidde omkring Huset.

II. Kinanjuis Død

I dette Aar døde Høvdingen Kinanjui. En af hans Sønner kom til mit Hus sent ud paa Aftenen og bad mig om at tage med tilbage til hans Faders Landsby, for han var ved at dø. »Nataka kufa«, han vilde gerne dø, siger de Indfødte.

Kinanjui var nu en gammel Mand. Der var for ganske nylig sket en stor Begivenhed i hans Liv: Karantænen i Masai-Reservatet var blevet ophævet. Saa snart den gamle Kikuyuhøvding havde faaet det at vide, havde han i egen Person, med et Par trofaste Venner og Hjælpere, begivet sig sydpaa i Reservatet. Han skulde nu til at gøre sine mangeartede Regnskaber med Masaierne op, og til at tage de Køer med sig hjem, som tilhørte ham, og med dem de Kalve, som de havde lagt sig til i Landflygtighed. Mens han havde opholdt sig dernede, var han blevet syg. Saavidt som jeg kunde forstaa, var han blevet stanget i Laaret af en Ko, en værdig Dødsårsag for en Kikuyuhøvding, og der var gaaet

Koldbrand i Benet. Kinanjui havde udsat sin Hjemrejse for længe og havde været for syg til at rejse, da han endelig vendte Ansigtet hjemefter.

Han havde nok ikke kunnet bære over sit Hjerte at lade noget Stykke af sit Kvæg tilbage, han havde ikke villet begive sig afsted, førend han havde hele Hjorden samlet. Det kan ogsaa være, at han tillidsfuldt havde givet sig ind under en af sine gifte Døtres Pleje, lige indtil der i hans Hjerte var vaagnet en svag Tvivl om, at hun nu ogsaa virkelig var saa ivrig for at bringe ham frelst gennem Sygdommen. Tilsidst var han brudt op, og det lod til, at hans Ledsagere havde gjort deres yderste for at bringe ham levende hjem. Paa lange Strækninger havde de slæbt den dødsyge, gamle Mand paa en Baare. Nu laa han for Døden i sin Hytte og sendte Bud efter mig.

Kinanjuis Søn var kommet til mit Hus efter Middag, og det var langt ud paa Aftenen, da Farah og jeg kørte over til hans Landsby, men Maanen var oppe og i andet Kvarter. Paa Vejen derover talte Farah om, hvem der vel skulde være Kikuyuernes Høvding efter Kinanjui. Den gamle Høvding havde mange Sønner, og mange forskellige Hensyn gjorde sig gældende her i den indfødte Verden. To af Kinanjuis Sønner, sagde Farah, var Kristne, men den ene var Katolik, og den anden hørte til den skotske Kirke, og hver af de to Missioner vilde sætte alle Kræfter ind paa at faa deres egen Prætendent valgt. Kikuyuerne selv, sagde Farah, vilde helst have en tredie, yngre, uomvendt Søn til Høvding.

De sidste fem eller seks Kilometer var Vejen til Kinanjuis Manyatta ikke andet end en Kvægsti over Grønsværet. Græsset var graat af Dug. Lige før vi kom til Landsbyen, maatte vi køre over en Flodseng, hvori der snoede sig en lille Sølvstrøm, og her kørte vi gennem tæt, hvid Taage. Da vi naaede Kinanjuis store Manyatta, laa den stille hen i Maanelyset, et udstrakt Kompleks af Hytter, smaa spidse Oplagshytter og Kreaturfolde. Idet vi drejede ind i den, fik jeg i Lyset fra Lygterne Øje paa et Automobil, der stod under et Halvtag af Straa. Det var det Automobil, som Kinanjui havde købt af den amerikanske Konsul den Gang, da han kom over til Farmen for at fælde Dom i Sagen om Vaadeskuddet. Den saa fuldstændig forladt ud, rusten og af-rakket. Og Kinanjui vilde nu sikkert heller ikke skænke den en Tanke, men han vilde være vendt tilbage til sine Fædres Tro og forlange at se Køer og Kvinder omkring sig.

Den mørke Landsby sov ikke, der var Folk oppe, og de kom ud og omringede os, da de hørte Bilen. Men den var dog forandret fra, hvad den før havde været. Kinanjuis Manyatta havde altid været et livligt og

afvekslende Sted, som en Kilde, der springer ud af Jorden og løber over til alle Sider. Planer og Foretagender havde krydset hinanden i alle Retninger, under Øjnene af Kinanjuis svære faderlige Midterfigur. Nu laa Dødens Vinge over Manyattaen og havde, som en stærk Magnet, ændret Mønstret under sig og skabt nye Konstellationer og Grupper. Hvert eneste Medlem af Kinanjuis Slægt og Stamme følte Øjeblikkets Betydning, ogsaa for sine egne Interesser, og jeg forstod, at store Intriger, ligesom ved andre kongelige Dødssenge, var i fuld Gang i den stærke, søde levende Lugt af Kærne og i det matte Maaneskin.

Da vi stod ud af Bilen, kom en Dreng med en Lygte og førte os op til Kinanjuis Hytte, og en stor Skare Mennesker fulgte efter os og blev staaende udenfor.

Jeg havde aldrig før været inde i Kinanjuis Hus. Dette kongelige Palads var en Del større end de almindelige Kikuyuhytter, men da jeg kom derind, saa jeg, at det ikke var mere overdaadigt udstyret end de. Der var en Seng, lavet af Kæppe og Remme, derinde, og nogle faa Træskamler til at sidde paa. To eller tre smaa Baal af Trækul brændte paa det stampede Lergulv, Heden i Hytten var aldeles kvælende, og Røgen var saa tæt, at jeg fra først af ikke kunde skelne, hvem der var derinde, skønt de havde en Stormlygte staaende paa Gulvet. Da jeg havde vænnet mig noget til Atmosfæren, saa jeg, at der inde i Hytten med mig var tre skaldede gamle Mænd, maaske Onkler eller Raadgivere af Kinanjui, en ældgammel Kone, der hang paa en Stok og holdt sig ganske tæt til Sengen, en lang, glat, ung Tøs, og en trettenaars Dreng, – hvilken Konstellation var det nu i Høvdingens Dødsværelse?

Kinanjui laa fladt udstrakt paa sin Seng. Han var ved at dø, allerede halvvejs inde i Død og Opløsning, og Stanken af ham var saa voldsom, at jeg til at begynde med ikke turde lukke Munden op. Den gamle Mand var ganske nøgen. Han laa paa en skotsktærnet Plaid, som jeg engang havde givet ham, men han kunde nok ikke udholde nogensomhelst Vægt paa sit forgiftede Ben. Benet var forfærdeligt at se paa, saa opsvulmet, at jeg ikke kunde se, hvor Knæet var, og i det matte Lys var det mærket med gule og sorte Striber fra Hoften ned til Foden. Under Benet var Tæppet sort og vaadt, som om Vandet hele Tiden sivede ud af det.

Kinanjuis Søn, som var kommet til Farmen for at hente mig, bragte en gammel europæisk Stol ind, hvis ene Ben var kortere end de andre og satte den nær ved Sengen, til mig at sidde paa.

Kinanjuis Hoved og Krop var saa udmagrede, at hele den store Ben-

bygning stod tydeligt frem. Han lignede en mægtig mørk Figur i raat Træskærerarbejde, hans Tænder og Tunge viste sig imellem Læberne. Hans Øjne var halvt brustne, og mælkeagtige i det mørke Ansigt. Men han kunde endnu se med dem, og da jeg kom hen til hans Seng, drejede han sine Øjne imod mig, og han holdt sit Blik fæstet paa mit Ansigt al den Tid, jeg var i Hytten. Langsomt, meget langsomt trak han sin højre Haand tværs over sin Krop for at røre ved min Haand. Han led forfærdeligt, men han var endnu helt sig selv og vejede til i Verden, ogsaa som han laa nogen paa sin Seng. Efter hans Holdning tog jeg det for givet, at han var kommet tilbage fra Rejsen som Sejrherre og havde bragt hele sin Kvægbestand med sig, i Synet paa sine Masai-Svigersonner. Medens jeg sad og saa paa ham, kom jeg i Tanker om, at han havde haft en eneste Svaghed: han havde været bange i Tordenvejr. Og da et Tordenvejr en Gang brød løs, medens han var i mit Hus, havde han helt skiftet Udseende og var kommet til at ligne en Kanin, der ser sig om efter sit Hul. Men nu, tænkte jeg: »Frygt ej mer for Lynets Slag. Frygt ej Tordenstormens Brag.«

Hvis Kinanjui var klar nok til at tage et Overblik over sit Liv, saa vilde han, tænkte jeg, vist kun huske ganske faa Tilfælde, hvor han ikke havde vundet Sejr over den øvrige Verden og trukket det længste Straa imod den. En mægtig Livskraft og en stor Evne til at nyde, en mangfoldig Udfoldelse af Liv var ved at ebbe ud her, hvor Kinanjui laa saa stille: »Opløses skal Du her i Ro, Kinanjui.«

De gamle Mænd i Hytten stod ved Siden af Kinanjui og mig, som om de havde mistet Talens Brug. Det var den unge Dreng, som havde været derinde, da jeg kom ind, og som jeg antog for at være en sildefødt Søn af Høvdingen, der nu traadte frem ved sin Faders Seng og talte, vel sagtens efter hvad der var blevet aftalt inden jeg kom.

Doktoren fra Missionen, fortalte han mig, havde hørt om Kinanjuis Sygdom og havde været i Manyattaen for at se til ham. Han havde sagt til Kikuyerne, at han vilde komme igen og hente deres døende Høvding ind til Hospitalet, og de ventede den Lastbil fra Missionsstationen, som skulde køre ham derhen, allerede nu inat. Men Kinanjui vilde ikke paa Hospitalet, og det var Grunden til, at han havde sendt Bud efter mig. Han vilde have, at jeg skulde tage ham hjem med mig til mit Hus, og at jeg skulde gøre det nu med det samme, før Missionens Folk kom tilbage. Hele Tiden, medens Drengen talte, saa Kinanjui paa mig.

Jeg sad og hørte efter med et tungt Hjerte.

Hvis Kinanjui havde ligget for Døden paa noget andet Tidspunkt i

Fortiden, for et Aar siden, eller kun for tre Maaneder siden, saa vilde jeg straks have taget ham med mig, naar han bad mig om det. Men nu var det noget andet. Det var gaaet mig daarligt i den sidste Tid, og jeg havde faaet en Skræk i mig for, at det skulde gaa mig værre endnu. Jeg havde maattet sidde hele Dagen paa Kontorer i Nairobi og havde maattet høre paa Forretningsmænd og Sagførere, jeg havde været til mange Møder med Farmens Kreditorer. Det Hus, som Kinanjui vilde have, at jeg skulde tage ham til, det var ikke længere mit eget Hus.

Kinanjui, tænkte jeg, medens jeg sad og saa paa ham, ham kunde man ikke redde. Han kom til at dø i mit Automobil paa Vejen hjem eller ved Ankomsten til mit Hus. Missionens Folk vilde komme over og lægge Ansaret for hans Død paa mig, alle, der hørte om det, vilde holde med dem. Og alt dette blev mig, medens jeg sad paa Stolen med det brækkede Ben i Hytten, for overmægtigt stort til, at jeg kunde tage Kampen op med det. Jeg havde ikke længere Kraft til at staa op mod denne Verdens Magthavere. Jeg kunde ikke trodse dem allesammen, ikke dem alle.

Jeg forsøgte to eller tre Gange at tage mig sammen til at gøre, som Kinanjui vilde, men hver Gang veg jeg tilbage fra det, og da forstod jeg, at jeg kom til at svinge ham.

Farah havde staaet ved Døren og derfra opmærksomt fulgt med i hvad Drengen sagde. Da han saa mig sidde saa tavs, kom han hen til mig og begyndte, med lav Stemme, at forklare mig, hvordan vi bedst skulde faa Kinanjui løftet op i Vognen. Jeg rejste mig da og gik med ham hen i Baggrunden af Hytten, et Stykke borte fra den gamle Mands Blik og Stanken fra ham. Jeg sagde til Farah, at jeg ikke kunde tage Kinanjui med hjem. Farah var aldeles uforberedt paa min Beslutning, hans Øjne og hele Ansigt mørknede af Overraskelse.

Jeg vilde gerne være blevet lidt endnu hos Kinanjui, men jeg havde ikke Lyst til at se Folkene fra Missionen komme og køre bort med ham.

Jeg gik hen til Kinanjuis Seng og sagde ham, at jeg ikke kunde tage ham med hjem til mit Hus. Der var ikke nogen Anledning til at give Grunde, saa vi lod det blive derved. Da mit Afslag gik op for de gamle Mænd i Hytten, samlede de sig om mig og rørte uroligt paa sig. Drengen trak sig et Skridt tilbage og stod ganske ubevægelig, nu var der ikke mere for ham at gøre. Kinanjui selv hverken bevægede sig eller forandrede Udtryk, han holdt Øjnene fæstet paa mit Ansigt, som han hele Tiden havde gjort. Han saa ud, som om der engang, før i Livet, var hændt ham noget lignende som dette, og det var der vel ogsaa.

»Kwaheri, Kinanjui,« sagde jeg, »Farvel.« Hans brændende Fingre trak sig svagt sammen imod min Haandflade. Allerede inden jeg naaede til Hyttens Dør, da jeg vendte mig og saa mig tilbage, havde Halvmørket og Røgen i Rummet opslugt min gamle Høvding's store udstrakte Skikkelse.

Da jeg kom ud af Hytten igen, var det koldt. Maanen stod nu lavt nede i Horisonten. Det maatte være over Midnat. Netop da galede en af Kinanjui's Hænder i Manyattaen to Gange.

Kinanjui døde samme Nat paa Missionens Hospital. To af hans Sønner kom næste Eftermiddag over til mit Hus og fortalte mig det. De indbød mig paa samme Tid til Begravelsen, som skulde finde Sted Dagen efter tæt ved hans Landsby, ved Dagoretti.

Naar Kikuyuerne faar Lov til at følge deres egen Skik, begraver de ikke deres Døde, men lader dem ligge over Jorden, og overlader til Gribbene og Hyænerne at ordne Sagen. Denne Skik havde altid tiltalt mig. Jeg syntes, at det maatte være en god Ting at blive lagt frit under Solen og Stjernerne og at blive saa hurtigt, net og aabenlyst rensset og pillet, at blive gjort til eet med Naturen og selv fra nu af være en Del af Landskabet, saa at man kunde følge med i hvad der foregik. Den Gang, vi havde den spanske Syge paa Farmen, hørte jeg hver Nat Hyænerne hyle rundt om Shambaerne. Og efter den Tid hændte det tit, at jeg ude paa Sletten eller i det høje Græs i Skoven under et Træ stødte paa en poleret brun Hovedskal, som en Sten, eller Nød, der var faldet ned fra Træet. Men Skikken passer ikke med det civiliserede Livs Forhold. Regeringen havde gjort store Anstalter for at faa Kikuyuerne til at forandre deres Skik og Brug her og til at grave deres Døde ned i Jorden. Men de Indfødte havde stadig megen Modvilje mod denne Tanke.

Kinanjui, fortalte de mig nu, skulde begraves, og jeg tænkte mig, at Kikuyuerne vel var gaaet med til at gøre en Undtagelse fra deres Sædvane, fordi den Døde havde været en stor Høvding. De vilde sagtens ogsaa gerne benytte Lejligheden til at samles til en rigtig Fest. Jeg kørte næste Eftermiddag over til Dagoretti, i den Tanke, at jeg her vilde træffe alle Kikuyu-Reservatets mindre Høvdinge, og komme med til en stor Kikuyufestlighed.

Men Kinanjui's Begravelse var helt og holdent en europæisk og kirkelig Forestilling. Der var nogle faa Repræsentanter fra Regeringen til Stede, Distrikt-Kommissæren og to Embedsmænd fra Nairobi, men Dagen og Stedet tilhørte Kirken. I Eftermiddagssolen sortnede Sletten af Gejstlige. Baade den franske Mission og den engelske og skotske Mission var talrigt repræsenteret. Hvis det var deres Hensigt at give Kikuy-

uerne det Indtryk, at de europæiske Kirker havde tilegnet sig den døde Høvding, og at han nu var deres, saa maa det siges at være lykkedes for dem. Det var klart, at det var dem, der her havde Magten, man følte, at det nu var umuligt for Kinanjui at slippe fra dem. Det er et af Kirkens gamle Kunststykker. Her saa jeg for første Gang, i noget Antal at tale om, de unge Missionsmænd, de omvendte Indfødte, der var halvt præsteligt klædt paa, hvad Embede det nu kan have været de udfyldte, tykke fede unge Kikuyuer, med Briller og foldede Hænder, der lignede ugemytlige Eunuker.

Kinanjuis to kristne Sønner var sagtens ogsaa til Stede og havde vel lagt deres religiøse Uoverensstemmelser til Side for Anledningen, men jeg kendte dem ikke. Nogle af de gamle Høvdinge var med til Begravelsen. Kioy var der, og jeg talte med ham om den døde Høvding. Men de holdt sig ellers omhyggeligt i Baggrunden under hele Forestillingen.

Kinanjuis Grav var gravet under et Par høje Eucalyptustræer paa Sletten, og der var spændt Reb omkring den. Jeg var kommet tidligt og stod derfor tæt ved Graven, og derfra kunde jeg se Forsamlingen vokse, og slaa sig ned som Fluer paa Dagoretti Slette.

De bragte Kinanjui fra Missionen paa en Lastbil og løftede ham af Vognen ved Siden af Graven. Jeg tror ikke, at jeg nogensinde i mit Liv er blevet mere forfærdet, end jeg da blev ved Synet af ham. Han havde været en høj, svær Mand, og jeg huskede ham, som jeg havde set ham, naar han kom gaaende over til Farmen mellem sine Senatorer, og ogsaa som han havde set ud, da han laa i sin Seng for to Nætter siden. Men den Kiste, hvori de nu bragte ham, var en næsten kvadratisk Kasse og var bestemt ikke mere end fem Fod lang. Jeg tog den ikke straks for en Kiste, da jeg saa den. Jeg tænkte, at det var en Kasse med noget Slags Tilbehør til Begravelsesceremonien. Men det var Kinanjuis Kiste. Jeg har aldrig faaet at vide, hvorfor den var blevet valgt, det var maaske en Ting, de havde haft staaende paa den skotske Mission. Men hvordan havde de faaet Kinanjui ned i den? Og hvordan laa han i den nu?

Kisten havde en stor Sølvplade paa Siden med en Inskription, som, efter hvad jeg siden hørte, sagde, at den var blevet skænket Høvdingen Kinanjui af Missionen, og sluttede af med et Skriftsted.

Det var en lang Begravelse. En efter en traadte Missionærerne frem og talte, og jeg tænker mig, at de fik en Del Bekendelse og Forkyndelse med, men jeg hørte ikke noget af det. Jeg holdt mig fast til Rebet om Kinanjuis Grav. Nogle af de kristne, unge Indfødte fulgte efter og brægede ud over den grønne Mark.

Til Slut blev Kinanjui sænket ned i sit eget Lands Jord, og dækket med den.

Jeg havde taget nogle af mine Folk med til Dagoretti, for at de skulde se Begravelsen, og de vilde blive derovre, hilse paa Venner og Bekendte og komme tilbage til Fods senere paa Dagen, saa Farah og jeg kørte hjem alene. Farah var saa tavs som den Grav, vi kom fra. Det havde været svært for Farah at forsone sig med, at jeg ikke vilde tage Kinanjui med mig hjem. I to Dage havde han været som en usalig Aand og i Hænderne paa Tvivl og Sorg. Da vi nu kørte op foran Døren, sagde han: »Ja, det faar jo at være, Memsahib.«

III. Graven i Højene

DENYS Finch-Hatton kom hjem fra en af sine Safarier og boede en kort Tid paa Farmen, men da jeg begyndte at bryde mit Hus op og pakke mine Ting sammen, og han ikke kunde være der længere, flyttede han ind til Hugh Martins Hus i Nairobi. Derfra kørte han hver Dag ud til Farmen og spiste til Middag med mig. Paa Sidstningen, da jeg var ved at sælge mine Møbler, sad han der paa en Pakkasse, med sin Tallerken paa en anden Kasse, og vi blev siddende der til langt ud paa Natten.

Nogle faa Gange talte Denys og jeg sammen, som om jeg virkelig skulde komme til at forlade Landet. Han selv betragtede Afrika som sit Hjem. Han forstod godt, hvad det nu betød for mig, selv om han lo af min Sorg over at skilles fra mine Folk. »Føler du tydeligt,« spurgte han, »at du ikke kan leve uden Sirunga?« »Ja, det kan jeg ikke,« sagde jeg.

Men den meste Tid, vi var sammen, talte og handlede vi, som om Fremtiden ikke var til. Han havde aldrig bekymret sig meget om den, det var, som om han vidste, at han, naar han vilde, kunde trække paa Reserver, der var ukendt for os andre. Han faldt naturligt ind med min Plan om at lade Tingene passe sig selv, og at lade andre Folk sige og gøre, hvad de vilde. Naar han var i Huset, følte det, som om det var en rimelig Ting, og af eget frit Valg, at vi sad paa Pakkasser i en tom Stue. Han citerede et Vers for mig:

»You must turn your mournful ditty
to a merry measure,
I will never come for pity
I will come for pleasure.«

I denne Tid fløj vi mange korte Ture ud over Ngong Hills og Vildt-Reservatet. En Morgen kom han ud og hentede mig ganske tidligt, inden Solen var staaet op, og da saa vi en Løve paa Sletten, Syd for Højderne.

Han talte om at pakke de Bøger sammen, som han i mange Aar havde haft staaende paa Hylderne i mit Hus, men han kom ikke videre med det. »Behold du dem,« sagde han, »nu har jeg ikke noget Sted at sætte dem.« Han kunde sletikke bestemme sig til, hvor han vilde være, naar mit Hus blev lukket. En Dag blev han af en af sine Venner overtalt til at køre til Nairobi og se paa de Bungalows, som var at faa til Leje der. Men han kom tilbage saa dybt frastødt af, hvad han havde set, at han ikke engang kunde bekvemme sig til at tale om det, og da han ved Middagsbordet begyndte at give mig en humoristisk Beskrivelse af Husene, standsede han og sad tavs, med et Udtryk af Ubhag og Sorg paa Ansigtet, som var usædvanligt hos ham. Han havde været i Berøring med en ny Slags Tilværelse, og Tanken om den var ham utaalelig. Det var dog en ganske objektiv og upersonlig Misbilligelse, og han havde glemt, at han selv nogensinde havde tænkt sig at have med denne Tilværelse at gøre, og da jeg begyndte at tale om det, afbrød han mig straks. »Aah, hvad mig angaar,« sagde han, »saa kan jeg have det ganske udmærket i et Telt i Masai-Reservatet. Eller ogsaa lejer jeg mig ind i et Hus i Somalibyen.« Men ved den Lejlighed talte han for en Gangs Skyld om min egen Fremtid i Europa. Det kunde godt være, sagde han, at jeg vilde blive lykkeligere i Europa, end jeg nu for Tiden kunde blive i Afrika, med den Slags Civilisation, som var ved at udvikle sig der. »Ved du,« sagde han, »at denne Verdensdel Afrika, den har en meget stærkt udviklet sarkastisk Sans?«

Denys ejede et Stykke Land nede ved Kysten, halvtreds Kilometer Nord for Mombasa ved Takaunga Bugten. Her var der Ruiner af en gammel, arabisk By, med en beskeden Minaret og en Brønd, en forvitret Bevoksning af graa Sten, som en Gruppe store Kaktus paa den salte Jord. Her og der groede der midt i Ruinerne nogle gamle Mangotræer. Han havde bygget et lille Hus paa sit Land. Jeg har boet i Takaunga. Alt var her præget af den vældige og rene Goldhed, der hører Havet til. Man havde det blaa, indiske Ocean foran sig, den dybe, snævre Takaunga Vig mod Syd, og den lange, stejle, bratte Kystlinie af hvidgraa og gul Koralklippe saa langt Øjet rakte. Naar det var Ebbe, kunde man gaa flere Kilometer ud paa Havbunden, som paa et mægtigt, ujævnt brolagt Torv, og samle mærkelige, lange, spidse Konkylier og

Søstjerner op. Swaheli-Fiskerne kom vandrende hen til mig fra deres Baade, som nu laa paa tørt Land, i et Lændeklæde og en rosenrød eller blaa Turban, som Sindbad Søfareren selv, og falbød regnbuefarvede, piggede Fisk, hvoraf nogle var gode at spise. I Kysten nedenfor Huset var der en lang Række udhulede Grotter og Huler, hvor man sad i Skygge og saa paa Havet. Det tropiske Hav har alle de samme Farver, som er i Lapis Lazuli, og bliver ikke, som det nordiske Hav, blaat, hvor Solen skinner paa det, det har en dyb, dristig blaa Farve i Skygge og der hvor det spejler en overtrukket Himmel, men i stærkt Sollys ligger det graat, aldeles farveløst. Naar Floden kom ind, fyldte den alle Hulerne og Grotterne, næsten op til hvor Huset laa, og i den porøse Koralklippe sang og sukkede Havet paa sælsom Vis, som om Grunden selv var levende under vore Fødder. De drønende Bølger stormede ind i Takaunga Vigen som en sejrrig Armé.

Det var Fuldmaane, mens jeg var i Takaunga, og de straalende, tindrende Nætters Skønhed var saa fuldkommen, at Hjertet gav sig under den. Man sov med Dørene aabne ud mod det sølvglinsende Hav. Den legende, varme Brise pustede hvislende lidt løst Sand ind over Stengulvet. En Nat kom en hel Række arabiske Dhower forbi. De sejlede nær ved Kysten og løb lydløst frem for Monsunen, som en Række brune, klare Skyggesejl under Maanen.

Denys talte engang imellem om at slaa sig rigtig ned paa Takaunga og starte sine Safarier derfra. Da der først var Tale om, at jeg skulde rejse fra Farmen, tilbød han mig sit Hus dernede, saadan som han selv havde haft mit Hus i Højlandene. Men hvide Folk kan ikke bo ved Kysten uden megen Komfort, og Takaunga laa for lavt for mig og var mig for varmt.

I Maj Maaned, samme Aar som jeg skulde flytte fra Afrika, rejste Denys en Uges Tid ned til Takaunga. Han tænkte paa at bygge et større Hus der, og at plante Mangotræer paa sit Land. Han tog afsted i sin Flyvemaskine og vilde lægge Vejen hjemefter om ad Voi, for at se, om der var Elefanter der for hans Safari-Folk. De Indfødte havde talt meget om en Elefant-Hjord, der skulde være kommet til Egnen omkring Voi vestfra, og især om en bestemt vældig Han-Elefant, dobbelt saa stor som de andre Elefanter, som vandrede ensom omkring i Skovene der.

Denys, som regnede sig selv for et udpræget Fornuftmenneske, led til Tider under en særegen Slags Stemninger og Forudanelser, og naar de kom over ham, var han ganske tavs i dagevis. Men han vidste ikke

selv af det, og blev forbavset, naar jeg spurgte ham, hvad der var i Vejen. De sidste Dage, før han brød op for at tage til Kysten, var han paa denne Maade aandsfraværende og som fordybet i Grublen, men naar jeg talte til ham om det, lo han af mig.

Jeg bad ham om at tage mig med, for jeg tænkte, at det vilde være dejligt at se Søen igen. Først sagde han ja, men saa bestemte han sig om og sagde nej. Han kunde ikke gøre det, for Turen rundt om Voi, forklarede han, kom til at blive meget ubekvem, og han kunde blive nødt til at lande, og til at sove i Vildmarken, saa han vilde have en Indfødt med sig. Jeg mindede ham om, hvad han havde sagt, at han havde taget Flyvemaskinen ud for at flyve mig over Afrika. Ja, sagde han, det var rigtigt nok, og hvis der var Elefanter ved Voi, saa vilde han flyve mig derned senere hen, naar han kendte Landingspladserne. Dette var den eneste Gang, jeg bad Denys om at tage mig med i sin Flyvemaskine, og han ikke vilde gøre det.

Han rejste Fredag den ottende Maj. »Hold Udkig efter mig paa Torsdag,« sagde han, da han tog bort. »Jeg kommer tilbage i Tide til at spise Frokost med dig.« Da han allerede var kørt og var kommet rundt om Hjørnet i Skoven, kom han tilbage for at hente et Bind Digte, som han engang havde givet mig, og nu vilde have med paa Rejsen. Han stod med den ene Fod paa Automobilets Trinbræt og med en Finger i Bogen, og læste et Digt for mig, som vi havde talt sammen om. »Her er dine Graagæs,« sagde han.

»Jeg saa Graagræs flyve over Lavlandet,
Vildgæs sitrende i den høje Luft,
– i en ubrudt Bane fra Horisont til Horisont –
Deres Sjæl laa strid i deres Halse,
og jeg saa deres graa Hvidhed stribe den vældige Himmel,
og Solens Hjul over de brudte Bakker. –«

Derefter kørte han afsted for Alvor og vinkede med Armen til mig, inden han forsvandt.

Medens Denys var i Mombasa, knækkede han en Propel under en Landing. Han telegraferede til Nairobi efter de Reservedele, han havde Brug for, og *The East Africa Airway Company* sendte en Indfødt til Mombasa med dem. Da Maskinen var gjort i Stand igen, og Denys skulde til at gaa op, gav han Airway Companys unge Kikuyu Besked paa at gaa op med ham, men han vilde ikke. Denne Kikuyu var vant til

at flyve og havde været oppe med mange Flyvere, ogsaa før nu med Denys selv, og Denys var en dygtig Pilot og havde her, som allevegne, et stort Navn mellem de Indfødte. Men denne Gang vilde den Sorte ikke gaa op med ham. Lang Tid efter, da han mødte Farah i Nairobi, og de talte sammen om hvad der var hændt, sagde han til Farah: »Ikke for hundrede Rupees vilde jeg den Dag være gaaet op med Bwana Bedâr.« Den Skygge af en kommende Skæbne, som Denys selv svagt havde mærket over sig de sidste Dage paa Ngong, den var blevet fornemmet stærkere af den Indfødte, i Mombasa.

Denys tog da Kamau med sig til Voi, hans egen Tjener. Stakkels Kamau var dødsensangst for at flyve. Han havde fortalt mig ude paa Farmen, at naar han gik til Vejrs og følte at han var kommet bort fra Jorden, fæstede han sit Blik stift paa sine Fødder og flyttede det ikke, før han kom ned til Jorden igen, saa rædselsslagen var han blevet de Gange han var kommet til at se til Siden, og havde faaet Øje paa Landskabet fra den store Højde.

Jeg saa ud efter Denys om Torsdagen og regnede med, at han vilde flyve fra Voi ved Solopgang og være to Timer undervejs til Ngong. Men da han ikke kom, og jeg havde forskellige Ting at ordne i Nairobi, kørte jeg ind til Byen.

Nu forholdt det sig saadan, at naarsomhelst jeg i Afrika var syg eller havde mange Bekymringer, led jeg under en særlig Art Tvangstanke. Det forekom mig da, at alle mine Omgivelser var i Fare eller Nød, og at midt i Ulykken var jeg selv uafvidende kommet paa den forkerte Side, og blev set paa med Frygt af alle Mennesker.

Dette Mareridt havde sin Oprindelse fra Krigens første Tid. For den Gang havde Folk i Kolonien i nogle Aar anset mig for at være tyskvenlig, og havde set paa mig med Mistro. Og Grunden til deres Mistro var, at jeg i mit Hjertes Uskyldighed ganske kort inden Krigens Udbrud, vitterligt for Gud og Hvermand, havde været i Naivasha for at købe Heste ind til General von Lettow nede i tysk Østafrika. Da den tyske General og jeg seks Maaneder tidligere var rejst ud til Afrika sammen, havde han bedt mig købe ham ti abessinske Følhopper. Men i de første Maaneder, jeg var i Landet, havde jeg haft andre Ting at tænke paa, og havde glemt det, saa det var først senere hen, da han blev ved at skrive til mig om sine Hopper, at jeg rejste op til Naivasha for at købe dem til ham. Krigens brød ud saa kort derefter, at vi aldrig fik Hestene ud af Landet. Mistanken imod mig holdt sig dog ikke til Krigens Slutning. Den gik over igen, da min Broder, der var gaaet med som Fri-

villig paa engelsk Side, fik Victoria-Korset i Fremstødet ved Amiens, Nord for Roye. Denne Begivenhed blev endogsaa anmeldt i East Africa Standard under Overskriften: »Et Østafrikansk Victoria-Kors.«

Mens det stod paa havde jeg taget mig det let at blive ugleset. For jeg var ikke det mindste tyskvenlig, og jeg tænkte bestandig, at jeg vilde kunne opklare Misforstaaelsen, hvis det blev nødvendigt. Men det maa have gjort dybere Indtryk paa mig, end jeg selv vidste af, for mange Aar efter kom Indtrykket deraf tilbage, naar jeg var meget træt, eller havde Feber. I de sidste Maaneder af mit Ophold i Afrika, da alt gik galt for mig, faldt det undertiden paa mig som et Mørke, og jeg var paa en Maade bange for det, som for en Sindsforvirring.

Denne Torsdag i Nairobi kom mit gamle Mareridt uforvarende over mig, og voksede, saa at jeg begyndte at blive bange for, at jeg virkelig var ved at blive gal. Der hvilede paa uforklarlig Maade en Stemning af dyb Sorg over Byen og over alle Folk, jeg mødte der, og tillige syntes alle Mennesker at vende sig fra mig. Der var ingen, der vilde standse og slaa en Snak af med mig. Naar mine Bekendte saa mig, stod de op i deres Automobiles og kørte bort. Selv gamle Duncan, den skotske Urtekrammer, hos hvem jeg havde købt Urtekramvarer i mange Aar, og som jeg havde danset med paa det store Bal paa Government House, blev lidt forskrækket, da jeg kom ind, og gik ud af Butikken igen. Jeg begyndte at føle mig saa ensom i Nairobi som Robinson paa sin øde Ø.

Jeg havde ladet Farah blive tilbage paa Farmen for at tage imod Denys, saa jeg havde ingen at tale med. Ved saadanne Lejligheder er Kikuyuerne ikke til nogen Hjælp, for deres Begreber om Virkelighed er forskellige fra vore, og selve deres Virkelighed er ogsaa en anden end vor. Men jeg skulde spise Frokost hos Lady McMillan paa Chiromo, og jeg tænkte, at der vilde jeg da i hvert Fald træffe hvide Folk at tale med, og faa min Sindsligevægt tilbage.

Da jeg kørte op til det yndige gamle Landsted, Chiromo, for Enden af dets lange Bambusallé, fandt jeg et helt Frokostselskab forsamlet der. Men dog stod det ikke anderledes til paa Chiromo end i Gaderne i Nairobi. Alle var dybt bedrøvede, og da jeg kom ind, standsede Samtalen. Jeg sad ved Siden af min gamle Ven, Mr. Bulpett, og han saa ned, og jeg kunde kun faa nogle Ord ud af ham. Jeg prøvede at jage den Skygge bort, som nu laa haandgribelig tungt over mig og over alle de andre, og begyndte at tale med ham om hans Bjergbestigninger i Mexico, men det lod ikke til, at han kunde huske et Ord om dem.

Jeg tænkte: Disse Folk er heller ikke til nogen Nytte for mig. Jeg maa tage tilbage til Farmen. Ved denne Tid er Denys kommet, og vi vil tale fornuftigt sammen og opføre os fornuftigt, og jeg vil forstaa alting.

Men da vi havde spist Frokost, fortalte Lady McMillan mig, at der var sket en Ulykke ved Voi, og at Denys var styrtet ned med sin Maskine og var død.

Det var da, som jeg havde tænkt, at saa snart jeg hørte Denys' Navn vilde jeg forstaa alting.

Sidenhen skrev Distrikt-Kommissæren i Voi til mig, og beskrev Enkelthederne ved Ulykken for mig. Denys havde boet i hans Hus om Natten, og var taget afsted fra Flyvepladsen tidligt om Morgen, med Kamau i Flyvemaskinen, paa Vej til min Farm. Efter at han var startet, var han vendt om og kommet hurtigt tilbage, han fløj i en Højde af hundrede Meter. Med eet svingede Maskinen, gik i Spinn og slog ned paa Jorden som en Fugl. Idet den ramte Jorden, gik der Ild i den. De Folk, der løb hen for at komme den til Hjælp, blev standset af Ilden. Da de fik den slukket ved at kaste Jord og Grene paa den, saa de, at Maskinen var knust, og de to Mennesker i den var blevet dræbt i Faldet.

Mange Aar følte Kolonien Denys' Død som et Tab, den ikke kunde komme over. Der kom noget meget smukt frem i de jævne Nybyggers Holdning overfor ham, en Ærbødighed for Værdier, som de ikke forstod sig paa. De talte dog gerne først og fremmest om ham som Sportsmand. De drog hans gamle Rekorder i Cricket og Golf frem, og gik dem igennem, og om dem havde han aldrig talt, saa det var først nu, at jeg nogensinde hørte om hans Berømmelse i al Slags Idræt. Naar de da havde gennemgaaet hans store Bedrifter med mange tekniske Udtryk som jeg ikke altid forstod, tilføjede de, efter at have tænkt sig om, at han jo havde været glimrende begavet og kunde have gjort hvad Karriere han vilde hjemme i England. Hvad de i Virkeligheden huskede om ham, var hans fuldkomne Mangel paa Selviskhed eller Selvbevidsthed, en ubetinget Sanddruhed, som jeg, foruden hos ham, kun har truffet hos Idioter. I en Koloni bliver disse Egenskaber ikke i Almindelighed betragtet som efterlignelsesværdige, men efter en Mands Død bliver de maaske netop her mere oprigtigt beundrede end andre Steder.

De Indfødte havde kendt Denys bedre end de hvide Folk, for dem var hans Død et stort Tab.

Dengang jeg i Nairobi hørte om Denys' Død, prøvede jeg at komme ned til Voi. Luftfartsselskabet var ved at sende Tom Black derned for at afgive Rapport om Ulykken, og jeg tog ud til Flyvepladsen for at bede ham tage mig med. Men ligesom jeg kørte ind paa Pladsen, stod hans Maskine til Vejrs, og sejlede bort i Retning af Voi.

Det var maaske muligt at komme igennem til Voi i Automobil, men vi var midt i Regntiden og jeg maatte først faa at vide, hvordan Vejene var. Mens jeg nu sad og ventede paa Automobilselskabets Rapport, kom jeg i Tanker om, at Denys havde sagt, at han vilde begraves i Ngong Hills. Det var mærkeligt, at jeg ikke før havde husket det. Men det havde været saa langt fra mine Tanker, at de i det hele taget kunde have i Sinde at begrave ham. Nu var det, som om et Billede var blevet holdt op for mig.

Der var et Sted ude i Højene paa den første Aas indenfor Vildt-Reservatets Grænse, som jeg selv, dengang jeg troede at jeg skulde leve og dø i Afrika, havde udpeget for Denys som min Begravelsesplads. Om Aftenen, mens vi sad og saa over mod Bjærgene fra mit Hus, havde han da sagt, at saa kunde han ogsaa godt have Lyst til at blive begravet der. Sidenefter, naar vi kørte ud i Højene, sagde Denys et Par Gange: »Lad os køre saa langt ud som til vore Grave.« En Gang, da vi laa i Lejr i Højene for at prøve af faa Bøflerne at se, var vi en Eftermiddag gaaet over paa Aasen for at se nærmere paa den. Der var en underlig vid Udsigt herfra. I Lyset af Solnedgangen havde vi set baade Mount Kenya og Kilimanjaro. Denys havde ligget fladt i Græsset, spist en Appelsin og sagt, at her vilde han gerne blive. Min egen Begravelsesplads var lidt højere oppe paa Skrænten. Fra begge Sider kunde man se mit Hus i Skoven langt borte østpaa. Vi sad og talte om det. Vi skulde hjem til det næste Dag. Og vi skulde blive der for bestandig, tænkte jeg dengang, til Trods for den udbredte Teori, at Alle en Gang maa dø.

Gustav Mohr var kørt fra sin Farm til mit Hus, da han havde hørt om Denys' Død, og da jeg ikke var der, ledte han om mig i Nairobi, til han fandt mig. Lidt efter kom Hugh Martin til, og satte sig ned hos os. Jeg fortalte dem om Denys' Ønske og om Begravelsespladsen i Højene, og de telegraferede til Voi. Før jeg om Aftenen kørte tilbage til Farmen, fik jeg at vide, at de næste Dag vilde bringe Denys' Lig med Toget til Nairobi, saa at Begravelsen kunde finde Sted i Højene ved Middagstid. Jeg skulde da have hans Grav derude parat til den Tid.

Gustav Mohr tog med mig til Farmen for at sove der om Natten og hjælpe mig næste Morgen. Vi maatte være ude i Højene inden Solop-

gang for at træffe Bestemmelse om Stedet, og for at faa Graven gravet i rette Tid.

Det regnede hele Natten, og der faldt endnu en fin Støvregn om Morgen, da vi kørte ud. Der stod Vand i Hjulsporene paa Vejen. Det var, da vi kørte op i Bjærgene, som om vi kørte ind i store Skyer. Vi kunde ikke se Sletterne under os til venstre, og heller ikke Bjærgets Skrænter eller Tinder oppe til højre for os. Vore Folk, der fulgte efter os i en Lastbil, svandt os af Syne i en Afstand af ti Meter, og Taagen blev tættere og tættere, jo højere Vejen snoede sig opefter. Ved Hjælp af Skiltet paa Vejkanten fandt vi ud af, hvor Vildt-Reservatet begyndte, og vi kørte et Par Hundrede Meter længere frem og stod saa ud af Vognen. Vi lod Lastbilen og Folkene blive paa Vejen, indtil vi skulde have fundet det Sted, vi søgte. Morgenluften var saa kold, at den bed i Fingrene.

Vi kunde ikke lægge Graven for langt borte fra Vejen og heller ikke, hvor Jordsmonnet var for stejlt til at man kunde bringe en Lastbil op. Vi gik et lille Stykke Vej sammen og talte om Taagen, derefter skiltes vi ad og fulgte forskellige Stier, og nogle faa Sekunder efter kunde vi slet ikke mere se hinanden. Højenes vældige Verden aabnede sig kun modvillig foran mig, og lukkede sig straks igen bag mig. Det var som en Regnvejrsdag i Danmark. Farah gik ved Siden af mig med en vaad Bøsse, han mente, at vi kunde komme til at gaa lige ind i en Bøffel-hjord. Alle Ting nærved viste sig pludselig for os, og tog sig fantastisk store ud. Bladene paa de vilde graa Olivenbuske var dryppende vaade, og det høje Græs, der gik over Hovederne, drev af Vand, jeg havde en Regnkappe og Gummistøvler paa, men efter ti Minutters Forløb var jeg saa gennemblødt, som om jeg havde vadet op gennem en Aa. Der var dødsstille her i Bjærgene, kun af og til, naar Regnen faldt stærkere, hviskede det til alle Sider om os. En Gang skiltes Taagen et Øjeblik ad, og foran mig og over mig saa jeg en Strækning klart indigoblaat, som en Tavle, der var stillet op. Det maa have været et Stykke af en af de høje Toppe i det fjerne. Et Øjeblik efter var Synet igen visket ud af den drivende graa Regn og Taage. Jeg gik og gik, og tilsidst stod jeg ganske stille. Der var ikke noget at gøre for os her, før Vejret klarede op.

Gustav Mohr raabte til mig to tre Gange, for at finde ud af, hvor jeg var, og kom løbende ned imod mig med Regn i Ansigtet og paa Hænderne. Han fortalte mig, at vi havde gaaet omkring i Taagen i en Time, og at hvis vi ikke nu bestemte os for, hvor vi vilde lægge Graven, saa kunde vi ikke faa den færdig i Tide. »Men jeg kan ikke se, hvor vi er,

sagde jeg, »og vi kan ikke lægge ham et Sted, hvor Bakkerne lukker for Udsigten. Lad os vente lidt endnu.« Vi stod i Tavshed i det lange Græs og røg en Cigaret. Lige i det Øjeblik, da jeg kastede den fra mig, lettede Taagen en Smule, og en bleg Klarhed begyndte at gennemtrænge Verden. Efter et Kvarters Forløb kunde vi se os om. Sletterne laa dybt nede under os, og jeg kunde følge den Vej vi var kommet ad, hvor den snoede sig og steg til der, hvor vore Automobiler holdt, og videre frem mod Kajado, ind og ud langs Aasene. Det var den Vej, som Emmanuelson var gaaet ad. I det fjerne, mod Syd under de drivende, omskiftende, skiferfarvede Skyer, saa vi den Række mørke, blaa, brudte Højder, som laa ved Foden af Kilimanjaro. Og idet vi vendte os mod Nord blev Lyset stærkere, blege Straaler brød et Øjeblik skraat ud af Himlen, og en Linie af Sølv trak Mount Kenyas Omrids op. Pludselig fik vi langt nærmere under os, mod Øst, Øje paa en lille rød Farveklat i det graa-grønne Landskab, den eneste røde i det hele, det var Taget paa mit Hus paa den aabne Plæne midt i Skoven. Vi havde ikke længere at gaa, vi var paa det rigtige Sted. Lidt efter tog Regnen fat igen.

Omtrent tyve Meter højere oppe end der, hvor vi stod, var der en smal naturlig Terrasse paa Bjærgsiden. Her mærkede vi ved Hjælp af Kompasset Graven ud, i Retning fra Øst til Vest. Vi kaldte nu vore Folk op og satte dem til at hugge Græsset med Pengaer og at grave den vaade Jord op. Mohr tog nogle Stykker af dem med sig for at lave en Vej fra Landevejen op til Graven. De jævtede Grunden nogenlunde ud, huggede Grene af Buskene, og lagde dem paa Vejen, for Jorden var meget glat. Vi kunde ikke føre Vejen igennem helt op til Graven, da Skrænten her blev altfor stejl. Det havde lige til nu været ganske stille heroppe, men da Folkene tog fat paa Arbejdet, hørte jeg, at der var et Ekko i Bjærgene, det svarede paa Spadeslagene som en lille Hund, der gøede.

Der kom nogle Automobiler ud fra Nairobi, og vi sendte en af vore Folk ned for at vise dem Vej, for i det store Landskab vilde de ikke have kunnet skelne den lille Gruppe Mennesker oppe i Krattet omkring Graven. Somalierne fra Nairobi kom ud, de lod deres Muldyrvogne blive tilbage paa Hovedvejen og kom langsomt vandrede op tre eller fire sammen. De sørgede paa Somali-Vis, som om de havde indhyllt deres Hoveder og trukket sig ind i sig selv. Nogle af Denys' Venner fra Landet højere oppe ad Jernbanelinien, der havde hørt om hans Død, kom kørende fra Naivasha, Gil-Gil og Elmenteita, deres Automobiler var oversprøjtede med Mudder efter den lange, voldsonime Kørsel.

Nu blev Dagen meget klarere, og de fire høje Bjærgtoppe viste sig over os imod Himlen.

Hertil bragte de tidligt paa Eftermiddagen Denys ud fra Nairobi. De fulgte hans gamle Safari-Spor til Tanganyika, og kørte langsomt paa den vaade Vej. Da de kom til den sidste stejle Skrænt, standsede de Vognen, løftede den smalle Kiste, der var dækket af det engelske Flag, og bar den. Dengang den blev sat ned i Graven, forandrede Landet sig, og sluttede sig som en Indfatning om den, og det var ligesaa stille som den selv var. Højene stod alvorlige lodret op, de vidste og forstod, hvad vi foretog os i dem. Efter en Stunds Forløb overtog de selv Cereemonien, den blev til et Foretagende mellem dem og ham, og de Mennesker, som var til Stede, var nu ikke andet end en tilfældig Samling smaa Tilskuere i Landskabet.

Denys, tænkte jeg, havde iagttaget og fulgt hele de afrikanske Højlandes Liv og Færden, og bedre end nogen anden hvid Mand havde han kendt deres Jordbund og Aarstider, Plantevækst og Dyrcliv, Vinde og Dufter. Han havde holdt Øje med Væjrforandringerne, og med Folkene i Højlandene, med Skyerne, og med Stjernerne om Natten. Her i Højene havde jeg for ganske nylig set ham staa barhovedet i Eftermiddagssolen og stirre ud over Landet, han tog sin Kikkert op, for at finde ud af alt, hvad der foregik. Han havde tilegnet sig Afrika, og i hans Øjne og hans Sind var det blevet forandret, stemplet af hans egen Personlighed og gjort til en Del af ham selv. Nu tog Afrika imod ham og tilegnede sig ham. Det vilde forandre ham og gøre ham til eet med sin egen Natur.

Det blev sagt mig, at Biskoppen af Nairobi ikke havde kunnet komme ud, fordi der ikke havde været Tid til at indvie Begravelsespladsen, men der var en anden Præst til Stede, som læste Begravelsesritualet op. I de mægtige Omgivelser lød hans Stemme spinkel, spæd og klar som en Fuglestemme i Højene. Jeg tænkte, at Denys vilde synes bedst om det hele, naar det var forbi. Præsten læste en af Davids Salmer op. »Jeg opløfter mine Øjne til Bjærgene.«

Gustav Mohr og jeg blev siddende en kort Tid efter at de andre hvide Folk igen var taget afsted. Muhamedanerne ventede taalmodigt, til vi var gaaet, og kom saa hen og bad ved Graven.

I Dagene efter Denys' Død kom hans Safari-Folk ind og samledes paa Farmen. De sagde ikke, hvorfor de kom, og bad mig ikke om noget, men de satte sig med Ryggen til Husets Mur, og Bagen af Hænderne hvilende paa Jorden og blev siddende her, imod Indfødtes Sædvane, i

dyb Tavshed, Malimu og Sar Sita kom, Denys' dristige, erfarne, frygtløse Bøssebærere og Sporfindere, som havde været med ham paa alle hans Safarier. De havde været med ude, da han førte Prinsen af Wales' Safari, og mange Aar senere huskede Kongen af England deres Navne og sagde om dem, at de to tilsammen havde været vanskelige at overtræffe. Nu havde de store Sporfindere tabt Sporet og sad ubevægelige. Kanuthia, Denys' indfødte Chauffør, kom, som havde kørt ham mange Tusinde Mil over vildt Land, en smal, ung Kikuyu med vagtsomme Øjne som en Abe, han sad ved Huset som en bedrøvet, forfrossen Abe i et Bur.

Bilea Issa, Denys' Somali-Tjener, kom ned til Farmen fra Naivasha. Bilea havde været to Gange i England med Denys, han havde gaaet i Skole der, og talte Engelsk som en dannet Mand. Nogle Aar før havde Denys og jeg været med til Bileas Bryllup i Nairobi. Det var en storartet Fest, som havde varet i syv Dage. Ved den Lejlighed var den store Rejsende vendt tilbage til sine Fædres Skikke. Han havde været klædt i en Guldmors-Kjortel og havde bøjet sig helt ned til Jorden for os, da han tog imod os, og han havde danset for i Sværdansen, helt vild, som en brændende Sandstorm i Ørkenen. Bilea kom ned for at se sin Herres Grav og sidde paa den. Han kom derfra tilbage til Huset og talte ikke. Efter en Stunds Forløb satte han sig ned med de andre, med Ryggen til Væggen og Bagen af Hænderne hvilende paa Fliserne. Farah gik ud og stod og saa paa de Sørgende. Han var selv meget alvorlig. »Det vilde ikke have gjort saa meget,« sagde han til mig, »at du rejste fra Landet, hvis Bedâr var blevet her.«

Denys' Folk blev paa Farmen i en Ugestid. Saa rejste de igen, den ene efter den anden.

Jeg kørte tidt ud til Denys' Grav. I lige Linie var den ikke mere end ni Kilometer fra mit Hus, men ad Vejen var det fem og tyve Kilometer. Graven laa tre Hundrede Meter højere oppe end Farmen. Luften var ganske anderledes heroppe end der, saa klar som et Glas Vand. Lette Vinde løftede Ens Haar naar man tog Hatten af, over Bjærgtoppene kom Skyerne vandrende østfra, trak deres levende Skygger over det vidtstrakte, bølgeformede Landskab dybt under os, og blev opløst, og forsvandt, over Rift Valley. Maanen stod op, og lyste paa Graven, og der var intet mærkeligt tilbage under dens Vandring.

Jeg købte i Dhukaen en Meter af det hvide Tøj, som de Indfødte kalder Americani, og Farah og jeg satte tre høje Pæle i Jorden bag ved Graven og sømmede Tøjet fast til dem. Nu kunde jeg fra mit Hus

nøjagtig bestemme Gravens Plads paa Aasen efter den lille, hvide Plet i det grønne.

Regnen var faldet rigeligt i denne lange Regntid, og jeg var bange for, at Græsset skulde vokse op og dække Graven, saa at man ikke skulde kunne finde den igen. Derfor samlede vi en Dag alle de kalkede Sten langs min Indkørsel, som Karomenja engang havde gjort sig Besvær med at grave op og bære hen foran Indgangsdøren, vi læssede dem paa min Lastbil og kørte dem op i Højene. Der huggede vi Græsset ned rundt om Graven og satte Stenene i en langagtig Firkant om den, for at mærke den, og siden efter kunde den ikke gaa tabt.

Da jeg saa tidt kørte over til Graven, og tog mine sorte Folks Børn med mig, blev det mellem dem et kendt og elsket Sted, og de kunde vise Vej derud til Folk, der kom for at se den. De byggede sig et lille Lysthus paa Skrænten tæt derved. I Sommerens Løb kom Ali bin Salim, der havde været en af Denys' gode Venner, op fra Mombasa, for at gaa ud og ligge paa Graven og græde der, paa arabisk Vis.

En Dag fandt jeg Hugh Martin ved Graven, og vi sad i Græsset og talte længe sammen. Hugh Martin havde taget sig Denys' Død meget nær. Hvis der var noget menneskeligt Væsen, der havde spillet en Rolle i hans sære, afsondrede Tilværelse, saa havde det været Denys. Et Ideal er en underlig Ting. Man vilde aldrig have tiltroet Hugh, at han havde haft et Ideal, eller anet at Tabet af det skulde have berørt ham som Tabet af et vitalt indre Organ. Men siden Denys' Død havde han forandret sig og var blevet gammel, hans Ansigt var gult, furet og foldet. Og dog bevarede han sin stiltiende, smilende Lighed med et kinesisk Gudebillede, som om han vidste Besked med noget uhyre tilfredsstillende, som var skjult for de Profane. Han fortalte mig nu, at han om Natten pludselig var kommet i Tanker om den rette Gravskrift for Denys. Jeg tror, at han havde det fra en gammel græsk Forfatter. Han citerede det først for mig paa Græsk og oversatte det saa, for at jeg kunde forstaa det. Det lød saadan: »Selv om i Døden Ild er blandet med mit Støv, saa bekymrer det mig dog ikke. For med mig staar Alt nu godt til.«

Senere hen lod Denys' Broder, Lord Winchilsea, en Obelisk sætte paa hans Grav med en Inskription, der var taget ud af Coleridges Digt: »The Ancient Mariner.«

I England er der ogsaa et Monument for Denys. Hans gamle Skolekammerater byggede, til Minde om ham, en Stenbro over en lille Flod ved Eton, mellem to Sportspladser. Paa Siden af Broen er hans Navn

indhugget, og der staar: »Navnkundig paa disse Sportspladser, og elsket af sine Venner.«

Mellem Floden i det gyldne engelske Landskab, og den afrikanske Bjærgkæde løb hans Livs Sti. Det var et optisk Bedrag, at den løb ud og ind, det var Omgivelserne, der snoede og vandt sig. Buestrengen blev sluppet paa Broen ved Eton, Pilen beskrev sin Bane og ramte Obelirken i Ngong Hills.

Efter at jeg var rejst fra Afrika, skrev Gustav Mohr til mig om nogle mærkelige Hændelser paa Denys' Grav, som jeg aldrig har hørt Mage til. »Masaierne«, skrev han, »har rapporteret til Distrikt-Kommissæren i Ngong, at de mange Gange ved Solopgang eller Solnedgang har set Løver paa Finch-Hattons Grav i Højene. Der er en Løve og en Løvinde, som kommer der, og staar paa Graven, eller ligger paa den, i lang Tid ad Gangen. Nogle af de Indere, som er kørt forbi Stedet med deres Lastbiler paa Vej til Kajado, har ogsaa set Løverne. Efter at De rejste herfra, blev Terrænet rundt om Graven planeret ud som en Slags Terrasse. Jeg skulde tro, at denne jævne Plads her giver Løverne et godt Sted at staa paa, hvorfra de kan holde Udkig over Sletten, og med Kvæget og Vildtet paa den.«

Det var rigtigt og sømmeligt, at Løverne skulde komme til Denys' Grav og være et afrikansk Monument for ham.

– »Og paa din Grav skal Rygtet gro« –

Selv Nelson paa Trafalgar Square, tænkte jeg, da jeg læste Brevet, han har dog kun Løver af Sten.

IV. Farah og jeg sælger ud

JEG var nu alene paa Farmen. Den tilhørte ikke længere mig, men de Folk, som havde købt den, havde tilbudt mig at blive boende i Huset saa længe, som jeg vilde, og for at Overenskomsten skulde være lovlig, betalte jeg dem en Shilling om Dagen.

Jeg var ved at sælge mine Møbler, og det gav Farah og mig meget at gøre. Vi var nødt til at have alt Porcelæen og Glas udstillet paa Spisestuebordet, og senere hen, da Bordet var blevet solgt, ordnede vi det i lange Rækker paa Gulvet. Gøgen i Uhret sang Timerne ud over Rækkerne, saa blev den selv solgt og fløj bort. En Dag solgte jeg alle mine Glas, og kom saa om Natten paa andre Tanker, saa at jeg om Morgen

kørte ind til Nairobi og bad den Dame, som havde købt dem, om at lade Handelen gaa tilbage. Jeg havde ingen Steder at sætte Glassene. Men mange Venners Hænder og Læber have berørt dem, mine Venner havde foræret mig Vin at drikke af dem, og der var endnu i Glassene et Ekko af Samtaler ved Middagsbordet. Saa jeg kunde ikke skille mig af med dem. Skulde det endelig være, tænkte jeg, er de da lette at slaa i Stykker.

Jeg havde en gammel fransk, malet Træskærm med Figurer af Kinesere, Sultaner, og Negre, der førte Hunde i Baand. Den havde staaet ved Kaminen, og naar Ilden om Aftenen brændte klart op, stod Skikkelserne tydeligt frem og tjente som Illustrationer til de Eventyr, jeg fortalte Denys. Jeg stod længe og saa paa Skærmbrettet, saa foldede jeg det sammen og pakkede det ned i en Kasse, hvor alle Figurerne nu foreløbig kunde tage sig et Hvil.

Lady McMillan var paa den Tid ved at lægge sidste Haand paa det Mindesmærke, som hun havde bygget i Nairobi for sin Mand, Sir Northrup McMillan. Det var et stateligt Stenhus med et stort Bibliotek, og Læsesale. Hun kom nu kørende ud til Farmen, sad og talte sørgmodigt om gamle Dage og købte de fleste af mine gamle, danske Møbler, som jeg havde bragt ud til Afrika hjemmefra, til sit Bibliotek. Jeg var glad ved at vide, at de livlige, solide, gæstfri Skabe, Kister og Armstole skulde blive sammen, midt imellem Bøger og Studerende, som en lille Skare agtværdige Damer, der i Revolutionstider finder Ly i et Universitet.

Jeg pakkede mine egne Bøger ned i Kasser og sad paa dem. Bøger spiller i en Koloni en ganske anden Rolle end hvad de gør i Europa. Der er en hel Side af Livet derude, som de alene varetager, og af den Grund føler man, alt i Forhold til deres Kvalitet, mere Taknemlighed eller Forargelse overfor dem, end man nogensinde kan komme til at føle i civiliserede Lande.

Opdigtede Personer ud af Bøger løber ved Siden af ens Hest paa Farmen og spadserer roligt om paa Majsmarkerne. Paa egen Haand finder de, ligesom kloge Soldater, det Kvarter, der passer for dem. Nye Bøger der blev sendte ud hjemmefra kom med uvante Toner, saa at man i Ensomheden holdt sig for Ørerne, men nogen Tid efter mødte man uventet deres Personer, som hjemmefra, i Shambaerne. Figurerne fra mine gamle Bøger paa Hyldeerne havde længe været inde i alt paa Farmen, Blichers Landsbydegn saa sig om mellem Squatternes Bistader, og meget sent ud paa Aftenen kunde det ske at Simon Levi sad i

en bestemt gammel Lænestol i Kontoret. Alle Walter Scotts Personer følte sig hjemme i Landskabet, og man kunde støde paa dem alle Vegne ligesom paa Odysseus og hans Mænd, og mærkeligt nok, paa mange af Racines Helte og Heltinder. Peter Schlemihl har skridtet tværs over Højene i sine Syvmilestøvler, Clown Agheb, Honningbien, holdt til i min Have ved Floden.

Naar jeg var paa Jagt ude paa Sletten faldt, mellem Masaernes Hjorder, en gammel dansk Hyrde ind paa sin Fløjte:

»Den kronet Hjort og kaade Hind,
opknejsede og saa
den snilde Skytte gaa
krogrygget mod den sagte Vind,
gik derfor straks i Spring
og dansede den Dal omkring ...»

Konen, der kunde Trolddom, boede ved Drejningen af Floden, Chilian trøstede mig og sagde: »Vi er vel rejst —«

Da Kamante fik at vide, at den gamle Hr. Nepken, som passede Vandledningen til Lake Natron, var Dansker og af samme Nation som jeg, sagde han eftertænksom: »Din *Kabilla* — din Stamme — bliver ikke saa vrede som andre Mennesker fra Europa, . . . I ler ad Folk.« »Ja, vi tør ikke andet,« sagde jeg, »vi har en gammel Bwana, som har lært os det, og som holder os i Orden. Der staar han paa Hylden.« Jeg havde Holbergs Komedier, i en svær Udgave, og Kamante, som vurderede Bøger efter deres Vægt, maa have faaet Respekt for ham.

Der var andre Ting i Huset, som blev solgt, pakket og sendt bort, saa at mit Hus i Løbet af disse Maaneder udviklede sig til at være *das Ding an sich*, ædelt som et Kranium, et køligt og rummeligt Sted at bo i, med et Ekko, som holdt til derinde, og med Græsset paa Plænen voksende højt mod Dørtrinet. Til Slut var der slet ikke mere i nogen af Stuerne, og i den Sindsstemning jeg dengang var i, forekom det mig at være et mere passende og værdigt Opholdssted, end det nogensinde før havde været. Jeg sagde til Farah: »Saadan skulde vi have haft det hele Tiden.« Farah forstod mig til Fuldkommenhed, for alle Somalier har Smag for Askese. Farah var i hele denne Tid samlet om at hjælpe mig, hvor han kunde. Men for mig saa det ud, som om han blev mørkere og mørkere, og for hver Dag mere kom til at ligne en ægte Somali, saadan som han havde set ud i Aden, hvortil han var blevet sendt for at tage

imod mig, da jeg første Gang rejste til Afrika. Han var meget bekymret for mine gamle Sko og betroede mig alvorligt, at han havde i Sinde at bede Gud hver Dag, at de maatte holde, til jeg kom til Paris.

I disse Maaneder gik Farah selv med sine bedste Klæder til daglig. Han havde mange smukke Klæder, guldbroderede arabiske Veste, en skarlagensrød, guldtrukket Uniformsvest, som han havde faaet af Berkeley Cole, og Silketurbaner i dejlige Farver. Men han plejede at gemme dem i sine Kister og kun at tage dem paa ved særlige Lejligheder. Nu gik han med dem hver Dag. Han fulgte eet Skridt bag mig op og ned ad Gaderne i Nairobi, og ventede paa de snavsede Trapper i Regeringsbygningerne eller Sagførerkontorerne, klædt som Salomon i al sin Herlighed. Det skulde der en Somali til.

Jeg maatte nu ogsaa til at tage en Bestemmelse om mine Hestes og Hundes Skæbne. Jeg havde tænkt mig at skyde dem, men ved denne Tid var der mange af mine Venner, der skrev til mig om at lade dem faa Dyrene. Siden forekom det mig, naar jeg red ud og havde Hundene løbende med, ikke længer helt ærligt imod dem at skyde dem, de havde jo endnu saa meget Liv i sig. Det varede længe, inden jeg kunde bestemme mig i Sagen, jeg tror ikke, at jeg i nogen anden Sag saa mange Gange har skiftet frem og tilbage. Til sidst bestemte jeg, at jeg vilde give dem bort til mine Venner.

Jeg red ind til Nairobi paa min Yndlingshest Rouge. Jeg gav mig god Tid og saa mig om mod Nord og Syd. Det var, tænkte jeg, dog en højst mærkelig Ting for Rouge at gaa ind ad Ngong-Vejen, og aldrig at komme tilbage ad den. Jeg fik ham med stort Besvær anbragt i Hestevogn i Toget til Naivasha. Jeg stod i Vognen og følte for sidste Gang hans silkebløde Mule mod mine Hænder og mit Ansigt. Det Øjeblik husker jeg. Jeg slipper dig ikke, Rouge, før du velsigner mig. Vi havde i Fællesskab fundet Ridestien ned til Floden mellem de Indfødtes Shambaer og Hytter, paa den stejle, glatte Skrænt gik han saa net og behændigt som et Muldyr, og i Flodens klare, brune, blidt rindende Vand saa jeg hans og mit eget Hoved tæt ved hinanden. Gid du nu, i en Skydal, maa æde Nelliker til højre og Levkøjer til venstre.

Jeg gav de to unge skotske Mynder, som jeg dengang havde, David og Dinah, Panias Børn, til en Ven af mig, paa en Farm nær ved Gil-Gil, hvor de vilde faa god Jagt. De var ganske unge, stærke og lystige, og da de blev standsmæssigt afhentet i Automobil og kørt bort gennem Farmen, stønnede de med de to Hoveder tæt sammen over Siden af Auto-

mobilet, og Tungerne langt ud af Halsen, som om de var paa Spor efter en ny prægtig Slags Vildt. De skarpe Øjne og hurtige Fødder, og de levende Hjerter, drog nu bort fra Huset og Sletterne, for at spore og løbe, vejre i Luften og være ude af sig selv af Glæde, paa nye Jagtmarker.

Nogle af mine Folk rejste nu ogsaa fra Farmen. Da der ikke længere var nogen Kaffe eller nogen Kaffefabrik der, blev Pooran Singh arbejdsløs. Han vilde ikke begynde paa andet Arbejde i Afrika, og tilsidst bestemte han sig til at rejse tilbage til Indien.

Pooran Singh, som beherskede Metallerne, tænkte og opførte sig udenfor sin Smedie som et lille Barn. Han kunde sletikke stille sig klart, at det nu var slut med Farmen. Han sørgede over den, og græd klare Taarer, som løb ned i hans store sorte Skæg, og i lang Tid plagede han mig med sine Forsøg paa at faa mig til at blive paa Farmen og sine udviklede Planer om, hvordan vi skulde bevare den og faa den til at betale sig. Vore Maskiner havde, i al deres Beskedenhed, været hans Stolthed, og nu var det en Tid lang, som om han var naglet fast til Dampmaskinen og Kaffetørringsmaskinen i Fabriken, hans blide, sorte Øjne slugte hver Møtrik i dem. Men da han tilsidst var kommet til Overbevisning om, at Situationen var haabløs, opgav han det hele paa een Gang. Han var endnu sorgfuld, men han var ganske passiv og blød i alle Ledemod, og begyndte fra nu af, naar jeg talte med ham, at fortælle mig om sine Rejseplaner.

Han rejste uden anden Bagage end en lille Kasse med Værktøj og sit Loddeudstyr, som om han allerede havde sendt sit Hjerte og sin Eksistens tværs over det indiske Hav, og det nu kun drejede sig om at faa hans beskedne, brune Person, og hans Loddeapparat, med.

Jeg vilde gerne give Pooran Singh en Afskedsgave, og haabede paa, at jeg skulde have en eller anden Ejendel, som han vilde synes om at faa, men da jeg talte til ham om det, raabte han straks med stor Glæde, at han vilde have en Ring. Jeg havde ingen Ring at give ham og ingen Penge at købe en Ring for. Dette hændte allerede nogle Maaneder tidligere, dengang Denys plejede at køre ud til Middag paa Farmen, og en Aften satte jeg ham ind i Sagen. Denys havde engang givet mig en abessinsk Guldring, der kunde skrues paa Fingeren, og passe enhver Haand. Nu fik han en Mistanke om, at jeg saa paa hans Ring med den Plan at give den til Pooran Singh, for han havde før beklaget sig over, at jeg forærede alt, hvad han gav mig, bort til mine farvede Folk. For at forhindre, at det skulde ske i dette Tilfælde, tog han Ringen af Fingeren

paa mig, og sagde, at han vilde beholde den, til Pooran Singh var rejst. Det var kun nogle faa Dage, inden han fløj til Mombasa, og saadan gik det til, at Ringen blev begravet med ham.

Før Pooran Singh rejste, havde jeg imidlertid ved Salg af mine Møbler faaet Penge nok til at købe ham den Ring, som han ønskede sig, i Nairobi. Det var en tung Guldring med en stor rød Sten, der i mine Øjne tog sig ud som Glas. Pooran Singh blev saa glad over den, at hans klare Taarer igen flød og faldt paa den, og jeg tror, at Ringen hjalp ham over hans endelige Afsked med Farmen, og med hans Maskiner. Hele den sidste Uge havde han den paa, og naar han kom op til Huset for at tale med mig, holdt han Haanden i Vejret og viste mig den med et stort, smeltende Smil. Det sidste, jeg saa af Pooran Singh paa Jærnbanestationen i Nairobi, var denne smalle mørke Haand, der havde arbejdet for mig med saa rasende Hast. Den blev rakt ud imod mig gennem Vinduet i den overfyldte, brændende hede, indfødte Jærnbanevogn, hvori Pooran Singh havde anbragt sig ovenpaa sin Værktøjskasse, og den røde Sten i Ringen straaled som en lille Stjerne, da den viftede venligt op og ned, i hans sidste Farvel til mig.

Pooran Singh rejste til Punjab til sin Kone og sine Børn. Han havde ikke set nogen af dem, med Undtagelse af sin Søn Delip Singh, i mange Aar, men de havde bevaret Forbindelse med ham ved at sende ham store Fotografier af sig selv, som han opbevarede nede i sit lille Bølgebliks-Hus ved Fabriken, og viste mig med inderlig Rørelse og Stolthed, naar jeg kom derned. Jeg fik flere Breve fra Pooran Singh allerede fra Skibet, paa Vejen til Indien. De begyndte alle paa samme Maade: »Kære Memsahib, Farvel,« og fortsatte saa med Beskrivelser af hans Oplevelser paa Rejsen.

En Ugestid efter Denys' Død havde jeg en Morgen en mærkelig Oplevelse.

Jeg laa i Sengen og tænkte paa de sidste Maaneders Begivenheder og prøvede at komme til Klarhed over, hvad det egentlig var, som var hændt mig. Det saa ud for mig, som om jeg paa en eller anden Maade maatte være kommet ud af den regelmæssige menneskelige Tilværelse og ind i en Malstrøm, hvor jeg aldrig burde have været. Hvor jeg end gik, skred Jorden bort under Fødderne paa mig, og Stjernerne faldt fra Himlen. Jeg tænkte paa Digtet om Ragnarok, hvori Stjernernes Fald er beskrevet, og paa Verset om Dværgene, som høres at sukke dybt i Fjældet, og som dør af Skræk. Alt det, der var sket, tænkte jeg, kunde

ikke være simpelthen et Sammentræf af Omstændighederne, hvad Folk kalder en Kæde af Uheld, men der maatte ligge et samlende Princip under det altsammen. Hvis jeg nu kunde finde det, vilde det endnu være mig muligt at redde mig ud af Sammenbruddet, og hvis jeg saa efter paa det rette Sted, kunde jeg maaske se det der. Jeg maatte staa op, gaa ud og se mig om efter et Tegn.

Mange Mennesker vil mene, at det er en urimelig Ting at forlange et Tegn af Skæbnen. Dermed hænger det saadan sammen, at der kræves en særegen Sindstilstand for overhovedet at kunne forlange et Tegn, og at ikke alle Mennesker nogensinde har befundet sig i denne Sindstilstand. Hvis man med denne særlige Indstilling beder om et Tegn, kan man ikke undgaa at faa Svar, det følger som en naturlig Konsekvens af selve Forlangendet. Paa samme Maade samler en begavet Kortspiller tretten tilfældige Kort sammen paa Bordet og tager op derfra, hvad man kalder en Haand, en Enhed. Hvor andre Folk ikke kunde tænke sig andet end at melde Pas, stirrer en Deklaration, en Storeslem ham ret ind i Ansigtet. Er der en Storeslem i de Kort? Ja, for den rette Spiller.

Jeg gik ud af Huset og paa maa og faa over mod Folkenes Hytter. De havde lige lukket deres Høns ud, og de løb ud og ind mellem Husene. Jeg stod lidt og saa paa dem.

Fathimas vældige, hvide Hane kom stoltserende op foran mig. Med eet standsede den, lagde Hovedet paa skraa og rejste Kammen, for fra den anden Side af Stien kom der ud af Græsset en lille, graa Kamæleon, der ligesom Hanen selv var tidligt ude for at finde sig noget at spise. Hanen gik lige løs paa Kamæleonen og udstødte nogle korte Kluk af Tilfredshed. Kamæleonen stoppede brat op ved Synet af Hanen, som om den blev forvandlet til Sten. Den var bange, men den var ogsaa modig. Den satte Fødderne i Jorden, aabnede Munden paa vid Gab og, for at skræmme Fjenden fra sig, smækkede den lynsnart sin lange, stive, kølleformede Tunge ret ud af Halsen mod Hanen. Hanen stod et Øjeblik, som om den var forlegen og betænkte sig. Saa slog den rask og beslutsom sit Næb ned som en Hammer, og plukkede Kamæleonens Tunge ud.

Hele Optrinet mellem de to havde varet ti Sekunder. Nu jog jeg Fathimas Hane bort, tog en stor Sten op og slog Kamæleonen ihjel. Den kunde ikke leve uden sin Tunge, for Kamæleonerne fanger de Insekter, som de lever af, med Tungen.

Jeg var saa rædselslagen over, hvad jeg havde set – for det havde været et grufuldt Drama i Miniature-Udgave – at jeg gik hen og satte

mig paa Stenbænken ved Huset. Der sad jeg længe, og Farah bragte mig min The derud og stillede den paa Bordet. Jeg sad og saa paa Jorden og turde ikke løfte Øjnene, saa frygtelig forekom hele Verden mig.

Kun ganske langsomt i Løbet af de næste faa Dage gik det op for mig, at jeg havde faaet et kraftigt, aandfuldt Svar paa mit Raab. Jeg var paa særlig Maade blevet hædret og udmærket. De Magter, jeg havde kaldt paa, havde staaet paa min Værdighed, mere end jeg selv havde gjort, og hvad andet Svar kunde de da give? Dette var jo tydeligvis ikke Øjeblikket til at pylre, og de havde paa storslaaet Vis vendt det døve Øre til min Svaghed. Vældige Magter havde leet ad mig, eller til mig, med et Ekko fra Højene.

Saa var jeg ogsaa godt tilfreds med, at jeg havde været ude i Tide til at redde Kamæleonene fra en langsom pinefuld Død.

Det var omtrent ved denne Tid, skønt det var, inden jeg havde sendt mine Heste bort, at Ingrid Lindstrøm kom ned fra Farmen ved Njoro for at bo nogle Dage hos mig. Dette var et Venskabsstykke af Ingrid, for det var svært for hende at komme bort fra sin egen Farm. Hendes Mand havde taget Arbejde paa en stor Sisal-Plantage i Tanganyika for at kunne betale af paa deres Prioriteter i Njoro, og han svedte nu dernede, seks Hundrede Meter over Havet, som om Ingrid havde lejet ham ud som Slave for Farmens Skyld. Hun drev derfor paa egen Haand hele Arbejdet, og havde udvidet sit Hønseri og sin Køkkenhave, og hun havde deroppe mange Kuld af smaa Grise og Kalkun-Kyllinger, som hun daarligt kunde forlade, om saa kun for nogle faa Dage. Men dog overlod hun for min Skyld hele sin Virksomhed i Kemosas Varetægt og kom farende ned til mig, saadan som hun af alle Kræfter vilde være løbet en Ven til Hjælp, naar hun saa at hans Hus stod i Brand. Hun kom da denne Gang uden Kemosa, hvad der nok, som Sagerne stod, var godt for Farah. Ingrid begreb og følte, med stor Kraft, med noget af selve Elementernes Kraft, hvad det virkelig vil sige, naar en Kvinde, som har haft en Farm og drevet den, maa opgive den og rejse fra den.

I den Tid, Ingrid boede hos mig, talte vi ikke om hverken Fortid eller Fremtid og nævnede ikke nogen Ven eller Bekendt, vi lukkede os helt sammen om Øjeblikkets Ulykke. Vi gik fra det ene til det andet paa Farmen og nævnede hver enkelt Ting ved Navn, som om vi skulde gøre en Liste op over alt, hvad jeg nu mistede, eller som om Ingrid paa mine Vegne var ved at samle Materiale til en Klageprotokol, der skulde

forelægges Skæbnen. Ingrid vidste nok af egen Erfaring, at der ikke er nogen saadan Klageprotokol til, men som Begreb udgør denne Bog dog en Del af alle Kvinders Aktiver i Livet.

Vi gik ned til Okse-Bomaen, sad paa den aabne Laage ind til den og talte Okserne, efterhaanden som de kom ind. Uden Ord udpegede jeg dem een for een til Ingrid: »De Okser,« uden Ord svarede hun mig, – som Menigheden i Kirken svarer Præsten »Amen« – »Ja, de Okser« og skrev dem op i sin Bog. Vi gik derfra om til Stalden og gav Hestene Sukker, og naar de havde spist det, strakte jeg mine klæbrige, oversavlede Haandflader frem, pegede paa Hestene og raabte: »De Heste,« og Ingrid sukkede tungt, gentog: »Ja, de Heste« og noterede dem ned. Nede i min Have ved Floden kunde hun sletikke forsone sig med Tanken om, at jeg skulde forlade de Planter, som jeg havde bragt med ud fra Europa og faaet til at gro i Afrika. Hun vred i Aanden sine Hænder over Lavendlerne, Mynten og Salvien og kom sidenhen tilbage til dem, som om hun grublede over en eller anden Plan, ved hvis Hjælp jeg kunde tage Haven med mig.

Vi sad om Eftermiddagen under Træerne hensunket i Betragtning af min lille Flok indfødte Køer, der græssede paa Plænen. Jeg gennemgik Køernes Alder og Mælkeydelse for hende, og Ingrid stønnede og gav sig over mine Opregninger, som om hun led store legemlige Smerter. Hun undersøgte og vurderede Køerne omhyggeligt, een for een, ikke med Tanke paa Salg, for, naar jeg rejste, skulde mine Folk have mine Køer, men for tilfulde at forstaa og vurdere mit Tab. Hun kunde ikke slippe de smaa, sødtduftende Kalve fra sig, for hun havde selv endelig kæmpet sig frem til at eje et Par Køer med Kalve paa sin Farm ved Njoro. Mod al Fornuft, og mod sin egen Vilje, gav hun mig det ene dybe, mørke, fortørnede Blik efter det andet, fordi jeg kunde svigte mine Kalve.

En Mand, der gik ved Siden af en sørgende Ven, og som hele Tiden for sig selv gentog: »Gudskelov at det ikke er mig,« vilde nok have en daarlig Samvittighed ved det, og prøve at tænke paa andre Ting. Det er anderledes, naar det gælder to Veninder, af hvem den ene bevidner den anden sin Medfølelse i hendes Sorg og Ulykke. I deres Tilfælde følger det af sig selv, at den, der er heldigt stillet, bestandig i sit Hjerte gentager de samme Ord: »Gudskelov at det ikke er mig.« Det sætter ikke ondt Blod imellem dem, det bringer dem tværtimod nærmere til hinanden, og giver den konventionelle Kondolence en personlig Tone. Mænd kan vistnok overhovedet ikke saa let, eller paa harmonisk Vis, enten tri-

umfere over eller misunde hverandre. Men det er klart for Gud og Hvermand, at Bruden triumferer over Brudepigerne, og at de Damer, der kommer paa Barselvisit, misunder Barselkonen, og ingen af Parterne føler sig ringere af den Grund. En Moder, som havde mistet sit Barn, kunde vise dets Klæder frem til sin Veninde, vel vidende, at hun i sit Hjerte raabte »Gudskelov at det ikke er mig.« Det vilde føles lige rimeligt og sømmeligt af dem begge to.

Saadan var det ogsaa nu med Ingrid og mig. Paa vore Vandringer over Farmen vidste jeg, at hun tænkte paa sin egen Farm, priste sin Lykke, at den endnu var hendes og i Tankerne klamrede sig til den, og vi kom ikke af den Grund mindre godt ud af det sammen. Til Trods for vore gamle Khakiskjorter og Bukser var vi i Virkeligheden to mytiske Kvinder, hyllede i henholdsvis hvidt og sort: De to Genier, der vaager over Nybyggernes Liv i Afrika.

Efter nogle Dages Forløb sagde Ingrid Farvel til mig og tog igen med Jernbanen op til Njoro.

Nu kunde jeg ikke mere ride ud, og mine Spadsereture var uden Hundene meget stilsfærdige og satte, men jeg havde endnu mit Automobil og var glad over det, for jeg havde i disse Maaneder meget at gøre.

Mine Squatteres Skæbne laa mig tungt paa Sinde. De Folk, som havde købt Farmen, vilde jo rydde Kaffen, udstykke Jorden og sælge hele Farmen til Byggegrunde. De havde derfor ikke Brug for Arbejdskraft, og saa snart som Købet var gaaet i Orden, sagde de alle mine Squattere op, og gav dem et halvt Aars Frist til at komme bort fra Farmen. Dette var for Squatterne en aldeles uventet og forvirrende Bestemmelse, for de havde levet fredeligt i den Illusion, at Landet var deres. Mange af dem var født paa Farmen, og andre var kommet vandrende dertil som smaa Børn med deres Forældre.

Squatterne vidste nok Besked med, at de, til Gengæld for at bo paa Farmen og have nogle Acres der til eget Brug, skulde arbejde et Hundrede og firs Dage om Aaret for mig. For dette Arbejde blev de betalt med tolv Shilling for tredive Dage, og dette lange og indviklede Regnskab stod opført i Farmens Bøger. De var ogsaa klare over, at de skulde betale *hut-tax* til Regeringen, en Skat paa tolv Shilling for hver Hytte, de havde, – som nok kunde føles som en tung Byrde af en Mand, der ikke ejede noget videre i Verden udover to til tre eller fire Græshytter, alt i Forhold til hvor mange Koner han havde, for en Kikuyu-Ægte-mand maa give hver af sine Koner hendes egen Hytte. Mine Squattere

var ogsaa fra Tid til anden for en Forseelse blevet truet med at blive bortvist fra Farmen. Saa de maa have vidst, at deres Stilling her ikke var aldeles sikker.

De havde en inderlig Modvilje mod at betale hut-tax, og hvert Aar, naar jeg paa Regeringens Vegne skulde indkræve den paa Farmen, gav de mig meget at gøre, og spildte min Tid med en uendelig Række Beklagelser og Indvendinger. Men de havde indstillet sig paa alle disse Ting som paa Livets andre Prøvelser, og havde aldrig helt opgivet Haabet om paa en eller anden Maade at kunne omgaa dem og dreje dem en Knap. Det var ikke faldet dem ind, at der maaske under dem alle kunde ligge et skæbnesvangert, almindeligt Princip, som, naar Øjeblikket kom, kunde vise sig, træde op og knuse dem. En Tid lang enedes de om at betragte de nye Ejeres Bekendtgørelse som en Bussemand, som man nok kunde vove at overse.

Tilslidst, da Squatterne forstod at de ikke kunde komme udenom deres Opsigelse, løb de sammen i mørke Grupper omkring mit Hus. De følte det, som om den Ulykke, der her havde ramt dem, var en Konsekvens af min Ulykke, nu var den vokset og havde spredt sig ogsaa til dem. De bebrejdede mig dog ikke noget, for vi havde, før nu, mellem os talt ud om Sagen. Men de spurgte mig, hvor de skulde rejse hen.

Det var paa mere end een Maade svært for mig at svare dem paa deres Spørgsmaal. De Indfødte kan ikke efter Loven selv købe Land op, og jeg kendte ingen anden Farm, som var stor nok til at tage dem som Squattere.

Jeg gav dem samme Besked, som jeg selv havde faaet, da jeg gjorde Forespørgsler i Sagen, at de maatte gaa ind i Kikuyu-Reservatet og finde sig Land der. Dette besvarede de ved igen alvorligt at spørge mig, om det var vist, at der fandtes saa meget ledigt Land der, at de kunde tage alle deres Køer med sig derind? Og, blev de ved, kunde de være sikre paa, at de alle kunde faa Land paa samme Sted, saa at mine Folk fra Farmen kunde blive sammen? For de vilde ikke skilles ad.

Jeg blev forundret ved at høre, at de var saa besluttede paa at blive sammen, for paa Farmen havde de haft svært ved at holde Fred og havde aldrig haft meget godt at sige om hverandre. Men her kom de altsaa, de store overmodige Kvægejere Kathegu, Kaninu og Mauge, saa at sige Haand i Haand med de fattige Daglejere Waweru og Dhotha, der ikke ejede saa meget som en Ged i hele Verden. Og de var alle opfyldt af Samdrægtighedens Aand, og var lige saa opsatte paa at beholde hin-

anden som paa at beholde deres Kær. Jeg følte da, at det ikke alene var et Sted at bo paa, som de bad mig om, men at de krævede deres Tilværelse af mig.

Det er mere end Jorden selv, som man tager fra de Indfødte, naar man tager deres fædrene Jord. Det er deres Fortid, deres Rødder og Vaner, deres sande Jeg, deres Eksistens. Hvis man virkelig konsekvent tog de Ting fra dem, som de har været vant til at se paa, og som de venter at se, kunde man i en vis Forstand ligesaa gerne stikke Øjnene ud paa dem. De primitive Folk føler dette stærkere end Kulturfolkene. Og hvad nu Dyr angaar, saa løber de jo en lang Vej, og gennemgaar store Farer og Lidelser for at genvinde deres tabte Selv, i de Omgivelser, som de kender til.

Da Masaierne blev flyttet fra deres gamle Land Nord for Jernbanelinien til det nuværende Masai-Reservat, tog de Navnene paa deres Bjerge, Sletter og Floder med sig og gav dem til Bjærgene, Sletterne og Floderne i det nye Land. Det er forvirrende for de Rejsende i disse Egne. Masaierne førte deres overskaarne Rødder med sig som et Tryllemiddel i en Pose, og forsøgte i deres Landflygtighed at bevare Fortiden ved Hjælp af en magisk Formular.

Nu holdt mine Squattere fast paa hinanden af samme Slags Selvopholdelsesdrift. Hvis de skulde sendes bort fra deres Land, saa maatte de have Folk med sig, som havde kendt til det, og som i Udlændigheden kunde bekræfte deres egen Eksistens for dem. Da kunde de, i hvert Fald i nogle Aar, mellem sig, tale om Farmens Geografi og Historie, og hvad den ene havde glemmt, vilde den anden kunne huske. Som det nu var, følte de Skyggen af Udslettelse og Skam over sig. »Gaa nu du, Msabu,« sagde de til mig, »gaa for os til Selikali – Regeringen – og udvirk hos dem, at vi maa tage alt vort Kvæg med os til det nye Sted. Og at vi ogsaa maa blive sammen der hvor vi skal hen.«

Hermed begyndte for mig en lang Pilgrimsfærd, eller Tiggergang, der varede de tre sidste Maaneder jeg var i Afrika.

Jeg gik, i Kikuyuernes Ærinde, først til Distrikt-Kommissæren i Nairobi og Kiambu, siden til Departementet for de Indfødtes Sager, og til Land-Departementet, og til allersidst til Guvernøren, Sir Joseph Byrne, som jeg ikke før havde truffet, for han var netop kommet ud fra England. Undertiden maatte jeg vente en hel Dag i Nairobi, undertiden maatte jeg køre derind to eller tre Gange om Dagen. Tilsidst kunde jeg ikke længere selv huske, hvad det var, jeg kørte ind og ud om, jeg blev vasket frem og tilbage som af et Tidevand. Der var i den Tid

en lille Forsamling af Squatterne, som til Stadighed holdt sig ved Huset, og ventede paa mig, naar jeg kom tilbage. Men de spurgte mig aldrig ud, de var der kun for at indgyde mig Kraft og Udholdenhed i mit Foretagende, gennem et af deres tavse, afrikanske Tryllemidler.

De Embedsmænd, jeg talte med, var taalmodige og imødekommende imod mig. Det var ikke deres Skyld, at hele Foretagendet var saa vanskeligt at ordne. Det var virkelig et Spørgsmaal, om vi i Kikuyu-Reservatet kunde finde et ledigt Stykke Land, der var stort nok til alle mine Folk og deres Kreaturer.

De fleste Embedsmænd havde været længe i Landet og kendte de Indfødte godt. Deres Forslag om, at mine Folk skulde sælge Halvdelen af deres Kvæg, var ikke alvorlig ment. For de vidste, at Kikuyuerne ikke under nogen Omstændigheder vilde gaa med til det, og ved at bringe deres Hjorder med sig til et Sted, hvor der ikke var Plads til dem, vilde de i de kommende Aar volde uendelige Forviklinger oppe i Kikuyu-Reservatet, som Distrikt-Kommissærerne deroppe saa blev nødt til at undersøge og ordne.

Men da vi kom til Squatternes andet Forlangende, at de skulde kunne blive sammen i Fremtiden, saa indvendte Autoriteterne, at de ikke kunde indse, at det behøvedes.

»Oh regn ej smaaligt ud, hvad der behøves,« tænkte jeg. »En ussel Tigger, midt i al sin Armod, har Overflod,« – og saa videre. For hele mit Liv igennem har jeg været af den Opfattelse, at man kunde bedømme Mennesker, efter som man tænker sig at de vilde have opført sig overfor Kong Lear. Man kunde ikke ræsonnere med Kong Lear, ikke mere end med en gammel Kikuyu, og fra første Færd af forlangte han urimeligt meget af alle Folk. Men han var en Konge. Det er jo rigtigt nok, at de Indfødte i Afrika ikke har skænket os deres Land i en stor Gestus, saa i nogle Retninger afviger deres Tilfælde fra den gamle Konges og hans Døtre. De Hvide overtog selv Landet som et Protektorat. Men jeg tænkte paa, at det ikke var længe siden, ikke længere end at der endnu maatte findes Folk, der kunde huske det, at Landet var de Indfødtes, og at de aldrig havde hørt Tale om de Hvide og deres Love. Midt i deres Livs almindelige Usikkerhed var Landet dog for de Indfødte det faste Punkt. Nogle af dem blev ført bort af Slavehandlere og solgt paa Slavemarkeder, men der var dog altid dem, der blev tilbage. De, der var bleven slæbt væk, længtes, i deres Landflygtighed og Trældom, tilbage til Højlandene, for det var deres eget Land.

Den gamle mørke, klarøjede afrikanske Indfødte og den gamle

mørke, klarøjede Elefant, de ligner hinanden, de staar paa Jorden, tunge af alle de Indtryk af Verden omkring dem, som langsomt er blevet samlet og ophobet i deres dunkle Sjæle, de er selv Træk i Landskabet. Hvis en af de to, urolig og forstumlet, ved Synet af de store Forandringer, som er foregaaet omkring dem til alle Kanter, vilde spørge os, hvor han dog var, saa maatte vi dog svare ham med Kents Ord: »I Eders eget Kongerige, Herre.«

Til allersidst, ligesom jeg var begyndt at føle, som om jeg for hele Resten af mit Liv skulde komme til at køre frem og tilbage mellem Farmen og Nairobi, og til at plædere i Regeringskontorer, fik jeg Meddelelse om, at mit Andragende var blevet bevilget. Regeringen var gaaet ind paa at tage et Stykke Land ud af Dagoretti Skov-Reservatet og give det til Squatterne fra Farmen. Her kunde de bygge deres egne Landsbyer, kun nogle Mil fra deres gamle Hjem, og længe efter at Farmen var udstykket og forsvundet fra Jordens Overflade, kunde de her bevare deres eget Selv og deres Eksistens, som et Samfund.

Efterretningen om denne Beslutning blev modtaget paa Farmen med mægtig, stille Bevægelse. Det var umuligt, af Kikuyuernes Ansigter at uddrage, om de hele Tiden havde troet paa dette Udfald af Sagen, eller om de havde opgivet det for lang Tid siden. Saa snart som Sagen var afgjort, kom de frem med en lang Række indviklede Forlangender og Forslag, som jeg vendte det døde Øre til. De sad og stod endnu omkring mit Hus, og holdt Øje med mig paa en ny Maade. De Indfødte har alle paa en særegen, for os uforstaaelig Maade, Tro paa Skæbnen, – nu da de havde haft Held med sig i en enkelt Ting, angaaende hvad der skulde blive af dem, naar jeg var borte, uddrog de deraf straks at Skæbnen var med dem, satte deres Lid til den i alle Forhold, og begyndte at regne med, at jeg nok alligevel ikke kom afsted.

Hvad mig selv angaar, saa var Afgørelsen af Squatternes Skæbne for mig en stor Tilfredsstillelse og Beroligelse. Jeg har sjældent følt mig saa befriet og taknemlig.

Men efter to eller tre Dages Forløb kom den Følelse over mig, at mit Arbejde i Landet nu var bragt til Ende, og at jeg kunde gaa. Kaffe-høsten paa Farmen var afsluttet, Møllen stod stille, Huset var tomt, Squatterne havde faaet deres Land. Den lange Regntid var forbi, paa Sletterne og Ngong Hills var det ny Græs allerede højt.

Den Plan, jeg i Begyndelsen havde gjort mig op: at give efter i alle smaa Ting for at beholde det, som for mig var ligesaa vigtigt som Livet selv, den var slaaet fejl for mig. Jeg var gaaet med til at give mine Ejen-

dele fra mig, den ene efter den anden, som en Slags Løsepenge for selve mit Liv, men da den Tid kom, da jeg intet havde tilbage, var jeg selv for Skæbnen det letteste af alt at blæse bort.

Det var Fuldmaane i de Dage. Den skinnede ind i de tomme Værelser og lagde et Aftryk af Vinduerne paa de bare Gulve. Jeg tænkte, at Maanen maaske saa ind og undrede sig over, hvor længe det var min Mening at blive paa et Sted, hvorfra alt andet var forsvundet. »Nej, vist ikke,« sagde Maanen, »Tiden har saa lidt at sige for mig.«

Jeg vilde dog gerne være blevet noget endnu, længe nok til at have set Squatterne anbragt paa deres nye Land. Men Opmaalingen af Landet tog Tid, det var uvist, naar de kunde flytte dertil, og mine Penge slap op.

Ved denne Tid hændte det, at de gamle Mænd i Nabolaget bestemte at holde en Ngoma til Ære for mig.

Disse de Ældstes Ngomaer havde i Fortiden været Fester af største Betydning, men nu blev de kun meget sjældent dansede, og i al den Tid, jeg var i Afrika, havde jeg aldrig set en eneste af dem. Jeg vilde gerne have set dem, for Kikuyuerne selv havde meget høje Tanker om dem. Det blev betragtet som en stor Ære for Farmen, at de gamle Mænds Dans skulde holdes der. Mine Folk talte om den, længe før den skulde gaa for sig. Selv Farah, som i Almindelighed saa ned paa de Indfødtes Danse, var denne Gang imponeret af de gamle Mænds Beslutning. »Disse Folk er meget gamle, Memsahib,« sagde han, »meget, meget gamle.« Det var ogsaa kuriøst at høre de unge Kikuyu-Balløver tale med Ærefrygt og Betagelse om de gamle Danseres kommende Bedrifter.

Der var en Ting ved disse Ngomaer, som jeg ikke vidste om, det var at de var blevet forbudt af Regeringen. Jeg ved ikke, hvad Grunden til Forbudet var. Kikuyuerne maa have kendt til dette Forbud, men de bestemte sig til at overse det. Enten regnede de med, at i disse bevægede Tider kunde Ting lade sig gøre, som i Almindelighed ikke gik an, eller ogsaa havde de virkelig, i den vældige Sindsbevægelse, der blev fremkaldt ved Tanken om Dansen, helt tabt Regeringen og dens Reglementer af Syne. De havde ikke engang den Forstand at lade være at udsprede Rygtet om Ngomaen.

De gamle Dansere var et sjældent og ophøjet Syn da de ankom. Der var vel et Par Hundrede af dem, og de kom alle paa samme Tid, saa at de maa have samlet sig i nogen Afstand fra Huset. De gamle indfødte

Mænd er i det daglige Liv kuldske af sig og plejer at hylle sig ind i Pelsværk og Tæpper, – men her var de alle nøgne, som om de højtideligt fastslog den gribende Sandhed. Deres Prydelser og Krigsmaling var diskret sat paa, men der var nogle af de Gamle, som paa deres skaldede og rynkede Hoveder bar store Hovedprydelser af sorte Ørnefjer, ligesom de unge Dansere gjorde ved deres Ngomaer. De behøvede ikke iøjnefaldende Prydelser, det Indtryk, de i sig selv gjorde, var stærkt nok. De forsøgte ikke, som gamle Skønheder paa europæiske Baller, at tage sig yngre ud, end de var, for dem selv og for Tilskuerne laa Tyngdepunktet i hele Optrinet i de Udøvendes høje Alder. De havde de underligste Slags Tegninger paa Kroppen, – graa Striber, der fulgte deres krogede Lemmer, – som om de i deres fantastiske Sandhedstrang vilde understrege de stive og skøre Knogler under Huden. Idet de skred frem i en langsom, indledende March, var deres Bevægelser saa sære og uhyggelige, at jeg med Undren tænkte paa, hvad Slags Dans jeg skulde faa at se.

Mens jeg stod og saa paa dem, blev jeg grebet af en Slags Fantasi.

Det var ikke mig, som skulde til at rejse bort. Men det var Landet selv, som nu langsomt og alvorligt trak sig tilbage fra mig, ligesom Havet under Ebbe. Den Procession, der drog forbi mig, det var i Virkeligheden mine kraftige glatte unge Dansere fra i Gaar og i Forgaars, som her visnede hen for Øjnene af mig, og drog bort for evigt. De gik nu bort efter deres egen Skik og Brug yndefuldt, fordrageligt, i en Dans, de gjorde Ære af mig, idet de vendte mig Ryggen. Folket var med mig, og jeg med Folket, veltilfreds.

De gamle Mænd talte ikke, ikke engang til hinanden, de sparede deres Kræfter til de kommende Anstrengelser.

Netop som de Dansende havde opstillet sig til Dansen, kom en Askari fra Nairobi op til Huset med et Brev til mig, der forbød Ngomaen.

Jeg forstod det ikke, for det traf mig aldeles uforberedt, og jeg maatte læse Brevet igennem flere Gange. Den Askari, som havde bragt det, var selv saa stærkt bevæget ved Tanken om den Fest, han havde forstyrret, at han ikke aabnede Munden, hverken til de Gamle eller til mine Husfolk, og heller ikke stoltserede om, efter Askariernes Sædvane, naar de skal gøre Indtryk paa de andre Indfødte med deres Stormægtighed.

Aldrig i mit Liv havde jeg oplevet et saa bittert Øjeblik. – Jeg havde aldrig før følt mit Hjerte hive og storme mod Skæbnen som i disse Minutter. Det faldt mig ikke engang ind at sige et Ord, mens jeg stod

med Brevet i Haanden, det var gaaet op for mig hvor betydningsløst det her, og i hele Verden, er at tale.

De gamle Kikuyuer selv stod som en Flok gamle Faar. Under deres rynkede Øjenlaag var alle de smaa Øjne stift hæftede paa mit Ansigt. De kunde ikke i Løbet af et Par Minutter indstille sig paa at opgive det, som alle deres Tanker i lang Tid havde drejet sig om. Nogle af dem gjorde et Par smaa Bevægelser med de stive Ben, de var kommet for at danse, og danse maatte de. Tilsidst fortalte jeg dem, at der ikke blev noget af Ngomaen.

Jeg vidste, at denne Situation med det samme i deres Sind vilde skifte Form og tage sig anderledes ud, end den gjorde for mig, men hvordan kunde jeg ikke sige.

Maaske indsaa de straks, at Ngomaen, ifølge Sagens Natur, ikke kunde blive til noget: der var ingen at danse for, for jeg, som de vilde have vist sig for, jeg havde jo ikke længere nogen Eksistens.

Maaske stod det for dem, som om Ngomaen, som de jo længe havde set frem til, i Virkeligheden nu var blevet afholdt. Og den havde været en uforlignelig Ngoma, en Ngoma af et saadant Format, at den forringede, ja tilintetgjorde alle andre Ting, og at, naar den var forbi, saa var alt forbi.

En lille, indfødt Hund ude paa Plænen benyttede Stilheden til at gå op, og et Ekko løb igennem mig:

»..... smaa Hunde, alle Hunde,
Snap, Flink og Trofast, se de bjæffe ad mig.«

Kamante havde faaet det Hverv at uddele Snus til de Gamle efter Dansen, han fandt nu med sin sædvanlige Raadsnarhed, at Øjeblikket til det var inde, og traadte frem i Forgrunden med en stor Kalabasse, fyldt med Snustobak. Farah gjorde Tegn til ham, at han skulde blive borte, men Kamante var Kikuyu, han var i Kontakt med de gamle Dansere, og han fik ogsaa sin Vilje. Snustobakken var jo i hvert Fald en Realitet. Vi uddelte den nu mellem de gamle Mænd. Lidt efter gik de allesammen bort.

Jeg tror, at de Folk paa Farmen, som sørgede mest over min Afrejse, var de gamle Kvinder. De gamle Kikuyu-Kvinder havde haft et haardt Liv og var blevet saa haarde som Flint under det, ligesom gamle Muldyr, der bider, hvis de kan komme til. Det var sværere for nogen Sygdom at faa Bugt med dem end med deres Mænd, det havde jeg erfaret i

min Praksis som Læge. De var vildere end Mændene, og de var i endnu højere Grad end de blottet for Evnen til at beundre. De havde født en Mængde Børn, og havde set de fleste af dem dø, de frygtede intet i Verden. De bar tre Hundrede Pund Brænde paa Ryggen, med en Rem over Panden, vaklende under Vægten, men ukuelige. De arbejdede i deres Shambaers haarde Jord, og stod paa Hovedet der, fra den tidlige Morgen til sent om Aftenen. »Derfra opsporer de Spise, deres Øjne ser sig om langt borte fra. Deres Hjerter er faste som en Sten, ja faste som et Stykke af den underste Møllesten. De ler ad Frygten og forskrækkes ikke. Naar de opsvinger sig i Højden, da belér de Hesten og den, der rider paa den. Mon de skal gøre mange ydmyge Begæringer til dig? Eller tale bløde Ord for dig?« Og de sad endnu inde med et vældigt Forraad af Energi, de udstraalede Livskraft, de tog den mest levende Del i alt, hvad der foregik paa Farmen, og gik, som om det ingenting var, tyve Kilometer for at se de unge danse. En Spøg, eller en Skaal Tembu, fik med det samme deres rynkede, tandløse Ansigter til at opløses i Latter. Denne Kraft, og store Kærlighed til Livet, var for mig ikke alene højst agtværdig, men storartet og fortryllende. Jeg og de gamle Koner havde altid været gode Venner. Det var dem, som kaldte mig Jerri, Mændene og Børnene kaldte mig aldrig ved dette Navn. Jerri er et jævnt Kikuyu-Pigenavn, men det har dog en særlig Egenskab, – hvis et Pigebarn i en Kikuyufamilie bliver født længe efter sine Søskende, kommer hun til at hedde Jerri, og jeg tænker mig, at Navnet har en særegen, venlig eller spøgefuld Klang.

Nu sørgede de gamle Kvinder, fordi jeg skulde rejse fra dem.

I min Erindring staar fra denne sidste Tid Billedet af en Kikuyu-Kvinde, hun er navnløs, for jeg kendte hende ikke noget videre. Jeg tror, at hun hørte til i Kathagus Landsby og var en af hans mange Sønners Kone eller Enke. Hun kom gaaende imod mig paa en Sti over Sletten og havde en vældig Byrde paa Ryggen. Den bestod af de lange tynde Stænger, som Kikuyuerne bruger til at opføre Tagene paa deres Hytter af, og Bygningen af disse Tage er hos dem Kvindearbejde. Stængerne kan være fem Meter lange. Naar Kvinderne bærer dem fra det ene Sted til det andet, binder de Enden paa Bundtet sammen, og naar man ser dem vandre over Sletterne, tegner disse lange kegleformede Byrder og Menneskene under dem en grotesk og gribende Figur mod Himlen, som et forhistorisk Dyr eller en Giraf. De Stokke, som denne Kvinde bar paa, var allesammen sorte og forkullede, dækket med mange Aars Sod fra Ildstedet. Det betød, at hun havde revet sin

Hytte ned og nu slæbte sit Byggemateriale, saadan som det nu engang var, med sig til en ny Boplads.

Da vi mødtes, stod hun bomstille. Idet hun spærrede Stien for mig, stirrede hun paa mig paa ganske samme Maade som en Ko i en Hjord, naar man møder den paa den aabne Slette: en Skabning, der lever og fornemmer paa en Maade, som vi ikke kan forestille os. Efter et Øjebliks Forløb begyndte hun at græde, Taarerne strømmede ned over hendes Ansigt. Hun stod som en Ko, der lader Vandet paa Sletten foran En. Ikke et Ord sagde hverken hun eller jeg, mens vi stod der Ansigt til Ansigt, og efter et Par Minutter skiltes vi ad, og gik videre i hver sin Retning. Jeg tænkte, at hun havde da i hvert Fald noget Materiale at bygge sit nye Hus af, og jeg forestillede mig, hvordan hun gik i Lag med at binde sine Kæppe sammen og sætte dem op, og fik Tag over Hovedet igen.

De smaa Vogterdrengene paa Farmen, som aldrig i deres Liv havde kendt en Tid, hvor jeg ikke havde boet i Huset og redet omkring i Shambaerne, fik derimod en Del glad Sindsbevægelse og Spænding ud af Tanken om, at jeg skulde rejse bort. Det føltes vistnok for dem svært og dumdristigt overhovedet at prøve paa at forestille sig en Verden, hvori jeg ikke fandtes, det var vel, som om det var blevet bekendtgjort, at selve Forsynet havde bestemt sig til at abdicere. Deres smaa sorte Hoveder dukkede op af det lange Græs, hver Gang jeg kom gaaende, og de raabte: »Hvornaar rejser du, Msabu? Hvor mange Dage varer det, før du rejser?»

Da tilsidst den Dag kom, da jeg skulde rejse fra Farmen, gjorde jeg den Erfaring, at Ting kan ske, som ligger helt udenfor vor Forestillingskreds, baade forinden de hænder, mens de staar paa og senere, naar vi ser tilbage paa dem. Omstændighederne har en vældig Drivkraft i sig, og kan fremtvinge Begivenheder, der er udenfor Menneskers Forstaaelse eller Fantasi. Ved saadanne Lejligheder bevarer man selv kun Føling med, hvad der foregaar, ved opmærksomt at følge med fra det ene Øjeblik til det næste, som en Blind, der ledes, og som omhyggeligt, men uden egen Forstaaelse, sætter den ene Fod foran den anden. Disse Ting hænder os, og vi ved, at de hænder os, men med Undtagelse af dette ene Forhold har vi slet ingen Forbindelse med dem og ingen Nøgle til Forstaaelse af deres Aarsag eller Betydning. Jeg tror, at vilde Dyr, som gør Kunster i Cirkus, gaar gennem deres Numre paa samme Maade. De, der har oplevet noget saadant, kan paa en Maade sige, at de

har været igennem selve Døden: en Episode, der er udenfor vor Fantasis Rækkevidde, men indenfor vor Erfarings Rækkevidde.

Gustav Mohr kom tidligt om Morgen i sit Automobil for at køre ind til Jærnbane stationen med mig. Det var en bleg, kold Morgen uden megen Farve i Luften eller Landskabet. Han var selv bleg, og blinkede med Øjnene, og jeg huskede paa, hvad en gammel norsk Hvalfangerkaptajn, som jeg havde truffet i Durban, havde forklaret for mig: at Nordmændene er uforstyrrelig rolige i en hvilken som helst Hvirvelstorm, men deres Nervesystem kan ikke staa for Vindstille.

Vi drak The sammen ved Stenbordet, som vi havde gjort mange Gange før, i Farahs Kopper. Højene mod Vest, hvor der i Dalstrøgene hang lidt graa Taage, stod roligt op og ned foran os og gennemlevede alvorsfulde endnu et Øjeblik af deres mange Tusind Aars Liv. Jeg var selv kold, som om jeg havde været deroppe.

Mine Folk var endnu i det tomme Hus, men de havde saa at sige allerede flyttet deres Tilværelse til andre Egne. Deres Familier og deres Ejendele var draget af Sted nogle Dage før. Farahs Kvinder, og Saufe, var kørt i en Lastbil til Somalibyen i Nairobi Dagen forinden. Farah rejste selv med mig til Mombasa. Og vi havde ogsaa med os Jumas lille Søn, Tumbo, fordi han ønskede sig denne Rejse fremfor alt andet i Verden, og da han som Afskedsgave fik Valget mellem den og en Ko, valgte han Rejsen til Mombasa.

Jeg sagde Farvel til hver enkelt af mine Folk, og da jeg gik ud, efterlod de, som ellers var blevet oplært til at lukke alle Døre, Døren paa vid Gab bag mig. Det var en særpræget, stor indfødt Gestus, som om de enten mente, at jeg kom nok tilbage igen, eller ogsaa vilde understrege, at der nu ikke mere var nogetsomhelst at lukke Husets Døre for, de kunde gerne staa aabne. Farah kørte mig i en sømmelig Fart, saa hurtigt, tænker jeg, som en Ridekamel, rundt om Opkørselen og ud af Husets Synskreds.

Da vi kom til Dammen, spurgte jeg Mohr, om der var Tid til at standse det et Øjeblik, og vi stod ud af Automobilet og røg en Cigaret paa Bredden. Vi saa nogle Fisk staa i Vandet. Det var nu for Fremtiden deres Skæbne at blive fanget og spist af Folk, der aldrig havde kendt Gamle Knudsen, og som ikke forstod Fiskenes eller Dammens Betydning.

Her stødte Sirunga til os, Kaninus' lille Dattersøn, som var Epileptiker. Han kom for at tage en endelig Afsked med mig, for han havde i de sidste Dage opholdt sig oppe ved Huset og sagt Farvel den ene Gang

efter den anden. Da vi stod op i Automobilerne igen og kørte bort, begyndte han at løbe efter dem saa hurtig, han kunde, det saa ud, som om Vinden hvirvlede ham med sig i Støvet, for han var saa lille. Han løb der som den sidste lille Gnist fra mit Ildsted, han fulgte efter os lige til hvor Farm-Vejen stødte sammen med Landevejen. Jeg var et Øjeblik bange for, at han ogsaa vilde løbe efter os ud paa Hovedvejen. For det vilde have været som om nu hele Farmen var splittet og opløst, og blev blæst bort som Avner for Vinden. Men han stoppede op paa Hjørnet, han hørte dog endnu til paa Farmens Jord. Der stod han og stirrede efter os, ligesaa længe som jeg kunde se Hjørnet af Vejen.

Paa Vej ind til Nairobi saa vi en Mængde Græshopper i Græsset og i Støvet, nogle faa svirrede ind i Automobilet, det saa ud, som om de var ved at vende tilbage til Landet engang til.

Mange af mine Venner og Bekendte var kommet ned til Stationen for at sige Farvel til mig. Der stod Hugh Martin tung og bred og nonchalant, og da han kom hen for at sige Farvel, saa jeg min Doktor Pangloss fra Farmen som en uendelig ensom Skikkelse, en heroisk Skikkelse, der havde købt sin Ensomhed med alt hvad han ejede, paa en Maade en symbolsk Figur fra Afrika. Vi tog en varm Afsked med hinanden, for vi havde moret os godt sammen mange Gange og havde ført mange vise og lærde Samtaler. Lord Delamere var blevet lidt ældre og lidt hvidere, og havde faaet sit lange Haar klippet kortere, end da jeg drak The med ham i Masai-Reservatet ved den Tid, da jeg kom derned med min Oksetransport i Begyndelsen af Krigen, men han var ligesaa uovertræffelig høflig og ridderlig som dengang. De fleste af Somalierne i Nairobi var paa Perronen. Den store, gamle, mavesvære Kreaturhandler Abdallah kom hen og gav mig en Sølvring med en Turkis i, som skulde bringe mig Held. Bilea, Denys' Tjener, bad mig alvorligt om at hilse hans Herres Broder i England, i hvis Hus han i gamle Dage havde boet.

Farah fortalte mig i Toget paa Vejen ned, at Somalikvinderne var kommet kørende til Stationen i Richshas for at sige Farvel, men da de havde set, at der var saa mange Somalier der, havde de tabt Modet og var ganske stille kørt bort igen.

Gustav Mohr og jeg gav hinanden Haanden, da jeg allerede var i Toget. Nu da Toget skulde til at sætte sig i Bevægelse, ja allerede var i Gang, havde han faaet sin Sindslikevægt tilbage. Han klemte min Haand, han var saa opsat paa at sætte Mod i mig at han med eet rødmede dybt, hele hans Ansigt flammede, og hans hvasse Øjne lyste op mod mig.

Ved Sambura Station paa Jærnbanelinien stod jeg ud af Toget, mens der blev fyldt Vand paa Lokomotivet, og gik frem og tilbage med Farah paa Perronen.

Fra dette Sted saa jeg Ngong Hills mod Sydvest. Højdernes ædle Bølge rejste sig over det omgivende flade Land, mørkere blaa end Himlen. Men det var allerede saa langt borte, at de fire Tinder saa ubetydelige ud paa den lange Bjærgryg, man kunde næppe skelne dem. Det var anderledes herfra end set fra Farmen, som om det var et andet Bjærg. Bjærgets Omrids blev langsomt glattet og jævnet ud af Afstanden.

Indhold

Kamante og Lullu	7
Et Vaadeskuds Historie	69
Gæster paa Farmen	125
Af en Emigrants Dagbog	191
Farvel til Farmen	245

Karen
Blixen

Den afrikanske Farm

Erindringen om det tabte paradys

Arene på farmen i Kenya stod altid for Karen Blixen som de rigeste i hendes liv. Hun trivedes i den pragtfulde natur, betaget af dyreverdenen og tiltrukket af de indfødte for hvem hun blev leder, lærer, læge og dommer. Og det var her, hun mødte sin elskede Denys Finch Hatton.

Den afrikanske Farm udkom første gang i 1937 og er siden gået sin sejrsgang over hele den vestlige verden.

"Når man har læst ti linier af den ser man sig om efter et øre og siger: hør her! Når man har læst hele bogen lider man af hjemve efter Afrika selvom man aldrig har været der." (Sv. Borberg)

Den afrikanske Farm danner sammen med Judith Thurmans store biografi *Karen Blixen. En fortællers liv* grundlag for filmen med Meryl Streep og Robert Redford.

ISBN 87-00-11117-1

9 788700 111172